ISSN 1302 - 6938 82

GÜNEY

82

ekim · kasım · aralık '17
cotmeh · mijdar · kanun '17
8 tl · 5 euro

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

SANAT-POLİTİK 'SOL MANİFESTOSU'!
DOCUMENTA 14

BİR KÜLTÜREL SİYASİ EYLEM YA DA BİR "SAHNELEME" OLARAK **"NSU KOMPLEKSİ ÇÖZÜLSÜN TRİBÜNALİ"**

GÜLTEN AKIN: KENDİ GİTTİ, ŞİİR(LER)İ KALDI

1917 - 2017
BÜYÜK SOSYALİST EKİM DEVRİMİ
100 YIL

BÜYÜK SOSYALİST EKİM DEVRİMİ VE SANAT

OKU... ARAŞTIR... TARTIŞ!

İSTEME ADRESI:

DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95

www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

"1983 yılının 6-7 Şubat tarihlerinde, Yılmaz Güney ve çevresindeki bir grup devrimci, Paris'te iki gün boyunca Kürdistan-Türkiye devriminin temel sorunlarını demokratik bir ortamda tartışırlar. Elinizdeki kitap o toplantının tutanağıdır. Toplantıya katılan devrimciler, daha önce Yılmaz Güney öncülüğünde yayınlanmış Güney, Yurtsever Devrimci Demokrat ve Demokrasi Bayrağı adlı dergilerdeki ve Ekim Birlik Yayınları'nın yayınladığı broşürlerdeki siyasi görüşleri esas alarak ve onları derinleştirerek bir örgüt platformunun hazırlanması görüşünde birleşirler.

Bu görevin üstesinden gelmek üzere bir Hazırlık Komitesi oluşturulur. Komite daha sonra kendini ve işleyişini tanımlayan "Hazırlık Komitesinin Görev, Sorumluluk ve Yetkileri Üzerine Bir Taslak Çalışması" başlıklı, dar çevrede dağıtılan bir metin yayınlar. Bildiğimiz kadarıyla bu belge otuz dört yıl aradan sonra ilk defa bu kitapta günışığına çıkmaktadır."

(Sunu'dan)

İSTEME ADRESLERI:

GÜNEY

Üç Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi
Asmalımescit Mah.
Terkoz Çıkmazı Sok.
Terkoz İşhanı No: 1/62
Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91
www.guneydergisi.org
guneydergisiistanbul@gmail.com

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95
www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

GÜNEY'DEN SİZLERE

Yeni sayımızla siz Güney dostlarına "Merhaba..." demenin sevincini yaşıyoruz.

Sıkıntılı bir dönemden geçiyoruz. Faşizm azgın bir şekilde saldırıyor. Devrimci, demokrat, komünist ve yurtsever basın başta olmak üzere muhalif sesler susturulmak isteniyor. Faşizmin sesimizi boğma hevesini kursağında bırakmak için bizlere her zamankinden daha fazla görev düşüyor. Evet görevimiz, sesimizin kesilmesi çabasına karşı devrimci, demokrat, komünist ve yurtsever basının faşizm koşullarında binbir güçlükle ortaya çıkardıkları ürünleri alıp okumak, geniş kesimlere dağıtmak, dayanışmada bulunmaktır. Görev bu yayın organlarını sahiplenmektir. Görev, sesinizi sesimize katmanızdır.

* * *

GÜNEY dergisi birçok güçlükler içinde hazırlanıyor, elinize ulaşıyor. Daha iyi bir dergi hazırlayıp sunmak için çabalıyoruz. Ve olabildiğince uzun süre kültür ve sanat alanında devrimci bir mevzi olarak kalabilmek istiyoruz... Bu ama sınırlı bir güçle, sınırlı maddi olanaklarla olacak bir iş değil. Bu durumu en başından beri biliyorduk, biliyoruz. Bunun için her zaman şunu dedik: GÜNEY sizin derginizdir. GÜNEY dergisi bir kültür, sanat ve edebiyat dergisi için uzun sayılabilecek bir süredir yayın yaşamını sürdürüyorsa bu sizlerin desteği ve katkısıyladır. Bunun sizler tarafından da bilinmesini istiyoruz. Dileğimiz ve sizlerden talebimiz, bu katkının artarak sürmesidir.

* * *

Bu sayımızda Büyük Sosyalist Ekim Devriminin 100. yıldönümü dolayısıyla hazırladığımız dosyamız ile documenta14 ağırlıklı konularımız... Elbette her zaman olduğu gibi sayfalarımız elverdiği ölçüde sizlerden gelen ürünlere de yer verdik. İlgiyle okuyacağınız bir dergi hazırladığımızı düşünüyoruz.

Yeni sayıda buluşmak üzere...

Kapak:
Marta Minuji
"Yasak Tapınağı"
(documenta 14, Kassel)

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin Gül

Yönetim Yeri ve Adresi:
Asmalımescit Mah.
Terkoz Çıkmazı Sok.
Terkoz İşhanı No: 1/62
Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik

Baskı: Berdan Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit.
C Blok No: 215-216-239
Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 613 11 12

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Hüseyin Gül
İş Bankası İstanbul Esenyurt Şubesi
Hesap No: 1247 0336697
IBAN No: TR51 0006 4000 0011 2470 3366 97

Posta Çeki:
Hüseyin Gül Hesap No: 11939375

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 40 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 25 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, banka dekontunun Güney'i göndereceğimiz adresle birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000 TL • **1/2 sayfa:** 1.000 TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500 TL • **1/4 sayfa:** 250 TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Avrupa Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32 · 42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401 · Fax: 02191/460 15 20
Cep: 0172 - 75 09 44 0

Förderverein Güney e.V.
E-Mail: guney-verein@gmx.de

Yurtdışı (Almanya) Banka Hesap Numarası:
Berliner Sparkasse
IBAN: DE86 1005 0000 0190 6046 70
BIC: BELADEBEXXX

İnternet: www.guneydergisi.org ■ **E-Mail:** guneydergisiistanbul@gmail.com
www.facebook.com/Güney-Kültür-Sanat-ve-Edebiyat-Dergisi

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar elektronik adresimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

İÇİNDEKİLER

	3	güney'den sizlere	
	5	Sosyal medyadan	
güncel	**6**	Demokrasiyi içselleştirmek...	Derya GÜMÜŞ
	8	Müfredat tartışmaları ve laik eğitim üzerine	
	9	Gazetecilik suç değildir	Mevlüt DEMİR
öykü	**11**	Avare Düşler	Erkan ÖZTÜRK
şiir	**12**	Keça Bi Fulara Sor/Kırmızı Fularlı Kız	A. KARABAX
güncel	**14**	Gülten Akın: Kendi gitti, şiir(ler)i kaldı	Temel DEMİRER
öykü	**19**	Babama Kavuşmanın Diğer Adı Perşembe	Umut ABAY
öykü	**20**	Anadolu kadı(n)ları — 2	Sude Nur HAYLAZCA
	21	Aşamadım yollar seni	Yasin TATAR
kapak	**22**	documenta 14	Gülfer UĞUR
	29	Sanat-Politik 'Sol Manifestosu' documenta 14	Ganime GÜLMEZ
dosya	**36**	Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ve Sanat	GÜNEY
öykü	**48**	Ördekli Park - 2 (Bab-ı Yar)	Yavuz AKÖZEL
şiir	**51**	Kapının Önü	YUNUS KEMAL
	52	Yaşam Öfkesi	Efe EĞİLMEZ
şiir	**53**	Siyahın sokağında	Muhammed UZUN
söyleşi	**54**	Dergimizin Şairlerinden Abdullah Karabağ: "Yazmak kalem kuşanmaktır, karanfil giyimli tanlara doğru..."	GÜNEY
kitap	**56**	Devrimin Sorunları Üzerine Bir Kitap	Bir Tutsak PARTİZAN
öykü	**58**	Eşekli SeyyarKütüphane(ci)	Şeyhmus DİKEN
şiir	**59**	Ketum Yolculuk	Josef KILÇIKSIZ
dosya	**60**	Bir Kültürel Siyasi Eylem ya da Bir "Sahneleme" Olarak "NSU KOMPLEKSİ ÇÖZÜLSÜN TRİBÜNALİ"	GÜNEY
deneme	**74**	Kara Gündür Gelir Geçmez	Nazmi BAYRI
şiir	**75**	İki	Serdar ÇELİK
çîroka	**76**	Lı benda te	Selahattin ÇAM
şiir	**77**	Durağın Ağacıyım	Gülsen GÜLBEYAZ
öykü	**78**	Acı Ekmek	Ali Fuat KARAÖZ
şiir	**78**	Taşların Ritmi	Devrim HORLU
	79	O Türküler ki	Rahime HENDEN
öykü	**80**	Sur Hapishanesinde Bir Tolaz	Veysi ÜLGEN
	83	Düşünceden	Gülbin SODAN
	83	Gerçeğin Gücü	İbrahim OZAN
biyografi	**84**	Tarihten Bir Yaprak: Tanya	Mehmet DESDE
sinema	**86**	Sinema Notları: Tarihi Bir Oscar Gecesi	Anuş PAZARCIYAN
karikatür	**98**		Kaya ÖNTAŞ

SOSYAL MEDYADAN

Geçtiğimiz dönemde sosyal medya üzerinden paylaştığımız bazı görseller...

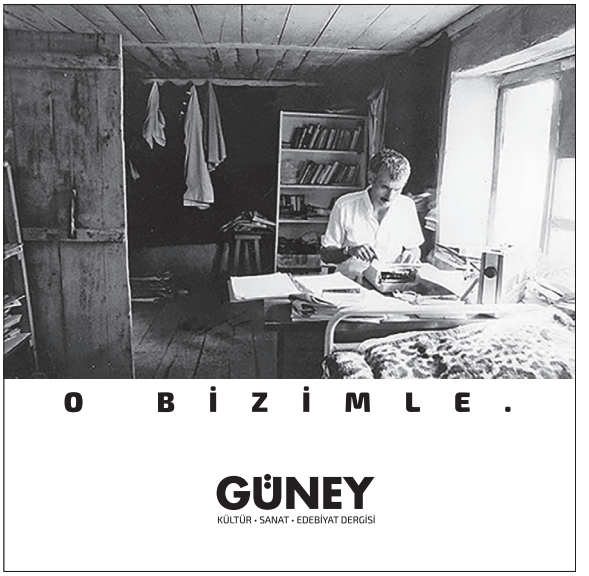

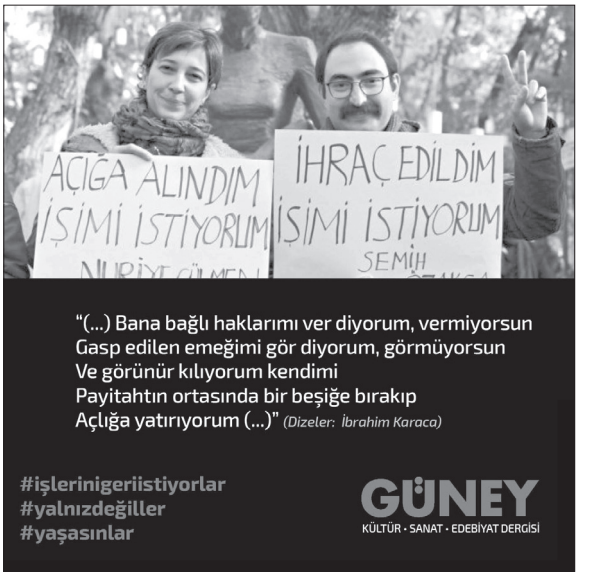

GÜNEY DERGİSİNİ BULACAĞINIZ NOKTALAR

ADANA
- Kitapsan-Gazipaşa Bulvarı
- Kitapsan-Çakmak Plaza
- Kitapsan-T.Özal Bulvarı

AMED
- Lilav Kitabevi

AKHİSAR/MANİSA
- Kültür Kitabevi

ANTEP
- Güney Kitabevi

ANTALYA
- Kitapkurdu Sahaf Kitabevi

ANKARA
- Dost-Kızılay
- Turhan-Kızılay
- İmge-Kızılay

DERSİM
- Etnik Kitabevi

ESKİŞEHİR
- Aşiyan Sahaf

ELAZIĞ
- Nehir Kitabevi

MARDİN
- Leylan Cafe Kitap

KIZILTEPE/MARDİN
- Mawa Kitap Cafe

MERSİN
- Kitapsan-Mezitli
- Kitapsan-Akdeniz
- Kitapsan-Yenişehir
- Tekağaç Kitabevi
- Antixahaf Kitabevi-Tarsus

KONYA
- Kitapsan-Selçuklu

İSTANBUL
- Mephisto-Kadıköy
- Mephisto-Beşiktaş
- Mephisto-Taksim
- Semerkant-Taksim
- Pandora-Taksim
- Aram-Taksim
- Medya Kitabevi-Taksim
- Güney Dergisi Bürosu/Taksim
- Güney Kültür Merkezi-Esenyurt
- Rotinda Cafe-Avcılar
- Yaşam Agacı Derneği-Osmanbey
- Nostalji Kitap Cafe-Osmanbey

İZMİR
- Kitapsan-Konak
- Kitapsan-Alsancak
- Kitapsan-Gaziemir
- Kitapsan-Balçova
- Pan Kitabevi-Karşıyaka
- Yakın Kitabevi-Alsancak

SAMSUN
- Tutunamayanlar Kitabevi/İlkadım

Emek Kitap
http://www.emekkitap.com

DEMOKRASİYİ İÇSELLEŞTİRMEK...

■ **DERYA GÜMÜŞ**

"Demokrasi nedir?" diye sorsam herhalde herkes güler! Hayır, hayır; soruda bir saçmalık yok... "Saçmalık" ve "komiklik" şurada: Sorunun yanlış yerde, Türkiye'de, yurdum insanına sorulmuş olması ters olan...

Neden?!

Çünkü demokrasinin bu kadar dillendirildiği, demokrasinin dillere pelesenk edildiği, herkesin kendisini "demokrat" ilan ettiği, herkesin o "sihirli kelime" üzerine ahkâm kestiği bir ülkede... elbette bu sorunun sorulmuş olması "komiktir!", "kasıtlıdır", "abestir"!!!

Ama durum bu değildir!!!

● ● ● ●

Yukarıda sorduğumuz soru üzerinden gidelim. Nedir demokrasi? Yanıt; çok kabaca ezberlenmiş haliyle "halkın kendi kendini yönetmesidir"... Çok genel yaklaşıldığında doğrudur da! Ama "halk kendi kendisini nasıl yönetecektir?" İşte burası sorunludur! Bunu egemenler kendilerince açıklarlar, demokrasinin içini kendilerince doldurur, bunu topluma empoze ederler, toplum da buna uygun hareket eder!

Peki nasıl doldurulur demokrasi kavramının içi?

Halk belli aralıklarla sandık başına gider, oyunu verip kendisini bir sonraki seçime kadar yönetecek yöneticileri seçer. Böylece halk verdiği oy üzerinden "kendi kendisini yönetmiş olur"!

Bunun dışında bir demokrasi anlayışı yoktur, olmaz, olamaz hâkim sınıflara göre... Bu "demokrasiyle" mevcut sömürü sistemi de varlığını sürdürür. Zaten amaç da sisteme zarar verilmeden "demokrasi" denilen oyunla kitlelerin aldatılması, oyunun sürmesidir.

Bu yüzden de, örneğin, hâkim sınıf siyasetçileri kendilerini "demokrasinin bekçileri" olarak adlandırırlar!!! Öyle ya, sisteme hâlel gelmemesi için, kendi düzenlerinin toplum tarafından onaylanması ve meşru görülmesi için oyunun sürmesi, oyunu sürdürenlerin de "bekçi" olması gereklidir.

Sadece "bekçilik" de yetmez, "demokrasinin nöbetini" tutarlar kimi zaman, kimi zaman sahneye "demokrasi kahramanları" çıkar, kimi zaman "demokrasi cengâverleri"!!! Ama her zaman "demokrasi sevdalılarıdırlar" bunlar!

Bu arada düzen "demokrasi" adına hükmünü sürdürür...

● ● ● ●

Oysa uygulanan demokrasi, gerçek demokrasi değildir. Sistemin demokrasisinin ya da bir başka tanımlamayla burjuva demokrasisinin gerçek demokrasi olmayacağı açıktır. Çünkü yine yukarıda sorduğumuz soruya yanıt olarak verilen "halkın kendi kendisini yönetmesi" bu sistemde mümkün değildir. Bu sistemde hâkim olan, yöneten burjuva sınıfıdır. Evet, bu "burjuva demokrasisi", emperyalizm çağında, gelişmiş kapitalist ülkelerde sınıf olarak devrimci barutunu çoktan tüketmiş olan bir sınıfın, "bütün çizgi boyunca gericileşmiş" olan burjuvazinin demokrasisidir.

● ● ● ●

Türkiye'de de egemenlerin "demokrasisi", burjuva siyasetçiler istedikleri kadar demokrasiden dem vursunlar, burjuva anlamda bile demokrasi değildir.

Kısaca burjuva demokrasisinin özelliklerine göz attığımızda durumu daha net görebiliriz:

Türkiye'deki "demokrasi"de örneğin burjuva demokrasisinde sıkça bahsedilen kuvvetler ayrılığı kuralı işlemiyor. Ya da örneğin hukukun üstün olduğunu, yasalar karşısında herkesin eşit olduğunu söylemek mümkün değil. Veya çok uluslu bir yapı olan Türkiye sınırları içinde çoğunluğu oluşturan ulus dışındaki ulus ve azınlıkların ulusal hakları ayaklar altındadır. Ulusun ayrılma hakkının bırakalım tanınmasını en basit ulusal haklarını talep edenlerin devlet terörüyle karşılaştığı olgudur... Bunlar burjuva demokrasisinin olmazsa olmazlarıdır. Ama yoklar!

● ● ● ●

Tüm bu ve benzeri kriterlerden dolayı şu belirlemeyi yapmak yanlış olmayacaktır:

Ülkelerimizde bugüne dek burjuva demokrasisi hiç yaşanmamıştır. Kimi dönemlerde kimi burjuva demokratik haklar çoğunlukla "lütfen" ve "üstten" verilmiştir. Çoğunlukla kitlelerden gelen bir talep ve mücadele temelinde değil, burjuva sınıfın çıkar-

larına denk düştüğü, sisteme zarar vermediği ölçüde "üstten" verilmiştir demokratik haklar...

Buradan çıkaracağımız sonuç; ülkelerimizde demokrasi bilinci eksiktir. Toplumun genelinde burjuva demokrasisi bilinci değil, onun adına yaşadığımız faşizm bilinci egemendir. Ülkelerimizde egemen yönetim biçiminin köşe taşlarını, saldırgan-şoven milliyetçilik ve dincilik oluşturmaktadır. Sol görüşlü ve devrimci çevrelerde bile, egemen faşist bilinç, söylem ve edimler farklı şekillerde kendini gösterebilmektedir. Hâl böyle olduğu için demokrasinin, burjuva anlamda da olsa, demokrasinin kazanılması mücadelesi, gerçekten de önümüzdeki en acil ve en temel görev olarak kendini dayatmaktadır.

● ● ● ●

Evet, solda da demokrasi kültürü/bilinci gelişmemiştir. Birçok hâlde "Rabbena, hep bana" demokrasisi hâkim. Günlük yaşamda birçok örneğini görüyoruz, yaşıyoruz. Örneğin geçtiğimiz günlerde "sol", "sosyal demokrat" gazete Cumhuriyet'te yaşanan Nuray Mert'in kovulması olayı...

Unutanlar için kısaca olayı hatırlatalım:

Cumhuriyet gazetesinde köşe yazıları yazan Nuray Mert bir süre önce 'müftülere nikâh yetkisinin yaşam tarzı dayatması olmadığı'nı iddia eden bir yazı kaleme aldı. Ardından evrim teorisi sonuçta bir teoridir içerikli bir yazı yazdı.(*) Bu iki yazı sonrasında Mert sosyal medyada, özellikle kendisine "sol", "demokrat", "devrimci" diyen çevreler tarafından neredeyse lince uğradı. Arkasından Cumhuriyet'teki köşesi kapatıldı. Oysa Nuray Mert "ana akım" medyadan kovulduktan sonra Cumhuriyet gazetesinde yazmak için davet edilen bir yazardır. Cumhuriyet çizgisiyle uyum içinde yazdığında "sorun" çıkmamıştır. Ne zamanki gazetenin çizgisine ters görüşler ileri sürmüştür, kendisine "gazetenin laiklik ve Atatürkçülük gibi ilkeleri ile uyuşmadığı için" kapı gösterilmiştir. Hem de "demokrasiyi", "özgür gazeteciliği" dillerinden düşürmeyenler tarafından! Hem de Nuray Mert'in deyimiyle; "iktidarın tahammülsüzlüğünün kurbanı olanların davet etmesi sonrasında", yazılarına son verilmesi "aklının alacağı bir şey değil"di...

Oysa akıl almayacak bir durum yoktu, yoktur!

Olan aslında "sol" içinde hâkim olan "kendinden olmayanı", kendisi gibi düşünmeyeni "şeytanlaştırmaktır", "dışlamaktır", onun sesini "kesmektir/kısmak"tır. Olan, demokratik tartışma kültürünün olmayışıdır!

Sorun demokrasiyi içselleştirme sorunudur, tartışma kültürünün eksikliği sorunudur, karşıt görüşlere tahammülsüzlük sorunudur.

● ● ● ●

Bunlar Kemalist "sol"lar, bunların böyle davranması "normal", "yakışır bunlara" deyip geçebiliriz.

Peki "devrimci" solun bu noktada durumu farklı mıdır?

Elbette belli farklılıklar olsa da özünde devrimci solun da bir demokrasi sorunu vardır.

Öncelikle bu konuda büyük bir bilinç eksikliği vardır. Yeri geldiğinde demokrasi ve demokrasi mücadelesi üzerine bolca laf edilmektedir ama işin özüne inilmemektedir.

Demokrasi, onun sınıf mücadelesindeki rolü konusunda kafa karışıklığı aşılmamıştır.

Demokrasi, üzerine çok konuşulmasına rağmen özde içselleştirilememiştir. Bunun pratikte bir dizi olumsuz yansımasını görmek mümkündür.

Doğru dürüst bir tartışma kültürünün oluşturulamadığı, sol içinde tartışmaların yer yer silahlarla çözülmeye çalışıldığı, devrimin çıkarlarının dar örgüt çıkarlarına kurban edildiği, olumlu olarak hapishanelerde dönem dönem yaratılan "siper yoldaşlıklarının" dışarıda sürdürülmek bir yana, ortak eylemler yapmanın bile sorunlu hâle geldiği, "eylemde birlik, ajitasyon ve propagandada özgürlük" ilkesinin yasaklarla boğulduğu, yapıların kendi içlerinde demokrasiyi "rafa kaldırdığı"... vb. vb. bir demokrat olmadan "devrimci" olduğunu söyleyen sola sahibiz.

● ● ● ●

Kötüdür, evet, ama durum budur!

Oysa demokrasiyi içselleştiren, kendi içinde işleten/uygulayan bir sol gerekli bize.

Böylesi bir sol ancak tutarlı bir devrimci mücadelede yürütebilir. Demokrasiyi içselleştiren bir devrimci sol ancak tutarlı demokrasi mücadelesi verebilir... Böylesi bir devrimci sol ancak demokrasi mücadelesinde burjuvazinin kuyruğundan kurtulabilir, gerçek demokrasinin kazanılacağı devrim düşüncesini kitlelere taşıyabilir. Demokrasiyi içselleştiren ve tutarlı bir şekilde uygulayan bir devrimci sol ancak emekçi kitlelere doğru ve gerçek demokrasi düşüncesini taşıyabilir.

Bu yüzden devrimci solun demokrasi sorununa özel olarak eğilmesi, samimi bir şekilde durumunu değerlendirmesi ve pratikte adım atması gereklidir, zorunludur.

Demokrasiyi içselleştirelim...

17 Eylül 2017 ■

(*) Nuray Mert'in söz konusu yazılarındaki görüşlerin doğruluğu yanlışlığını tartışmıyoruz. Gerekli de görmüyoruz. Burada gazetenin ne kadar "demokrat" olduğunu örneklemek için bu örneği veriyoruz.

MÜFREDAT TARTIŞMALARI VE LAİK EĞİTİM ÜZERİNE...

18 Eylül 2017'de, yeni/eğitim öğretim yılı müfredat tartışmalarıyla başladı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Temmuz ayında açıkladığı yeni müfredat üzerine hararetli tartışmalar yürüyor. Kemalistler, müfredattan evrim teorisinin çıkarılması, cihat kavramının dâhil edilmesi, cumhuriyet kazanımlarına az yer ayrılması, bilim, felsefe ve sanat derslerinin sürelerinin azaltılmasına karşı çıkıyor! Alevi dernekleri, eğitim sendikaları, yeni müfredatla birlikte bilimsellik ve laiklikten uzaklaşıldığını, eğitim kalitesinin daha da düştüğünü vb. söylüyor! "Laik eğitim!" talebiyle eylemler düzenliyorlar.

Elbette laik eğitim talebi doğru bir taleptir. Sonuna kadar savunulması gereken bir taleptir. Tutarlı bir şekilde ileri sürülmesi, savunulması gereken bir taleptir...

Ancak müfredatta (öğretim programında) yapılan son değişikliklerden sonra ileri sürülen "laik eğitim" talebinin tutarlı bir şekilde savunulmadığını söylemek durumundayız. Çünkü bu talep ileri sürülürken gerek "laik eğitimden uzaklaşıldığı" düşüncesinden hareket edilmektedir. Yani cumhuriyet tarihi boyunca esasta hâkim olan Kemalist öğretim programından uzaklaşılmasına ve yerine daha din ağırlıklı bir öğretim programının konulmasına bir tepkidir "laik eğitim" talebi...

Sorun da buradadır.

● ● ● ●

Sorun buradadır, çünkü bugüne kadar Türkiye'de genelde laiklik, özelde laik eğitim gerçek anlamda uygulanmamıştır.

Çünkü, din eğitiminin devletin tekelinde olduğu bir ülkede laiklikten söz edilemez. Sünni İslam mezhebini hâkim kılan, diğer mezhepleri yok sayan bir devlet laik olamaz.

Laik devlet, bütün dinlere eşit mesafe duran, dini tekeline almayan bir devlettir.

Bu ve benzeri olguları düşündüğümüzde çok açık bir şekilde T.C. devletinin hiçbir zaman laik bir devlet olmadığını; buna bağlı olarak da laik eğitimin bir bütün olarak uygulanmadığını söyleyebiliriz.

O halde, olmayan laiklikten "uzaklaşmak" da bu anlamda söz konusu olmasa gerek!!!

● ● ● ●

Peki, olan ne; neye karşı çıkmamız gerek?

İktidara gelen burjuvazinin şu veya bu kesimi, kendi anlayışına uygun olarak öğretim programını yürürlüğe koyuyor.

Kemalistler, cumhuriyet tarihi boyunca kendi tek tip insanını yetiştirmek için eğitim/öğretim programını ona göre düzenlemişti. "Atatürk İnkılap ve İlkelerine ve Anayasada ifadesi bulunan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;" Kemalistlerin "milli eğitim"de ortaya koyduğu amaçlardır.

Militaristtir, ırkçıdır, milliyetçidir Kemalistlerin eğitim programları... "Tek tip" eğitimden yanadır, şovenisttir vb. vb.

Evet, Kemalist eğitimin temelinde sıraladığımız bu ve benzeri kötü olan "herşey" vardır!

Ama örneğin gerçek anlamda laiklik yoktur!

● ● ● ●

Ilımlı İslamın partisi AKP hükümeti, birçok alanda mevcut statükoyu kırma adına birtakım değişiklikler gerçekleştiriyor. Son olarak Kemalist eğitim sistemine de daha fazla İslamcı ögeyi sokuyor, Kemalist eğitimde yer almış batı kaynaklı birtakım görüşler ayıklanıyor, imam hatip liselerine girişler özendiriliyor, vb. vb. Evet onlar da tıpkı Kemalistler gibi kendilerine taban yaratmak için dini eğitim alanına daha fazla sokuyor, "dindar neslin" ("kindar neslin") yetişmesi için ellerinden gelen herşeyi yapıyorlar. İslam sosuna daha fazla bulanmış bir eğitimden geçen yeni bir kuşak yaratmanın peşindeler. Evet bunlar da Kemalistler gibi ideolojik düşünüyor, ideolojik davranıyorlar.

Eğitim-öğretim programı, Kemalist de olsa, "ılımlı İslam" da olsa, bağımsız ve özgür düşünme yeteneğinden yoksundur. Sisteme kölece bağlı, şu ya da bu ideoloji doğrultusunda şekillendirilmeye çalışılan, tek-tip insan yetiştirme amacına yöneliktir.

Her iki kesim arasında eğitim bağlamında **özde** bir fark yok. Bunların öğretim programları arasında tercih yapmak, birini diğerinin alternatifi göstermek doğru değildir.

Karşı çıkılması gereken şey budur.

• • • •

Peki alternatifimiz nedir?

Eğitimin içeriği demokratik ve laik olmalıdır. Devlet, dinden elini çekmelidir. Eğitimin temeli gerçek demokrasi olmalıdır.

Biz, insanların tek tipleştirilmesine karşıyız. Biz, demokratik insan yetiştirilmesinden yanayız. Biz, bağımsız düşünen, sorgulayan insandan yanayız.

Biz, sermayenin varlığı koşullarında gerçek anlamda demokratik bir eğitimin yapılamayacağının bilincindeyiz. Sermaye egemenliğinin olmadığı sistemde, baskı zulüm yoktur. Sermaye egemenliğinin olmadığı sistemde, insan özgürdür, özgürlükçüdür, ilericidir. Sermaye egemenliğinin olmadığı sistemde, toplum daima geriye değil, ileriye doğru ilerleyecektir.

Biz, parasız eğitim talep ediyoruz. Eğitimde ayrımcılığın olmamasını istiyoruz. Tüm halklara ana dilde eğitim hakkını talep ediyoruz. Yüksek öğrenimin özerk olmasını istiyoruz.Üretim süreçlerinden kopuk bir eğitim istemiyoruz.

Bizim istediğimiz eğitim; her türden ataerkil ideolojik kalıntılara karşı mücadele edecek eğitim olmalıdır. Bizim istediğimiz eğitim; her türden cinsiyetçiliği ortadan kaldıran, kız çocuklarına eğitim ve öğretimi garanti altına alan bir eğitimdir. Bizim istediğimiz eğitim, halkların dilleri üzerindeki yasakları kaldıran bir eğitimdir. Biz, eğitimin bilimsel sorgulayıcı olmasından yanayız.

Biz, gerici eğitimin yerine bilimsel bir eğitimin uygulanmasından yanayız.

Bütün bunların gerçekleşmesi için, evet gerçek anlamda laik bir eğitimin gerçekleşmesi için de, bu sistemin kökten değişmesi gereklidir, zorunludur.

Kapitalizmin insanları modern köle olarak kullandığı bir sistemde sistem değişmediği sürece; gericilik, faşizm hükmünü sürdürdüğü sürece Kuzey Kürdistan-Türkiye'de gerçek anlamda laik bir eğitim olamaz.

Bilimsel, laik, demokratik bir eğitim ancak ve ancak özgür bir iklimde hayata geçirilebilir.

Görev bu iklimi yaratmak için mücadeledir.

■ **DG**

GAZETECİLER OHAL KISKACINDA...

GAZETECİLİK SUÇ DEĞİLDİR!

■ **MEVLÜT DEMİR**

15 Temmuz 2016 askeri darbe girişiminden beş gün sonra, Olağanüstü Hâl ilan edildi. AKP, OHALkararnameleri ile darbe fırsatçılığı yapmaya başladı. Askeri darbe girişimini AKP hükümeti, polis devleti uygulamalarına, ideolojik tasfiye aracına yönelik bir fırsata çevirdi. FETÖ'yü temizleme bahanesiyle girişilen uygulamalar, muhalifleri yok etme girişimlerine dönüştürüldü. Onbinlerce kamu personeli görevinden ihraç edildi. Yıllarca FETÖ ile kol kola yürüdüler. İktidar paylaşım kavgasının sonucu olarak ortaya çıkan kanlı darbe girişiminin ertesinde, fatura yine emekçilere, Kürtlere ve muhaliflere çıkartıldı. Kitlesel gözaltılar, tutuklamalar ve işkenceler sıradanlaştı. Darbeyle mücadele adı altında her türlü muhalif odağı bastırma amaçlı operasyonlar yürütülüyor.

Anayasa ve yasalarda yazılan, "hukuk devleti" normları, din ve vicdan özgürlüğü, ifade ve örgütlenme özgürlüğü, herkesin yasalar önünde eşit olduğu, ülkede yaşayan herkesin birinci sınıf vatandaş olduğu vb. normlar, AKP muhalifleri için geçerli değildir. AKP darbe fırsatından yararlanarak, diğer muhalifleri de mümkün olduğunca susturmaya çalışıyor, çalışacaktır. Bugün uygulanan tam bir cadı avıdır. Cadı avı uygulamasında, herkes kuşku altındadır. Herkes her an tutuklanma riskiyle karşı karşıyadır. Bu korkunç bir durumdur. AKP, Türkiye'de kendi iktidarını sağlamlaştırmak ve kendi siyasetini uygulamak için, kendisi dışındaki güçleri daha dar sınırlar içerisine sıkıştırmak, öne çıkanları da yok etmek istiyor.

Kağıt üzerindeki kimi yasalar yargıçların keyiflerine göre yorumladıkları metinlerdir. Anayasa'da yazıldığı gibi Türkiye, "sosyal bir hukuk devleti" değildir. Hukuk, egemen sınıfların ikti-

dar mücadelesinde birbirlerine karşı kullandıkları bir araçtır yalnızca. "Hukuk devleti" polis devletine indirgenmiştir. Yasalar hukuktan koparılıp muhalifler üzerinde baskıya dönüştürülmüştür.

Hukuktan sözedebilmek için kimi özgürlüklerin olup olmadığına bakmak gerekir. İfade özgürlüğü, bir insanın ya da grubun, yazı veya konuşma yoluyla düşüncesini yaygınlaştırma özgürlüğü demektir. Bir özgürlükten söz edilebilmesi için, bu özgürlüğün kullanılabilir olması gerekir. Bu da, bir düşüncenin açıklanmasından sonra takibata uğramaması demektir. İfade özgürlüğü, aynı zamanda kişinin, farklı fikir ve düşüncelere özgür bir şekilde ulaşmasını, bu fikirler arasında tercih yapabilmesini ve tercih ettiği düşünce ve inancı başkalarıyla paylaşma özgürlüğünü içerir.

Adalet, her bireyin haklarına saygı gösterilmesine dayanır. Eğer bir ülkede, bireyin haklarına saygı gösterilmiyorsa, o ülkede adalet yok demektir. Bir suç isnadıyla mahkeme önüne çıkarılan bir insan, bütün bir devlet aygıtıyla yüzyüze gelir. Hakkında suç isnadı bulunan bir sanığa, sanıklara muamele şekli, o devletin bireysel insan haklarına ne ölçüde saygı duyduğunun somut bir göstergesidir.

Burjuva demokrasisinin evrensel hukuk kuralları, birçok uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Bu sözleşmelere göre: İşkence ve kötü muamele yasaktır. Bir suç isnadı nedeniyle haklarında ceza muhakemesi devam eden kişiler, kural olarak tutuksuz yargılanmaları esastır. Hangi hallerde tutuklanmanın devreye gireceği sözleşmelerde açıklanmıştır. Bir avukattan yararlanma hakkı, yakınlarına bilgi verme hakkı en temel haktır. Burada daha sayamadığımız birçok hak uluslararası sözleşmelerin konusudur. Türkiye, evrensel hukuk kurallarını açıklayan bütün uluslararası sözleşmelerin altına imza atmıştır.

Ama bugün Türkiye'de uygulanan hukuk guguktur. Kağıt üzerinde kabul edilen yasalar ve altına imza atılan uluslararası sözleşmelere uygun olarak davranılmamaktadır.

Tutuksuz yargılama kural dışıdır.

AKP hükümeti, yaşamın her alanını kendi denetimine tabi tutmaktadır. Denetimine, alamadığı düşünce dünyasına aktif müdahalelerde bulunmaktadır. Müdahalelerin temel gerekçesi, her şeyden önce kişinin rasyonel bir varlık değil, kendisine yön verilmeye muhtaç biri olarak algılanmasıdır.

Gerçeğin ya da doğrunun tespiti AKP hükümetinin tekelinde görüldüğünden, farklı olmaya ve düşünceyi ifade etmeye tahammül edilmemektedir. Farklı fikirlerin öne sürülmesi, kamu düzenine karşı yönelen bir tehdit olarak algılanmaktadır.

Türkiye'de muhalif medya baskı altındadır. Sosyalist/devrimci medya, AKP hükümetinin kıskacı altındadır.

Basın özgürlüğü sıralamasında, Sınır Tanımayan Gazeteciler'in (RSF) 2017 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye, 180 ülke arasında 155. sırada yer almaktadır. Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu (TGDP)'nun 15 Eylül 2017 tarihli verilerine göre; Türkiye hapishanelerinde tutuklu ve hükümlü bulunan 25'i imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü 176 gazeteci bulunmaktadır.

(Bkz.http://tutuklugazeteciler.blogspot.de/)

Gazeteciler, "terörist örgüte üye" olma, "terörist örgüte yardım ve yataklık"tan dolayı hapsedilmektedir. Burjuva demokrasisinin uygulandığı bütün ülkelerde, "terörist örgüte üye" olma, "terörist örgüte yardım ve yataklık suçu" türetilmiştir. Bu, esasında burjuva hukukunun suç kişiseldir ilkesini ortadan kaldıran bir uygulamadır. Bu uygulamada hiçbir şekilde 'suç' ispatlanmamaktadır. Terör örgütü olarak adlandırılan örgüt hakkında, olumlu yazı yazmak, açıklama yapmak vs. gözaltına alınma ve tutuklanmanın nedenidir. Bu uygulamalarla esasında burjuva demokrasisinin güya sahip çıktığı suçun kişisellik ilkesi sıfırlanmıştır.

Hapsedilenlerin mesleği gazeteciliktir. Gazeteciler, gazetecilik yaptığı için hapistedir. Türkiye, dünyada en çok gazeteciyi hapseden ülkeler arasındadır. Muhalif medya AKP hükümetinin kıskacı altındadır. Gazeteciler, yayınlanmış haberler, röportajlar, telefon görüşmeleri ve notlardan oluşan gazetecilik faaliyetleri nedeniyle hapsedilmektedir. Birçok gazeteci yaptığı haberlerden dolayı sansüre uğramakta, hedef gösterilmekte, soruşturmaya uğramaktadır. Birçok gazeteci işinden atılmıştır. İşsiz gazetecilerin sayısı çalışan gazetecilerin sayısının çok üzerindedir.

Türkiye sınırları dışında yaşayan gazeteciler de, AKP hükümetinin hedef tahtasındadır. Türkiye'de görev yapan yabancı gazetecilerden bazıları tutuklandı, kimileri sınır dışı edildi. Deniz Yücel, Meşale Tolu'nun tutukluluğu devam etmektedir. İnsan hakları savunucusu Ali Ghavari tutuklandı. Türkiye, 'İnterpol'u kullanarak İspanya'da Hamza Yalçın ve Doğan Akhanlı'yı tutuklattı. Yüzlerce internet sitesine erişim engellendi. Sansür ve otosansür olağanlaştı. Onlarca gazeteci, baskı ve sansür nedeniyle Türkiye'yi terk etti.

Basın özgürlüğü bir haktır. Halkın haber alma hakkı önündeki, basın özgürlüğü önündeki engellere son verilmelidir.

Gazetecilik suç değildir!

Gazeteciler derhal serbest bırakılmalıdır. ■

AVARE DÜŞLER

■ **ERKAN ÖZTÜRK**

Narin bedeniyle uyumlu ufacık parmakları şemsiyeyi zor kavrıyor. Sonbahar rüzgârı saçlarını tarıyor her sabah. Üzerinde kavuniçi pardösü… Bilmem ki her gün bu ıslak kaldırımlı dar sokakta ne arıyor. İşine gidiyor belli ki. Gerçi işine yetişmeye çalışan insanlar gibi telaşlı sayılmaz. Sanki bu sokağı seviyor, bu durağa nicedir aşinadır. Belki bir yerlere misafirliğe gidiyor. Yahut da bunların hiçbiri değildir. Benim ki de laf işte. Herkesi kendim gibi sanıyorum. İnsanın bir işi olmasa ne diye her sabah bu durakta beklesin, şu homurtuyla yaklaşan körüklüye itiş kakış insan seliyle birlikte sığışmaya çalışsın. Canına kastı yok ya.

Bu kız çocuğunu epeydir görüyorum. Solgun yüzlü, ufak tefek bir kız çocuğu. Görünüşü ağlamaya çok yatkındır. Gözlerinin üzerine düşen perçemini her defasında sıkılmadan geriye atar. Zayıf bedeninden beklenmeyecek bir çeviklikle kalabalığın içine karışır ve oturacak bir yer bulur kendine otobüsün içinde. Akşamları da saat altı olmadan aynı durakta iner, başı önde yürür. Köşedeki fırına uğrar, ekmek alır. Ve muhakkak manava… Hızlı adımlarla gözden kaybolur. Ardından uzun uzun dalarım.

Kahveci Salim'in sesiyle irkilir, kendime gelirim. Yanı başımdadır. Sol omzunun üzerinde kirli bir bez, beline bağlı rengi solmuş bir önlük, gömleğinin cebine sıkıştırdığı hesap defteri ve kulağının arkasında illaki bir kurşun kalem. Masamdaki boşu kaldırır, seri hareketlerle dolaşır masaların arasında, boşları toplar, siparişleri alır. Geceden bu yana birkaç saat bile kestirememiştir, kan çanağı gözleri yanmakta, göz torbaları şişkincedir, dudağının kenarındaki sigara dalı düştü düşecektir.

Az sonra içeri simitçi çocuk girer. Boyuna "sıcak simit, gevrek simit", diye bağırır durur. Başındaki tabla devrilecek diye korkarım. Birkaç simit satar, avucunda biriken madeni paraları göz kararı sayar, kırmızı yanakları daha çok kızarır böyle anlarda. Sevincinden daha gür bağırır. "Haydi, ağabeyim gevrek bunlar"… Koşar adımlarla kahvede son bir tur atıp caddedeki kalabalığa karışır.

Biletçi amcanın da eli kulağındadır. Birazdan gelir. İçeriyi kaplamış sigara dumanını yararak iri cüssesiyle karşımızda belirir. Elinde birkaç deste piyango bileti… Acı öksürüklerle kesilen konuşmasına başlar. "Çekiliyor, büyük ikramiye"… "Sen de şansını dene"… "Bana çıkmaz deme"… Yorgun bedenini güçlükle dolaştırır kahvehanede. Şans oyunlarına meraklı masaları bilir. Özellikle onların yanına sokulur. Birkaç çeyrek satar, talih dağıtır, ağır adımlarla dışarı çıkar.

Ve dostum Yorgo Baba. Her zamanki masasında oturur. Kırlaşmış saçları alnına dökülmüştür. Yüzünde yılların çentikleri… Hepsi dolu dolu yaşanmış bir ömrün kanıtlarıdır. "Ben tarih kadar eskiyim", der her fırsatta Yorgo Baba. Bilmem ki eski bir aşka mı efkârlanır, yoksa meyhanecilik yaptığı günlere mi? Yüzünü avucunun içine alıp mazide yitip gider.

Burada her günümüz aynı, her anımız birbirinin tekrarıdır. Limana gemiler yanaşır, martılar çığlık çığlığa uçuşur, güneş ufukta usulca kaybolur. Birkaç evsiz çevresini bile ısıtmayan sobaya sarılır. Hava kararmaya başladığında gramofondan yükselen nağmelerle içimiz ısınır. Bir emekli kulağını radyoya dayamıştır. Öteki elindeki gazeteyi dikkatle okur. Karanlık bir köşede saçı sakalı karışmış biri uyur. Sonra acıkmış bir kedi kapı aralığından içeri sızar.

Ben buğulu camın ardından dışarıdaki hayatları seyrederim…

erkan1ozturk@gmail.com ■

Keça Bi Fulara Sor

■ **A. KARABAX**

Dayê, gulek pembe ya bajarê dê û bavan
Spartaya devera golên li hêviya behran
berî koçberiya me ya Enqerê.

Dayê, çavên xwe bide guleke zerîn û koçer
li yên warên pez û colên berê.

Dayê, lêvên xwe bide ser guleke zererojayî
ew rûyên min in, hesreta xwe ramûse
Bêje gula min, bêje keja min, bêje dîna min
te xwe gihand refên kevokên zozanan
Bêje evînkara min, yên diçin bes ne ez im
Me dilkederên berxwedanên bi navê Geziyê
li dilên xwe siwar kirin û çûn.

Hezîran li warên me ne bihar in, ne havîn in
li berxwedana Geziyê bi her alî sor in
Em hemû reng in û bi hev re xweş rengîn in
sor lixwekirin, li me azwerî ne

Dayê, sor afirandin û jiyandinên me cuda ne
ne çavsor, ne destxwîn, ne devxwîn in
Emrên berxwedêr bi tavên kelesorîn digerînin.

Dayê, guleke sor ya mîna herêma golên me
bi destê xwe bidî ber rojeke bi zereqan dibişire
tu yê di wê de çavên min kesper
û li peraveke bi xîzên wekî rengê porê min
û qîzeke rûken, bi tiliyên zaferîn bibînî.

Bajarê ku sertarên çiyayên xwe yên berfîn
li rûyê eynika Behra Spî
li nik hev xwe didin resmandin
Di wê hezîranê de li kolanên wî bajarî
xwepêçandinê navand: *keça bi fulara sor.*

Dayê, bi zimanên xwezayên çiyayên serhildêr
deng û awazên wan bêpeyv tên xwendin
ku tu qîma xwe bi min neynî
rojekê berê xwe bide berî û çiyayên devera me
Çend şevan li pey hev li cihên bi kulîlk, dar û ber
razê û guhên xwe bide xwezaya peyamdar
Peyam û stranên cihên ku ez li dimînim
tu yê bi xwe jî bibihîzî û bi hezên refên me bibêjî.

08.06.2017

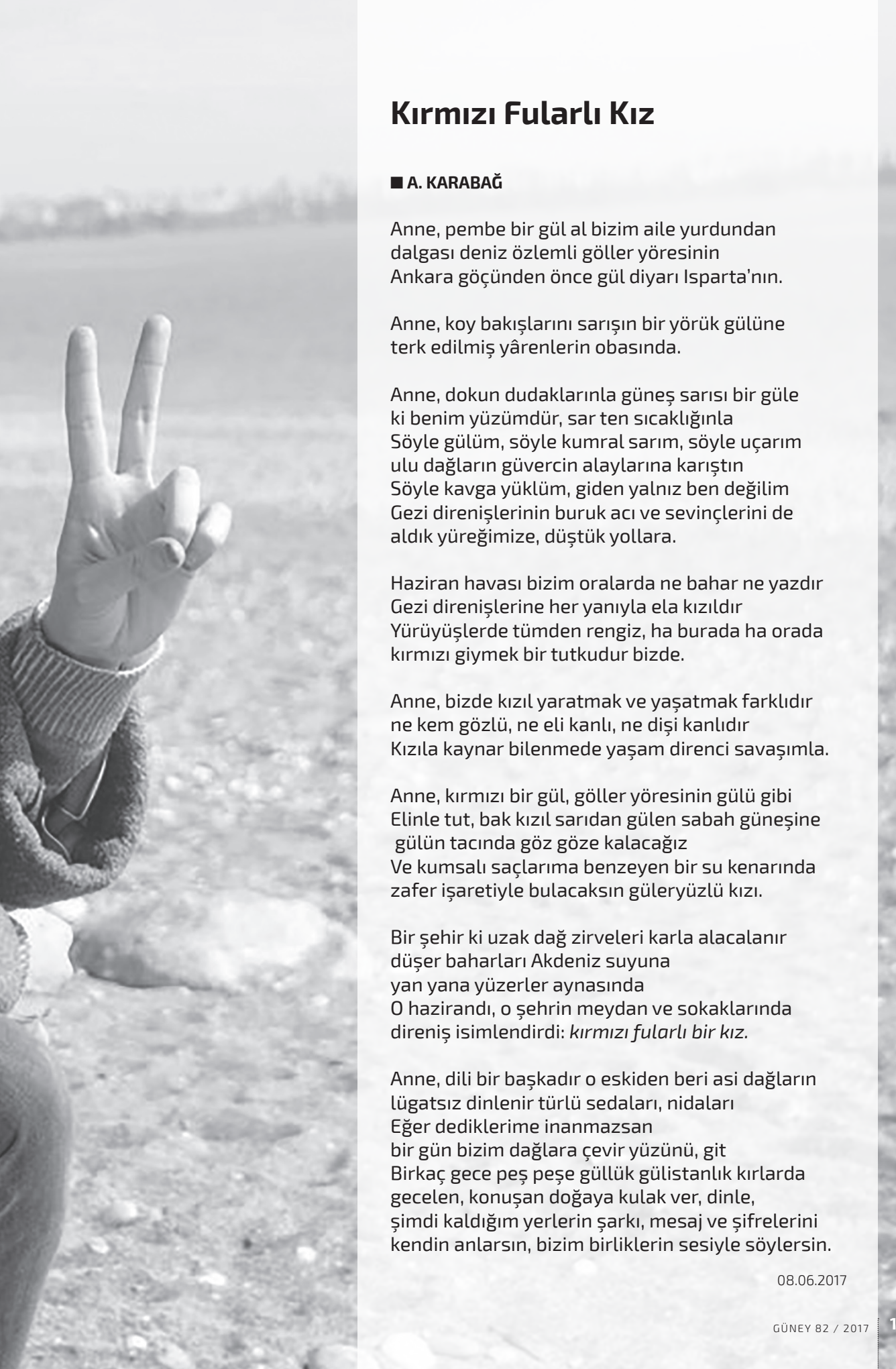

Kırmızı Fularlı Kız

■ **A. KARABAĞ**

Anne, pembe bir gül al bizim aile yurdundan
dalgası deniz özlemli göller yöresinin
Ankara göçünden önce gül diyarı Isparta'nın.

Anne, koy bakışlarını sarışın bir yörük gülüne
terk edilmiş yârenlerin obasında.

Anne, dokun dudaklarınla güneş sarısı bir güle
ki benim yüzümdür, sar ten sıcaklığınla
Söyle gülüm, söyle kumral sarım, söyle uçarım
ulu dağların güvercin alaylarına karıştın
Söyle kavga yüklüm, giden yalnız ben değilim
Gezi direnişlerinin buruk acı ve sevinçlerini de
aldık yüreğimize, düştük yollara.

Haziran havası bizim oralarda ne bahar ne yazdır
Gezi direnişlerine her yanıyla ela kızıldır
Yürüyüşlerde tümden rengiz, ha burada ha orada
kırmızı giymek bir tutkudur bizde.

Anne, bizde kızıl yaratmak ve yaşatmak farklıdır
ne kem gözlü, ne eli kanlı, ne dişi kanlıdır
Kızıla kaynar bilenmede yaşam direnci savaşımla.

Anne, kırmızı bir gül, göller yöresinin gülü gibi
Elinle tut, bak kızıl sarıdan gülen sabah güneşine
gülün tacında göz göze kalacağız
Ve kumsalı saçlarıma benzeyen bir su kenarında
zafer işaretiyle bulacaksın güleryüzlü kızı.

Bir şehir ki uzak dağ zirveleri karla alacalanır
düşer baharları Akdeniz suyuna
yan yana yüzerler aynasında
O hazirandı, o şehrin meydan ve sokaklarında
direniş isimlendirdi: *kırmızı fularlı bir kız.*

Anne, dili bir başkadır o eskiden beri asi dağların
lügatsız dinlenir türlü sedaları, nidaları
Eğer dediklerime inanmazsan
bir gün bizim dağlara çevir yüzünü, git
Birkaç gece peş peşe güllük gülistanlık kırlarda
gecelen, konuşan doğaya kulak ver, dinle,
şimdi kaldığım yerlerin şarkı, mesaj ve şifrelerini
kendin anlarsın, bizim birliklerin sesiyle söylersin.

08.06.2017

GÜLTEN AKIN: KENDİ GİTTİ, ŞİİR(LER)İ KALDI

■ **TEMEL DEMİRER**

Portre: Ethem Onur Bilgic

"karayı kaldırın,
mavi koyun,
umudumu yitirmedim."[1]

Siz aldırmayın, şiir faslındaki pesimist hezeyenlara… Şiir önemlidir, önemini asla kaybetmeyecektir; "Orhan Pamuk, bir demecinde, şiirin yaygınlığını yitirdiğini, zamanla itibar kaybedeceğini dile getirmiş ve bunun sadece Türkiye'ye değil bütün dünyaya özgü bir durum olduğunu söylemişti,"[2] diyen Yücel Kayıran'lara ve Orhan Pamuk'lara rağmen…

'Dünya Şiir Günü Bildirisi'nin de altını çizdiği üzere: "Şiir doğruyu söyler…"

Kolay mı?

"Günümüzde insanlık sömürgeci kapitalizmin elinde usunu yitirmiş görünüyor. Alevler arasında kalmış bir akrep gibi kendini sokup öldürmek üzere.

Üstünde yaşadığımız gezegenin tüm varlıkları, varsıllıkları yağmalanıyor.

Doğanın dengesi bozuluyor doymayan mideleri doyurmak için.

İnsanlar açlıktan ölüyor yoksul ülkelerde, halklar aldatılıyor, birbirine düşürülüyor.

Ve yalan bulutları yayılıyor milyarlar olan biteni görmesin, anlamasın diye.

Ülkemiz de payını aldı, alıyor elbet bu şeytansı kurgudan…

Bu karabasan ortamında tek umut şiirdedir.

Çünkü bir gezgindir şiir, bir araştırmacıdır.

İnsanın ve toplumun kılcal damarlarında gezinir, en eski çağlardan uzak geleceğe uzanır.

Gerçeği arar.

Bir büyücüdür şiir.

İnsanlığın en büyük varsıllığı dillerin sözcükleriyle güzellikler yaratır.

Çirkinliklere, kötülüklere karşı direnme gücü verir.

Bir bilicidir şiir.

İnsanlara gerçeği gösterir.

Şiir doğruyu söyler.

Yalan bulutları arasından bir ışık parlıyorsa bilinsin ki o şiirdir."[3]

"Şiir önemli" deyince anladığım(ız)/ anlattığım(ız) budur ve bunun örneklerinden birisi de Gülten Akın'dır.

●●●●●

Turgay Olcayto'nun, "Edebiyata gönül vermişseniz şiire, şiiri yaratan şairlere kayıtsız değilseniz, mutlaka yanınızdan, başucunuzdan ayırmadığınız yazarlarınız ve şairleriniz vardır. Metinlerinde, dizelerinde kendinizi bulursunuz. Belleğinize bir oya gibi işlenir onların sözcükleri. Artık hayata daha bir

başka gözle bakmanızı sağlar o usta işi sözcükler,"[4] diye betimlediği O; "Gezip gördüğü yerlerden aldığı esinle insanı, kırılmaları, gücenmeleri, saklanmaları, bağışlamaları, hoşgörüleri kaleme alırken adeta bir resim çizdi. Oyunlar da kaleme alan Gülten Akın şiirinde en çok toplumsal sorunları, yaşam-halk ilişkisini işledi."[5]

Sıddık Akbayır'ın ifadesiyle "Fotoğraflarında devrimci bir mahcubiyet saklıydı"; Cemal Süreya'nın, "ümmüşşiir/ şiirin anası" diye tanımladığı, "İnceliklerin Şairi"ydi…[6]

"Ben İkinci Dünya Savaşı'nı gördüm ve 90'lara geldiğimiz zaman bile ben bu yaşamın daha güzel olabileceğine dair bir takım umutlar besledim. Bakın yaşam nedir? Yaşam gerçektir, yaşam düştür. O ikisi bir açıyı taşısalar da yaşam bu ikisi birlikteyken ancak yaşamdır. O ikisini birbirine yaklaştıracak şey de yani düşten gerçeğe insanın geçebilmesini sağlayan şey de umuttur. Bu umut kaybolduğu, gerçekle düşün arası çok açıldığı zaman tam bir trajedi oluşuyor. İnsan yaşamında, ilişkilerinde, dünya ile insan arasında bir bölünme, parçalanma oluşuyor. Ve şiddet buradan çıkıyor. Düşün yaşama dönüşebileceği umudu olmadığı zaman bu şizofrenik bir bölünmeye sebep oluyor. İşte dünyanın ve insanların sorunu bence burada," diyen O; yıllardır "hikmet burcu"ndan seslenen şairdi.[7]

Asi, güzel ve "oturup ağlasam dedim ağlasam/ yeşile ala karşı elaleme karşı" mısralarıyla en anlatılmazları anlatabilmiş vurucu mısraların şairiydi.

"ben yağmura deli buluta deli / bir büyük oyun yaşamak dediğin/ beni ya sevmeli ya öldürmeli" diyen bir kadın, toplumcu ve bilgeydi; üçünün de hakkını sonuna kadar vermişti.

Murathan Mungan'ın, "Bazı sözler karanlıkta söylenir/ bazıları hiçbir zaman" dizelerini yazmış olmayı çok istediğinden söz ederken; Yıldırım Türker'in yazısına ilham kaynağı olan şiirin sahibiydi.

Hasılı O, dar zamanların, ince şeylerin, yazın bitiğinin, yağmurda üşüyen ıslak serçelerin şairiydi.

Erdal Eren için "büyü de baban sana,/ büyü de büyü/ baskılar, işkenceler,/ kelepçeler, gözaltılar,/ zindanlar alacak

büyü de baban sana,/ büyü de büyü/ büyüyüp de on yedine geldiğinde,/ baban sana idamlar alacak," dizelerini kaleme almıştı…

Bizi bırakıp gitmesiyle, şiir biraz daha azaldı.

Aklımda hep 'Ertuğrul'a Ağıt'ıyla ve Hrant için kaleme aldığı dizeleriyle[8] yer eden Onu, çok özleyeceğim, çok özleyeceğiz.

●●●●●

2008'de Milliyet Kitap anketinde 'Yaşayan En Büyük Türk Şairi' seçilen Gülten Akın, 4 Kasım 2015'de, 82 yaşında hayatını kaybetti.

'70'li yıllardan itibaren şiirlerinde toplumsal duyarlılığın baskın şekilde hissedildiği ve Orhan Kahyaoğlu'nun "Modern Türkçe Şiir Antolojisi"nde İkinci Yeni'nin tek önemli kadın şairi diye nitelediği Gülten Akın, 23 Ocak 1933 yılında Yozgat'ta dünyaya gelmişti. Anne tarafı Yozgat'ın eşrafından olan Akın'ın babası ise halktandı. II. Dünya Savaşı'nın patlak verdiği yıllarda, Gülten Akın ilkokuldayken, babası askere çağrıldı. 1942 yılında babasının üç yıl süren askerliğinden sonra, Gülten Akın 10 yaşındayken aile Ankara'ya taşındı. Yozgat'ta, dedeler, nineler, akrabalar ve kuzenlerden oluşan geniş bir aile çevresi içinde geçen özgür ve huzurlu hayatı geride bırakıp büyük şehire alışmanın verdiği sancı, ilk dönem şiirlerine de yansıdı. "Yozgat'taki o güzelim yaşantıdan sonra bir vurgun gibi yaşadık Ankara'yı," diye anlatıyordu büyük şair. İlkokul son sınıfı Ankara'daki Atatürk Kız İlkokulu'nda okudu, ortaokulun ilk yılını da Taşmektep'te. Taşmektep yıkıldıktan sonra da Cebeci Ortaokulu'na devam etti. Liseye 1948 yılında Atatürk Kız Lisesi'nde başladı.

Daha ilkokul son sınıftayken ilk şiirini yazmıştı Gülten Akın. Ortaokulda öğrenciyken de öğretmenlerine, ailesine dizeler yazmaya devam etti. Bu genleri belki de şiir yazan dayıları ve amcalarından geçen Akın, tavan arasındaki dayılarına ait olan bavulların içindeki kitaplar sayesinde Dostoyevski, Tolstoy ve diğer klasiklerle; Nâzım'la, Sabahattin Ali ile tanıştı. Liseye gittiği yıllarda yazdığı şiirleri okul dergilerinde yayımlanmaya başladı. Bir taraftan şiir yazmaya devam eden Akın, okulun en başarılı öğrencileri arasında yer alıyordu.

'Son Haber' gazetesinde ilk şiiri 1951'de yayımlandı. Ardından 'Hisar', 'Varlık', 'Yeditepe', 'Türk Dili', 'Mülkiye' gibi dergilerde çıktı. Başlarda şiirlerinin konusu doğa, aşk, ayrılık, özlem iken, daha sonraları toplumsal sorunlar ağır basacaktı.

1951'de Atatürk Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra Hukuk Fakültesi'ne kayıt oldu ve bir taraftan da İçişleri Bakanlığı'nda iş buldu. Gündüzleri çalışıp geceleri okuyan Gülten Akın, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden dört yılda mezun oldu. 1956 yılında, daha üniversitedeyken tanıştığı ve 57 yıl boyunca büyük bir aşkla bağlı olduğu Yaşar Cankoçak ile evlendi. Bu yıllarda ilk şiir kitabını çıkardı ve 1964 yılına dek toplam üç şiir kitabı yayımladı.

Henüz 24 yaşındayken, 1957 yılında ilk, 1958'de ise ikinci çocukları dünyaya geldi. Yaşar Cankoçak'ın kaymakam olması nedeniyle 1958-1972 yılları arasında, ülkenin farklı ilçelerinde geçti hayatları. Bu yıllarda Akın öğretmenlik ve avukatlık yap-

tı. 1960'ların orasında Van Gölü kıyısındaki Gevaş'a yerleştiler. İki buçuk yıl kaldıkları bu ilçede ailenin üçüncü çocuğu dünyaya geldi. Sonrasında iki çocuğu daha olacaktı.

1972'de Ankara'ya yerleşerek Türk Dil Kurumu Derleme ve Tarama Kolu'nda çalıştı. Kültür Bakanlığı Yayın Danışma Kurulu üyeliğinde bulundu. Demokratik kitle örgütlerinin yeniden kuruluşu çalışmalarına katıldı. İnsan Hakları Derneği, Halkevleri, Dil Derneği gibi örgütlerde kurucu ve yönetici olarak görev aldı.

1977'de emekli oldu. 1978-1986 yılları arasında yaşamı bir nevi Mamak Cezaevi'inde geçti, zira oğlu devrimciydi ve bu dönemde cezaevindeydi. "Pırıl pırıl beş çocuk yetiştirdim. Yetiştirdiğim çocuklara halkınızı, insanları sevin, kimseyi incitmeyin dedim. Onları sosyalist olarak yetiştirmeye çalıştım. En büyük acıyı da orada gördüm," diye anlatacaktı o süreci. Devam eden yıllarda hep şiirle uğraştı, Kahyaoğlu'nun 'Modern Türk Şiiri'nde de dediği gibi kendine has bir lirizmi şiirlerine daha ilk kitaplarında yedirmeye başladı ve poetikasını gündelik dilin etkisi oluşturuyordu. Onunla ilgili olarak da, "Kendi dilini gündelik dil içinden kuran şiir, onunla dünyanın insan ilişkilerinin en uç noktalarına, en ulaşılamayan yerlerine kadar gitmeye çalışır" diyordu.

Gülten Akın, son ana kadar şiir kitapları yayınlamaya devam etti. İlk dönem şiirlerinden farklı olarak, halk şiirini ve kültürünü önceki şiir birikimiyle, ustalıkla buluşturdu. Kendine has bir toplumcu açılım gerçekleştirdi ve bunu zenginleştirdi. Şiirlerinde hep zulme, zalime isyan etti ve "Kalemle insanların duyarlı yerlerine ulaşabileceğimi düşünüyordum. Bir toplumsal vicdan oluşturabilirim sandım," dedi.[9]

1980 öncesinde halkın yaşadıkları, onun da hayatına ve şiirine yansıdı. Daha sonraki şiirlerinde toplumsal sorunlara yöneldi. Gezip gördüğü yerlerden aldığı esinle zenginleşen ve coşkulu bir insan sevgisiyle yoğrulan şiiri, toplumsal sorunları, yaşam-halk ilişkisini öne çıkardı.

Şiirlerinde büyük ölçüde folklor öğelerinden yararlandı. Şiir üzerine yazılarını biraraya getiren 'Şiiri Düzde Kuşatmak' (1983) kitabında, halk kaynağına inme isteğini, "Halkta var olan öz ve biçimi diyalektik olarak yükseltmek, şiiri yükseltirken halkın yaşamının ve yaşam biçimlerinin yükselmesine yardımcı olmak" sözleriyle açıklar.

Şiirleri pek çok dile çevrildi ve kırktan fazla şiiri bestelendi. Bestelenen şiirlerinden biri, Sezen Aksu'nun 1993 tarihli albümüne adını veren 'Deli Kızın Türküsü'dür.

●●●●●

Şiire kadın elinin değmiş hâlidir dizeleri…

Kolay mı?

"İnsan hakları savunucusu, dar zamanların, ince şeylerin, yağmurda üşüyen ıslak serçelerin şairiydi... Hayatın içinden, yaşamdan, düşüncelerinden, duyarlılığından damıttığı, içinin en derinlerinde biriktirip damıttığı, içindeki güçle beslediği bir şiirdir onunki…"[10]

Safiyane olma meziyeti dizelerindeydi… Gülten Akın, şiirimizin yumuşak gücüydü. Gücünü sakinliğinden alıyordu. Bu sükunet onun kararlılığının sembolüydü. Şiirlerinde kırmıyor, dökmüyor, bir araya getiriyordu.

Gülten Akın, "En ağır sınavdan en saf olan geçer/ öder, geçer" diyebilmiştir. Safiyane olanın linç edildiği bir çağda, saf kalabilmenin bedelini, bu meziyeti kaybetmişler adına ödemiştir.

Üstüne üstlük bilge bir şiirdir, Onun şiiri… Bilenlerin mahcubiyetiyle, hayallerine kapı açan bir şiir.

"Bizler, hayatın dilini sanatın, yazının diline çevirenler, onu kitaplara sığdırmaya çalışanlarız… Gündelik konuşmalarda kullandığımız sözcükler, hayatın, insan ilişkilerinin anlamını açıklamada yetersiz kalır. Onun için, 'Sözcükler anlamın tutukevidir' demiştim. Yazar, özellikle şair, onları öyle yan yana getirir, yapılaştırır ki, daha derinden kazarak çıkarılan anlam, kurtulan anlam olur. İşte, dille yapılan bu değiştirimdeki büyü, yaşamı nesnel olarak değiştirebilmenin umudunu taşıyabilir. Bu umutla yazıyoruz," diyen Gülten Akın, sonlananın, gidenin, bitenin, yenilenin şiiri değildir. Aksine hep umut barındıranın, yeniye kucak açanın, kavuşmanın şiiridir. Onun şiirleri, toplumsal gerçeklikle iç içe akan, ama asla kabalaşmayan, sloganlaşmayan, sertleşmeyen, öfkelenmeyen, hıncını ve hırsını baştanbaşa durulukla giydirip sunandır.

Şiirini yüceltirken kadını da, erkeği de, toprağı da, yaşamı da yüceltir. Yaralanır, kırılır ama her defasında yaralarını sağarak kırıklığını onanarak çıkar gelir dizelerden… Küsmeyen, hep ışık saçan, bir başka ihtimal olabileceğini sunandır.

Hüzün hep vardır dizelerinde, arka fondan yalnızlık uğultusu siner kulaklarınıza bu kalabalıklar içerisinde sıkışıp kalanın, bunalanın yalnızlığı değildir, her an kaybedecekmiş gibi tutunanların korkusunu hissettiren yalnızlığın titreşimleridir.

Akan, hep akan, zenginleşen, suyuna dağları, insanları, ovaları, yağmurları, börtü böceği, kısaca evreni katarak akıp giden her ihtimalde okuyanın içine süzülen, oradan da çoğalarak suyuna katıp götürendir...

Özetle toplumsal şiirin enerjisini, 'İkinci Yeni'nin imgesel zenginliğini, kadın olmanın duyarlığını şiirinde buluşturan şair ve Türk(iye) şiirinin öz annesidir.

1940 toplumcu gerçekçi şiirini iyi özümsemiş, halk şiiri geleneğinden etkilendiği hâlde halk şiirinin basmakalıp ifadelerine şiirlerinde yer vermemiş şairdir. Anadolu insanın şiirini yakalamayı amaç edinmiş gibidir şiirlerinde. Belki de bundan ötürü bazı şiirlerinde halk söyleyişleri aynen kullanılır. Doğan Hızlan onun şiirini "Köyden kente yalın ayak giren insan" dizesiyle açıklar. Ki bu köyden kente göçmüş insan da şiirlerinde çok işlediği bir tema olacaktır sonradan. Şiirlerinin başat teması ise çocuklardır. Acıyı da umudu da çocuklar üzerinden verir genellikle.

Samimiyetsiz sözcüklere şiirinde yer vermeyen O, "Bir geyik avıdır şiir" vurgusuyla ekler:

"Şiir yazmak geyik avlamaksa eğer, öldükten sonra avlanmalı geyikler. Yani yaşananlar soğuduktan sonra yazılmalı. Hayatı yok etmedikçe şiiri var edemezsiniz. Yaşamdaki o canlılığı, kımıldayan şeyi yok edeceksiniz; öbür alanda var etmek için.

Hem genç bir kadınken, herkes sizin gizlerinizi merak eder. Bu yüzden bugüne kadar gizlerimi hep sakladım, bunu savundum. Zaten giziniz olmazsa yazamazsınız. Ama şimdi ipuçları vermeyi yeğliyorum. Çünkü geyikler çoktan öldü."

●●●●●

Murathan Mungan'ın, "Ölene kadar şair kalmayı başardı"; Doğan Hızlan'ın, "Belleğinde çok şiir olanlardan değilim, ama en çok kimden dizeler vardır diye sorsanız düşünmeden Gülten Akın adını veririm";[11] Elif Demirel'in, "Şiirli, tılsımlıydı";[12] Onur Berhamoğlu'nun, "Saygı duruşunu hak etti,"[13] dedikleriydi O…

80 darbesinin zulüm, baskı, şiddet dönemiydi. Hapisteki, işkencedeki tüm çocukların anasıydı o. Direndi, başkaldırdı, isyan etti. Direnişini ve umudunu, acılara ezdirmedi. Hepimize güç verdi. Şiirini, öfkeyle, onurla biledi. "Seyran Destanı", İlahiler" ve "42. Gün" tanığıdır.

"Zalimin gecesi mazlumun gecesiyle birdir/ Ve daha uzundur zulme karar verenin gecesi/ Çünkü acıların, çığlıkların, kargışların sesi/ İğne deliğinden geçeğen olur/ Dokuna dokuna kıyıcıya cellada/ Varır, sebebin kapısında durur," demişti.[14]

"Tevazu sözcüğünü tanımlamak için Gülten Akın'ın o güzelim şiirlerine karşın 'şair' diye tanımlanmaktan kaçınan kişiliği örnektir…[15]

İliklerine kadar hissettiği aşk, Anadolu'nun dört bir yanında kol kola olduğu halk ve mücadelesini verdiği hak, Gülten Akın'ın şiirlerinde nefes alıyordu.[16]

Kuşağının en yetenekli, en üretken, en yaratıcı, düşün açısından en tutarlı birkaç şairi arasındaydı Gülten Akın. Bir "Anadolu çocuğu" olarak sözcüklerle oynamaz, sözcüklerden yarattığı ince anlatıma yönelmekle yetinirdi.[17]

Tam da bunun için "Gülten Akın'ın bir şiirini katlayıp koyun yaka cebinize, defterinizin arasına, kalbinizin tam üstüne. İşliklerde, dersliklerde, grev çadırlarında, gece nöbetlerinde, uzun yolculuklarda okumak için. Direnci, yalnızlığı, aşkı, umudu onunla yeniden temize çekin,"[18] derdi Mustafa Köz…

●●●●●

Onu bu kadar vazgeçilemez kılan sevdaları ve duruşuydu…

O, "seni sevdim/ artık tek mümkünüm sensin," diyendi…

O, "… 'sen leyla değilsin" dedi mecnun/ kavuştuğu andı/ çıldırmış sanıldı" diyendi…

O, "bir hikâye bilir söylerim/ dost yıldızlara karşı ve sabaha doğru/ bu hikâyenin bir ucu sendedir/ kurtarmak isterim, kurtarmak isterim/ bütün uçurtmaların ipi elindedir" diyendi…

Yaşama böylesi sevdalı bağlanmak, bir duruştur aynı zamanda…

Kolay mı?

"Yasadır anımsatalım:/ Tohum ekenlerin, fide dikenlerin/ Kimse durduramaz yağmurunu/ Güneşini kimse kesemez," bilinciyle donanmıştı O…

"bende bir gülten kaldı/ hangi bağa diksem yabancı" vurgusuyla "dünyada Fransa diye bir ülke yokmuş da/ Fransızmışım gibi dolanıyorum," der ve eklerdi: "gülten'i yozgatlı demesinler bundan böyle/ nerde ölürsem oralı olayım/ doğularda, yolsuz dağların/ soğuk suların başında öleyim."

Onu en iyi betimleyen "ah, kimselerin vakti yok/ durup ince şeyleri anlamaya" ile "hiç kimse ağlamıyor artık özlerken," dizeleriydi belki…

Ve nihayet egemenleri "göstere göstere bilediğin bıçak/ bir gün elini kesecek," diye uyaran Gülten Akın, kaçınılmazı şöyle ifade ediyordu dizelerine:

"haksızlık nerde olursa olsun/ zulüm nerden gelirse gelsin/ barışla, sevgiyle olmayacaksa/ ey gerçek sesimiz, ey büyük kavga/ yankılan dağdan dağlara/ yankılan dağdan dağlara…"

●●●●●

'Eski Nine'sinde, "ölümün ve göçün dokunmadığı tek nesne/ var mıdır/ ölüm yok eder göç değiştirir/ kendi-

si kalamaz kimse/ sarp ve suskun ninelerden başka/ onlar kimi zaman sırtlarında/ kimi zaman sımsıkı kucak/ hâlâ evin bebelerini avutmada" demişti…

"İlk bu sabah/ göğü göremedim" demiş bir şiirinde. İşte o göğü göremeyeceği ilk sabah geldi çattı. O da tüm güzel insanlar gibi, "istesek de artık dönemeyiz..." deyip gitti güzel atlara binip…

Evet 4 Kasım 2015'de, "Ben yoruldum gidiyorum/ Kendi endişeni kendin seç" deyip, gitti Gülten Akın.

Son şiirinde, "ben bu dünyanın Alevîsi olmalıyım/ yana yana tükenmediğime göre," demişti

Bizi bırakıp gitmesiyle, yoksulluğumuza yoksulluk ekledik.

●●●●●

Çok komiksin(iz) Gülten Akın ölür mü?

Gezi/Haziran İsyanı'ndan yıllar önce, "parkları çalınmış alanları yağmada/ her yanında beton kistler çıkarırken/ kentin istediği nedir," diyen O sadece gitti ve şimdi her yerde, hepimizle…

O şimdi 2008 'Frankfurt Kitap Fuarı Kapanış Konuşması'ndaki umutların yanı başındaki mücadelenin ta kendisidir:

"Dünya küçüldü, giderek daha küçüldü; kurşundan bir topa dönüştü. Değmediği doğa parçası, toprak, insan kalmadı. Dünyanın iki eli var sanki. Biriyle taşıdığı kolaylıklar, incelikler, ötekiyle taşıdığı kabalık, kıyıcılık, yok edicilik, ölüm.

Bu ikinci el o kadar güçle saldırır oldu ki, dünya kendini yok etme aşamasına geldi.

Elimizde düş gücümüzle, yeteneğimizle ürettiğimiz o yazılar, şiirler var. Kitaplar var. Yazdıklarımızda gerçek adına söylediklerimiz ne olursa olsun, bir kıyıcığında umudu saklı tutuyoruz.

Metalik söylemler varsın kolaylıklarını sürdürsün. Ama bizler yazınla, şiirle, sanatın her türüyle umudu var kılalım.

Yalnız değiliz. Pek çok insan bizimle... Onurumuz ve vicdanımız var. Dinlerin, milliyetlerin, geleneklerin beslediği birer ortama doğuyoruz. Doğuştan getirdiğimiz özelliklerin geleceğe aktarılabilir, olumlu olanlarını seçerek, dünyanın yeni değerleriyle bütünlemeyi becerebilirsek, kent de, ülkeler de, dünya da kurtulur.

Dünyanın birçok yerinde insanlar bir bombayla, bir kimyasal silahla yok ediliyor. Varsıl ülkelerle yoksul ülkelerin arasındaki, ülkeler içindeki varsıl olanlarla büyük yoksul çoğunluğun arasındaki açı büyüyor. Açlıklar, işsizlikler... Bunlar yetmiyor. Doğanın dengesi hızla bozuluyor. İklim değişiyor; nehirlerimiz, göllerimiz kuruyor; toprak çoraklaşıyor.

Savaşarak, birbirimizi yiyerek, yakıp yıkarak neyi kanıtlamak istiyoruz ki? Bir cezaevine çevrilen yerde mahpus da tutukludur, gardiyan da. Üstelik ölüm herkes için.

Barışarak; gücümüzü birleştirerek; insan olmanın onurunu düşünerek; toplumsal vicdanı silip parlatarak; yok ettiklerimizi, bozduklarımızı onarma yolunda ortak aklımızı kullanarak çocuklarımızın geleceğini kurtarabiliriz..."

Böylesi bir mücadele için hepimize, 'Şu Giden Atlıya Türkü'sünde şunu tembihler Gülten Akın:

"ben demedim mi/ hazırlandılar/ onların yüz bin kolları var/ kırbaçları sert, yamçıları sağlam, atları kavi/ yeğin git kese sür atınla birleş/ ben demedim mi

ben demedim mi/ tekin değil koyaklar, dağ yamaçları/ yağmur yağar ki sis basar ki kurt iner ki/ ay bulanığında gümüş rengi çakallar/ ben demedim mi/ yalnız gitme demedim mi

çiğdeme sor, çeşmeye sor/ tek açan menevşeye sor/ ayrılık getirir ayrılıklar/ birleş demedim mi/ ben demedim mi"

16 Haziran 2017, İstanbul ■

NOTLAR

[1] Gülten Akın.
[2] Yücel Kayıran, "Uluslararasılaşma Karşısında Şiir", Radikal Kitap, Yıl:10, No:552, 14 Ekim 2011, s.18-19.
[3] Tarık Günersel, "Yalan Bulutları Arasından…", Birgün, 29 Mart 2017, s.15.
[4] Turgay Olcayto, "Gülten Akın", Evrensel, 10 Kasım 2015, s.13.
[5] "İnceliklerin Şairini Kaybettik", Birgün, 5 Kasım 2015, s.15.
[6] Kanat Atkaya, "İnceliklerin Şairi Artık Yok", Hürriyet, 5 Kasım 2015, s.9.
[7] "Türkçenin İncelikli Şairinden Veda", Radikal, 4. Kasım 2015… http://kitap.radikal.com.tr/makale/haber/turkcenin-incelikli-sairi-428559
[8] "ahparig/ boylu boyunca/ yatırıldığın yer/ ömründe tek dinlenceydi/ dünyaya baktın ilk kez/ duru kaygısız/ soluğun bile ağırdı/ bıraktın gitsin/ ahparig..." (Kitap-lık Dergisi, Haziran 2015.)
[9] Gülden Öktem, "… 'Yaşayan En Büyük Türk Şairi'ni Kaybettik", Milliyet, 5 Kasım 2015, s.6.
[10] A. Hicri İzgören, "Sevda Kalıcıdır", Gündem, 12 Kasım 2015, s.15.
[11] Doğan Hızlan, "Gülten Akın Gerçekten Öldü mü?", Hürriyet, 6 Kasım 2015, s.20.
[12] Elif Demirel, "Şiirli, Tılsımlı ve Ölümsüz Kadınlara", 19 Kasım 2015… http://sendika7.org/2015/11/siirli-tilsimli-ve-olumsuz-kadinlara-elif-demirel/
[13] Onur Berhamoğlu, "Gülten Akın'a Saygı Duruşu", Birgün, 5 Kasım 2015, s.15.
[14] Zeynep Oral, "Gülten Akın: Şiirimizin Toprak Anası...", Cumhuriyet, 6 Kasım 2015, s.17.
[15] Gülşen Karakadıoğlu, "Bu Sonbahar Gülten Akın'ı da Aldı Götürdü...", Birgün, 11 Kasım 2015, s.15.
[16] Hakan Güngör, "Türkçe 'Gençliğini' Yitirdi", Evrensel, 6 Kasım 2015, s.10.
[17] Ahmet Say, "Şiirimizin Ablası", Evrensel, 6 Kasım 2015, s.10.
[18] Mustafa Köz, "Şair Ana: Gülten Akın", Evrensel, 26 Kasım 2015, s.11.

BİR BEBEĞİN TUTSAK BABASINI ANLATTIĞI YAZI:

BABAMA KAVUŞMANIN DİĞER ADI PERŞEMBE

"Merhaba Ben Mahir, Mahir Ulaş...

Bugün günlerden perşembe. Perşembe günleri bizim için çok önemli ve özeldir. Çünkü babama kavuşmanın diğer adı perşembe olmuştur bende.

Babam nerede mi babam hapishanede o bir tutsak ama bana söylemiyorlar. Hatta anlamadığımı sanıyorlar…

Babamı ilk gördüğümde daha yedi günlüktüm. Ben doğmadan tutsak düşmüş, beni ancak yedi günlükken kucağına alabilmiş. Kucağına alır almaz koklamaya başladı dimdik bakıyor yüzümü inceliyordu. Zaten babamı her görmeye gittiğimizde bana öyle bakıyor biliyor musunuz? Babam beni görünce hemen gözleri büyüyor, yüzü gülüyor, mutlu oluyor. Ben de onu görünce mutlu oluyorum. Bu arada babam çaktırmadan kokluyor beni. Tam bir şeyler diyecek gibi oluyor ama susuyor yine de ben anlıyorum.

Babamdan önce biz giriyoruz görüşeceğimiz yere. Oraya varana kadar her yerimizi arıyorlar. Üstümüzü, ayakkabılarımızı çıkarıyorlar. Bu hoşuma gitmiyor, korkutuyorlar bizleri ama ben korkmuyorum. "Yapmazsanız göremezsiniz" diyorlar mecbur kalıp yapıyoruz dediklerini, babamı görebilmek için.

Burası çok güvenlikliymiş öyle diyorlar ama ben hiçbirine güvenmiyorum babamdan başka. Sonra presüdürleri tamamlayıp içeri giriyoruz.

Birazdan babam gelecek ben yine kapının önündeyim, bekliyorum. Kapı açılıyor ve açılmasıyla babam geliyor ilk önce. Göz göze geliyoruz. Hemen kucağına alıyor beni. Sımsıkı sarılıyoruz. İçine çeke çeke kokluyor beni. Kucağı o kadar rahat ki ben de sarılıyorum küçücük ellerimle. Hatta bazen çok sıkıyor hemen sakallarını çekiyorum.

Beni hiç kucağından indirmek istemiyor ama ben huysuzluk yapıyorum, indirmek zorunda kalıyor. Çünkü onu özleyen annem var ona da vakit ayırmalı.

Bazen annem gelmiyor, gelemiyor, çalışmak zorunda olduğu için. Böyle durumlarda babam, anneme sevgisini özlemini hasretliğini iletmemi istiyor. Ben de dönünce hemen annemin boynuna sarılıyor öpüyorum. O da hemen anlıyor.

Ben orada sağa sola koşturmaya masalar arasında gezmeye devam ediyorum, yoruyorum kendimi, o sırada annemle babam sohbet ediyor ama babamın gözü sürekli üzerimde, beni izliyor, düşersem çarparsam diye. Hatta bir keresinde başımı masaya çarpmıştım, hemen ayağa fırladı. Beni kucağına aldı. Endişelendi bir şey oldu mu diye. Annem benim yerime onu sakinleştirmek zorunda kaldı ama ben zaten bilerek çarptım, beni kucağına alsın diye. Tabii bunu babam bilmiyor.

Babamı görmek için geldiğimiz yol babamı gördüğümüz zamandan daha çok.

Biz babam için o kadar yol geliyoruz; o bizi bir saat görüyor. Kızıyordum ben de o yüzden görüş bitmeden uyuyordum. Çünkü babamdan ayrılmak istemiyordum. O güvenmediğim adamlar görüş bitti deyip babamdan ayırıyorlardı bizi. O yüzden de güvenmiyordum onlara. Babamla arama giriyorlar. Ben de uyuyordum daha doğrusu uyuyor numarası yapıyordum ki babamla ayrılışımız daha kolay olsun. Beni hep ilk gördüğü andaki halimle hatırlasın istiyordum.

Babam ayrılırken gülüyordu aslında gülüyormuşluk yapıyordu. Bunu anlayabiliyordum. Çünkü o da benim onu hep öyle hatırlamamı istiyor.

Sonradan öğrendim ki babam bizi bir saatten fazla görmek istiyormuş ama demiştim ya o güvenmediğim adamlar anca bu kadar izin veriyormuş. O yüzden artık uyumayacağım. Henüz 19 aylığım, tuhaf olabilir belki ama her şeyin farkındayım.

Annem hiç aksatmadan bütün açık görüşlere götürdü beni ama yasaklar cezalar girdi araya. Yani 19 ayda 19 saat görüşemedik. Baba oğul ama görüşememiş olmak bizi ayrı düşürmedi. Aksine biz daha çok bağlandık birbirimize.

Ben biliyorum babam gelecek bize doya doya sarılacak, gülecek, top oynayacak, uçurtma uçuracağız…

Bugün yine perşembe ve biz annemle yola düştük babamı görmeye gidiyoruz.

Ben büyüyorum artık 1,5 yaşındayım yani 19 aylık. Bugün babama sımsıkı sarılacağım, yüzünü okşayacağım anlayacak beni, ben de babamı anlayacağım. Ve ben giderken uyumayacağım artık el sallayacağım hoşça kal, yine geleceğim sen gelene kadar hep geleceğim dercesine.

Bugün perşembe ve biz yola çıkıyoruz babamı görmeye. Babam beni, bizi bekler…

Babamın adresi:

■ **UMUT ABAY**
Tekirdağ T Tipi 1 Nolu Hapishanesi
A/25 koğuşu ■

ARAFI İKÂMET SEÇEN KADINLAR ANADOLU KADINLARI -2-

■ **SUDE NUR HAYLAZCA**

Zaman kavramını yitirmiştim. Güzel olan tek şey hafızamda zerre kadar yer işgal etmiyordu. Kopuk kopuk belirsizdir herşey zihnimin kuyularında.

Umut annelerinin doğurduğu bir şey olmalıydı. Çözümsüzlük kabul edilecek bir şey değildi. "Kadınlar zayıf olabilirdi lakin anneler çok güçlüydü." Bu mecburiyet olduğu kadar aynı zamanda hayata karşı gönülden yapılan en onurlu direnişti, duruştu.

Dışarıda akan manzara kayıp gidiyordu dalıp giden gözlerimin içine bata bata. Bir taraftan bu yolculuğun sonunda bizi neyin beklediğini merak ederken öte yandan geçmiş iğne gibi sivriliyordu içimde. İrkilip etrafıma bakıyordum. Cehennemden kurtulmuş olmanın rahatlığı içindeydim. Diğer yandan geleceğin belirsizliği rahatsız ediyordu beni. Korkuyordum.

Cam kenarından yemyeşil uzanan etrafı dağlarla çevrili şehre bakıyorum. Yanımda oturan çocuklarıma dönüp,

"Baksanıza ne kadar güzel bir ülke. Alabildiğine yeşil, dağlar, ovalar, göller ve nehirler."

Sırtımı iyice koltuğa yaslıyorum. Çocuklar da başlarını uzatıp dışarıya doğru bakıyorlar. Gözlerindeki heyacan ve sevinç beni de mutlu ediyor, gülümsüyorum. Zor bir başlangıç yapacağımızı biliyorum yine de umutluyum.

Bütün kötülükleri arkamızda bırakmıştık. Yeni bir hayata başlayacaktık işte.

Bir ülke ki bize yabancı biz ülkeye...

Merak, sabırsızlık, sevinç hepsini birden taşıyorduk.

Uçak alana iniş yaptıktan sonra derin bir nefes alıp çocuklarıma bakıp bakıp gülümsüyorum. Bütün dünyam onlar ve şu an karşımdalar, yanımdaydılar. En büyük aşk evlatla anne arasında olandı bana göre. Yaşama sevincimi, ayakta durma direncimi onlardan alıyordum. Onlarsız hayat ne kadar çekilmez ve anlamsız olurdu kimbilir....

Uçaktan inmek için sabırsızlanan yolcuların gitmesini beklemek en mantıklısıydı. İtiş kalkış olmanın bir anlamı yoktu.

"Dayınız bizi bekliyordur, o da sevinçli ve heyacanlıdır." İkisinin gözlerinden akan masunluğa saplandı kaldı bitkin bakışlarım. Derin bir iç çekiyorum.

Valiz alma yerine geldiğimizde çok fazla beklemeden valizlerimizi alıp heyecanla çıkışa yöneliyoruz. Kalabalığın arasında kardeşimi görmek çok da zor olmuyor. Uzun boyu, ışıkta parlayan kel kafasıyla dikkati ilk o çekiyor insanların arasında. Ve aynı zamanda karizmatik, yeşil gözlü kumral bir doksan boylarında fit. Göz göze geldiğimizde aynı sevinci taşımadığını endişeli bakışlarından sezinliyorum. Bu benim de enerjimi düşürüyor anında. Ne gibi bir sorun olabilir, aklıma bir şeyler gelse de bu ihtimali düşünmek istemiyorum. Ona doğru yürüyoruz, o da bize doğru gelip valizleri almadan önce kucaklaşıp öpüyor her birimizi. Yorgun ve stresli görünüyor. Arabasının olduğu yere doğru giderken ardından onu takip ediyoruz. Uçaktan merakla seyrettiğimiz şehrin içindeyiz ve bu bizi hiç ama hiç ilgilendirmiyor artık. Takılıp kalmışız neden suratı asık? Aynı sevinci taşıyor olması gerekmiyor mu? Uzun uzun konuştuktan sonra bu kararı birlikte almıştık oysa. Türkiyè de çalıştığım işten aldığım maaşla çocukları okutamayacağımı ona izah etmiştim. Eğer yardım eder de bizi oraya aldırırsa yaptığı masrafları ödeyecektim kuruşu kuruşuna. Parasını ödeyeceğim için eşi de sorun çıkarmayacaktı. Ev de daha önceden tutulmuştu yani onlara yük olmayacaktım. Yanımda az biraz para da getirmiştim. Mümkün olduğunca erken iş bulup borcunu ödemeye başlayacak, onlara yük olmayacaktım... İkamet edeceğimiz yer Viyana'ya arabayla ikibuçuk saat mesafedeydi. Yol boyunca dalgındı kardeşim, hiçbir şekilde sohbet etmiyordu. Kısaca hal hatır sormuştu soğuk bir şekilde o kadar. O susunca biz de susuyorduk. Bu ülkeye tamamen yabancıydık. Dil bilmiyorduk, evimizin adresini bile bilmiyorduk. Muhtaçtık ona.

Uzun bir sessizlikten sonra kardeşim düşünceli bir şekilde konuşmayı açtı.

"Abla, Naz diyordu ki, ablan benimle ilişkilerini düzeltmek için adım atacak! Ben ona adım atmam"

Şaşkınlığımı gizlemiyerek,

"Ne, ne geçmişki aramızda. Biz onunla bir araya bile gelmedik. İzne geldiğinde annesinde kalıyor. Yemeğe çağırıyoruz yabancı

AŞAMADIM YOLLAR SENİ

■ **YASİN TATAR**

Asfalt yolun solundaki açıklıktan, kum zemine kırdı direksiyonu. Hızını düşürüp park için dikilmiş "T" şeklindeki çubuklara yanaştı. Kalın tekerlerinden havalanan toz, TIR'ın gövdesini sarmıştı. Kontağı ters çevirip susturdu, titreyen devi. Yüzünü ekşiterek, kollarını arkadan kavuşturup gerindi. Omzunun üstünden serçe parmağına astı, ceketini. Kapının altındaki merdivenden bir basamak inip yere atladı. Marangozun üstündeki kahveye doğru yürüdü, başı yerde. Tam çıkarken camekânın ardında, genç çırağın, elinde zımparayla gülümsediğini fark etti. Ciddiyetle büktüğü sağ elini, alnının tam ortasından sarkıtıp selam verdi. İnce çubuklarla sabitlenmiş soluk branda, kahveyi örtüp karatıyordu. Ufacık yırtıklardan süzülen aydınlık, bardakları kavrayan esmer parmaklarda dolaşıyordu. Bir çocuk, ocağın arkasına geçmiş omzundaki mendille tabakları kuruluyordu. İşaret edildiğini görünce boynunu demliklerin arasından uzattı. Çukur yaptığı avucunun içinde, parmağını kaşık gibi sallayıp "Oralet" diye fısıldadı uğultunun içinden. Ceketini boş iskemleden kaldırmadan içlerini karıştırdı. Sonra fermuarlı gözü dolduran karanlıktan bir defter çıkardı, cildi yırtık. Gizlediği nesne, kıvrık sayfaların arasında belli ediyordu kendini. Çıkartıp koklamak istedi. Ama garsonun, üzerinde dumanı tüten tepsiyle yaklaştığını fark etti. Bardağı sehpaya uzatırken epey yaklaştırdığı boynundan ezik anter kokusu geliyordu. Kocaman açtığı ağzının içinden diş etleri parlıyordu. Gülüşünü bozmayıp, bitiştirdiği dişlerinin arasından sordu.

-Abee buralısan?

-Hee… Yani evet, daha doğrusu Tatvan'ın içindenim.

-He, doğrudur abe. Buralıya benziysen ama konuşman şehirlidir.

Sebebini bilmeden "Teşekkür ederim" deyip anlamsızca başını salladı. Ağacı saran beyaz kablosuyla daldan sarkan megafondan kısa bir öksürük duyuldu. Tesis yetkilisi az evvel TIR'a yanaşan körüklü, rengi kaçmış bir otobüsün kalkışını duyuruyordu. Muavin parmağıyla tıkadığı hortumdan fışkırttığı suyla ön camı son kez yıkadı. Durulanan camın gerisinde "Varto" yazılı levha daha bir canlı gözüktü. Miktarına aldırmadan aceleyle bıraktığı madeni paralardan biri sehpanın altına yuvarlandı. İkişer, üçer indiği basamaklardan sigarasını söndürmek üzere olan şoföre el etti.

-Birader, bir bakar mısın?

-Şu kızı gördün mü Allah aşkına? Varto'dan gelmiyor mu bu araba?

-Heee…

-O da Vartoludur, iyi baksana hele.

Şoför bıyığının ucunu hafifçe ısırıp alaylı bir tavırla kaldırdığı kaşlarını bir deftere bir muavine çevirdi. Sonra adama dönüp:

-Vallahi TIR'cı olan sensin kardeş. Malum uzun yol, ancak senin ihtiyacın olur böylelerine.

Analı, bacılı epey kalabalık bir küfür fırlamak istedi gırtlağından. Çıkmadı bir türlü, kurudu kaldı. Hırsla çekti kapıyı üstüne. Defteri tekrar koynuna sokacaktı ki birden fotoğrafı güneşliğin şeffaf gözüne koyup, bir kenara fırlattı. Güneşliği bir daha hiç açmamacasına kapattı. TIR tekrar titremeye başladığında teyp kaldığı yerden devam ediyordu.

"Gönül vurgunuyum yaram çok derin
Ne olur gözyaşın sil de gidelim" ■

gibi gelip yemeğini yiyip gidiyor. Zaten siz evlenir evlenmez ikinci gün birlikte buraya geldiniz. Annemlerde de kalmadı. Ben ona ne yapmış olabilirim ki!"

Kardeşim başını sağa doğru çevirerek cevap verdi.

"Bilmem, siz artık aranızda halledersiniz."

"İyi de ben bir şey yapmadım ki anne bile ondan korkuyor ağzını açamıyor. Evimize geldiğinde titriyoruz üzerine huyunu bildiğimiz için. Buluttan nem kapıyor, şakayla bile bir şey diyemiyoruz."

Sustuk sonra... O da biliyordu karısının sırf sorun yaratmak için bahaneler üreteceğini. İyi de ben kardeşime, "eşinin de fikrini al, rahatsız olacaksa başka bir yol denerim" diye söylemiştim. Kardeşim de cevap olarak "sen parayı verdiğin için bir şey diyeceğini sanmıyorum" dememiş miydi. Şimdi bu neyin nesiydi...

Hiçbir şeyin benim için kolay olmayacağını biliyordum. Talih dedikleri şey insanı her yerde takip ediyor olmalıydı.

10 Temmuz 2017 ■

Marta Minujín, "The Parthenon of Books" ("Kitaplardan Parthenon"), 2017

DOCUMENTA 14

■ GÜLFER UĞUR

14. documenta en başından yoğun eleştiri aldı... Kimileri onu çok politik buluyor, birçokları orda sergilenenleri sanat değil, banal propaganda olarak değerlendiriyor, kimileri de yüzeysel kalan liberal kapitalizm eleştirisi olarak yetersiz, hatta gereksiz buluyor (!)

Bu yıl Atina ve Kassel olmak üzere iki ülke ve iki şehirde açılan

documenta 14'ü kendimiz görüp değerlendirmek için Kassel'e gittik. 5 yılda bir 100 gün boyunca bütün dünyadan sanat severlerin, turistlerin ve medyanın dikkatini çeken documenta ne de olsa, kendini "dünya çapında bir çağdaş sanat sergisi" olarak kabul ettirme gayretindeydi.

Öyle uzun boylu genel değerlendirmelere girişmeyeceğim. Bir hafta sonunda izleyebildiğim kadarıyla documenta'dan aklımda kalanların bazılarını okurlarımızla paylaşmak niyetim.

Yasak kitaplar tapınağı...

14. documenta'nın en "merkezi" en çarpıcı ve monumental eseri şüphesiz yasak kitaplardan oluşan SANSÜR TAPINAĞI idi. Yasaklanan ve hatta yakılan

Banu Cennetoğlu, "BEINGSAFEISSCARY"

kitaplar için dünyada sayısız anıt vardır şüphesiz. Yasaklanan kitapları kullanarak anıt dikme fikri de yeni değil. 1943 doğumlu sanatçı Marta Minuji, ilk olarak, askeri cunta döneminin ardından, 1983 yılında, Buenos Aires'in ortasına yasak kitaplarla daha ufak boyutlarıyla Parthenon tapınağını dikmiş. 2017'de Kassel'de şimdi bu eserinin bir nevi ikinci "baskısını" gerçekleştiriyor ve bu kez dünya çapında yasaklanan 100 bin kitapla Akropolis'teki Parthenon tapınağını orijinal boyutlarıyla inşa etmeyi hedefliyor. Bunun için sanatçı bireylere ve yayımcılara yasak kitap bağışında bulunma çağrısında bulunuyor.

Biz gittiğimizde documenta'nın yarı zamanı dolmuş olmasına karşın henüz tamamlanamamıştı yasak kitap tapınağı. Buna rağmen ve hatta bu yarım haliyle de muhteşemdi. Orijinal boyutlarıyla 30x70 m.-lik oturum alanında 14 m yükselen tapınağın tam da Nazilerin 1933'de kitap yaktıkları alanda, Fridericianum Müzesi önündeki alanda inşa edilmiş olması da ayrıca çarpıcı. Uzaktan baktığınızda renkli mozaikle kaplanmış gibi gözüken sütunlar, üzerinde hangi kitapların yer aldığını yakından incelemek için saatlerinizi geçirebileceğiniz bir alan. Neler yok ki yasak kitaplar arasında: Tahmin edileceği üzere Marx ve Engels'in kitapları, sonra Bertold Brecht ve Che Guevara ve diğer sol kitaplar. Ama insanı hayretle hangi mantıkla ve neden yasaklanmış olabileceğini düşündüren kitaplar da var. Örneğin St. Exupery'nin "Küçük Prens"i, Harry Potter, Erich Kaestner'in bir kitabı ve daha bir dizi çocuk kitapları... Franz Kafka'dan "Mektuplar", Dan Brown "The Da Vinci Code", vs. vs.

Bu sanat olayından esinlenerek Kassel Üniversitesi bir proje geliştirmiş ve öğrenciler hazırladıkları bir web sitesinde buraya getirilen yasak kitapların bir listesini çıkarmaya başlamışlar. Şimdiye kadar tespit edilen yasak kitap sayısı 70.000'i bulmuş. (Liste için bkz.https://blogs.ubc.ca/documenta/) Ve aynı Parthenon gibi bu liste de dünya çapından katkılarla tamamlanmayı bekliyor. Buraya gönderilebilecek Türkçe dilinde ne kadar çok kitap var!...

Orda kim fısıldıyor?

Friedrichplatz'dan Documenta Halle'ye geçerken bir kadın sesinin fısıltısını işitiyorsunuz: "Ignoranz ist eine Tugend.", yani "ignore etmek/görmezden gelmek erdemdir." Duruyor, doğru mu işittim acaba diye yeniden kulak veriyorsunuz. Evet, öyle fısıldıyor... Ve evet, işte bu! Dik-

katinizi çelmeyi kazandı... Gerisi sizin işiniz... Nasıl yorumlayacağınızı siz bilirsiniz.

ABD'li sanatçı "fısıltı kampanyası"nı ilk olarak Atina'da enstale etmiş. Orada hoparlörlerle sokakları dolaşan arabalardan yayılıyormuş fısıltı. Kassel'de buna izin yok, ama yine de hiç ummadığınız bir anda sizi yakalayabilir fısıltı. Sanatçı, Deutschlandfunk Kultur radyo programında yayımlanan bir röportajında fısıltı projesinin Avrupa'daki gerginliğin, öncelikle de Almanya ile Yunanistan arasındaki ilişkinin kendi üzerinde yarattığı algı karmaşasından çıktığını ve amacının rahatsızlık duyumsatmak olduğunu açıklıyor.

Kanalizasyon borularında hayat!

Yine dış alanda, Friedrichplatz'da Güney Kürdistan'lı Hiwa K'nın beton kanalizasyon boruları içine yerleştirdiği "şirin" barınaklar dikkat çekiyor. Kendisi de mülteci olan Hiwa K, savaştan kaçan mültecilerin en temel sorunlarından birini, başlarını sokabilecekleri bir barınak arayışını konu almış. Kassel Üniversitesi öğrencilerinin yardımıyla bu "boru barınak apartmanı" dikmiş. Yan yana ve üst üste konulmuş beton boruların içinde birbirinden farklı barınaklar, birbirinden farklı hayatlar var... Nasıl da ince bir estetikle düzenlenmiş! ... Basbayağı "ev" işte! Ve hatta çok da sevimli! Birçoğunu çiçekler süslüyor. Kimilerinde kitaplar göze çarpıyor, paravan arkasında yatak, sehpada bir kahve fincanı, eğri duvara yapıştırılmış bir fotoğraf, dışarıya sarkan bir askı... Baktıkça bakasınız geliyor...

İnsanların en olumsuz koşullara dahi alışabileceğini, gittikleri ve başlarını sokabildikleri her kötü barınakta dahi kendi düzenlerini kurabilme yeteneklerini anımsatıyor. Buruk bir "güzellik"...

documenta 14 koro üyelerinin rehberliğinde gezintiler...

documenta 14'de de kimi sergi alanlarını grup halinde bir docu-

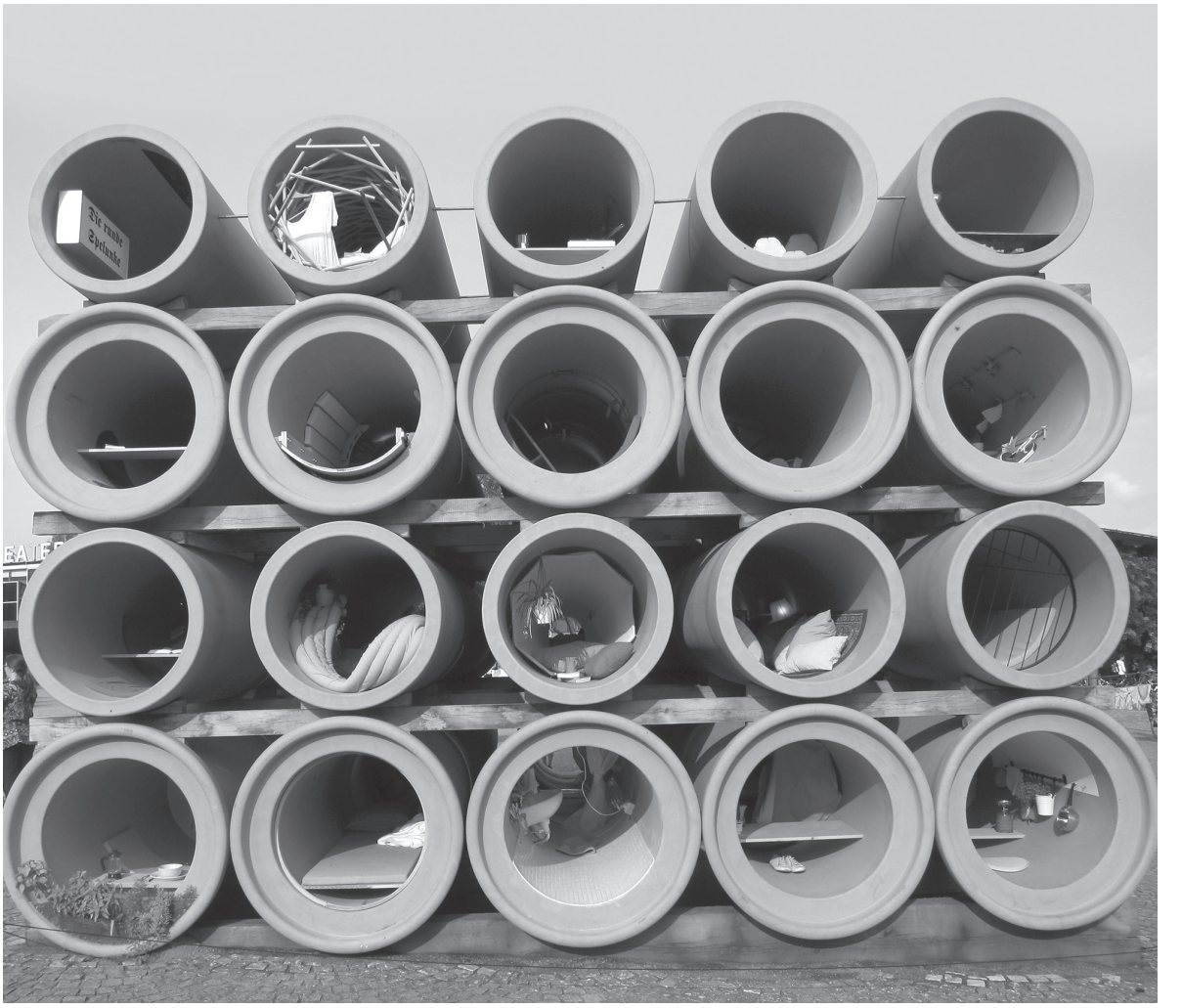

Hiwa K, "Kanal-Sanat"

menta "Koro" üyesiyle birlikte gezme imkânı var. "documenta Korosu" antik Yunan trajedisinden esinlenmiş. Tarihsel çıkış noktasında antik koro'nun üyeleri amatörlerden, sade vatandaşlardan oluşuyor ve oyuncular ile seyirciler arasında köprü kuran, onların arasında gezen, yorum yapan, empati sağlayan ve tepki veren figürler olarak etkindiler. documenta 14 korosunun üyeleri de rehberlikten ziyade ziyaretçilerle sanatçılar arasında köprü kurma işlevini yerine getirmeyi hedefliyorlar. Ziyaretçi grubuna arka plan bilgisi verirken, ziyaretçileri farklı bakış açılarını dile getirmeye davet ediyor, birbirleriyle görüş alışverişini destekliyor, tartışmaya teşvik ediyorlar. Böyle bir grup gezisinin gayet olumlu bir yönü var, çünkü bizzat bu gezintiler sırasında ne kadar çok ziyaretçi var ise, o kadar çok bakış açısının olduğu doğrudan deneyimini yapmak durumunda kalıyorsunuz... Tartışıyorsunuz ve başkalarının keşiflerinden faydalanıyorsunuz... Kötü olan yanı: Bu gezintiler paralı ve giriş biletinin haricinde 2 saatlik bir gezi için 12 Euro ödemek zorundasınız!!! Bu da sanat sergisi kimin için? Herkese açık mı? Ne kadar açık? sorularını hep yeniden gündeme getiriyor tabii ki.

Harf oyunu mu?

Koro gezintisine katılmasaydık fark eder miydik bilmem... Sanat eserlerinin sergilendiği klasik alanlardan biri olan Fridericianum'un harfleriyle oynanmış! Ankara, 1970 doğumlu Kürt asıllı olduğu söylenen (?) Banu Cennetoğlu binanın üzerindeki "Museum Fridericianum"un 10 harfini alıp önce Atina'ya götürmüş ve bunlara 6 harf daha katarak "BEINGSAFEISSCARY" (İngilizce, Güvendeolmakorkutucudur) yazısını Atina Ulusal Teknik Üniversitesi'nin binasında sergilemiş. Kassel'deki documenta 14'ün açılışında da bu yazı bu şekliyle Fridericianum'un girişine asılmış. "Güven" ve "Korku" karşıtlığının bu şekilde bir araya getirilişi koro üyesinin yönlendirmesiyle ziyaretçiler arasında tartışmaya yol açtı... Kimi bunda "terör tehdidi" gördü, 'Batı medeniyetinin tehlike altında olduğunu' gördü ve burdan 'uyanık olmamız gerektiği' sonucunu çıkardı... Kimi diyalektikteki zıtların birliği momentini ve birinin diğerine yerini bırakabileceğini gördü ve bu minvalde fikir yürüttü. Vesaire, vesaire... Biz de bu tartışmaya katıldık ve 'egemenlerce güven ve "değerlere saldırı" tehdidi ile kışkırtılan korkuların bireysel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması için kullanıldığı' görüşünü ileri sürdük. Sanatçı ne derdi bilmeyiz ama, biz ordaki grupla basbayağı siyasi tartışma yürüttük.

Kendell Geers, "Acropolis redux" ("Akropolis yeniden")

Ve dikenli teller...

Akropolis tapınağı ile bugünün Avrupa'sı bağlantısını kuran bir başkası, Güney Afrikalı konsept sanatçısı Kendell Geers. Fridericianum'un bir salonunda çelik raflara yerleştirilmiş dikenli teller ile Akropolis tapınağına öykünen bir düzenleme yapmış. Eserin adı: "Acropolis redux" (Akropolis yeniden). Bugünün Avrupa'sının bir yorumu... Koro üyesinin anlattığına göre, NATO telini andırsa da ondan farklı olan bu tellerin patenti Güney

Afrika Cumhuriyeti'ne aitmiş. Ve bu teller öyle yırtıcıymış ki, enstalasyon sırasında çok sayıda işçi koruma elbisesine rağmen yaralanmış.

Kendell Geers'in diğer eserlerine de internetten bakmanızı öneririm, burda gayet iyi eserler keşfetmek mümkün.

Militarizm dehşeti ensemizde

Militarizmi konu edinen iki video oldukça iyiydi. Bunlardan birincisi Fridericianium'da sergilenen Köken Ergun'un "Ben Asker" (2005) başlıklı 7 dakikalık videosu. Köken Ergun, askeri yemin töreninden aldığı kaydı etkili bir biçimde sergiliyor. Yan yana iki projeksiyon: Birinde suskun-hazırolda asker, diğerinde milliyetçi-militarist söylemleriyle komutanı.

Regina Jose Galindo, "La sombra" (Gölge), 2017

değişirse değişsin, can havlıyla ve nefes nefese kaçan kızın endişesini yaşıyor, panzerin gölgesini ensenizde hissediyorsunuz. Şöyle diyor Regina Jose Galindo:

"Dehşetten kaçamayız.

Bizi izle

O gölgemizde.

Büyük güçler silah pazarını kontrol altında tutuyorlar, silah yasaklamasına rağmen, bu yasa hiç de geçerli görünmüyor. Her pazarda amaç para ve güçtür."

Yeni Yeni Nasyonal Galeri

documenta 14'ün ilginç sergi alanlarından biri "Yeni Yeni Nasyonal Galeri". Burası esasen 1975 yılında kullanıma açılan "Yeni

Köken Ergun, "Ben Asker" (2005)

"La sombra" (Gölge) adlı 2017 tarihli diğer video, 1974 doğumlu Regina Jose Galindo'ya (Guatemala kenti) ait. Arazide bir kız ve bir Leopar panzerinden ibaret 11 dakikalık video. Zımbalıyor sizi olduğunuz yere... Panzerden kaçan bir kız... Kızı kovalayan bir panzer... Perspektif ne kadar de

üretiyor, silah satıyorlar. Krizdeki ülkeler bu silahları satın alıyor, kullanıyorlar. Almanya dünyanın en büyük beş silah üreticilerinden biri. Tartışmalı olan, kriz bölgelerine silah ihracatı, bunlar arasında Amerika kıtasındaki bölgelere, büyük kârlar sağlanıyor. Almanya'daki yasalar bunu

Merkez Postane" binasıymış. Büyük bölümü uzun zamandır boş duran bu mektup dağıtım merkezini documenta "Yeni yeni nasyonal galeri"ye dönüştürmüş. Özelleştirme ve dijitalleşmenin ilerlemesiyle eski işlevini yitiren ve bir iktisadi dönemin sona ermesine şahit gösterilebi-

linecek bir bina... Ve eski kiracıları tam terketmeden yenileri girmiş –documenta 14 için oldukça uygun bir alan. Büyük halde kapitalist dünyada dağıtım konulu eserler, antik büstleri gerçek insan yüzleriyle canlandıran video, kömür renginde sabunlar, Norveç hükümetinin geyik kıyımını konu alan geyik kafatasından eserler, NSU'nun katlettiği Halit Yozgat'ın anısına bir video enstelasyonu... Çuvallara doldurulmuş demirler vb. yer alıyor.

İşin garip yanı, içinde sergilenen sanattan çok, bunların sergilendiği alan aklımda kalmış. Bir de beni esasen kızdıran bir olgu: Basit "antikapitalist propaganda" diye eleştirilen 14. documenta'da satış mükemmel işliyor... Salt documenta katalog, çanta ve bilimum hediyelik eşya değil satışa sunulanlar... "Yeni Yeni Nasyonal Galeri"nin (Yeni Merkez Postane) üst katında Cafe ve documenta Shop yeralıyor. Bu Shop'ta Irena Haiduk tarafından "güzel kadınlar ordusu" performansı için tasarlanmış "üniforma" elbiseler vb. satılıyor... Başlarında kitaplarla ve "üniforma elbiseleriyle" şehirde gezen "güzel kadınlar ordusu" ilginç mi? Görmedim, bilemiyorum ... ama bu üniformaların orda pazarlanmasının hiçbir ilginçliği yoktu bence... Düpedüz kâr amaçlı, documenta'nın ruhuna aykırı en ucuzundan pazarlamacılık!

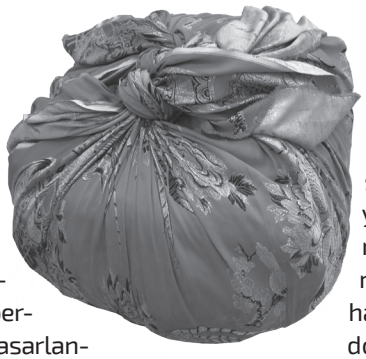

Kadın sanatçılardan...

documenta 14'de çok sayıda kadın sanatçıların eserleri var. Bunlardan birkaçını tanıtmak gerekirse:

Fridericianum'da Koreli sanatçı Kimsooja'nın bohçaları, yerlerinden yurtlarından edilen göçmenlerin göçmenlik hallerine işaret ediyor. documenta sergi salonunda ressam Miriam Cahn'ın insanlığın barbarlık hallerine işaret eden dehşet verici yağlı boya resimleri yer alıyor... Çıplak ve bir şeylerden kaçmakta oldukları belli olan insanlar... Şiddet ve yalnızlık... Savaşın dehşeti... Tecavüze uğramış kadın vücutları... "Bendeolabilirdim" adını vermiş sanatçı bu salonda sergilenen resimlerine. Güzel mi? Hayır! Ürkütücü, dehşet verici ve ama yine de çarpıcı...

Şili'li sanatçı Cecilia Vicuna kırmızı yünleriyle dünyanın yaralarını sarmak istiyor... documenta salonunun tavanından aşağı sar-

El Hadji Sy'nin resimlerinin olduğu bölüm...

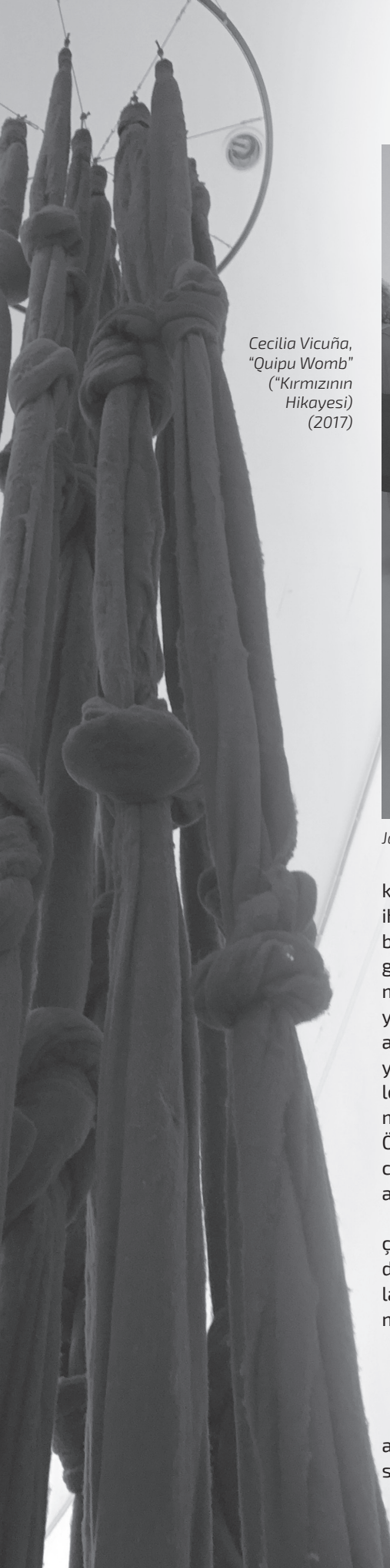

Cecilia Vicuña, "Quipu Womb" ("Kırmızının Hikayesi) (2017)

Janine Antuni, "Slumber" ("Uyuklamak"), 1994

kan kırmızı dev yün keçeler her ihtimalde dikkat çekiyor. Sanatçı belirli zamanlarda bu yünlerle bir gösteri de yapıyormuş... Ana rahmi ve göbek bağını çağrıştıran yünleri kâh izleyicilerin boynuna asıyor, kâh onları sarıp sarmalıyormuş. Sanatçı yaşamın temellerine bir hatırlatma yapıyormuş... Ne diyelim bilmem ki... Özellikle kırmızı renk dikkat çekici, tamam da... Biz yine de pek bir anlam veremedik.

Bir başka kadın sanatçı büyükçe bir dokuma tezgâhı kurmuş ve documenta boyunca belli aralıklarla kalp atışlarının (ekg çıktısı) motifleriyle kumaş dokuyor.

İlginç bir müzik aleti...

documenta Halle'deki bir müzik aleti gerçekten de çok ilginç. Meksikalı sanatçı Guillermo Galindo Akdeniz sularında boğulup yiten yaşamlara atfen bir müzik enstrümanı yapmış! Salonun merkezi bir noktasında koca bir kırık parça tekne gövdesi yer alıyor. Burda kimi müzik de yapılıyormuş, ancak biz rastlamadık.

Çağdaş yağlıboya resimlerin en güzel örneklerini de bu salonda izleme fırsatını bulduk. Senegalli sanatçı El Hadji Sy'in büyük boyutlardaki tabloları gerçekten de güzeldi. Tek rengin, örneğin kırmızının ya da mavinin hâkim olduğu Afrikalı insan motifli tablolar...

Beğendiğimiz ve beğenmediğimiz daha çok eser vardı şüphesiz documenta'da... Hepsini görmek de şart değil... Ama bazıları gerçekten de insanın aklında yer ediyor... Biz de en çok aklımızda kalanları okurlarımızla paylaşmak istedik, o kadar. ■

SANAT-POLİTİK ‘SOL MANİFESTOSU’!

documenta 14
Athens / Αθήνα 8.4.–16.7.
Kassel / Κάσελ 10.6.–17.9.
2017

■ **GANİME GÜLMEZ** *

Gelin gelin!
Ekonomi-politik değil sanat-politik; doğru okudunuz. Manifestomuz da çok kapsamlı. Hem de soldan! Yavaş yavaş öğreneceksiniz! Artık sol da biziz; gelin!

Dünyadaki tüm İnsan Hakları İhlalleri’ne karşı burada toplanalım! Burada evrenselleşelim! Bizim gibi, bizim kapımızda birleşelim!

Gelin! Tarihte yok edilen, yasaklanan kitapları; sütunlar üzerine beraber yapıştıralım! Yunanistan’da açılışı yapılan Documenta’dan buraya yolculuğu sembolize edelim! Kadınlar yasak kitaplar başlarının üzerinde turlasınlar Kassel yollarında! Giydikleri elbiseleri beğendiniz mi? Bu “güzel asker kadınlar”; Akropolis’teki Karyatid figürlerinin simgesi (satılan Karya’lı kadınlar). Elbiselerin satışı direk Documenta’da. Gelin gelin!

Medya, teknoloji, dünyadaki insan kıyımı, tüketim çılgınlığı, para; bütün bunlar sizi yozlaştırıyor mu? (Bugünkü kibar tabiriyle, empati kuramaz hâle mi geldiniz?). Burada her derde devanın metotlarını göstereceğiz. Meditasyon yapılan bölümümüz bile var. Denizlerde batan botları, sandalları, boğulan bebeleri hissedemiyor musunuz?

Marét Ánne Saras, "Pile o' Sápmi" ("Sápmi'nin İstifleri"), 2017

İbrahim Mahama,
"Jüt Torbaları" ile kapatılmış
tarihi mahkeme binası, 2017

Gelin gelin! Parçalanmış sandallara yerleştirilen müzik enstrümanlarıyla hislerinizi kazanın! İliklerinize kadar titreyeceksiniz, inanın! 'Duygu' denen şeyin enva-i çeşidini bizimle hatırlayacaksınız!

Bitmedi! Dahası var! Tarihi mahkeme binamız tümden Hint keneviriyle kaplandı. Buna rağmen hukukçular bu binalarda çalışmaya devam ediyorlar. Kahve ve diğer malların transportlarını, globalleşen ekonomiyi hissetmenizi istiyoruz. Gelin gelin, dokunun, hissedin!

Hayvan koruma, çevre-tabiat... hepsi var. Hayvan kesimlerini, kafa iskeletleriyle sembolize ettik. Gelin gelin, görünce dehşete kapılacaksınız!

Gelin! Yunan İç Savaşı'ndan, faşizme karşı direnişten, Nazilere karşı direnişimize dek bir köprü kuruyoruz. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'ın hali hepinizi çok kaygılandırdı. Biliyoruz. Hâlâ da kaygılandırıyor, tamam! Ha Dimitrof'un "faşizmin gelişi, aç-bilinçsiz halkı, anı yakalayıp galeyana getirip sokaklara döküp; önce sanat eserlerinden tarihi anıt mezarlara dek saldırtıp talan ettirişinden, sonra yazarlara-çizerlere-düşünürlere-eğitmenlere gösterilen kodes yollarından belli olur" deyişi mi! Boş verin öyle eski şeyleri! Yıkan kim, yakan kim, kan döken kim! Boş verin! Gelin gelin!

'Emperyalizm', 'mülteciler', 'ekonomik kriz', 'diktatörlük', 'demokrasi', 'savaş', 'adalet' ... bütün bu kavramlar bizde! Komünist Manifesto, ekonomi-politik...; ihtiyacımız yok artık bunlara! İlk kez 'Atina'dan Kassel'e', sanat-politik Sol Manifesto'sunu yazıyoruz. Yüzlerce sayfalık bir tez hazırladık. Okurken mest olacaksınız. Bütün tren istasyonlarında, kitapçılarda bu manifestoyu bulabilirsiniz. Marx'ı üniversitelerimizde zaten okutuyoruz. E yetmez mi, yasaklamıyoruz!

İdeolojiler mi? Suçlularını arıyoruz. Gelin gelin, el ele verelim, hep beraber bulalım! Fakir, zengin, sınıf mınıf. Ayrım yapmıyoruz, hep beraber arıyoruz. Proletaryanın enternasyonal dayanışması mı? Bırakın artık bunları! Globalizme karşı enternasyonalizm artık bizim ellerimizde. Hepiniz gelin! Tamam biletler pahalı. Dışarıdan görebilecekleriniz için harcadığımız emekler az mı?

Ekim Devrimi'nin 100. Yılı mı!? Spiegel'daaaan kültür-sanat dergilerine kadar hepsine yazdık. Rusya'dakiler kutlama bile yapmazken, biz dergilerin kapaklarına bile bastık; hepsini biz yazdık. Tarih okumuşlar, hatta yaşamışlar da gelsin. Nostalji olur. Bırakın modası geçmiş tarihler okumayı. Tarihi yine yeniden, ta baştan Batı kalemiyle, hem de tertemiz sayfalara yazmak istiyoruz. Dünyanın her yanından gençleri, çocukları, öğrencileri, mesleki eği-

tim almış olanları getirin! Gelin! Devrim burada!

Ah! Sokaklardaki protesto gösterileri mi? Hamburg'daki yürüyüş mü? Yerde oturanlara gaz sıkan polisler mi? Boş verin onları siz! Bunlar küçük insan hakları ihlali. Şükredin ki biz sokakta adam öldürmüyoruz. Postdam'daki eski üniversite binasının yıkılmasına karşı öğrencilerin duvarlara tırmanışı mı? İki baldırı çıplak sosyalist, bulmuşlar "kültür savaşı veriyoruz" diyen birkaç sanatçı; 17.000'de imza toplamışlar! 15 yıldır "yıktırmayacağız bu tarihi" diyorlar da diyorlar! Boş verin onları siz! Böyle mücadele mi verilir! Tarihe karıştı öyle anlamsız mücadeleler! Birkaç on teröristi buralarda da tecride aldık. Bu haberlerin yazıldığı gazeteleri okuyanlar zaten az. Siz bizim yazdıklarımızı okuyun, eğitime gelin, bize gelin! 100 gün sürecek müze ziyaretlerinizde; her şey kapımızın önünde! Documenta 14'ü protesto eden tiyatro öğrencilerini bile kapımızın önünde bulup gülebilirsiniz. Kendimizi kapımızın önünde protesto ettiriyoruz! Gelin gelin!

Çocuklar mıiii? Onları unutur muyuz hiç! Hangi kitap kahramanı üzerine en pahalı minyatür oyuncaklar, en pahalı kaliteli kartlar, filmler, oyunlar üretildi son yıllarda! Bildiniiiiz: Harry Potter! Kapın çocuklarınızı gelin! Harry Potter bile burada. Mickey Mouse, Küçük Prens, Brüder Grimm Masalları da burada; hani zamanında yasaklanmışlardı ya!

Bu yıl burası bir okul. Üniversiteler, liseler, sosyal faaliyetçiler, insan hakları savunucuları, yazarlar...; hepiniz toplu turlar düzenleyip gelin! Bu geziler bize bildirildi bile; yani kesin geleceksiniz! Dünyaya eğitim Kassel'den verilecek! Ah, otellerin neredeyse tamamı öncesinden, hem de ilk haftalar için normal fiyatının iki katı ödenerek rezerve edilmiş. Şehirde konaklama yerlerinin fiyatları turizme katkı amaçlı fırlamış. E n'apalım? Kassel'e tarihi rekorunu kırdırma kararı aldık; 200 bin nüfuslu şehirde, bir milyon ziyaretçi ağırlamayı hedefledik. E şehirde sayısız, ücretli etkinlik günleri de planladık. Goethe'nin burada ormancıyla karşılaşmasını, bestelenen eserinin konserinin Diesel tarafından kamuoyuna aktarılışını; hiçbirini es geçmedik. Sanat-sermaye ilişkisi, işte anlarsınız!

Her şey, ama her şey bu yıl burada: Documenta 14'te. Sanat, siyaset, protesto ve en önemlisi eğitim! Kassel önderliğinde devrim! Yaşadığımız günler gibi, hatta çok daha güzelleri için: Gelin!

• • • •

Bütün bunlar gerçek mi? Evet, maalesef!! Maalesef! Hepsi gerçek! Karikatürize edilmiş gibi görünse de herkesi değil, hedeflenmiş bilinçleri zehirlemeye yönelik gerçekler. Bu zehirlemenin başarı oranı nasıl: Çok yüksek!

Her yerde "Sanat-Politika" ikilisi dans ediyor. Birinci derece kalitede kâğıtlara basılmış, fiyatları 15-20 Euro arası olan kültür-sanat dergileri, ayrıca gazetelerinin gündemi; sanat-politika. Bu dergileri sanatla direk ilgili olanlar ya da elit tabakadan olanlar takip ediyorlar. Günlük gazetelerde de Documenta 14 hakkındaki her haberde; sanat-politika ilişkisi mutlaka var. Radyolar, televizyon kanalları; hepsi! Tek elden sanatla politikleştiriliyoruz! Kassel'e düzenlenen turlarla bu "müze"yi ilk kez ziyaret eden gençler, yani temiz sayfalarsa; geziler ertesinde tertemiz yürekleri sızım sızım sızlayarak, kanlı tarihi iliklerine kadar duyumsayarak dönüyorlar. Ve "sanatla dünyayı böyle değiştirebiliriz" fikrinin heyecanındalar!

"Sanat-politika" ikilisini irdeleyişleri, yanı sıra da bunu kültür tanımlamalarıyla birleştirişlerinde kullandıkları dil çok görkemli. Tarihte mahkûm edilip, hem de ne bedellerle yerine daha ilerileri üretilip savunulan "sanat-politika" ikilisine dair; teoriler kimindi, ne zaman mahkûm edildi, neden, yerine ne alternatifler üretildi!? Bütün bu tarihsel yolculuğu aktarmaksızın, Kassel'de dönen dünya tarihi birazcık eleştirilip, çoktan çöpe atılmış teoriler hümanist rötuşlarla yeniden pazara sunulmakta. Büyük bir ciddiyetle tezler hazırlanmakta!

Neden, niye? "Al birini vur ötekine"! Devlet-kültür-sanat, sermaye-sanat, siyaset-sanat, siyaset-edebiyat sarmalına ilişkin; Güney 81'de, çeşitli kalemlerden, adeta buralarda yazılanlara cevapmışçasına pırıl pırıl açılımlar yayınlandı. Yeniden tekrar etmek gereksiz.

Emperyalizmin nasıl bir hümanist "sanat-siyaset" ve tabii ki akabinde 'çok kültürlülük', 'evrensel insan hakları' enjekte etme çabasında olduğunun görünür zirvesi oldu: Documenta 14. Deneme bir zirve olarak neyin hedeflendiğini, sanırım Hans Brandscheid'ın yıllar önceki değerlendirmeleri aydınlatacaktır. Bağışıklık kazanılmış suçun, dünya aydınlatıcısı olma misyonuyla, 'muhalif sanatla' tepsilerde sunuluşu! (Ki bizler adım attığımız her yerde, her projede, her aktivitede, atla it izinin karıştığı, binlerce iyi insanın seferber edildiği bu döngülere, gün geçtikçe daha fazla tanıklık etmekteyiz).

[1]" "Eğer biraz daha dikkatli bakarsak, yeryüzünün fethi genellikle hep aynı şeyle sonuçlanmakta: Sahip olduğumuz renkten daha farklısına, sahip olduğumuz burundan biraz daha yassısına sahip olanların hoş görülmeyip tahakküm altına alınışıyla..

Bütün bu olanı taşınabilir kılan ise sadece fikirdir. Neyin-kimin sorumlu tutulacağı bilinme-

Alexis Akrithakis, "Eight Suitcases with Rubbish from a Beach" 1972

yen, huzurunda tecrübe edinilerek eğitim alınan ve ona kurban olunabilen bir fikir! Hissi bir iti-sebep değil. Aksine, bütün bunların arkasında olan, bütün bunlara sebep olan sadece bir fikir ve inanmaktan dahi feragat edilmiş bir fikir (adeta şuurunu kaybetmişçesine /BN)." (Joseph Conrad, Zifiri Karanlığın Kalbi[2])

Bu ***fikir*** kültüründeki problem; kendi öz kültürüne hürmet edilmesini sağlamaya çalışırken, ancak aynı zamanda günlük yaşamın realitesinden keskin kopuşu beraberinde getiren bir sunumu-eylemi koşullar. Böylesi gaddarlık eylemleriyle bağlantılı olarak bir yandan: Kölelik, kolonializm, ırkçı baskılar, emperyalist himayecilik uygulamaları hayat hakkı bulur. Diğer yandan da ve şiir ve edebiyat ve toplum felsefesi: Hem bütün bu uygulamalara hem de onun inşasına kendini kaptırır, izin verir. "***İşte burada profesyonel hümanistler acz içerisinde kalır***" yazar Edward Said. Ve bu, her terapiyi şu şekilde zorlaştırır: **Katiller bağışıklık kazandıkları suçsuzluk fikri içerisinde, yaptıklarını her şeyi de inkâr edenlerdir.**

İnsan haklarının evrenselleştirilmesi (ortaklaştırılması-tekleştirilmesi) düşüncesi, bu düşüncenin yepyeni ve korunabilir oluşu; insana ait değildir. Aksine globalizmin iktidara ilgisinden ileri gelen, böyle ortaya çıkan bir düşüncedir. Eğer farklı olanları, kendi istedikleri resim içerisinde evrenselleştirebilirlerse (tekleştirebilirlerse), sonrasında onlara karşı ırkçılıktan vazgeçmeleri mümkün hale gelir: Bu ***fikir*** tekrar galip gelir. Çünkü, artık aralarındaki yabancılar kendileri gibi oldurulmuştur. Elbette onların kendi kültür şartlarına bağlı evrensellikleri de kendiliğinden bu dünyadan doğmaz. **Aksine sınırlandırılmış-kesinleştirilmiş bir fikrin, kesinlik-sınırlılık fikrinden doğar.**

Kendi evrenselliklerini kılına bile dokunulmaz, mukaddes meta kültür (kültür ötesi) olarak değerlendirdikleri için; bütün bu olanları, doğal olarak sürekli seve seve unuturlar. Yanı sıra asıl olan, kendi evrenselliklerini sistematik bir kabul ettirme ısrarıyla meşrulaştırma gerekliliğidir. **Yani kabul ettirmek istedikleri: Gelişim-ilerleme olmadan, sadece birbirini takip eden vakalarla (bahsedilen gaddarca uygulamaları içeren sistemlerle / BN), kalıcı ve nihai olduğu farz edilen gelecekteki kati dünya gerçekliğinin kabul edilmesidir.**

Eşitlik: Farklı olanları, farklılıkları yokmuşçasına algılayarak ve her ırk ya da kültür farkını inkâr ederek, sadece sermayenin kıyaslama geçerliliği süreci aracılığıyla, başarılı bir şekilde mümkün kılınır. **Kamusal normalitenin-standartların; ayırt etmeyi yersizce inkâr etmesi, kültür tarihinde tam**

[Documenta 14, açılışı Kassel'de yapılmayan ilk Documenta. Açılış Atina'da yapıldı. 17 Temmuz'da Atina'daki sergi sonlandırıldı. Kassel'deki ise 17 Eylül'e kadar devam edecek.

Bugüne dek Documenta'ya katılan sanatçılara sergi giderleri için bir ödeme yapılmadı. Oysa başka şehirlerde ve başka ülkelerde, sanatçılara bu tür kolaylıklar sağlamanın örnekleri var.

Nisan ayında Sol Parti bu konuda parlamentoya bir önerge sundu. Bu önerge henüz karar aşamasında.

Ve ilk kez Documenta 14'te sanatçılar için sınırlı bir ödenek çıkarıldı. Bu konu "***Sanatçılarla dükkân işletme***" biçiminde, sanatsal ürünlere de malzeme oldu.

Kassel'deki otel işletmecileri; "*bu yıl, geçen yıla oranla rekor kırmayı umuyoruz*" diyorlar. Bazı oteller açılış haftasındaki konaklama ücretini, lüks otellerin tarifesine denkleştirmiş.

Szymczyk'nin Documenta 14 masrafları için çıkardığı hesap, 34 milyon Euro tutarında. 17 milyon Euro'yu resmi ödenek olarak alırken, kalan 17 milyonunu ise sponsorlardan, bilet, katalog, Documenta sembolü ürün satışlarından sağlayacak.

Bütün bunların yanında Postdam'da; sanat ve yaratıcılıktansa militarizme ödenek çıkarılıyor. Anlamsız bir bina olarak duran Nazi dönemine ait garnizonluk kilisesinin onarımı için 100 milyon Euro ödenek çıkarılırken, anıt bina olarak bilinen 'tırmık merkezi'ne, 'yıkılmasın, onarılsın!' diyenlerin varlığına rağmen, masraflı olduğu gerekçesiyle el sürülmüyor. Bu binada sergilenen tablo sayısı 250'yi buldu. Sanatçılar bu anıt binanın anlamlılığı, kullanışlılığı, yaşatılmasının zorundalığı noktasında iddialı.]

(Atelier Dergisi, 3/2017 Sayısı'ndan çevrilmiştir.)

[SANAT-EĞİTİM: Hiçbir Documenta, bu kadar büyük bir çaba-hırs sahibi değildi. Ve hiçbiri bu sayıda ziyaretçiye ulaşmamıştı. Documenta 14'ü yapılandıran Adam Szymczyk ve ekibi; tezlerini sanat ve sanatçıdan daha çok önemsiyorlar. Tüm bunlara rağmen Kassel'e yol almaya değer.

Adam Szymczyk; *"Bu Documenta sanattan değil teoriden üretildi"* demektedir.

"Peygamberanece öncesinde ve acilen, alternatif ekonomiyi keşfetmeli, neo-liberal insani varlığımızın yokedilişini bertaraf etmeliyiz"; açıklamasını yapar sanatçı Da Courbet. Duvarda ise yine kendisinden meditasyon yoluyla dayanışmayı öğrenme ifadeleri asılı. İzleyiciler tarafından algılanan etkileyici mesaj ise; ***"dayanışma burada, kötü neoliberalizm orada"!***

Documenta, fikir babası zamanlarında 400'e yakın sanatçıyı kucaklıyor. Ve sürekli bunu artırmayı hedefliyor. Documenta 14 listesinde ise sadece yaklaşık 180 sanatçı ismi var.

Documenta 14 Atina'dan Kassel'e uzanan bir okul. Dünyadaki baskılara ilişkin bir eğitim içeriği hazırlanıp, izleyicilere sunulan bir okul. Sanatçılar ise öğretim aracı olarak kullanılıyor.

Documenta 14 kötü "izm"lere karşı ideolojik suçlu arayışı gerçekleştirme hedefinde: Seksizm, kapitalizm, neoliberalizm, kolonializm, faşizm, militarizm, rasizm ve popülizm; bütün bu "izm"ler sanat tarafından bertaraf edilmek zorunda.

Yunanistan'da ilk ayağı kurulan Documenta 14, oradaki 1967-1974 diktatörlüğü dönemindeki tarihi sergilemeye çalıştı. Ancak ayrılan az bir ödenekle, sadece son 20 yıldır toparlanmış olanlar sergilenebildi.

Devrimci sergi konsepti olarak hazırlanan Documenta 14 konseptinde; dünyadaki sanatçılar kendilerini ilk kez böylesi bir politik aktivite içerisinde buldular. Bir demagoji içerisinde donduruldular. Ama tabii ki bunda suçlu olan yine, insanlığı yok edici neo-liberal saldırılar olsa gerek!]

(Art Documenta 14 Özel Sayısı'ndan çevrilmiştir.)

anlamıyla bir yeniliktir. Bu yenilikle birlikte artık beyazlar kendilerinin siyahlar, yeşiller ve kırmızılardan üstün olduklarını söylemezler. Evet, artık onlar kendilerini başkalarından üstün olarak değerlendirmedikleri için, bunu dile getirmedikleri için, başkalarından kat kat üstün oldukları kanaatindedirler. Onların normaliteleri sürtüşmesizliğe eğitir ve kendisi sürtüşmesiz olandır. Bu davranışlarla birlikte artık kendileri, tartışılamaz-çatışılamaz-itiraz edilemez olanlardır.

DOCUMENTA NEREDEN-NEREYE!

Almanya, plan projelerindeki uzun vadeli ve derinlikli sağlam hesap yapma tarzıyla, disipliniyle bilinir. "Biz Almanlar" olarak bilinen, çeşitli kılıflarla şekli değişse de özü değişmeyen ırkçılık politikaları ise; Almanya'nın Almanya olabilmesinin teminatıdır. Bu anlamda Documenta 14'ü; Kassel'e dikilen tarihi bir ağaç fidanının kök saldıktan sonra, aşılana aşılana aşılana, çağa paralel bir ağaca dönüştürülmesi olarak tanımlamak yanlış olmasa gerek.

Bu ağacın tarihine Documenta'nın babası Bode'dan alıp, Documenta 14'e vararak kısa bir yolculukla dalalım. Ve Hans Branscheid'ın çözümlediği 'mukaddes meta-kültür' fikrinin egemenliğine nasıl hizmet verdiğini izleyelim.

[Arnold Bode 23 Aralık 1900'de bu şehirde, Kassel'de dünyaya geldiğinde, şehir bambaşka: Eski başkent Almanya'nın merkezinde eski ihtişamında; burada Avrupa Kıtası'nın ilk müze binası (Fridericianum*), Almanya'nın ilk sabit tiyatrosu durmakta. İşler halde olan şehrin eski merkezi, artık alçak gönüllü girintili çıkıntılı bir yeni şehir. Kassel Sanat Akademisi'nde 1920'li yıllarda, Bode resim ve grafik bölümlerini okur. Weimer Bauhaus onun ileri fikirlerinden uzakta değildir ve bu genç adam kafasında o zamanlar da bu bağlantıları kurar. 1928'de Bauhaus fikrini Berlin'deki Alman Sanatçılar Birliği'ne taşır ve bir galeride sergilenmesini sağlar. SPD üyesi olduğu için Naziler tarafından meslekten men cezası almadan öncesine, 1930'a dek doçent olarak ders vermektedir. Ardından ceza ve göç süreci başlar.

Bu sıralarda evlenen ve baba olan Bode 1934'te Kassel'e geri döner. Kendi ifadelendirişiyle, sadece "karanlıkta" resim yapabilir. Doğramacının oğlu, anonim olarak iyi satılan mobilyalar tasarlar. Tam savaşın başlamasıyla askeriyenin duvarlarını boyamak ve işgal edilmiş Fransa'ya yollanan subayların şoförlüğünü yapmak zorundayken, silahlı görevlerden kaçınır.

1945'te Amerikan savaş esirliğinin ardından yürüyerek Salzburg'dan Kassel'e yol alır. Sanatı değilse de eşi Marlou ve çocukları hayatta kalır: 1943'teki bir bombardıman sırasında evi ve bütün resimleri tamamen yanar. Sonrasında tuval üzerine şehir yapılanmasını çizmek için boya ve fırçaya kuvvetlice sarıldığında kariyeri çoktan sona ermiştir.

Şimdi hayat ona önemli şeyler yapmak için ikinci bir şans sunar: Hessen Sanat Topluluğu'nu kurar. Kassel'in yeniden inşası için düzenlenen bir yarışmaya katılır. Doğum yerinin eski Devlet Sanat Akademisi'ni, kendiyle Emek Akademisi olarak canlandırma mücadelesine çeltik atar. Tabii ki yeni enstitüden yine doçent unvanıyla işini alır. Mobilya tasarımları yapmaya devam ederken, yanı sıra iç mimarlık ve sergi düzenleyiciliği de yapar.

Bir küçük adamın büyük ikna gücüyle; Siemens, AEG, Hoesch, Bayer-Leverkusen gibi büyük sponsorlar ilk DOCUMENTA fikrini destekler.

1920'lerde Kassel ORANGERIE**, akademi ve sanat dernekleri tarafından yereldeki sanat çalışmaları dışındaki çalışmaları da toparlamıştır. Bu öncü fikir Nazi yılları karanlığında da Bode'nin sürekli tekrar canlandırmak istediği bir fikirdir. Bu fikri gerçekleştirmek için, doğru bir zamanı beklemek zorundadır.

Almanya'da her şehirde sırayla gerçekleştirilen peyzaj mimarlığı çalışmalarının sergilenmesi sırası 1955'te Kassel'dedir. Yanı sıra da bir sanat sergisi programının gerçekleştirilmesi istenir. Arnold Bode hemen bu programı tasarlamaya koyulur: DOCUMENTA. Latinceden gelen iki kelimenin karışımıdır DOCUMENTA: Docere (öğretmek) ve mens (zihin, tin, akıl). Ve bu sanat programı FRIDERICIANUM'da gerçekleştirilmelidir. 148 sanatçıdan 570 eser için 200.000 Mark! Bu proje tereddütsüzce kabul edilir.

Bode bu projesini; "*100 gün dünya sanatının göbeği*" biçiminde formüle eder.

15 Temmuz-18 Eylül 1955 tarihleri arasında gerçekleşen DOCUMENTA için, ortalama 30.000 ziyaretçi gelebileceği hesaplanır. Geçici bir süre için sınırlı şekilde renove edilen FRIDERICIANUM'a yaklaşık 130.000 ziyaretçi akar.

Bu başarı, Bode ve ekibinin; 1959 ve 1964'te gerçekleştirilecek DOCUMENTA'lar için de hemen kolları sıvamalarını sağlar. Bu organizenin gelecekte aksamaması, süreklileşmesi için planlar yapılır. Maddi sorumlulukları yürütme amaçlı bir limitet şirket fikri benimsenir. Katılımcı sanatçı sayısı 1959'da 338, 1964'te 361'e yükselir.

Bode, DOCUMENTA-3 için; yıkılan müzenin yeni bir bölümünün renove edilebileceğini keşfeder. 3 büyük tuvalin yüksek bir duvarda sergilenmesi, tarz olarak bir sansasyon yaratır. Ziya-

retçiler bu görselden çok memnun kalırlar, ziyaretçi sayısı da artar; ancak 'Şehir ve Eyalet' gelişmelerden memnun değildir. Mesele; DOCUMENTA için bütçeden sürekli ödenek çıkarılmasının zorunluluğudur! Bu sorunlar çıktığında Bode: "*kendimi yapılabilirliklere değil, arzu edilebilirliklere konsantre ediyorum. Aksi takdirde, taşralıca bürokratlaşılır!*" der. Ve o bunun için bedel ödemek zorundadır.

DOCUMENTA-4 ve 5'te Bode direk organize ekibinde olmasına rağmen; karar aşamalarında sınırlandırılır, bazı konseptlerde somut görevler verilmemeye başlanır.

Ürküntü ve masadan itilme hissi olsa da Bode bu yolculuktan geri adım atmayı hiç düşünmez. Bode şimdi, dünya çapında tanınan "*100 Gün Müze*" üretimiyle ve "benim kaderim" dediği şehri Kassel'i daha iyi, daha güzel, daha insancıl bir şehir yapma isteğiyle akıllardadır.

Son büyük plan oyununu, 1717'de inşa edilen, Kassel'in sembollerinden biri olan Oktogon*** olarak tasarlar. Bu tasarı için gereken tüm hazırlıkları yapar, sanatçı listesini oluşturur. Bu plan bir rüya olarak durur, tıpkı birçoğu gibi. 1977'de, DOCUMENTA-6 kapandıktan birkaç saat sonra, Bode hayata veda eder.]

(Art Documenta 14 Özel Sayısı'ndan çevrilmiştir.)

**** GANİME GÜLMEZ KİMDİR?*** *1972'de Mersin'de doğdu, ilk ve ortaöğretimini burada tamamladı. Çukurova Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde okudu.■ 1991'de yerleştiği İstanbul'da, 1993 itibarıyla aranmaya başlandı ve 2000 yılında yakalandı, tutuklandı. ■ 19 Aralık Katliamında Ümraniye Hapishanesi'nde tutukluydu ve politik tutsakların toplu olarak başlattığı Ölüm Orucu Direnişine katıldı. 205 gün süren 'açlık' yolculuğu sırasında, şartlı olarak tahliye edilen yüzlerce insandan bir tanesiydi. Wernicke Korsakoff sendromu sebebiyle bir yılı aşkın bir süre tek başına yürüyemedi; duyma, görme, hatta kalemle yazı yazmada dahi bu sendroma özgü ağır tahribatlarla yıllarca mücadele etti. "4 yaşında okuma yazmaya başlamak kolay mı! Devam!!!" diyerek, 'kavramlara yelken açma' yetisini tekrar edindi. ■ Birlikte yakalandığı arkadaşı, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla hükümlü Ali Gülmez'in görüşüne gidebilmek, telefon vs. haklardan faydalanabilmek için; gardiyanların şahitliğinde nikah yapmak durumunda kaldı. (Sürgünde 'Gülmez' soyadıyla görüşe gitmesi imkansızlaşsa da, hâlâ telefonla görüşme hakkından faydalanabilmekte.) ■ Hasta haliyle tekrar hapishaneye dönmek zorunda oluşundan, 2003 yılında yurtdışına çıkarıldı. O tarihten beri Almanya'da yaşamakta. ■ Almanya'da bu sendromun resmi olarak tanınması için yıllarca çaba gösterdi. Ancak bu kapsamda tedavisi dahi yapılmadığı gibi, yaklaşık 7 yıl boyunca hukuki olarak "yok" muamelesi gördü. Entegrasyon yasaları kapsamındaki dil kursu alma ve sınava girme hakkını dahi; 10 yıllık eğitim\çalışma belgeleri\sertifikalarıyla (anaokullarından, gençlik evlerine dek staj süreçleri, engelli çocuklarla çalışmalar, göçmen örgütlülükleri içerisindeki çalışmalar...) kazanabildi. ■ 14 yıldır yaşadığı şehir Giessen'de art arda iki dönem Yabancılar Meclisi'ne seçildi. Ve 8 yılı aşkın bir süredir bu meclis ve paralelindeki göçmen-Alman kurumları içerisinde çalışmakta. ■ Siyasal ve kültürel konular başta olmak üzere, her konuda düz yazı çalışmaları sürekliyken; 2014 yılı itibariyle çeşitli Alman ve Türkiyeli göçmen kurumlar için çeviri denemelerine başladı. Mülteciler, göçmenler, sürgünler ve bunlara yönelik hukuki yaptırımlar/değişiklikler, İnsan hakları ihlallerini kapsayan, Türkiye'deki insan hakları ihlallerini de içeren çeviriler yaptı. Almanca okuma yelpazesini genişletebildiği ölçüye paralel; kültür-sanat-edebiyat dallarında çevirilere de başladı. ■ "Çeviri; diller-kültürler arasında, asırlar boyunca oluşturulan sınırları sınırsızlaştırma yolculuğu! Sürgünde yaşayan, sürekli bu sınırsızlığa doğru kulaç atmalı ve varması engellenen kıyılara doğru yorulmadan yüzmeli" demekte ve bu yolculuğa devam etmekte. ■*

NOTLAR

[1]Alıntı: Hans Branscheidt'ın İlhan Kızılhan'ın 1997'de yayınlanan die Yeziden adlı kitabına yazdığı önsözden çevrilmiştir. Hans Branscheidt 70'li yıllarda IRA'yla Dayanışma Organizasyonu'nun yöneticiliğini yapar. Daha sonra Türkiye'de azınlık olarak yaşayan Kürtlerin İnsan Haklarını koruma çerçevesinde kurulan bir Komisyon'da Almanya Temsilcisi olarak yer alır. Bir dönem Medico International adlı, çeşitli ülkelerdeki İnsan Hakları ihlallerine bunların insan üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalar yürüten, araştırma kitapları yayınlanmasına katkı sunan bir kurumun başkanlığını yapar. Serhat Bucak'la Kürtler üzerine hazırladığı bir kitap dışında, uluslararası politik gelişmeler üzerine kitapları vardır.

[2]Josef Conrad: 1857-1954, Ukrayna kökenli İngiliz yazar. Eserleri 20.yy'da İngiltere'de yayınlanan en önemli eserler arasındadır. Zifiri Karanlığın Kalbi adlı romanı, 1899'lı yıllara ait anlatılardan oluşmaktadır.

***FRIDERICIANUM:** İnşası 1769'dan 1779'a dek süren, on yılda tamamlanan Fridericianum Avrupa'nın ilk ziyaret edilebilir müzesidir. İkinci Dünya Savaşı sırasındaki bombardımanlarda tahrip olur. Almanya'da binaların ana hatlarını bozmamak, eski materyalli sağlam en küçük birimlerini korumaktan tutun da ne tür inşaat malzemesi kullanılacağına dek; tarihi binaların korunarak onarılmasını içeren yasalar vardır. Ve bu onarım hayli masraflıdır. Bode'nin 1955'teki DOCUMENTA fikriyle binadaki bu onarıma yavaş yavaş başlanır. Adım adım gerçekleşen onarımda, Bode her adımda mücadele etmek zorunda kalır. Ve bu adımlar sonrası Fridericianum, 1988'de sürekli sanat sergilerinin düzenlendiği bir mekân haline getirilmiş olur.

****ORANGERIE:** İnşası 1703-1711 yılları boyunca süren tarihi bina, 1943'te İngiliz bombardımanlarından ağır tahrip görür. Bu bina da Bode'nın projeleriyle yaşar hale getirilir.

*****OKTOGON:** Eski çağlarda bir mimari türü olan Oktogon'lardan bir tanesi de Kassel'dedir.

***Sergey Vasilyeviç Çekhonini**, "Ekim" dergisinin kapağı, 1921*

1917 - 2017
BÜYÜK SOSYALİST
EKİM DEVRİMİ
100 YIL

BÜYÜK SOSYALİST EKİM DEVRİMİ VE SANAT

■ **GÜNEY**

1917'de Büyük Sosyalist Ekim Devrimi (BSED) ile Bolşevik Parti önderliğinde işçi sınıfı siyasi iktidarı ele geçirdi. Gerçekleştirilen bu devrimle yeni, sınıfsız, sömürüsüz bir toplumun temelleri atıldı. Ekonomik, sosyal, siyasal bir dizi alanda olduğu gibi bilim, sanat ve edebiyat alanlarında da bir dizi devrim gerçekleştirildi, birçok kazanım elde edildi.

Bu sayımızda kültür ve sanat alanındaki durumu ele alıp irdeleyeceğiz. 100. yıldönümünde Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin kültür sanat deneyimlerini, kazanımlarını irdelemenin ve Sovyetler Birliği'nin kültür-sanat alanındaki deneyimlerinden öğrenmenin sosyalizm adına hareket edenler açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

Dergimiz Güney, 1998 yılında düzenlediği kültür konferanslarında konuyu irdelemiş ve sonuçlarını tezler halinde ortaya koymuştur. İsteyen okurlarımız konu ile ilgili geniş bilgi ve belgelere Güney dergisinin internet sayfasından ulaşabilir. (www.guneydergisi.org)

Şüphesiz konu çok geniş bir konu... Bu yüzden sayfalarımız elverdiği ölçüde, kendimizi daha çok devrim sonrasında durumun/kazanımların ne olduğu ile sınırlayacak ve yine sayfalar elverdiği ölçüde görsel örnekler sunmaya çalışacağız.

Önce bazı saptamalar...

Konuyu ele almadan önce bazı temel noktalarda saptamalarda bulunmanın gerekli olduğunu düşünüyoruz.

BSED ile kurulan Sovyetler Birliği –kısa Paris Komünü deneyimi dışta tutulduğunda– emperyalist/kapitalist dünya sisteminin dışına çıkan ve yepyeni bir yolu deneyen, ilk proletarya devletidir. Bu devlet, insanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldırmak hedefini koymuştur ve bu hedefe ulaşmak için çok zor koşullarda mücadele yürütmüştür.

Her şeyden önce bu devletin etrafı emperyalist haydutlarla çevrilidir ve emperyalist güçler daha devrimin ilk günlerinden itibaren hem içerdeki işbirlikçileri ile ortaklaşa ve sinsice, hem de cepheden dünyanın bu ilk proleter devletini yıkma çabası içinde olmuşlardır.

Bu yıkıcı çabalara karşın Sovyetler Birliği'nde sosyalistler çok zor şartlarda da olsa burjuvaziyi sınıf olarak tasfiye etme ve sosyalizmi kurma işine girişmişlerdir. Onlar bu işe giriştiklerinde önlerinde yararlanabilecekleri herhangi bir somut deneyim yoktu. Sovyetler Birliği'nde her şey "yeni" yapılma durumundaydı. Sovyetler Birliği'nde kültür sanat alanında politika üretenlerin ve pratik faaliyet yürütenlerin gerisinde örnek alıp öğrenebilecekleri bir pratik deneyim yoktu. Sosyalist teori ilk kez gerçek anlamda pratiğe sokulma durumundaydı. Birçok şey "deneme yanılma" yöntemiyle öğrenilmek durumundaydı. Bu elbette bir dizi olumlu kazanım/birikim yaratma yanında sorunlu durumların yaşanmasını da beraberinde getirdi.

Buna rağmen dünyanın ilk proletarya diktatörlüğünün yaşandığı dönemde (bu toplumların gelişme/biçimlenme süreçleri dikkate alındığında oldukça kısa sayılabilecek bir dönem olmasına rağmen) birçok alanda olduğu gibi kültür-sanat alanında da zengin kazanımlar elde edilmiş, sosyalist bir birikim yaratılmıştır.

Eğitimde kazanılan başarılar...

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ile Bolşevik Parti önderliğinde işçi sınıfı siyasi iktidarı ele geçirdi. Büyük Ekim devrimi toplum yaşamının her alanında olduğu gibi, kültür sanat alanında da büyük bir devrimin yolunu açtı. Sovyetler Birliği'nde muazzam bir kültür devrimi yaşandı.

Kültür sanat alanında proleter iktidarın önünde

duran en önemli görev, kültür-sanatın küçük bir azınlığın malı olmaktan çıkarılıp işçi ve emekçi kitlelerin malı haline getirilmesi, kitlelerin kültür-sanat faaliyetlerine katılımının sağlanması idi.

Bunun için dünyanın o güne dek görmediği boyutlarda bir eğitim seferberliği başlatıldı. Avrupa'da okuma-yazma oranı en düşük ülkelerden biri olan Rusya çok kısa bir süre içinde okuma-yazma oranı en yüksek olan ülkelerden biri haline getirildi. Eğitim küçük bir azınlığın imtiyazı olmaktan çıkarıldı, işçi ve emekçilerin tüm halkın hizmetine sunuldu. Sovyetler Birliği'nin yüksekokulları, yalnızca Sovyetler Birliği'nden değil, o dönemde diğer ülkelerden de gelen işçi/emekçi çocuklarının en yüksek derecede eğitimi aldıkları kurumlar haline geldi. Eğitimde teori/pratik ilişkisi kuruldu. Politeknik eğitim, eğitimin esasını oluşturdu. Kadın cinsi, kitleler halinde eğitim içine çekildi. Kitap ve gazete tirajında büyük bir atılım yaşandı. Çarlık döneminde baskı altında tutulan dillerin gelişmesi desteklendi. "Halklar hapishanesi" eski Çarlık Rusya'sının ezilen ulus ve milliyetleri özgürlüklerini kazandılar, bu ulus ve milliyetlerin kültürleri deyim yerindeyse tam bir rönesans yaşadılar. Onlarca dil tarihlerinde ilk kez yazı dili haline geldi vb. vb. (Konuyla ilgili daha geniş bilgi için dergimizin 79. sayısına bakılabilir.)

Bütün bu alanlarda Sovyetler Birliği'nde elde edilen başarılar proleteryanın iktidarının başarılarıdır. Bu başarılar, dünyanın o güne dek görüp yaşamadığı boyutlarda başarılardır; ekonomik açıdan çok zor şartlar altında ve bir insan ömrü için bile kısa sayılabilecek kadar kısa bir süre içinde, 20 yıl içinde elde edilmiş başarılardır.

Toplum için sanat...

Sovyetler Birliği'nde kültür devriminin en önemli kazanımlarından biri; sanatın dar, içine kapanık uzman sanatçı çevrelerin işi olmaktan çıkarılıp kitleselleştirilmesi olgusudur. Sanat, toplumun her alanına girmiş, milyonlarca kitlenin bu alandaki yetenek ve becerileri harekete geçirilmeye çalışılmış ve bunda büyük başarılar elde edilmiştir. İşçi ve emekçi kitlelere salt kültür ve sanat eserlerinin tüketicileri gözüyle bakılmamış onlar bizzat üretici olarak işin içine çekilmişlerdir.

Bir başka önemli kazanım sanat üretiminde bireyciliğin yerine kolektivizmin geçirilmesi çabalarıdır. Burjuva sanatında "dâhi" sanatçılar birbiriyle

A. Samohvalov, *Afiş, "İşaret ve elektrifikasyon, yeni bir dünyanın temelidir", 1924*

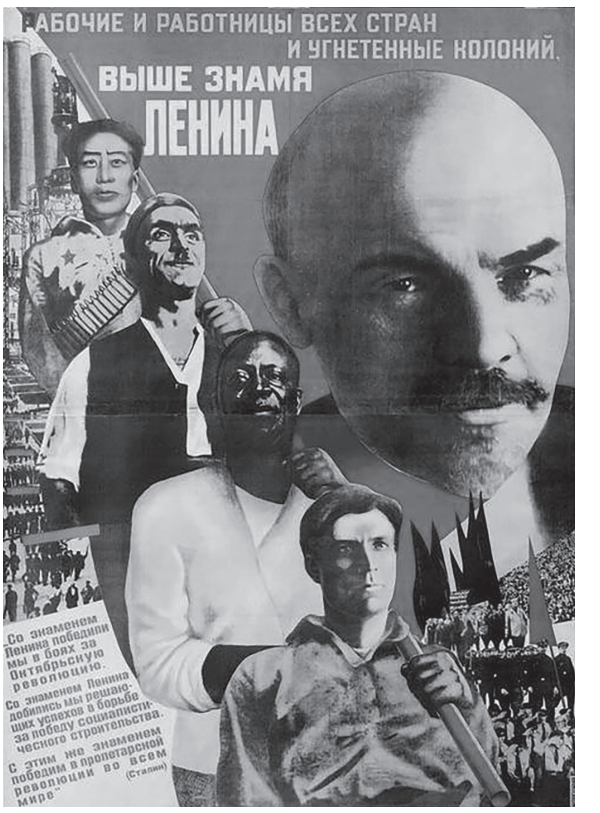

W. Koretsky, *Afiş, "Lenin'in bayrağı altında", 1933*

kıskançlık içinde yarışır, sosyalizmde ise bireyci kıskançlıkların yerini ortak davanın insanları olarak güç ve yeteneklerin birleştirilmesi alır. Amaç, bireysel katkılar kaybolmadan kolektif ürünlerin yaratılmasıdır.

Büyük Sosyalist Ekim Devriminin başlattığı kültür devriminin kazanımları salt eğitim seferberliği ve sanatın kitlelere mal edilmesiyle, üretimin kolektifleştirilmesi alanındaki adımlarla sınırlı değildir. Bunun yanı sıra sanatın her bir özel alanında da büyük gelişmeler söz konusudur.

Grafik ve afiş alanı

Grafik ve afiş sanatı devrim öncesi Rusya'sında —diğer kapitalist ülkelerde olduğu gibi— burjuvazinin eğlence ve reklam dünyasına hizmet eden bir sanat dalıydı.

Ancak devrimden sonra Sovyetler Birliği'nde bu alanda tam bir devrim yaşanmıştır. Bu alanda o zamana dek denenmemiş yöntemler ve biçimler uygulanmış, grafikafiş müzelerden ve büyük şehirlerin belirli bölgelerinden çıkarılarak, kurulan propaganda grupları aracılığıyla ülkenin en ücra köşelerine kadar taşınmıştır.

Grafik ve afiş alanı konusunda özel olarak durmak gerekiyor, çünkü iletişim araçlarının çok geri olduğu bir süreçte, özellikle iç savaş döneminde sosyalizm düşüncesinin kitleler arasında yaygınlaştırılması, devrimin hedeflerinin kavratılması, kitlelerin yeni toplum kurma çabasına çekilmesi ve benzeri noktalarda afiş sanatı çok önemli bir işlev görmüştür.

1919 yılının Moskova'sında kâğıdın yetişmediği, basımevlerinin çalışmadığı zorlu günlerde büyük 'ROSTA' pencereleri bir bakıma gazete ve gülmece dergisi işlevini görür. ROSTA Pencereleri adı verilen bu gezici sergiler, devrimin hedeflerinin sanat yoluyla kitlelere aktarılmasının güzel örneklerinden birisi oldu.

Rosta Pencereleri sergisinde yeralan eserler esas olarak genç sovyet cumhuriyetinin düşmanlarını yalın, özlü, keskin bir şekilde eleştiren, akılda kalıcı şiirsel metinlerle desteklenen afişlerdi. Teknik olarak elle yazılarak/çizilerek tasarlanan/yaratılan afişler daha sonra çoğaltılarak değişik

***Gustavs Klucis**, Afiş, "SSCB – Dünya Proletaryasının Şok Tugayı", 1931*

***Lebedew-Vladimir Mayakovski**, Afiş, "Biri Çalışmalıdır, Tüfek Burada", 1920-1921*

***Gustav Kluzis**, Afişler,*
'Büyük Projelerin Planını Gerçekleştirelim' 1930 (üstte)
"1928 Spartakiade" için afiş, 1928 (solda)

alanlara gönderilir ve kitlelere sergilenirdi. Afişlerin çok fazla renkli olmaması, basit, sade, yer yer halk sanatından alınan motiflerle bezenmesi... bu afişlerin çoğaltılmasına olanak sağlıyordu.

Bu gezici sergilerin amacı devrimin propagandası, devrimin hedeflerinin kitlelere kavratılması idi.

Grafik ve afiş sanatının gelişmesinde Mayakovski'nin önemli bir rolü oldu. Hem metinlerin hem de görsellerin hazırlanmasına büyük katkı sundu. Üç bin kadar pankart resimlediğini kendisi söylemiştir. Arkadaşlarıyla birlikte hazırladığı bu görsellerin Sovyetler Birliği'nin en ücra köşelerine kadar ulaştırılmasında sorumluluklar almıştır.

Sovyet sanatçı ve şairlerin 1919-1921 yıllarında oluşturduğu afiş sanatının ajitasyon ve kitle sanatının bu özgün formu birçok alanda yarattığı etki ile Sovyet sanatının gelişmesinde önemli bir rol oynadı.

Sadece devrimin hemen ertesi yıllarda değil,

***A. Rodçenko**, Leningrad Devlet Yayıncıları için afiş, 1924*

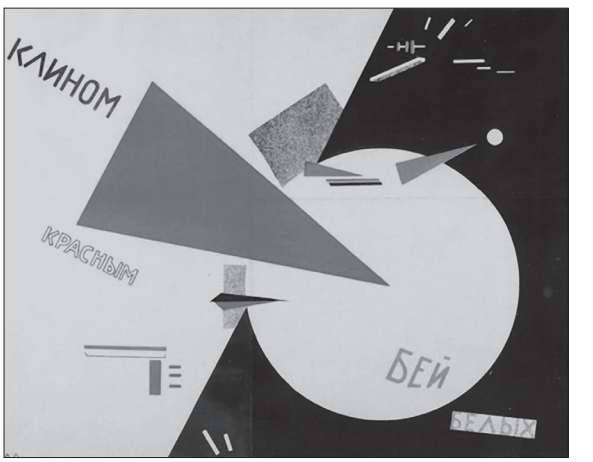

***El Lissitzky**, "Beyazları Kırmızı Kama ile Vur", 1919*

İkinci Dünya Savaşı yıllarında da grafik ve afiş sanatından da oldukça yararlanıldı. Burada da "Sovyet anayurdunun ve işçi devletinin korunması ve savunulması" düşüncesinin kitlelere taşınması esas motifti.

Afiş, afiş sanatını destekleyen bir öge olarak fotoğraf ve fotomontaj sanatında öne çıkan isimler olarak, El Lissitzki, Warwara Stepanova, İlya Çaşnik, Anton Lavinski, Aleksander Rodçenko, Vladimir ve Georgi Stenberg, Gustav Kluzis, Nikolay Dolgorukov, Vladimir Mayakovski, Pinus Natalya, Yelena Semenova, Lebedew sayılabilir.

Resim alanında...

Resim ve plastik sanatlar alanında, o zamana dek burjuvazinin hizmetinde olan tüm araç ve kurumlar emekçi halkın hizmetine açılmıştır. Müzeler, saraylar, soyluların ve kiliselerin mülkleri devletleştirilmiş, buralardaki sanat eserleri tüm halkın hizmetine sunulmuştur.

Resim ve plastik sanatlar alanında hem içerik hem de şekilde muazzam değişiklikler yaşanmış; kitleleri devrime seferber eden resimler, heykeller yaratılmıştır.

Resim alanında daha Çarlık Rusya'sı döneminde çeşitli adlar, akımlar altında örgütlenen devrimci sanatçılar devrimin gerçekleşmesinden sonra inşasına başlanan Sovyetler Birliği'nin ve proletarya devletinin yanında yeralmış, devrimi, devrimin kazanımlarını savunan bir sanatsal faaliyet yürütmüşlerdir. Kendilerini "sol" olarak adlandıran ve esasta Sovyet devrimi etrafında kenetlenen bu sanatçılar yenilikçi bir sanatın peşinde olduklarını söylüyor, sanatın her alanında olduğu gibi resim alanında da yeni biçimlerle eserler üretiyorlardı.

Yüzyılın başlarından itibaren kıta Avrupa'sında başlayan ve gelişen kübist, fütürist, konstruktivist anlayışlarla eser üretimi Çarlık Rusya'sı döneminde zaten belirli bir olgunluk kazanmış, birçok sanatçı kendilerini kabul ettirmişlerdi. Kurdukları sanat gruplarıyla ve temsil ettikleri biçimci akımlarla bir dönem resimde (ve sanatın diğer alanlarında) öncü bir konumda bulunuyorlardı.

Rus Avangardistleri olarak da anılan bu sanatçılar devrim sonrasında Sovyetlerde devrimci sanatın gelişmesi konusunda önemli görevler aldılar, eserler ürettiler. Sovyet devleti bu sanatçıları destekledi, onların devrimin ideallerini, kazanımlarını kitlelere taşımaları için olanaklar sundular. Kandinsky, Chagal, Tatlin, Maleviç, Natan Altman, El Lissitzky gibi sanatçılar bu kesimdeki sanatçılardan bazılarıdır.

Ancak bu sol sanatçılar içinde kimileri "proleter

***İsaak İzrailoviç Brodski**, "Lenin Smolni'de", tuval üzerine yağlıboya, 1930 (kesit)*

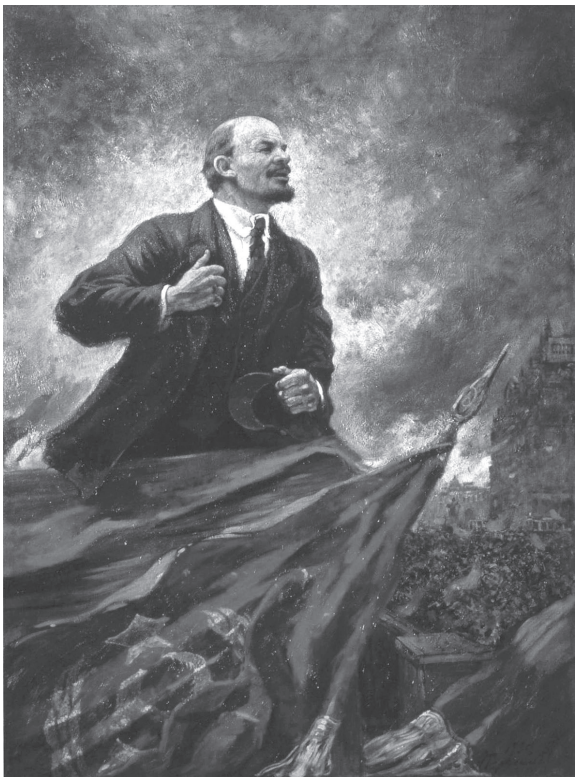

kültür" oluşturma adına geçmişin kültürel değerlerini, zenginliklerini, ilerici yanlarını bir kenara koyup saf bir proleter kültür-sanat oluşturma işine giriştiklerinde (kendileri "Proletkult" adı altında hareket ediyorlardı) Sovyet devleti buna karşı tavır aldı. 1920'lerin ortalarından itibaren genelde Sovyetler Birliği'nde biçimde klasik eserler üreten sanatçılar desteklendiler. 1934 yılında "sosyalist gerçekçilik" Sovyetler Birliği'nde sanat anlayışı olarak belirlenir. Biçimde klasik anlatımlı eserler desteklendi. Resim alanında gerçekçi akımı benimsemiş sanatçılar önemli eserler verdiler.

İ. Brodski ("Lenin Smolni'de", "Yirmialtı Bakû Komiserinin Kurşuna Dizilişi", "Gorki Portresi"), V. Yakovlev ("Manav Dükkânı"), M. Grekov, A. Gerasimov Sovyet sosyalist gerçekçiliğinin en önemli temsilcilerinden bazılarıdır.

***A. Gerasimov**, "Lenin Tribünde", tuval üzerine yağlıboya, 1929-1930*

***K. Petrov-Vodkin**, "Komiserin Ölümü", 1928*

***Boris Kustodiev**, "Bolşevik", tuval üzerine yağlıboya, 1920*

Tiyatroda durum...

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ertesinde tiyatroda bir devrim yaşandı.

Küçük mutlu bir azınlığın eğlence aracı olmaktan çıkan tiyatro kitlelerin eğitim ve eğlence araçlarından biri haline geldi. Tarihte ilk kez tiyatro resmi devlet eliyle kamu eğitim ve öğretim kurumu olarak tanındı. Devletin aldığı bir dizi önlemle tiyatronun temelli ideolojik yeniden yapılanması ve devrime kadar içinde bulunduğu bunalım ve çöküşten çıkması için kalıcı bir çerçeve oluşturuldu. Bu amaçla örneğin Devrim sonrasında Halk Komiserleri Konseyi tiyatronun geniş kitleleri eğitmenin ve aydınlatnmanın bir aracı olarak belirledi ve 26 Ağustos 2019'da yayınlanan bir kararname ile devletleştirildi. 1918'de Halk Eğitim Komiserliği'nde merkezi bir tiyatro komisyonu kuruldu. Bu komisyon daha sonra 'Siyasi Aydınlatma Genel Müdürlüğü'ne devredildi. Devrimin ilk yıllarından itibaren tiyatroya verilen destek arttı. Sadece profesyonel yapımların desteklenmesiyle yetinilmedi; tiyatronun kitleler arasında yayılması için de özel önlemler alındı. İşçiler, köylüler ve askerler arasında amatör gruplar örgütlendi, desteklendi.

Tiyatroya verilen bu önemin kimi rakamlarla ifadesi şöyledir:

1914 yılında Çarlık Rusya'sında 153 tiyatro salonu vardı ve bunların büyük çoğunluğu Petersburg ve Moskova gibi büyük şehirlerde bulunuyordu. Ruslar dışında sadece 9 ulus tiyatroya sahipti. Bunların da çoğu gezici tiyatroydu ve Çarlık polisinin baskısından dolayı rahatça sanatlarını yapamıyorlardı.

1926 yılına gelindiğinde sadece köylülük arasında 20 binden fazla amatör tiyatro grubunun olduğu belirtilir.

1940'lı yılların başlarında Sovyetler Birliği'nde tiyatro salonu sayısı 926'ydı. Bu tiyatro salonlarında Sovyetler Birliği'nin değişik halkları tarafından konuşulan 50 civarında dilde eserler oynanıyordu.

Devrimden önce hiç tiyatroya sahip olmayan

bölgelerden Özbekistan'da 1941 yılında 38, Tacikistan'da 19, Türkmenistan'da 7, Başkıristan'da 6, Kazakistan'da 24, Kırgızistan ve Çuvanistan'da 8'er, Mariler ve Yakutlarda 3'er, Udmurt ve Komilerde 4'er, Burjat Moğollarında ise 2 ulusal tiyatro vardı. (SSCB Ansiklopedisi, Edebiyat ve Sanat, GüneyKitaplığı Sanat, s. 201, İstanbul, Şubat 2003)

Sahneye konulan eserlerin oyuncu ve organizasyonel olarak kapsamlı olması da öne çıkan bir diğer yandır. 1918-1922 arasındaki büyük olayların yeniden canlandırılmasına dayanan, büyük çaplı organizasyonların gerçekleştirilmesi buna bir örnektir. 1919 yılında büyük bir meydanda, Evreinov tarafından sahnelenen Kışlık Sarayın Alınışı isimli oyunda 8000 işçi, emekçi, asker rol almıştı. (Kaynak: Oscar G. Brockett, Tiyatro Tarihi, Dost Kitabevi Yayınları, sayfa 550, Kasım 2000, Ankara)

1920'li yılların Sovyet tiyatrosu hakkında Nâzım Hikmet şunları yazıyordu:

"Ben Sovyet tiyatrosunun altın çağını gördüm. 1922-1928 yıllarında Moskova'dayken o dönemin en iyi oyunlarını seyrettim. Moskova o zamanlar dünyanın en ilerici, en zengin tiyatro merkezlerinden biriydi. Gerçek tiyatronun ne olduğunu o zaman öğrendim. Tiyatronun olanaklarını o zaman gördüm. Bu olanakların sınırsızlığını o zaman hissettim. Moskova'daki her tiyatronun kendi yüzü, kendi çehresi vardı. Her tiyatro kendini ayrı bir dünya olarak gösterirdi.

(...) Birbirlerinden uzak ama birbirleriyle bağlantılı bu dünyalar, tek bir tiyatro evrenini oluştururlardı. Hepsini birleştiren ortak amaç, halka hizmet etmek, halkın mutluluğu için, kötülük ve haksızlıklara karşı iyilik ve adalet için savaşım vermekti. Hepsi de halkın düşüncelerini ve özlemlerini, sevinçlerini ve acılarını, aşkını ve nefretini, umutlarını ve hayallerini yansıtmaya çalışıyordu. Büyük küçük tüm tiyatrolar, hemen her konuda birbirleriyle dayanışma ve iş bölümü içinde en iyiyi yapmaya çalışıyorlardı... Bu tiyatrolardan her birinin oyunları, o tiyatronun kendine özgü sahne sanatı anlayışına tam anlamıyla uyuyor, geleneklerinin güçlendiğine ve mükemmelleştiğine bir işaret oluyordu. İşte ben Sovyet tiyatrosunun böylesi bir altın çağ döneminin tanığı oldum." (Nâzım Hikmet, Veçernyaya Moskova Gazetesi, 1956, Aktaran "Galina'nın, NÂZIM'I, Bilinmeyen Yönleriyle", Dursun Özden, Kaynak Yayınları)

Nâzım'ın "tiyatronun altın çağı" olarak değerlendirdiği bu dönemde Sovyetler Birliği'nde tiyatro alanında neler yaşanmıştı?

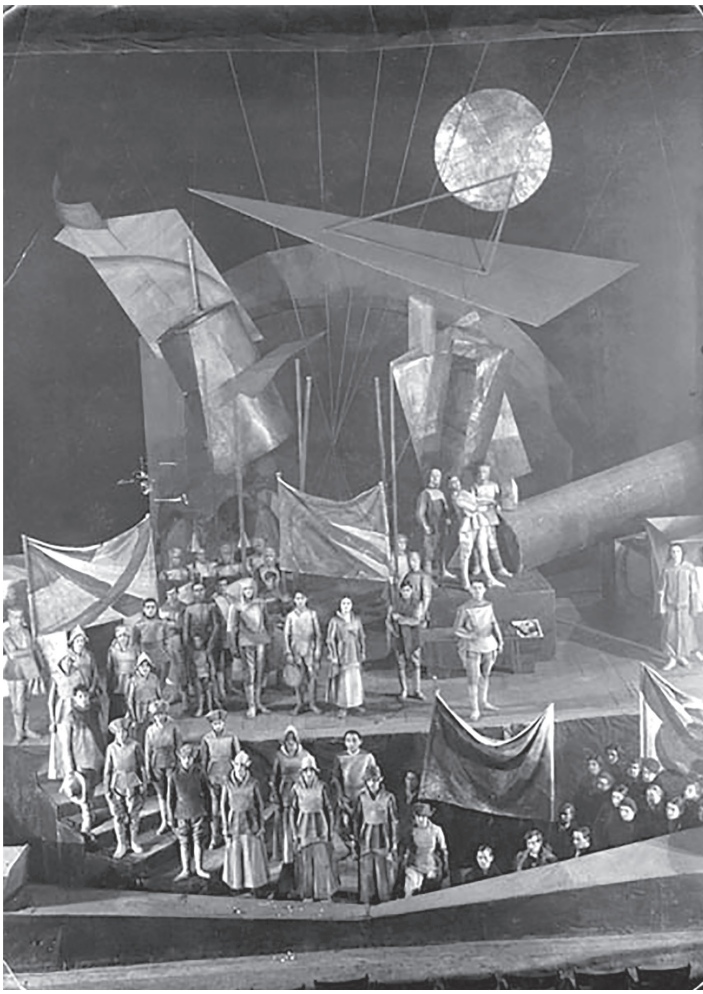

Meyerhold'un "The Dawn" ("Şafak") adlı oyunu için Vladimir Dmitriev'in, set tasarımı, 1920

Sovyetler Birliği'nde Ekim Devriminin sanat çevrelerinde en ateşli taraftarları Avantgardistlerdi (*) Bunlar devrimi geçmişle bağları koparmak için devrimi önemli bir fırsat olarak gören, sanatta yeni biçim arayışı içinde olan sanatçılardı.

Tiyatro alanında da bu akımın temsilcileri vardı. Meyerhold bunlardan birisiydi, hatta bu akımın lideri konumundaydı. Meyerhold 1920 yılından itibaren Sovyet tiyatrosunda çeşitli görevlerde bulundu. Devrim öncesinde çalışmalarına başladığı deneysel tiyatroyu geliştirdi, yeni ve değişik teknikleri denedi. Daha çok konstrüktivizm ve biyomekanik gibi terimlerle açıkladığı bir teknik oluşturdu.

1920'li yıllar tiyatronun altın çağı olarak adlandırılmasında Meyerhold'ün sergilediği oyunların önemli bir payı vardır. Örneğin onun sahnelediği Gogol'ün "Müfettiş" adlı oyunda (1926) "sahneyi büyük bir kente dönüştürmüş, bütün karakterleri yeniden biçimlemiş ve kimi yeni karakterler ekle-

mişti. Kostümler, dekor ve aksesuarlar temel olarak on dokuzuncu yüzyıl motiflerine göre biçimlenmişti. Sahnedeki eyleme de bu dönemin müziği eşlik ediyordu." (age, s. 551)

1920'li yılların Sovyet tiyatrosunda Tairov, Yevgeni Vakhtangov, Mayakovski, Okhlopkov önemli isimler arasında sayılırlar.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar Sovyet tiyatrosunda daha çok Sovyet devrimini destekleyen ve devrimi kitlelere anlatan ya da devrim karşıtlarını yeren oyunlar sergilendi.

Savaşın başlamasına kadar Sovyet toplumunda önemli bir kültür taşıyıcısı olarak Sovyet tiyatrosu, yaratılan bir dizi değer, yenilik ve yeni biçimleriyle Sovyet tiyatrosu bütün dünya tiyatrolarının da motoru oldu.

Sinemada durum

Ekim Devriminin en önemli görevlerinden birisi devrimin sürekli ve kalıcı olmasını sağlamaktı. Bunun için kitlelerin eğitimi çok önemliydi. Kültürel/sanatsal her araç kullanılmak durumundaydı. Film-sinema da bu araçlardan birisiydi. Devrimin ideallerinin kitlelere taşınması, kitlelerin eğitilmesi ve Sovyet devletlerini inşa etmeleri bilincini edinmeleri düşüncesi filmsinema üzerinden yoğun bir şekilde kitlelere taşındı.

Devrimin önderleri Lenin ve Stalin film sanatının önemine daha en baştan dikkat çekmişlerdi. Lenin sinemayı "sanatlar içinde en önemlisi" (SSCB Ansiklopedisi, GüneyKitaplığıSanat, sayfa 220) olarak nitelendirirken Stalin onu "kitleleri etkilemenin en muazzam aracı" (aynı yerde) olarak görüyordu.

Sovyet sineması sosyalist devletin yoğun desteği ile gerçekleşti. Film gösterilerinin düzenlenmesi, film üretiminin denetim altına alınması, film komitelerinin kurulması ve yaygınlaştırılması... yanında film 1919 yılında devletleştirilerek deyim yerindeyse özel koruma altına alındı.

Devrim sonrasında sinemada birçok klasik eser, örneğin Gorki'nin "Ana" adlı eseri, Turgenyev'in "Punin ve Baburin", Tolstoy'un "Ne İçin?" isimli eserleri ile senaryoları Lunaçarski ("Yoğunlaşma"), Mayakovski ("Cephede") tarafından yazılan eserler de sinemaya aktarıldı.

Sinema kitlelerin eğitimi ve eğlencesinin en önemli araçlarından biri olarak devletin desteğinde muazzam atılımlar yaptı, Sovyet sinema yönetmenleri önemli filmler yaptılar. Sovyet sineması bütün dünyada sinemanın öncülüğünü ele geçirmiştir.

Sanatın tüm alanlarında 20'li yıllar, yeni biçimlerin ve yöntemlerin denendiği ve değişik sanat anlayışlarının doğru sanat politikasının ne olması gerektiği konusunda tartışıp birbiriyle yarıştığı yıllar olarak, Sovyet sanatının en verimli yılları oldu.

1920 ve 1930'lu yılların ortalarına kadar sinemada da esas akım konstrüktivizm akımıydı. Bu akımın sinemacıları David W. Griffith'in montaj tekniğinden etkilenmişlerdi. Bu dönem sinemacılardan Moskova Film Yüksek Okulu'nda okulun yöneticisi Lev Kuleshov'un çevresinde toplanan genç filmciler teorik ve deneysel yollar bulmaya çalıştılar. Bu

"Potemkin Zırhlısı" (Yönetmen: Sergey Eisenstein, 1925) ile
"Çapayev" (Yönetmen: Vasilyev kardeşler, 1934) filmlerinin afişlerinden...

çevre, filmde resmi değil, kurguyu daha ön plânda tutuyor, anlamın montajla aktarıldığını savunuyorlardı.

Dziga Vertov, Sergey Eisenstein ve Vsevolod Pudovkin bu çevrenin önemli isimlerindendir.

Pudovkin ve Eisenstein, her iki sinemacı da filmlerinde montaj teknikleri kullanmalarına rağmen Pudovkin Eisenstein'dan daha fazla Hollywood'un anlatısal sinemasına yakın duruyordu. "Potemkin Zırhlısı"nda olduğu gibi filmlerinde kitleleri başrolde kullanan Eisenstein'ın aksine Pudovkin ülkenin önde gelen yıldızlarını kullanıyordu. Eisenstein, ünlü filmleri Grev ve Potemkin Zırhlısı'nda bu montaj anlayışını başarıyla pratiğe geçirdi. Özellikle Potemkin Zırhlısında geliştirdiği "ritmik montaj" tekniğiyle güçlü sembolik ögeler kullandı.

1930'lu yılların ortalarından itibaren sosyalist gerçekçilik kendisini daha ağırlıklı hissettirmeye başladı. "Yalnız" (Yönetmen: G. Kozintsev ve L. Trauberg), "Yaşam Yolu" (Yönetmen: N. Ekk), "Çapayev" (Yönetmen: Vasilyev kardeşler) bu dönemin önemli filmlerinden bazılarıdır.

Mimaride durum...

Burjuvazinin egemenliğini sürdürdüğü her ülkede olduğu gibi Çarlık Rusya'sında da mimari esasta egemenlerin emrinde, esasta onların ihtiyaçlarına hizmet eden bir alandı. Görevi toplumun kanını emen bir avuç sömürücü için saraylar, villalar, dans-eğlence salonları, onların geçeceği yollar, köprüler... vs. vb. tasarlamak olan mimarların çalışma alanı Ekim devrimi ve sosyalizmin inşası ile birlikte kökten değişti. Artık mimarlar tasarımlarını bir avuç sömürücü için değil, milyonlarca emekçinin daha iyi ve daha rahat yaşaması için yapıyordu. Sovyet ülkesinde mimari alanında büyük bir çalışma başladı. Emekçilerin ihtiyaçlarına uygun konutlar yapıldı. Emekçiler ilk kez kaloriferli, banyolu, soğuk ve sıcak suyu akan evlerde oturmaya başladılar. Konut sorununun çözümü için büyük siteler, toplu konutlar yapıldı, barınma konusunda önemli adımlar atıldı. Birçok yeni kent ile Moskova çevresi ve Sibirya'nın uzak bölgelerinde uydu kentler kuruldu. Yine emekçilerin ihtiyacı olan hastaneler, okullar, spor salonları, aşevleri, kantinler, yollar, barajlar... vb. inşa edildi. Emekçilerin ulaşım sorununun ortadan kaldırılması için başta Moskova olmak üzere birçok şehirde yollar, köprüler, metrolar inşa edildi. İkinci Dünya Savaşı öncesinde en zor şartlarda inşa edilen Moskova metrosu bugüne kadar aşılamamış boyutta ve güzelliktedir.

Mimarlık alanında da sanatın diğer alanlarında olduğu gibi konstruktivistlerin önemli bir etkisi olmuştur.

Moskova'da Lenin Mozolesi, Aleksey Sçuçev'in İçişleri bakanlığı ve Moskova Oteli, Vladimir Sçuko'nun Lenin Kütüphanesi, Rudnev'in planlarını çizdiği Lomanosov Üniversitesi dönemin başlıca ünlü yapılarıdır.

Ve müzik... Ve edebiyat... Ve daha fazlası...

Ekim Devrimi müzik alanında da birçok bestecinin yetişmesine yol açmış, müziği sömürücülerin tekelinden kurtarmış, birçok bestecinin özgürce yaratmasının maddi koşullarını yaratmıştır. Devrim sonrasında Sovyet müziğinde görülen canlanmanın en önemli nedeni, Sovyetler Birliği'nde sağlanan özgürlük ortamının her türlü sanatsal yaratıcılığa zemin hazırlaması yanında, sanatın gelişmesinin maddi temellerin oluşturulmasıdır. Herkese ücretsiz öğrenim görme olanağı sağlayan konservatuvarların ülke ölçüsünde kurulması, kentlerde, kasabalarda opera ve balelerin açılması, müzik eğitimi için gerekli altyapı ve insan malzemesinin kısa sürede yetiştirilmesi... Birlik Cumhuriyetlerinin özgürleşmesinin müziğin gelişmesine katkıda bulunması... bu bağlamda öne çıkan olgulardı.

Bu özgürlük ortamı ve sosyalist insanın başarısı müzik alanında da sürdü, devrim kendi müzik insanlarını da yarattı.

Şostakoviç bunlardan birisidir. O, hem birçok müzik insanının yetişmesinde önemli bir rol oynamış, hem de kendisi büyük eserlere imza atmıştır. Büyük başarı kazanan "İlk Senfoni"den sonra Sovyet Devrimi'nin 10. yıldönümünde bu devrimi anlatan "İkinci Senfoni"'sini yazmıştır. Diğer ünlü eserleri arasında Leningrad ve Stalingrad Savaşı senfonileri de yer alan Şostakoviç, birçok bestecinin yetişmesinde de dolaysız katkıda bulundu.

Büyük Sososyalist Ekim Devrimi'nin yetiştirdiği bir diğer önemli müzik insanı Aram Haçaturyan'dır. Haçaturyan da kendisinin de yetişmesine vesile olan Sovyet devrimine büyük bir hayranlık duydu, eserlerinde komünizme övgü ve sosyalist devrimin coşkusunu yansıtmaya özen gösterdi. 1920'lerde Ermenistan bir Sovyet Cumhuriyeti ilan edildiğinde Gürcü-Ermeni sanatçılarla bir propa-

ganda turuna katılacak kadar devrime bağlı bir müzik insanıydı. Özellikle Gayane adlı balesi bir kolektif çiftlikte geçer. İkinci senfonisi komünizme övgü olarak sunulmuştur.

Öte yandan Sovyet Devrimi'nden sonra ülkesinden ayrılan bir grup besteciden S. Prokofiyev de 1933'de SSCB'ye dönmüş ve müzik çalışmalarını Sovyet ülkesinde sürdürmüştür. Petro ve Kurt (1936) ve Romeo ve Jülyet baleleri geniş halk yığınlarının beğenisini kazanmıştır. Sinema filmlerine (Eisenstein'ın "Aleksandr Nevski", "Korkunç İvan") müzikler de hazırlayan Prokofiyev 1942'de ünlü Savaş ve Barış operasını yazdı.

Yaşadıkları yüzyılın en önemli müzik insanları arasında sayılan bu müzisyenler, temsilcisi oldukları atonal müzik akımı temelinde müziğe önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Sanatın çeşitli alanlarında gelişme yanında edebiyat alanında da büyük bir devrim yaşandı. Sadece kitap baskılarının artması ya da okuma yazma oranının son derece hızlı bir şekilde yükselmesi yanında Büyük Sosyalist Ekim Devrimi başka bir şey yaptı: Özgür yaratıcılığın ortamını yarattı!

Her ne kadar devrim öncesinde büyük bir birikim vardı. Ancak Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ile devrimin ilk yıllarından itibaren devrimci, demokrat ve ilerici yazarların desteklenmesi Sovyet edebiyatının gelişmesine önemli bir katkı sundu. Şiirde Vladimir Mayakovski, Sergey Yesenin, Anna Ahmatova, Osip Mandelstam, Boris Pasternak, Aleksandr Blok, Dimitri Furmanov, Yuri Oleşa, Aleksandr Fadayev gibi isimler öne çıkan, tanınan isimlerdi.

Romanda ise Maksim Gorki yanında Dimitri Furmanov ("Çapayef", 1923) Feodor Gladkov ("Çimento", 1925), Şolohov ("Durgun Akardı Don", 1928-1934), Nikolay Ostrovskiy ("Ve Çeliğe Su Verildi", 1934) öne çıktılar. İç savaş ve sosyalizmin kuruluşu çalışmaları bu yazarların ele aldığı konular arasındaydı. Yine bu dönemde Boris Pilnyak, Konstantin Fedin, Mihail Zoşçenko, Leonid Leonov, A.N. Tolstoy gibi isimler etkin yazarlar arasında sayılırlar.

1934'de tüm yazarları kapsayan tek bir yazarlar birliği kuruldu ve sanatta sosyalist gerçekçilik ilkesi benimsendi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet edebiyatı bir canlanma içine girdi. N.N. Assev, N.S. Tihonov, Nikola Pagodin, V.M. Kirshon'dan sonra, İlya Ehrenburg, Konstantin Simonov gibi yazarlar savaşı konu alan eserleriyle, savaş sırası ve sonrasında dünya çapında ünlendiler.

Sonuç olarak

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi büyük bir sosyolojik altüst oluş yanında dünya tarihinde yaşanan en büyük kültürel ve sanatsal dönüşümlerden birisidir. Bu kültür devriminin etkileri uzun yıllar dünya işçi sınıfına esin kaynağı olmuş, yol göstermiştir. Dünyanın bu ilk en büyük sosyalist devrimi sırasında ve sosyalist inşa döneminde kültür ve sanat alanlarında kimi yanlışlar da yapıldı. (Bunlara ilişkin tavrımızı daha önce yayınladığımız bir dizi yazımızda ortaya koyduk. Bkz. Güney, sayı 5) Evet, ama yapılan bu yanlışlar, devrimin kültür ve sanat alanında kazanımlarını ortadan kaldırmaz! Üzerinden 100 yıl geçse de artık Sovyetler Birliği devleti var olmasa da bu büyük devrimin kazanımları dünya işçi sınıfının ve devrimci ve komünist hareketinin hanesine yazılmış, büyük bir birikim yaratılmıştır.

Biz, devrimin 100. yılında Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin kazanımlarından öğrenmeye devam ediyoruz, edeceğiz... ■ 11 Haziran 2017

(*) Fransızca askeri bir terim olan Avangard terimi orduda önde giden birlik, birliğin öncü kolunu tanımlamak için kullanılmıştır. 1830'lu ve 1840'lı yıllarda siyaset diline girmiş, "köklü dönüşümlerin bayraktarları" anlamında kullanılmış olan terim ilk kez Saint-Simon ve taraftarlarınca sanat alanında kullanıldı. Avantgardistler terimi 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak, özellikle 20. yüzyılın başında ortaya çıkan, alışılmış anlatım biçimlerini dışlayıp yeni bir sanatsal dil oluşturmak peşinde olan sanatçılar ve sanat akımlarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda toplumsal, siyasal ve kültürel anlamdaki değişimlerin farkında olan ve buna taraf olan sanatçı tipi için de avangard terimi kullanılmaktadır. Sovyetler Birliği'nde sanatın gelişmesinde Avangardistlerin önemli bir rolü olmuştur.

*(**) **Konstrüktivizm:** Sovyetler Birliği'nde sanatın gelişmesini somut olarak örneklemeden önce konstrüktivizm akımı üzerinde kısaca durmak gerekir diye düşünüyoruz. Çünkü devrimin ilk yıllarında sanatın birçok alanında bu akımın önemli bir etkisi olmuştur.*

Konstrüktivizmin ilk öğeleri 1900'lü yılların başlarından itibaren filizlendi. Çeşitli akımlarla iletişim içinde kendi dilini oluşturan bu akım, 1922'de kendisini resmi olarak ortaya koydu. Sonra 1922'te Rusya'da ortaya çıktı. Resim, heykel ve mimari alanlarında egemen olmuştur. Fakat 1920'li yıllarından itibaren Sovyet Devleti sosyalist gerçekçiliği sanatta resmi tutum olarak benimseyince etkisini yitirmiş; devlet tarafından destek verilmediği için bu akımın sanatçılarının bir bölümü batıya göçmüş, bir bölümü ise sosyalist gerçekçilik akımına uygun eserler vererek konstrüktivizmden uzaklaşmışlardır.

Konstrüktivistler genelde çağdaş malzemeleri kullanarak ve soyut/geometrik kompozisyon anlayışını benimseyen bir tutumla eserler vermişlerdir.

Ünlü konstrüktivistler arasında, Kazimir Maleviç, Vadim Meller, Vladimir Tatlin, Antoine Pevsner, Lyubov Popova, El Lissitzki, Konstantin Stepanoviç Melnikow, Naum Gabo, Aleksander Mihayloviç Rodçenko, Vasili Dimitriyeviç Jermilov, Varvara Stepanova, Gustav Klutsis, László Moholy-Nagy gibi isimler sayılabilir.

(Tablo: Shalom Goldberg, Babı Yar)

ÖRDEKLİ PARK (2) (BABI YAR)

■ YAVUZ AKÖZEL

Demek oluyor ki tam 39 yıldır yurdumdan uzakta, Almanya'da yaşıyorum. Buraya alışmak mı? Uyum mu?

Ne alışabildim ne de tam anlamıyla uyum sağlayabildim. Bu olguyu, benim kuşağımın yani birinci generasyonun tümü için de genelleyebiliriz. Hatta ikinci kuşağın hatırı sayılır bir bölümü önemle eve kapalı kalmış bayanlar da Almanya'ya uyum sağlayamadılar. Bu uyum sağlayamamakta hiç de yabancı dostu olmayan Alman toplumunun önemli bir payı olduğunu söylemeden geçemeyeceğim.

Ana yoldan aşağı sapıp içinde alabalıkların yüzdüğü şırıl şırıl akan dere boyunca, yayalar ve bisikletliler için yapılmış yolda, parka doğru yürüyorum. Yolun sağı ve solu selvi, çınar, elma, kiraz, çam ağaçlarıyla kaplı. Rengârenk çiçeklerin adeta fışkırdığı çimenlikler gerçekten doğanın cömert coşkusunu cömertçe sunuyor. Kuşlar cıvıl cıvıl ötüyor, dişisini ardına takmış bir çift ördek paytak paytak yürüyerek ve aralarında heyecanla bir şeyler vak-vaklayarak yanımdan gelip geçiyorlar. İnsanlar da gelip geçiyor. Kiminin ellerinde yürüyüş kargıları olan kadınlı-erkekli; yaşlısı, orta yaşlısı genci, çocuğu... Her yaştan, her cinsten; sarışını, kumralı, esmeri, zencisi, uzak Asya tipli çekik gözlüsü, ayyaşı, sarhoşu insanlar... Genellikle Almanlar selam vermemek için tam ben geçerken başlarını ağaçlardan yana çevirip bir şeyleri gözlüyormuş gibi yapıyorlar numaradan. Bazıları başlarını öne eğiyor, bazıları kinle bakıyor… Çok az kişi, gü-

leç, sevinerek "iyi ki siz de varsınız, iyi ki size rastladım" der gibi selam veriyor. Bu çok coşkun duygular uyandırıyor bende... Seviniyorum, her şey gözüme mükemmel yönleriyle görünmeye başlıyor.. Çiçeklerin renk cümbüşlerinin, kuşların müzik şölenlerinin akan dereninin şırıltısındaki eşsiz melodinin tadındaki doyuma ulaşıyorum... "Ohhh bee!" diyorum! Yaşamak ne güzel...! İnsanlar ne güzel! Doğa ne güzel! Ve ...Ve... doğanın bu mükemmel sunuşları işte, öncelikle biz insanlar için...

Kin ve nefret niçin? Bölüşemediğimiz ne var ki bu göz açıp kapayıncaya kadar fırtına gibi gelip geçen yaşamda?

Aslında hepimize yetecek kadar her şey var, hem de bol bol yetecek kadar!

Ama sen bana neden öyle kin ile bakıyorsun? Doğanın cömertçe sunduğu bu nimetlerden, bileğimizin hakkıyla ve alın terimizle yarattıklarımızdan az da olsa bir pay vermek istemiyor musun? Benim çalışma payımı, benim uyuma payımı, yeme-içme payımı, gezme-tozma payımı, üreme, çoğalma payımı oyuncak, süt, mama, sevme sevilme payımı, aşk payımı! vermek istemediğin için mi öyle gözlerin gözlerimin içine bakamıyor?

Bakamadığın için suçluluk duyuyorsun değil mi? Bu duyguyu yaşayabilmen de iyi bir şey. İnsanlığını henüz yitirmemişsin ama gözlerimin içine kinle bakan gözler de var! İşte, insanlığın bittiği yer orası diye düşünüyorum, tüylerim diken diken oluyor. O gözlerde kapkaranlık bir geçmişin ve geleceğin kan ve nefretle işlenmiş motifleri yankılanıyor. Bu ahenksiz, akordu bozuk yankı, şu güzelim doğadan biteviye yayılan eşsiz melodinin yüreğine kanlı bir ok gibi saplanıyor.

Harutyun'u gölün kenarında ördeklere ekmek atarken buluyorum. Yanında Pavlus var, Pavlus'da Şırnak-Cizre köylüklerinden. 1980 sonrası 'gayri yeter bu korku, bu zulüm ile yaşamak' deyip evini, toprağını, binlerce yıllık vatanını terk etmek zorunda kalanlardan. 60 yaşlarında, Süryani. Beni görünce bayağı seviniyorlar. Harutyun kırık bir Türkçe ile annesinden öğrendiği bir türküyü başlıyor söylemeye:

- Urfa'nın etrafı dumanlı dağlar
- Ciğerim yanıyor aney gözlerim ağlar
- Benim zalim derdim cihanı yakar
- Gezme ceylan bu dağlarda seni avlarlar
- Anandan babandan yardan ayrı koyarlar
- Çok dertli söyledin be Harutyun!

- Neşeli bir şey söylemek isterdim ya bu türkü, bu ağıt çocukluğumdan beri her an kulaklarımda ekolaşıyor. En sevinçli anlarımda bile hep dudaklarımın ucunda. Annem..! Bu ağıt.! Ve söylerken akıttığı gözyaşları yaşamımı alt-üst etti. 1915'den beri ordan oraya sürüklenip duruyoruz. Bir yurt edinemedik anlayacağın. İşte buralarda çoluk-çocuğumla, torunlarımla hâlâ taa o geçmişte kalmış ama hiç eskimeyen, solmayan günlerdeki gibi yine korku ve panik içerisinde iğreti yaşıyoruz. Bakalım sonu nereye varacak?

- İnşallah iyi olur, Almanya'yı yurt edinirsiniz be Harutyun!

- Ümidim yok ya!.. Dilerim sonu iyi olur!.. Bizden geçti de çocuklarım torunlarım. Dilerim… Dilerim... İyi olur!..

Tatewik.., Sona.., Arkadi.., Harutyun onlar için. Evet, evet... Korkusuz bir gelecek…Yerleşik bir yurt... Yerleşik, göçsüz, insanca yaşanılası bir yurt…

O hiç dudaklarından düşmeyen ve annesinin gözyaşları dökerek söylediği "Urfa'nın etrafı dumanlı dağlar" ezgisinin öyküsünü soruyorum Harutyun'a:

"Uzun bir hikâye Tunceli-Urfa-Halep-Ermenistan dörtgeninde geçmiş uzun ve tüyler ürpertici bir hikâye... Bir başka zaman anlatırım" diyor. O anlatmasa da ben o acıklı, tüyler ürpertici öykünün içeriğini üstün körü de olsa tahmin ediyorum ve daha o anlatmadan tüylerim diken diken oluyor.

Söyleyecek söz bulamıyorum! Yaşamları hep kaçmakla, itilip kakılmakla, bir yurt aramakla geçmiş. Harutyun'a bakıyorum şöyle tepeden tırnağa. Ördeklere ekmek atarken, içindeki tüm acıları, tüm çaresizlikleri ve umutsuzlukları da atıyormuş, onlardan arınıyormuş gibi!.. Acı bir gülüş dudaklarında dolaşırken sessizce bir şeyler mırıldanıyor.

Ve yine her zamanki gibi ördekleri yemleme faslı bittikten sonra çınar ağacının gölgesindeki kanapeye oturuyor; gölü, gölün ortasındaki fıskiyeyi, yüzen ördekleri bir ara konuşmaksızın gözlüyor, dinliyoruz.

Gölün karşı kıyısından bir Almanca Heimat (memleket) ezgisi bize kadar ulaşıyor... Ara nağmelerine sıra geldiğinde kadınlı-erkekli hep birlikte vokal yapıyorlar. İnsanın kanını harekete geçiren hareketli bir ezgi ama bende bir acıyı depreştiriyor... Bir hüzün yumağı oluyor sesler. Bir Harutyun'a dönüp bakıyorum bir Pavlus'a. Binlerce kilometre uzaklardan çıkagelmiş, saçları aklaşmış, gözlerinin altları iyice çukurlamış, belleri bükülmüş, yanakları sarkmış iki portre...

Bir de ben! Yani üçüncü nostaljik "siyah–beyaz" portre.

Onlarla aynı izdüşümde olduğumu söylemeye gerek var mı acaba?

Pavlus'a dönüp soruyorum:

-Haydi Harutyun'un buralara kadar gelmesinin nedenlerini az-çok biliyoruz. Hoş insanın doğduğu

büyüdüğü yerleri bırakıp gitmesinin olağanüstü etmenleri olmasa bu ihtiyar yaşında neden terk etsin ki?

Pavlus,Türkiye'de doğmuş, büyümüş olmasına karşın Harutyun kadar da Türkçe konuşamıyordu.. Kürtçe, Aramice ve

Türkçeyi mikserliyerek anlatmaya başladı:

- Ah benim güzel gardaşım... Evimizi, barkımızı, arazimizi, bahçemizi yani her şeyimizi olduğu gibi bırakıp kaçar gibi buralara geldik...Yeni bir yurt edinmek için... Binlerce yıl sonra anlıyacağın... Biz Anadolu'nun, Mezopotamya'nın asıl yerleşik halkıyız. Türklerin kaç asırlık geçmişi var Anadolu'da? Türklerden en az dört bin yıl öncesi biz vardık buralarda. Üstelik Osmanlılar da dâhil olmak üzere zamanının tüm toplumları bizim medeniyet ve kültürümüzden yararlanmışlardır. Dünyada yazılı yasaları ilk çıkaran kavimleriz. Hammurabi ve Orta Asur yasalarıdır bunlar. Sonra dünya coğrafyasında Hıristiyanlığı ilk kabul eden, Mezopotamya ve Anadolu'da yaygınlaşmasını sağlayan biz Süryaniler olmuşuzdur. Bunları övünmek için söylemiyorum. Ermenilerin de Osmanlılar başta olmak üzere o zamanki toplumların medeniyet ve kültürlerinin gelişmesinde önemli katkıları olmamış mıydı? Ne oldu onlara?

Harutyun yanıt vermekte gecikmedi:

- Katliam... Çocuk, kadın, yaşlı falan dinlemeden katletme! Değişik biçimlerde katletme... Hani kırk katır mı istersin kırk satır mı? öyküsü var ya! İşte öyle bir şey... Kırk katır 'sürgün' kandırmacasıyla katletme. Kırk satır da hemen olduğu yerde tek tek, grup grup, kitle kitle katletme...

- Ve biz Süryanilere ne oldu? Bu Ermeni katliamlarından nasibimizi almadık mı? Elbette ki aldık! Katledildik, göçe zorlandık… Ama bunlar söylenmiyor, tam anlamıyla da bilinmiyor. Ermenilerin katledildiği dönemlerde (bize anlatılan ve korku ile gizlice fısıldanan) yedi yüz elli bin Süryani'nin "Seyfo katliamı" ile yok edildiğidir. Bu acıları kavimlerimiz yaşadı. Zamanının en üstün medeniyetini ve bilimini dünyaya taşıyan bizim kavmimiz! Yani Aramice yazan ve konuşan Asuriler, Akadlar, Babiller, Aram beylikleri vb.'nin bugüne kadar zar-zor, düşe-kalka gelebilmiş son temsilcileri biz Süryaniler!.. Yazık oldu bize...Tıpkı Ermenilere olduğu gibi... Ne toprağımız kaldı oralarda ne de insanımız. Tıpkı nine ve annelerimizden küçücükken öğrendiğimiz tekerleme gibi:

Balta nerede/suya düştü/Su nerede/inek içti/ inek nerede/dağa kaçtı/dağ nerede/yandı, bitti kül oldu! Şimdi koca Türkiye'de sadece yirmi beş bin Süryani kalmış! Yani koca bir medeniyet ve kültür insanlarıyla birlik yanıp, bitip kül olmuş! Yazık!

Göl kıyısında ak civan perçemi ve çalılıkların arasından kara tavuklar boyunlarını uzatarak etrafı gözlüyorlar. Artık hoplayıp-zıplamaya başlayan yavruları da ortaya çıkıp ürkek hareketlerle koşuşup çimenlerin arasına karışmış deve tabanı, kara hindi baba, sinir otu, at kuyruğu kümelerinin etraflarında eşinip oynaşıyorlar. Yabani üvez, ak gürgen, söğüt ve cüce çam ağaçlarının dallarında rengârenk şakrak, iskete, ispinoz kuşları ötüşüp, uçuşup duruyorlar. Ağaçların en yüksek uç doruklarına konaklamış kara tavuklar gözcülük yaparak tehlike uyarılarını o güzel, tempolu ötüşleriyle bildiriyorlar.

Parkın gezi yolunda, yavaş adımlarla kimi bastonlarına dayanmış kadınlı-erkekli huzur evinin yaşlıları bir cenazenin geçit törenini anımsatırcasına öyle sessiz ve kederli yürüyorlar. Bu park bana oldukça kederli ve yüzbinlerce suçsuz insanın gömüldüğü bir gömüt görünümüne dönüşüyor hemencecik. Masmavi gökyüzünde küme küme suratsız gri bulutlar varmış gibi geliyor bana. Kapkara çirkin kargaların çığlıkları kulaklarımın zarını neredeyse patlatacak.

Harutyun "katliam" diyor!

Pavlus "katliam" diyor!

Ölümün doğrultusuna gelmiş, ölümü çağrımlaştıran bir cenaze alayının yaşlıları geçit töreni yapıyorlar!

Göle elimdeki ufak bir çakıl taşını atıyorum; su da giderek genişleyen bir daire oluşuyor... Giderek genişleyen, büyüyen bir daire...Tıpkı belleğimde olduğu gibi. Belleğimdeki olguların oluşan daireleri giderek genişliyor, büyüyor, sınırlarını aşıyor, bir barajın setlerini patlattığı gibi genişleyen-büyüyen daireler belleğimi patlatıp hırs ve öfke ile kontrolden çıkıyorlar.

Milyonlarca ağızdan aynı anda çıkan tüyler ürpertici çığlıklar tüm sesleri ve sessizlikleri boğarak parka yayılıyor. Alabalık, sazan ve levrekler gölün en derin karanlığına sıvışıyor. Karatavuklar yavrularını alıp çalılıkların en ulaşılmaz kuytuluğuna siniyor. Kargalar kanat çırpıp uzak evlerin çatılarına sığınıyor. Güzelim ak-eflatuni leylaklar aniden soluveriyor, söğüt dalları biraz daha yere doğru bükülüyor. Ağaçların yaprakları sararıp dökülüyor, korkulu uğultularla esen rüzgâr bu dökülen yaprakları önüne katıp hışımla savuruyor. Göz gözü görmüyor!

Harutyun ve Pavlus biraz daha çökmüş, yaşlanmış gibi geliyor bana! Ferleri sönmüş gözlerinin önündeki çukurlar iyice morarmış, yüz hatlarındaki kırışık çizgiler iyice derinleşmiş. Her ikisinin de zayıflıktan mavi damarları ve sinirleri dışarı fırlamış elleri titriyor. Sırtları, yüzlerce yılların acısını, çaresizliğini ve "gâvur" oluşunu taşımaktan iyice kamburlaşmış...

Gezi yolunda bastonlarına dayanarak yürüyen simsiyah giysili binlerce yaşlı insan aniden peydahlanıyor.

-Vatan?

- "Yok" diyorlar; hep bir ağızdan, umutsuzca!

-Gömüt?

-Tek tek ölmedik ki gömütümüz olsun! Yok bizim gömütümüz! Seyfili'de çukurlara doldurulduk, sürgün yollarında ıssız kuytuluklara, deli akan nehirlere, dipsiz kuyulara atıldı cesetlerimiz. Dachau, Buchenwald, Auschwitz, Treblinka, Sachsenhausen, Penig, Ohrdorf toplama kamplarında faşistler tarafından gaz odalarında, fırınlarda katledildik. Babı Yar'da iki günde 60.000 kişiydik kurşuna dizildik acımasızca.

Gömütlerimiz yok... Gömütsüz ve adsız ölüleriz biz.

Biz Babı Yar parkında bir mütevazi abideye gömülmüş 60.000 Yahudi, Çingene, Rus, Polonyalıyız. Binlerce kadınlı-erkekli Almanın başı uzanıyor parkın dört yanından o an. Binlerce hain, kin dolu bakış! Sonra binlerce ağızdan yırtınırcasına çıkan iğrenç kahkaha yankıları gölün üzerinde dalga dalga yayılıyor.

Yeniden gökyüzüne bakıyorum. Göle, ağaçlara, otlara, çiçeklere, kuşlara. Kulaklarım! Kulaklarım... Bu korkunç acılı çığlıklar, iğrenç kahkahalar birbirine karışıyor. Kulaklarımı ellerimle tam kapatacak iken bir senfoni orkestrasından yayılan isyankâr bir müzik tüm sesleri bastırıp adeta yok ediyor. Tüm göl ve park bu senfoni orkestrasından yayılan Babı Yar'ı dinliyor.

Yaban otları hışırdıyor Babı Yar'da
Ağaçlar sert sert bakıyor, yargıçlar gibi,
Her şey sessizce çığlık atıyor.
Şapkamı çıkarıyorum,
Anlıyorum, gittikçe yaşlanmışım.
Burada gömülü bu binlerce insanın,
binlerce insanın ardından koparılmış
sessiz bir çığlıktan başka neyim ki şimdi;
burada vurulmuş her ihtiyarım ben,
burada vurulmuş her çocuğum ben
(Yevgeni Yevtuşenko)

Ak gürgen ve yabani üvez ağaçlarının üzerinde güneş kızıl bir renk cümbüşü içerisinde batmaya hazırlanıyor. Harutyun, Pavlus ile oturduğumuz kanapeden ağır ağır kalkıp, tüm görüntüleri, sesleri ve o muhteşem müziği parkın derinliklerinde bırakıp usulcacık eve doğru yürümeye başlıyoruz. Harutyun'un koluna girip yürümesine yardımcı oluyorum.

22. 06. 2012, Bad Endbach ■

KAPININ ÖNÜ

■ **YUNUS KEMAL**

düşer kapı önlerine
bir nilüferin sıska yalnızlığı
acıkıyordu
içimdeki ışıksız saksılar
hüzünlenince saatin tik takları
gülmek bir kere
hadım edilirken
duvarlardaki sokak köpeklerin resimlerini
bir daha dönmüyordu
yüzünü saran süryani kederlenmeler
iç kovuğunu tamamlarken
ağaçtaki kurtcuklar
bir şiirdeki şapkasız harf gibi
patikalarının ucu
bir sessiz ölüme çıkıncaya kadar
ve
düşlüyordu kendini
beni alıp götüren sendeki o gizemli ışıltı
annem tandırı yakarken
ellerindeki nasırların kabuk çıktısıyla
yinede beneksiyordu
çayırlara kokusunu veren o kara koyunun
içtenliği
tansökümünde düşen çiğ sersemliği gibi
bir ara kemik kırıtmasında
biraz benzeyerek yaprakların hışırtısına
geçerken
kaldı kapı önlerinde
gamzellerden yere düşen gülüşlerimiz
şimdi yağmurlaşarak ağlıyor
saksıların dibini delen o apansız yalnızlıklar

YAŞAM ÖFKESİ

■ EFE EĞİLMEZ

Yerlerde, ölümün çamurlu ayak izleri vardı acilin girişinde. İnsanlar koşuşturuyordu, sağa sola... Ölümden mi kaçmaya çalışıyorlardı, yoksulluktan mı, kahırdan mı? Bir öfke büyüyordu içlerinde: Ölüme karşı mı?

Alüminyumdan, derme çatma bir kulübe... Fayans, eskiden beyazmış... O da kararmış sonra. Ve insanların gözleri, bir ara umutla bakarmış. Ama işte tüm bu insanlar umutsuz, çaresiz ve beni bağışlayın ama zavallı durumdalardı şimdi.

Acıya alışkın yaşlı, pos bıyıklı amcalar vardı.

Henüz dünyayı kavrayamayan, acı çeken çocuklar.

Hasta bakıcıların ve görevlilerin, ailelerinden çok gördükleri yaşlı teyzeler vardı bir de.

Bir de yaşamı ellerinin arasında tutan doktorlar... Yaşamı ve ölümü... Dünya var olmaya devam ettikçe bitmeyecek olan bu çatışmanın tam ortasında onlar.

Ha, bir de genççe bir kadın vardı: Bakışları solgun, gözleri odanın içerisinde gezinip duruyor ve insanları izliyordu. Hem anlıyordu onları, hem anlamıyordu. O, ölümü yenmeye çalışıyordu; fakat çevresinde gördüğü tüm bu insanlar, ölüme boyun eğiyor, ona gözyaşı döküyorlardı.

Acilin içine adımınızı atar atmaz bir koku geliyor burnunuza. Bu kokuyu tastamam tarif etmemi beklemeyin. Öyle bir koku ki bu, dünyadaki hiçbir kokuyla kıyaslanamayan, hiçbir kokuya benzemeyen ama acı veren bir koku. İnsanı bir an için de olsa dünyadan alıp götüren, uzaklaştıran bir koku...

İçeriye adımınızı atar atmaz iki adet sedye görüyorsunuz. Kir pas içinde, eskimiş, yıpranmış sedyeler. Şayet düşünmeyi pek sevmiyorsanız, otursunuz onların üzerine fakat düşünmekse bu hayattaki tüm meseleniz, o vakit bu iki sedyenin üzerinde acı içinde kıvranmış olan ve hatta üzerinde can veren insanları düşünürsünüz. İnsan, katlanabilir mi buna?

"Ödeyeceğiz bir şekilde, ödeyeceğiz ama nasıl..."

Kapının önünde, hemşirelerden biri dert yanıyor bir hasta yakınına. Adam iyice öfkeleniyor: Kendi ödemelerini hatırlıyor bir anda, borcunu, harcını... İçeride yatan kardeşini hatırlıyor, aklında bir soru beliriyor: Ne?

Bir elinde tezgah, öteki elinde cigarasıyla acilin önünden medet uman bir simitçi bağırıyor: "Taee zimitt!"

İnsanın en sorgulayıcı yaşlarındaki, amcasının kerata diye tabir ettiği kumral, bıçkın bir oğlan annesine soruyor:

"Ne diyor anne? Ne diyor? Anneeeee!"

Annesi ya çocuğun okul yaşının geldiğini ve para bulması gerektiğini düşünüyor, ya da akşama yine o kocası diye tabir edilen adamın yanına nasıl gideceğini, onun yüzünden ciğerlerini her gün ne kadar çok zehirlediğini, çokça önem verdiği çocuk psikolojisini -üstelik kendi çocuğunun psikolojisini- nasıl alt üst ettiğini düşünüyor. Çocuk soruyor: "Ne?"

Beyaz şeritli, kıpkırmızı bir eşofman üstüyle, elinde bir koltuk değneği, göğsünde hilal amblemiyle topallayan ve meczup gibi davranan adam yüksek sesle mırıldanıyor: "Allah... Allah"

Ne? "Taeeee imiiitt!" Çocuk soruyor: "Anne, ne diyor? Ne?"

Kadın dün akşam kocası tarafından kendisine hediye edilen tokadı ve yanında yine hediye halinde halinde gelen "Orospu" sözcüğünü düşünüyor, dili tutuluyor: "Ne?"

Saatlerdir, günlerdir annesinin sağ salim çıkmasını bekleyen bir kadın, ağzının kenarında mahsur kalmış çekirdek kabuğuyla simitçiye sesleniyor: "Simitçi, simitlerin taze mi?"

Simitçinin kulakları duymuyor: "Ne?"

Kadın bu kez öfkeyle bağırıyor: "Simitlerin diyorum ta-ze mi?"

"Anne ne diyor? Ne?"

Adam topallamakla meşgul: "Allah"

Simitçi soruyor: "Ne?"

Güvenlik, içeride yatan kız arkadaşını beklemekte olan yeşil montlu bir adamı ittiriyor. Adam sendeliyor, gözü bir an için topallayan adama takılıyor, güvenliğe dönüyor: "Ne var ulan, ne?"

Çocuk kelime oyunu seviyor: "Ann-ne?"

"Allah" Kadının simit yiyesi kaçıyor. Çekirdekler elinden dökülüyor kapının önüne. Sigarasını sertçe söndürüp atıyor. Hınzır kızının kanlanmış gözlerinde kendini görüyor, sinirleri bozuluyor: "Ne var piç, ne var?"

"Çaıt çaıt! Taee imiit!" Genççe kadın bir kukanın etrafında döneniyor, hayatında hep bir noktanın etrafında döneceğini anımsıyor; zihni bunu kabullenemez, kabullenemiyor: "Ne?"

Ölüm geçmiş buralardan besbelli bu... Herkesin sorusu ortak artık burada. Herkes, bir bilinmeze sürüklenmiş... Ölüm, kimsenin bilmediği bir şey. Yaşamda

yeri yok ölümün! Ama yaşamı oluşturan da ölüm öte yandan… Kimse anlam veremiyor içinde bulunduğu saniyelere ve herkes soruyor: "Ne?" diye...

Bir anda dışarıda bekleyen herkes içeri giriyor. Ve yakınlarıyla görüşenler de çıkıyorlar içeriden. Küçük bekleme odası bir anda mahşer gününe dönüyor. Güvenlik görevlisi ne yapacağını bilemez halde, öfkeli, sinirli, yorgun ve bezgin:

"Çıkalım buradan! Kalabalık yapmayalım, evet dışarıda bekleyelim!"

Uğultu artıyor, öfke artıyor. Sanki ölüm, peşinden öfkeyi sürüklüyor. Ve yoksulluk ve acı, öfkeyle beraber yürüyor.

Güneş, sanki hiç doğmayacak gibi. Ay, güneşe öykünürcesine aydınlatıyor yeryüzünü. Ama yetmez! Güneşi getirmek lazım.

"Sen kime kalabalık diyorsun be? Bizim anamız babamız yatıyor içeride!"

"Ben görevimi yapıyorum!"

"Sen burada sade kalabalık yapıyorsun."

Sesler yükseliyor, öfke palazlanıyor. Bir adam, hasta ziyaretçi talimatları olan tabloyu yerinden söküp yere atıyor. Bu, belki de bardağı taşıran son damla. Herkes acısını çıkartmaya bakıyor şu anda. İnsanlık, daha ne bekliyor?

Bir doktor var... Uzaktan izliyor olanları. Korkuyor. Şu an bu odada bulunan herkes bir nevi hasta sayılır... Ve kendisi de! Yaşam onları nereye sürüklüyor?

İtiş kakışlar başlıyor... Ne için olduğu bile belli değil. Ama bir öfke var ya... Onu kusması gerekiyor insanların. Temizlikçi yerdeki çamurlu ayak izlerini silmeye çalışıyor ama nafile... Bir cümbüş var içeride! Hasta yakınlarından biri adamın elinden alıyor paspası, savuruyor nefretle:

"Yeter ulan, yeter!"

"Bağırmayın, bağırmayın!"

Kim söylüyor bu sözleri? Bunu bilebilmemiz ne mümkün, ne de bir önemi var. Hepsi aynı kişi artık. Bu insanların hepsi yaşamın kıyısında kalmış, yaşamın dışına itilmiş ve ölüme mahkum edilmiş insanlar, hepsi... Genççe kadın durgun gözlerle, kıpırtısız bir şekilde oturuyor sedyenin üzerinde... O, ölümü içeriden fethedeceğe benziyor.

Ezan sesleri ile salalar karışıyor artık. Saat kaç? Daha nereye kadar gidebilirler? Neredeyse birbirlerini yiyecekler şimdi...

Bir sessizlik... Elbet bir silah çıkacaktı bu acilde. Ve işte oldu: Genç kadın, silahını çıkarttı çantasından. Kimse beklemiyordu bunu, işin aslı onu fark etmemişti bile kimse. Aldı silahı eline, alnına dayadı, korku dolu gözler ona yöneldi... Çıt çıkmıyordu şimdi. Kimse elinden silahı almaya da yeltenmiyordu. Baktı etrafına. Belki de son kez inceledi yeryüzünü. Dudakları aralandı. Herkes merakla dudaklarına bakıyordu fakat kadının sesi bir hayli cılızdı:

"Biz buradayız ve hepimiz... Ne?"

Bastı tetiğe. Öldü. Kısa süreli bir bağrış çağırışın ardından gelen sessizlik… Sessizlik, sürüyordu… Kadına tıbbi müdahale yapılmaya elbette çalışıldı ama işi bitikti. Ölüsü kaldırıldı. Sanki hiçbir şey olmamış gibi devam ediyordu her şey. Fakat bir şeyler olmuştu elbette. Bekleyiş başladı yeniden... İçeriye sürekli yeni birileri geliyor, birileri çıkıyor, yerler çamurla kaplanıyor ve temizlikçi yerleri silmeye çalışıyordu. Dışarı çıkıp sigaralar içiliyordu: Sigaralar, sanki hastalığı büyütmek için içiliyordu... Saatler ilerliyordu artık... Yaşam yeniden göz kırpıyordu insanlara. Ve işte güneşin ilk ışıkları giriyordu acilin kapısından içeri.

SİYAHIN SOKAĞINDA

■ **MUHAMMED UZUN**

sıradan öykülerde
sırıtan çocuklardık biz
şiirler yazıp
sevilmeyi bekledik
renksiz pantolonlar giydik hep
yırtık binalara sığındık
damlayana dek ilk siyah
ıslanmayı diledik

avucumuzun içinde
kaybolan çocuklardık biz
kısık sesli yollarda
çığlıklar dinledik
tozlanmış şarkılara
hayatlar sığdırdık

biraz ölüm değdi dilimize
yoksa
gülümseyen çocuklardık biz

"O kadın ölmemeliydi." dedi dün geceden beri bekleyen yaşlı bir adam. Ama ölmüştü işte ve yaşam bundan ibaretti.

Ölüm anında beyindeki nöronlar vücuttaki tüm hormonları harekete geçirirmiş... Ve işte o vakit, insan için zaman çok, çok, çok yavaş ilerlermiş... Bir düşünün: Tüm hormonlar! Bu sebeple yaşamdan ölüme geçiş anına "Sonsuz Azap" denirmiş...

Elimizde bir sürü öfkeli insan ve ölü bir kadın var. Ölüm durdurulamaz: Yaşamı anlamlı kılan ölümün ta kendisi hatta. Fakat bir sakıncası yoksa sormak istediğim başka bir şey var benim: Bu insanlar, neden bu kadar öfkeliydi sizce?

DERGİMİZİN ŞAİRLERİNDEN ABDULLAH KARABAĞ:

"YAZMAK KALEM KUŞANMAKTIR, KARANFİL GİYİMLİ TANLARA DOĞRU..."

Güney: Kendinizden biraz bahseder misiniz? Abdullah Karabağ kimdir?

Abdullah Karabağ: 1955, Araban/Gaziantep doğumluyum. Düziçi İlköğretmen Okulu ve Lisesi'nden 1974-1975 öğretim döneminde mezun oldum. 1975-979 yıllarında öğretmenlik yaptım. 12 Eylül döneminde gözaltına alındım, tutuklandım ve hüküm giydim.

Serbest bırakıldıktan sonra da defalarca soruşturmalara maruz kaldım, yargılandım. Bilebildiğim kadarıyla son davaların tümü takipsizlik ve beraatla sonuçlanmış olmalı. 1990 yılının son aylarında yurtdışına çıktım. İsviçre'de yaşıyorum. Gerek ülke zemininde gerek yurtdışında yüksek öğrenim olanaklarım vardı, değerlendirmek istemedim. Sol ve devrimci fikirlere her zaman sıcak baktım. Sosyalizme yoğun ilgim okulun son yıllarında başlamıştı. Ondan bu yana çok dalgalı ve zorlu bir hayatın buruk sevinciyle renkli acısına öznelendim.

Güney: Şu ana kadar edebiyat dünyasına kaç kitap kazandırdınız?

A. Karabağ: Farklı tarihlerde ve değişik yerlerde basılan küçük formatlıların dışında; Türkçe üç, Kürtçe üç, Kürtçe/Türkçe üç, Fransızca küçük yapıt ebadında bir şiir kitabı. Ayrıca basılmamış ama sitelerde ilgiyle izlenen detaylı Kürtçe Dilbilgisi, Kürtçe fiil

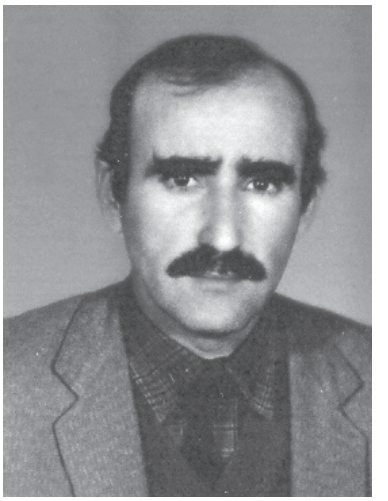

çekimleri ve Kürtçe/Türkçe sözcük derlemeleri. Gün itibarıyla büyük ve küçük olmak üzere toplam on dokuz dosya/kitap yazıldı. Edebî türlerine de ayırabiliriz: Şiir/nehir şiir, şiirsel tiyatro, roman, aforizma, gramer, derleme.

Güney: Eserleriniz ve yazım tarzınız hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?

A. Karabağ: Soruya geçmeden önce bir duruma dikkat çekmek istiyorum. Edebiyat alanında Kürtçe ve Türkçe aynı konuda iki dilden birden ürün verme tarzı bir ilkler bazında dillerin özgür ve demokratik kültürel birliğine olası katkısı zamanla irdelenmeye değer görülebilir kanısındayım.

Şimdi sorunuza geçelim: İki ucu olan bu soru benim açımdan kendi başına bir söyleşi genişliğindedir. Buna karşın ancak sınırlı açıklamalarda bulunabilirim.

a) Sorunun birinci şıkkı için:

Kısa tanıtım amacıyla kitaplardan bazılarını buraya alıyorum:

*** KARANFİL EK GÖĞSÜME**

On sekiz bölümlük bir roman. Farklı bir coğrafyada özgün toplumsal çelişkiler sarmalında bir mücadelenin arka bahçesindeki gelişmeler ağır bir hastanın çevresinde ve onunla eşleşerek akıcı bir dille ifadesini bulur.

*** BİR YÜREK ÇEŞNİSİDİR YAŞAMAK**

Sokak Kitapları Yayınları tarafından çıkarılan ikinci baskısıdır. Bir giriş ve on iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde dört duvarla temsil edilen antik tiyatral bir sahneden kısa, felsefik bir çıkışla yaratılış, doğa, toplum ve tarihsel gelişmelerle birlikte evrensel bir dünyayla ilişkilenir.

İfadenin *edebî ben*'i üzerine örgülenen; şiirin duygu, anlam ve alan sınırlarını zorlayan güçlü bir nehir şiir.

*** GÜLDESTAN GİBİ (Toplu Şiirler)**

Genişletilmiş ikinci baskısıyla yeniden şiirseverlerle buluştu. Bu kitapta ortaklaşan kültürel değerlerimizden; mevcut şiirimize aykırı bir tarz, uyumlu bir ses, farklı bir renk, zengin bir çeşni... göze çarpmaktadır.

*** BINÊRIN BI DIL BINÊRIN/ BAKIN YÜREKLE BAKIN**

İki dilden aforizmaları içeren

bu kitap kendi alanında mütevazı bir çalışmadır. Kişisel ve özlü sözlerdir. Genişletilmiş ikinci baskısı hazır bekletilmektedir.

*** BERFÎN DIBARIN LI REŞIYAN /KARDELEN YAĞAR KARIN ALACASINA**

Genişletilmiş ikinci baskısı yapılan bu çalışma her iki dilden kırkar olmak üzere seksen şiiri kapsıyor.

***TAVÊN STÊRÎN**

On altı bölümden meydana gelen bu nehir şiir destansı ve tarihsel bir örgüye sahiptir. Dili Kürtçedir. Sokak Kitapları Yayınları tarafından yayınlanan ikinci baskıdır.

* **DÎMENÊN DIGERIN**

Kürtçe üç perdeden ibaret şiirsel tiyatrodur, bu niteliğiyle kendi dilinin ilk modern yapıtıdır denilebilir. Bir nehir şiir gibi de rahatlıkla okunabilir.

* **SOZDARÊN EVÎNA HÊVÎYAN /SEVDAYA SÖZLÜ UMUTLAR**

İki dilli olan bu nehir şiir edebiyatımızda kendi alanında bir ilktir. Türkçesi çeviri olmasına rağmen bu dille yazılan şiir özgünlüğündedir ve eser iki dilden de aynı kalemden titizlikle sunulmuştur.

b) Sorunun ikinci şıkkı için: Biraz da yazım tarzından bahsedelim:

Edebiyatta tarz göreceli ve öznel bir kavramdır. Dar anlamıyla bir yazara özgü anlatım biçimini tanımlar. Bir yazarın tarzında yazınsal türler karışımı değişik anlatım esintileri de gözlemlenebilir. Yetkin tarzlarını yaratarak ve önemli eser bağlamında üretimlerle bunları kalıcılaştırabilen yazarlar onların isimleriyle özdeşleşirler. Bir yazar tarzının yaratılan ürünle ikili ilişkisinde bazen kendi adı bazen de bir kitap veya birkaç kitabıyla öne çıkabilmektedir.

Bu belirlemeler çerçevesinde; özgün betimleme, felsefik destansı anlatım derinliği, kurgusal farklılık ve iki dilin yazınsal zenginliğiyle kendi tarzımı yaratmış durumdayım savını, okur ve eleştirmen hoşgörüsüne sığınarak ileri sürebilirim.

Güney: Yazmak sizin için ne ifade ediyor?

A. Karabağ: Bana göre yazmak; her eserde kendini yeniden yoğurarak, biteviye değişip dönüşen topluma, devingen tarihsel sürece, evrensel insanlığa ve doğaya karşı sorumluluğunun gelişkin bilincine varabilmektir. Coğrafyamızın, dünyanın toplumsal yangın alanları beni ilk bakıştan ilgilendirir ve yazmak kalem kuşanmaktır karanfil giyimli tanlara doğru!..

Güney: Yazarlığa heveslendiğiniz o ilk anı hatırlıyor musunuz? Sizi böyle zahmetli ama bir o kadar zevkli bu yolculuğa çıkartan etkenler nelerdir?

A. Karabağ: Çok tutkulu bir hevese kapıldığımı sanmıyorum. Öğrencilik yıllarında şiir denemelerinde bulundum. Fena yazmıyordum. Okul şiir yarışmalarında ödüller de aldım. Aynı yıllarda yarıda kalan bir köy romanı denemesi. 12 Eylül döneminde, yazılı şiirlerim gibi o da kazara yakılmıştı.

Yıllarca hiç yazmadım. Yurtdışına çıkınca tekrar başladım, mutlaka sürdürülmesi gereken bir çalışma gibi hedefledim, bu denli kesintisiz ve farklı alanlarda gelişeceğini, Kürtçeye de kayacağını, hatta bu dilde önemli ürün verebilecek konuma geleceğini tahmin etmemiştim. Çünkü yurt dışında Kürtçe okuma yazmayı kişisel olanaklarımla kendi kendime çözdüm. Ayrıntılı gramerini yazabilecek bir seviyeye geldim.

Öze ait kültürel beynin, yüreğin ve dilin alındığı, yerlerine başka bir dünyanın benzer değerlerinin vitrinsel konuldukları bir yerde kalıyoruz. O halde kaleme sarılmak bir nevi kendin olabilmek ve kendini yeniden yaratabilmektir.

Edebî yolculukta biraz gönül rahatlığı var ama bana hep ağır cefası, özel yaşam payına da yokluk, yoksulluk düştü.

Güney: Kendinizi hangi durum ve koşullarda daha motive ve üretken hissedersiniz?

A. Karabağ: Yalnız kaldığım her mekânda üretebilirim. Yazma olanağından yoksunsam bellekte kurgular, anahtar dizeleri dizebilirim. Ama gece yalnızlığının sakin ortamında daha rahat yazıyorum. Üzerine düşersem her hafta iki dilden bir şiir çıkarabilirim, otuzar ya da kırkar dizelik. Bugüne kadar konu darlığı, üretim kısırlığı hiç yaşamadım.

Güney: Türk ve dünya edebiyatında kendinize referans aldığınız yazarlar ya da şairler var mı?

A. Karabağ: İlkokuldan beri okumak vazgeçilmez bir tutkudur bende. Çok farklı dallarda okur, her eserin dil ve kurgu örgüsünü incelerim. Türk ve dünya edebiyatlarından çok kitap okuduğumu söyleyebilirim. Halen de okuyorum. Son yıllarda Fransız şiirini, Fransızcaya çevrilen dünya edebiyatından epeycesini okudum. Dünya, Türk ve Kürt edebiyat ustalarından hiç kimseyi kendime referans almayı düşünmedim. Fakat kiminin dili, kiminin de edebî kişiliği sürükleyici gelmiştir bana. Hep kendi şiirimi nasıl yaratabilir, bunu nasıl başarabilir ve devam ettirebilirim yaratıcı şair kaygısıyla hareket ettim.

Güney: Edebiyatın diğer sanat dallarıyla ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir yazar olarak sinema, resim ve müzikle nasıl bir yakınlığınız var?

A. Karabağ: Her sanat dalı kendine özgü kavram ve anlam genişliği kapsamında eylemsel betimlemesiyle farklılığını korumak durumundadır. Edebiyatta temel

öğe söz ve anlatım; sinemada hareketli görüntü ve seslendirme; resimde tuvale, kâğıda aktarılan varlık ve oluş görünümleri; müzikte notalardır. Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi; edebiyat, sinema, resim ve müzik gibi güzel sanat dalları arasında karşılıklı etkileşim ve canlı ilişkiler vardır.

Eğer yetkin okur eleştirmen gözüyle birileri şiirime eğilirse; resim, renk, ışık, yontu, mimari, tiyatral/sinema ve sözcüklerin müzikal akışlarıyla ilgili binlerce dize bulabilir.

Güney: Edebiyatın hayatımıza nasıl katkıları var peki?

A. Karabağ: Sanat ve edebiyatın ilk öğesel toplumsal bağları, insan türünün varoluş sürecinde insanlaşma çabasıyla başlar. Uygarlaşan topluma koşut büyür ve giderek dallarına ayrılır.

Yazının bulunuşu, alfabetik ifadelendirmenin devreye girmesiyle hem yazılı edebiyat hem de güzel sanatlar alanında devrimsel sıçramalara kapıyı aralar.

Çağdaş ve demokratik ülkelerde edebiyatın, diğer sanatların toplum yaşamına katkıları vazgeçilmez kabul görür. Bunun yanı sıra; nasıl bir edebiyat, resim, heykel, mimari, sinema... ve kim, ne için edebiyat, resim, heykel, mimari, sinema... tartışmaları da gündemden düşmez.

Güney: Son olarak... En son hangi kitabı okudunuz?

A. Karabağ: Macarcadan Fransızcaya çevrilmiş iki dilli bir şiir kitabıdır şu an okuduğum:

Clous, poèmes, bilingue, Agota Kristof, Edition Zoé 2016, Genève

Güney: Okurlarımız için bir mesajınız olacak mı?

A. Karabağ: Sözlerimi bitirirken herkese saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

31 Ağustos 2017, Lozan ■

DEVRİMİN SORUNLARI ÜZERİNE BİR KİTAP

Şubat (5.6.7) 1983 tarihlerinde, Paris'te bir araya gelen Yılmaz Güney ve arkadaşlarının (Ali, Salih, Mehmet, Veysel, Ramazan, Veli ve Hatice (toplantıya mazeretli katılamayan)) üç günlük toplantılarının teyp ses kayıtlarının çözülmesinin, yıllar sonra yayımlanması ile ortaya çıkmış tarihi bir belge ile karşı karşıyayız.

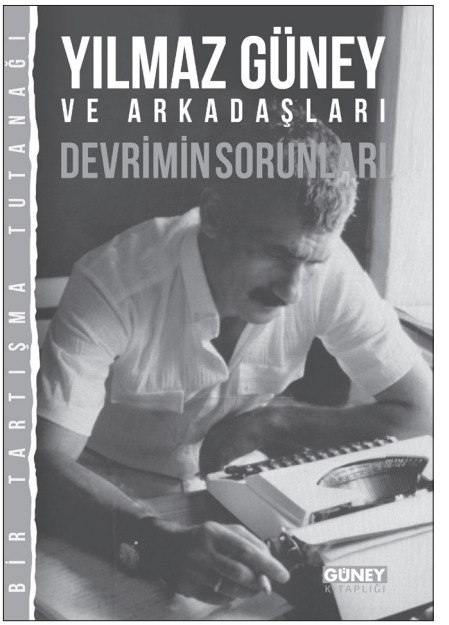

Tartışmaların içeriğinden anlaşıldığı kadarıyla, farklı dönemlerde değişik devrimci karakter saflarında kavranmış 7 devrimcinin Yılmaz Güney önderliğinde TKBKP (Türkiye Kürdistan Birleşik Komünist Partisi) inşa etmenin ilk adımlarından biri olarak "HAZIRLIK KOMİTESİ" kurmak amaçlı bir araya geldiğini öğreniyoruz.

Toplantının sonucunda 7 kişiden oluşan bir Hazırlık Komitesi kurulur ve önüne koyduğu görevleri ve kararları taslak olarak onaylamış olur.

Yılmaz Güney'i geniş halk yığınları, sinemanın çirkin kralı olarak tanır ve severler... Daha dar bir çevre ise, onun politik bir sinemacı olarak coğrafyasının ve halklarının sorunlarını dert edinip sinema ve sanat diliyle geniş yığınlara taşımaya çalıştığını bilir, sever ve sayar... Çok daha sınırlı kesim ise Yılmaz'ın ta 1955-1956 tarihinde daha 19, 20 yaşlarındayken genç bir komünist adayı olarak Adana'dan İstanbul'a zamanın TKP'sini bulup ilişkilenmek için geldiğini, aynı dönem yazdığı öykülerde komünizm propagandası yapmaktan tutuklanıp, hapis yattığını, komünizm ideali ile halkına yürekten bağlı bir devrimci olduğunu bilir, sever ve sayar... Bu Yılmaz örnek-

leri çoğaltılabilir. Ama Yılmaz Güney ise bunların toplamından daha fazlasıdır.

Evet, Yılmaz'ın Fransa'da Mayıs Yayınları tarafından yayımlanmış 3 ciltlik seçme yazılarından haberdar olanlar için bu belge sürpriz olmayabilir. Ama gün ışığına çıkarılan bu belge ile Yılmaz Güney'in devrim önderi olmak, komünist partisi kurup yönetmek gibi iddialı duruşla sisteme karşıt olduğunu ortaya koymaktadır. Eminiz ki Yılmaz'ı seven geniş halk yığınlarının, çoğunluğu için bu yönünü, bu kadar açık ve net olarak, yeni görmüş, tanımış olacaklardır. Yine eminiz ki bu belgeyle öğrendikleriyle Yılmaz'ın kalplerindeki yeri daha büyüyecek ve sağlamlaşacaktır.

Başka bir anlatımla; bu belgede Sabri kod adlı ismiyle yaptığı analizler, sorunlara çözüm olarak sunulan perspektifler, olay ve olgulara diyalektik materyalist yaklaşımı ve ele alışı ile iddialı bir devrimin önderiyle karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz.

Toplantıdan bir yıl sonra kanser illetine yenilen bu değerli insan, sadece bu çevrenin en değerlisini kaybı ile sınırlı değildir. O küçük Avrasya topraklarında ve dünya çapında sinemacı kişiliği ile ciddi bir popülaritesi olan ve bunun tüm olanak ve avantajlarını devrim davası için seferber atmaya hazır değerli devrimci önderlerinden birini yitirmiş olduğumuzu bu belge ile bir daha öğrenmiş oluyoruz. Saygı, sevgi ile selamlayarak, anıyoruz.

Güney kitaplığın da, çok gecikmeli de olsa, bu tarihi belgeyi kitaplaştırıp paylaşmasından dolayı teşekkür ediyoruz.

Belgenin içeriğine değinmek gerekirse... İllegal bir örgüt veya partinin konferans veya kongre gündemleri kadar geniş bir yelpazede yürütülen tartışmalarla, farklı gelenek ve hareketlerden gelmiş arkadaşlar,(daha önce Yurtsever Devrimci Demokrat, Demokrasi Bayrağı ve Ekim Birleşik broşürlerinde yayımlanmış yazılar zemininde) ortaklaşarak bir platform oluşturmaya çalışmışlardır.

Ele alınan başlıca konulardan bazıları şunlardır:

*Devrimimiz sosyalist karakterli midir? Demokratik Halk Devrimi midir?

*Demokratik cumhuriyet programı neler içermelidir?

*İttifaklar politikamız nasıl olmalıdır?

*Devrime önderlik edecek parti Türkiye-Kürdistan Birleşik Komünist Partisi mi? Yoksa Yurtseverler Demokrat Parti midir?

*Kürdistan sömürge midir? Örgütlenme ortak mıdır?

*Devrimci mücadelede kültürel mücadelenin yeri nedir?

Toplantının yapıldığı tarihte 20. yüzyıl sosyalizm deneyimi halen havlu atmadığı için yaşanan yozlaşmalar ve bürokratik diktatörlüklerin, revizyonizmin durumu ve bunlara karşı takınılacak tavırlar tartışılırken... Bugün bu gündemi 20. yüzyıl sosyalizm deneyimin muhasebesiyle değiştirsek. Geriye kalan gündemlerin üç aşağı beş yukarı devrimimizin yakın, orta ve uzun deneyimli sorunları olmaya devam ettiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu niteliğiyle belgede tartışılan konular güncelliğini de koruyor, bugünkü tartışmalara dâhil olabilmektedir. Genç militan ve kadroların bu belgede tartışılanlardan yola çıkarak zamanın militan ve kadrolarıyla kendilerini kıyaslamaları mümkün iken, aynı zamanda üzerinden geçen 34 yılda hangi konu ve pratiklerde ne kadar yol alındığının veya alınmadığının muhasebesini yapma olanağı da vermiş olacaktır.

Bugün devrimin öznesi olmak iddiası taşıyan her militan ve kadronun okunmasının faydalı olacağına inandığımız bu belgenin okunup, tartışılması, zenginleştirilerek sentezlenerek bilgi ve deneyim doğallığına dâhil edilmesini önemsiyoruz.

Bir çevre veya grubun KP'ye evrilmesinin amaçlandığı toplantıda yapılan somut planlamalar ve iş bölümleri, belirlenen yakın, orta ve uzun erimli görevler... Bugünkü öznelerce ideolojik-politik ve örgütsel olarak yerine getirilmiş midir? Bütün bu sorulara daha ayrıntılı cevaplar edinmek için başka coğrafyamızda verilen mücadelenin deneyimlerinden olmak üzere tüm olumlu ve olumsuz deneyimlerden öğrenmek güncel görevlerimizdendir.

Küçük Avrasya topraklarındaki devrim irili ufaklı onlarca yapı ve grup çevrenin ortak emeği ile ödediği bedellerin ortak bir potada maddileşmesinin ürünü olacaktır. Bu bir yapının lokomotif rolü üstlenemeyeceği gerçeğini değiştirmez. Ama bu lokomotif olabilmek hasbelkader olacak iş değildir. Ancak kitlelerden, yenilgilerden ve düşmandan (üç büyük dev ateşten) en iyi öğrenip bütün kolektifin mazhar olacağı bir hak ve görevdir.

Devrim okyanusuna akan tüm pınar, dere, çay, akarsu ve nehirlerin denizleşerek, mahirce akması... Birbirlerinin olumlu, olumsuz yanlarından Kaypakkayaca öğrenebildiğimiz oranda yakınlaşacak, yürüyüşün temposunu arttıracak, ödediğimiz bedelleri azaltarak, halklara güven ve umut ışığı olabileceğiz. Bu diyalektiği kavramak ve pratikleştirmek için tüm düşdaşlara iyi okumalar, başarılı çalışmalar diliyoruz!

Bir Tutsak Partizan ■

EŞEKLİ SEYYAR KÜTÜPHANE(Cİ)

■ **ŞEYHMUS DİKEN**

Yıl 1943, genç Mustafa'nın tayini kütüphaneci olarak Ürgüp Tahsin Ağa Kütüphanesi'ne çıkar. Devlet memurluğu o dönemde süper bir şey, çünkü özel sektör falan yok. Bizimki kütüphanede heyecanla okurları bekler; bir gün olur, beş gün olur, gelen giden yok.

Etraftakilerle konuşur, herkese anlatır:

"Bakın kütüphane bomboş duruyor, gelin kitap okuyun." Gelen giden olmaz. Amirlerine durumu bildirir.

– Kardeşim otur oturduğun yerde, maaşını düzenli alıyon mu, almıyon mu?

– Alıyorum.

– Eee, o zaman ne karıştırıyon ortalığı, gelen giden olsa maaşın mı artacak? Başına daha fazla bela alacan, o kütüphaneye yıllardır kimse gelmez zaten…

23 yaşındaki genç memur "Ne yapayım, ne yapayım?" diye düşünür durur. Sonunda aklına bir fikir gelir, eşine söyler. Eşi önce "Deli misin bey?" der, ama kocasının bir şeyler üretme, işe yarama çabasını yakından görünce fikri kabullenir.

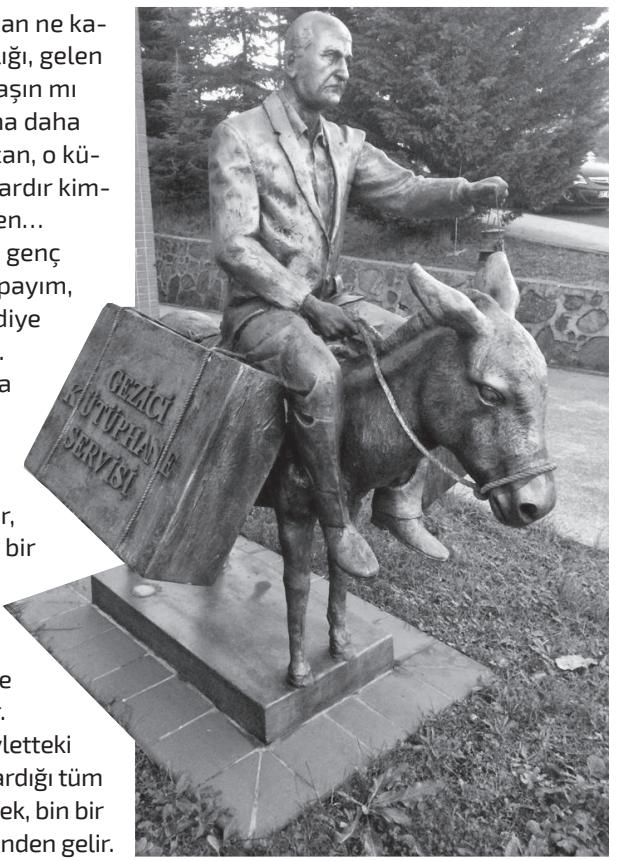

O dönem devletteki amirlerinin çıkardığı tüm engellerin tek tek, bin bir güçlükle üstesinden gelir.

Çünkü o zaman da şimdiki gibi, "Aman bir şey yapmayalım da başımıza bir iş gelmesin. Çalışsan da aynı maaş, çalışmasan da" zihniyeti aynen var.

O bıyıklı, kravatlı, asık yüzlü, sigara kokan, arkalarındaki Atatürk resminden utanmayan, ama ülkesine gram faydası da olmayan bürokratları zorlukla ikna eder ve bir eşek alır.

İki tane de sandık yaptırır. İki sandığa, kalınlığına göre 180-200 kitap sığar. Sandıkların üstüne "Kitap İare Sandığı" yazar. Kitapları eşeğe yükler ve köy köy gezmeye başlar.

Kütüphaneye de bir yazı asar:

"Sadece pazartesi ve cuma günleri açıyoruz."

Köydeki çocuklar şaşırır.

Eşeğe bir sürü kitap yüklemiş bir amca, o gariban çocukların küçücük ellerine kitapları verir. Düşünün, Noel Baba gibi. Noel Baba yalan, Mustafa Amca ise gerçek. Geyikler yerine eşeği var.

Eşek de daha gerçek, Mustafa Amca da.

"Çocuklar bunları okuyun, aranızda da değişin. On beş gün sonra aynı gün gelip alacağım. Aman yıpratmayın, diğer köylerdeki arkadaşlarınız da okuyacak" der.

Mustafa artık Ürgüp'teki kütüphanede bir iki gün durmakta, diğer günler eşeği Yüksel'le köy köy gezmektedir.

Köylerdeki çocuklar Eşekli Kütüphaneciyi her seferinde alkışlarla karşılarlar. Kalpleri küt küt atar heyecandan, sevinç içinde yeni kitapları beklerler. Mustafa Amca'nın ünü etrafa yayılır. Diğer devlet memurları makam odalarında sıcak sıcak oturup iş yapmazken, Mustafa'nın eşeği Yüksel yediği otu hepsinden fazla hak etmektedir.

Zamanla insanlar kütüphaneye de gelmeye başlar.

Mustafa bakar ki kütüphaneye kadınlar hiç gelmiyor.

Zenith ve Singer'e mektup yazar:

"Bana dikiş makinesi yollayın, firmanızın adını kütüphanenin girişine kocaman yazayım" der. Zenith dokuz tane, Singer bir tane dikiş makinesi yollar (ilk sponsorluk faaliyeti). Salı günlerini kadınlar günü yapar. Kumaşı alan kadın kütüphaneye koşar. On makine yetmediği için sıra oluşur. Sırada bekleyen

kadınların eline birer kitap verir, beklerken okusunlar diye. Okuma-yazma oranının düşüklüğünü görünce halkevlerine okuma yazma kursları vermeye gider. Halıcılık kursları başlatır, bölgede halıcılığı canlandırır. Bu arada valilik Mustafa hakkında dava açar, "kendi görev tanımı dışında davranıyor" diye. 50 yaşına gelen Mustafa Amca baskıyla emekli edilir.

Mustafa Amca köylüler arasında efsane olur, yıllar geçtikçe köylerdeki çocuklarda okuma aşkı yerleşir. 2005 yılında Mustafa Amca vefat eder. Tüm Kapadokya çok üzülür, aralarında toplanırlar. Ürgüp'e Eşekli Kütüphaneci Mustafa Güzelgöz ve eşeğinin heykelini dikerler.

Girişimcilik ne biliyor musun?

Bulunduğun yere yenilik katmalısın.

Mutlaka adım atmalısın.

Yaptığın iş olduğu yerde durup duruyorsa, sende bir uyuzluk vardır arkadaş. İnsan var, dokunduğu yere değer katar; insan var, dokunduğu yere değer kaybettirir.

Bakın Nevşehir'den ve bu ülkeden nice müdür, amir, vali, bürokrat, milletvekili, politikacı geçti; binlercesinin adını kimse hatırlamaz ama Mustafa Güzelgöz ve eşeğinin heykeli var. ■

KETUM YOLCULUK

■ JOSEF KILÇIKSIZ

Issızlığın yok ülkesindeyiz;
Ketum bir yolculuktu;
Herkes bir başına yürüyordu yolları,
sessizce ve kelimeye kırgın...
Ben sessizlikten öğrendim çok şeyi ve
Hep kendimi yaraladı uzaklığım…

Gelip geçmelerin hızıyla;
İçimde büyüyen çöle doğru
Koşan atlar,
Düşen atlar...
Sahi,
Sonsuzluk kumla konuşur mu…

Ne kadar ayıp,
Seni öptüğüm yerden tenine dokunması rüzgarın ve
Yağmurun yalanın yüzünü yıkaması her bekleyişte…
Ne kadar hazin,
Yolların uzak kalabalıklardan ıssızlıklara götürmesi;
Gitmenin çağrısına direnmek ne zor…

Ben duraklarda yağmalandım;
Paslı vagonlar sürüklendi içimde;
Epey geciktim;
Bana şimdiyi çağır,
Sana kalsın geniş zaman…

Kapıdan girerken gölgeni dışarda bırak,
Geceyi geciktiren saatler al bana...
Belleğin çoktan yok saymış beni;
Bir kavuşma günlüğü tut;
Sayfaları hiç tükenmesin…

Fransa, Ocak, 2017

HÂLÂ OKUMADIN MI?
OKU, İNCELE, TARTIŞ!

İSTEME ADRESİ:

DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95
www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

BİR KÜLTÜREL SİYASİ EYLEM YA DA BİR "SAHNELEME" OLARAK

TRIBUNAL NSU-KOMPLEX AUFLÖSEN

"NSU KOMPLEKSİ ÇÖZÜLSÜN TRİBÜNALİ"

■ **GÜNEY**

Üzeri Örtülen Nazi Cinayetleri

Almanya'nın Köln şehrinde 17-21 Mayıs tarihleri arasında "NSU KOMPLEKSİ ÇÖZÜLSÜN" ana başlık ve talepli bir Tribünal düzenlendi.

NSU, kendini "Nasyonal Sosyalist Yeraltı" olarak tanımlayan bir Nazi örgütünün, Almanca isminin baş harflerinden oluşan kısaltılmış ismi. Bu örgüt 1996-2006 yılları arasında 8'i Kuzey Kürdistan/Türkiye kökenli, biri Yunanistan kökenli toplam 9 göçmeni bir seri cinayet dizisinde aynı silahla öldürmüştü.

Aynı örgüt, Köln'ün başta Kuzey Kürdistan/Türkiyeliler olmak üzere, göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Mühlheim semtinin en kalabalık alışveriş caddesi olan Keupstrasse'de 9 Haziran 2004'te bir bombalı eylem yapmıştı. Bunun dışında biri Köln'de İranlı bir göçmenin bakkal dükkânına diğeri Nürnberg'te Türkiyelilere ait bir bara yönelik iki bombalı eylemi daha vardı.

Bütün bu eylemlerin gerçekleştiği tarihlerde Alman resmi makamları bu eylemlerin hiçbir siyasi yönü olmadığını; bunların büyük ihtimalle şiddet kültürüne yatkın göçmenlerin kendi aralarındaki çatışmaların ürünü eylemler olabileceğini açıklıyordu! Belki aile içi çatışmaların sonucu olabilirdi

bu cinayetler! Belki mafya tipi örgütlerin işi olabilirdi! Öldürülenlerin çoğu Türk küçük iş yeri sahipleri olduğuna göre, belki haraç isteyenlerin işi olabilirdi bu cinayetler! Belki PKK yapmış olabilirdi! Göçmenlerin kendi içlerinde hemen her şey olabilirdi de yani, bir şey olamazdı: "Yabancı" düşmanı, ırkçıların, Nazilerin işi olamazdı! Almanya'da medyanın tümü, bu arada Türkiye merkez medyası da aynı telden çalıyordu! "Döner Cinayetleri" ismi kullanılan genel kavramdı! Polis katilleri yakalamak için her yönde araştırma yaptığını açıklıyordu! Fakat kurulan Özel Araştırma Komisyonlarının isimleri bile bu her yön içinde Nazilerin olmadığını açıklamaya yeterdi: "Özel Araştırma Komisyonu Boğaziçi!"

"Özel Araştırma Komisyonu Döner Cinayetleri" vs. polis yıllar boyu katilleri cinayet kurbanlarının aile, yakın akraba çevreleri içinde aradı. Kimi kurbanların Türkiye'deki köylerine kadar gidip araştırmalar yapıldı. Fakat bu cinayetlerin Nazilerin işi olabileceği bir türlü "akla gelmedi". O yönde bir araştırma yapılma ihtiyacı duyulmadı. 2006 yılında Kassel'de bir internet Cafe'de Halit Yozgat'ın daha önce 8 cinayette kullanılan silahla vurulup öldürülmesi sonrasında, NSU cinayetlerinin kurbanları arasında yer alan Yozgat, Şimşek ve Kubaşık ailelerinin inisiyatifi ile bir yürüyüş yapıldı. Bu yürüyüşte cinayete kurban gidenlerin aileleri çok açık bir biçimde cinayetlerin insanlık düşmanı Naziler tarafından işlenmiş olabileceğine, cinayet motifinin ırkçılık olabileceğine dikkat çektiler. Buna rağmen "döner cinayeti" masalları anlatılmaya devam edildi. Öyle bir hava yaratıldı ki, kurbanların yakın çevresi bile onların suçlu olabileceğine inandırıldılar. Bildiklerini, hissettiklerini söyleyemez duruma getirildiler.

Bu arada Almanya'da neredeyse istisnasız bütün "Sol" da buna Kuzey Kürdistan/Türkiyeliler de dâhil, egemenlerin ve onların medyasının anlatımlarını gerçek olarak kabullendi. Nasıl olup ta aynı silahla 7 yıl boyunca işlenen ve hepsi de "yabancı"/göçmen küçük işyeri sahiplerine yönelen cinayetlerin aydınlatılamadığını sorgulamadı. Ortak noktası, çoğu Alman vatandaşı olan, göçmen kökenli küçük işletmecilere yönelmek olan cinayetlerin aslında açık bir mesajı vardı: Kendisini Alman toplumunun bir parçası olarak gören, Almanya'da kalıcı olan, çoğunluk toplumuna en fazla entegre olmuş "yabancı"lar üzerinden bütün göçmenlere "Siz bizden değilsiniz!, "defolun gidin!", "yoksa sizi ölüm bekliyor" deniyordu. Motif açıkça ırkçılık idi. En geç ikinci, üçüncü cinayetten sonra en azından "Sol"un bunu görmesi gerekti. Görmedi, görmedik! Ailelerin 2016'daki açık çığlığını duymadı kulaklarımız.

Ve NSU'nun Deşifre Olması

Ta ki 2011'in 4 Kasım'ında NSU adlı örgütün iki canisi bir karavan içinde "ölü olarak ele geçirilene" kadar! Örgütün başını çektiği açıklanan iki kişi, polisin açıklamasına göre, bir banka soygunu ertesinde polis tarafından yakalanacaklarını anlayınca saklandıkları karavan içinde, yangın çıkarıp, intihar etmişlerdi! "Döner cinayetleri" olarak adlandırılan cinayetlerde kullanılan silah ve diğer başka silahlar ve bir dizi başka belge bu karavan içinde bulunmuştu. Bu belgeler NSU denen örgütün bir üçüncü üyesi olduğuna işaret ediyordu. Bu üçüncü kadın üye de çetenin son ikametgâhı olan daireyi yakarak bir dizi belgeyi yok ettikten ve NSU adlı örgütün cinayetleri üzerlendiği bir videoyu medyaya ulaştırdıktan sonra polise teslim oldu. Böylece güya "Döner cinayetleri" denen cinayetlerin, toplam üç bombalama, 15 banka soygunu eyleminin sadece üç üyeden oluşan bir Nazi terör örgütü tarafından işlendiği "gerçeği" ortaya çıkmış oldu! Üç kişilik çetenin ikisi zaten ölmüştü. Üçüncüsü de şimdi mahkemeye çıkarılıp, yargı önünde hesap verecek, böylece mesele çözülmüş olacaktı. Bu üçüncü üye Mayıs 2013'ten bu yana çeteye yardım ve yataklık etmekle suçlanan dört kişiyle birlikte "NSU davası" denen davada yargılanıyorlar. Şimdi dört yılı aşkın süredir süren bu davada kararın açıklanması 2018 Ocak ayına kadar sarkabilir. Bu arada fakat egemenlerin ırkçı cinayetler serisini ikisi ölü, üç kişilik bir çetenin işi olarak gösterip bu pisliğin üzerini örtme planlarını suya düşüren kimi bilgiler de döküldü ortalığa. Önce iki NSU canisinin güya intihar ettikleri olay yerine ilk giden sorumlu polis şefinin delilleri yok ettiği, kararttığı çıktı ortaya. Hemen ardından 1998'den itibaren polisin en çok arananlar listesinde yer alan üçlünün hemen her hareketinin Alman Anayasayı Koruma (Gizli Polis) Örgütü'nün kontrolü altında olduğu çıktı ortaya. Alman Anayasayı Koruma Örgütü en başından itibaren NSU örgütü çevresindeki örgütlenmenin içine, bu örgütlenme içinden kişileri satın alarak sızmış, kontrol etme adına Nazilerin örgütlenmesine yardımcı olmuştu. Ardından Alman Anayasayı Koruma Örgütü'nde bu örgütlenmelerden sorumlu olan kişinin Naziler içindeki devlet örgütünü gizlemek için ilgili belgeleri yok etme emri verdiği çıktı ortaya. Alman devleti ile Naziler arasındaki ilişki konusunda tanıklık etmeye hazır olduklarını söyleyen üç kişi tanıklık yapmadan kısa süre önce acayip ölümlerle öldüler! Biri**nin -tanıklık gününden bir gün önce-** aşk acısından arabası içinde **kendisini** yakarak intihar ettiği **açıklandı**. Bir diğe-

ri güya gizli şeker hastası imiş ve ifade veremeden "şeker komaşı"ndan öldü!.. vs. Yani devlet/Naziler el ele, iç içe idiler! Devletin gizli polis örgütünün ajanları NSU içinde ve çevresinde cirit atıyordu. Bu gelişmeler üzerine devlet kurbanlar ve ailelerine sahip çıkar görünmek zorunda kaldı. Kurbanlar için bir devlet töreni düzenlendi. Bu devlet töreninde Alman başbakanı Merkel, sonu nereye varırsa varsın, gerçeklerin en küçük noktasına kadar ortaya çıkarılacağı, bu cinayetlerin "eksiksiz olarak aydınlatılacağı", sorumlularının bulunup, cezalandırılacağı sözünü verdi.

Irkçılığa/Faşizme Karşı İnisiyatiflerin Mücadelesi

Bu sözlerin ilk anda oluşan tepkiyi yatıştırmak için verilen boş sözler olduğu başından belli idi. Bizzat devletin "güvenlik" birimlerinin, gizli polis teşkilatının doğrudan gözetimi altında işlenen bu cinayetlerin tüm sorumlularının aynı devletin kurumları tarafından ortaya çıkarılmasını beklemek boş iş idi. Bir dizi kentte kurban aileleri, mağdur ve aktivistler, ırkçılığa ve faşizme karşı mücadele eden yerel inisiyatifler, bu gerçeğin bilincinde olarak, kendi aralarında bir iş birliği ağı kurarak NSU davasında gerçeklerin ortaya çıkarılması için yoğun bir çalışmaya girdiler ve ülke çapında "NSU Kompleksi Açığa Çıkarılsın" adlı bir ittifak kurdular. Bu ittifak başlangıçta "Russel Tribünali"ni de örnek alarak kendine özgü bir tribünal düzenlenmesi önerisini getirdi.

Tribünal öncesinde bir yandan Tribünal'in içeriği konusunda yoğun ve verimli tartışmalar yürütülürken, bir yandan da bu eylemin bilinen klasik siyasi tartışma toplantıları, seminerler, forumlardan değişik, kültürel bir etkinlik olarak yürütülmesinin yol ve yöntemleri üzerinde tartışıldı.

Tribünal öncesinde yoğun bir tanıtım kampanyası yürütüldü. Yoğun bir şekilde kullanılan afişler, sosyal medyada ve sinemalarda gösterilen kısa tanıtım filmleri, görsel propaganda malzemeleri üzerinden Tribünal'e katılım çağrıları yapıldı. Tribünal hazırlıkları sırasında bir dizi kentte tartışma/bilgilendirme toplantıları yapıldı, enstelasyonlar sergilendi, fotoğraf sergileri açıldı vs.

Tribünal düzenleyicileri on binlerce dağıtılan Tribünal programlarında amacı şöyle belirtiyorlardı:

"Bugüne kadar NSU Kompleksi konusundaki vaat edilen "eksiksiz aydınlatma"nın çok uzağındayız. Bu boşluğu doldurmak amacıyla NSU cinayetleri ve saldırılarının mağdurları ile dayanışma içerisinde olan girişim ve şahıslar, Tribünal fikrini geliştirdiler. NSU Kompleksi bu bağlamda kurumsal ırkçılığı temel odak noktası olarak ele alınmaktadır.Tribünal böylelikle ırkçılığın toplumsal olarak dava konusu edildiği bir mekândır. Merkezde mağdurlar ve yakınlarının anlatımları vardır. Onların hikâyelerini dinlemek ve anlamaktır amacımız.

Dava edilenler NSU Kompleksi'nin aktörleri ile birlikte içerisinde yerleşik oldukları kurumlar. Irkçı şiddetin mağdurları ve yol açtıkları acılar için yastayız. Talebimiz göç üzerinden oluşan açık, çokların toplumu prensibidir.

Tribünal katılımcılık ilkesi üzerine kuruludur: Dava, talepler ve geleceğin manifestosu katılımcılar ile birlikte geliştirilecektir. Sahne programının yanı sıra çalışma atölyeleri öğrenme süreçlerini tetikleyecek, ağ kurma ve güçlendirme olanakları tanıyacaktır."

Şu genel değerlendirme, onlarca anti ırkçı, antifaşist yerel inisiyatiften oluşan Tribünal düzenleyicilerinin NSU Kompleksi konusunda ortak görüşünü ifade ediyordu:

"*NSU Kompleksi, cinayet işleyerek ülkeyi dolaşan üç Naziden fazlasıdır. Gizlenen ve üstleri örtülen ırkçı topluluklar ve Anayasayı Koruma Örgü-*

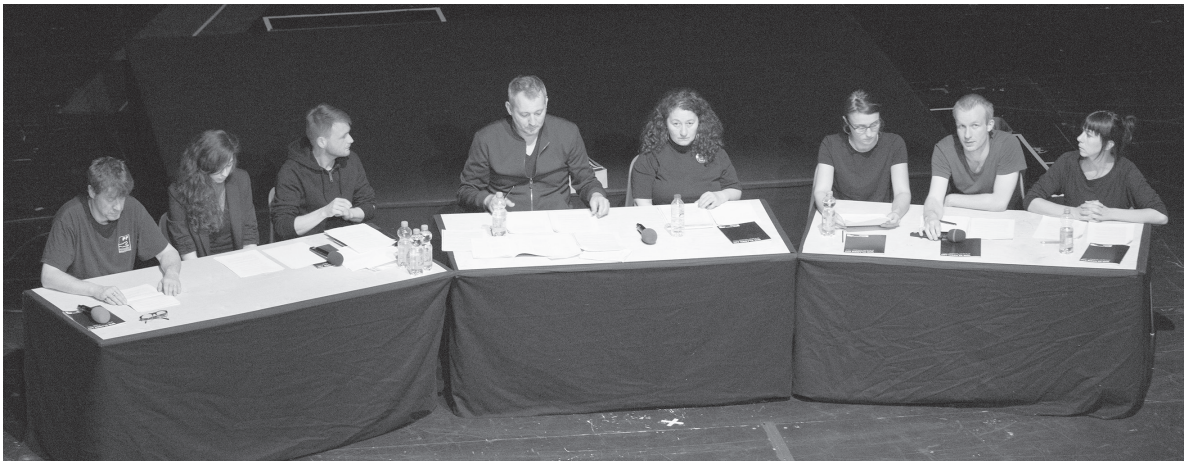

tü'nden gelen yardakçıları ve destekçileri, ırkçı bir şekilde soruşturma yürüten güvenlik kurumları, kışkırtan medya, siyasetçiler ve bütünsel bir aydınlatmayı engelleyen hukuk kurumları da bunlara eklenmelidir. Ancak bunların toplamı bile cevabın sadece bir kısmıdır, çünkü ırkçı bölünme toplumun tam ortasındadır. Irkçılık herkesin katıldığı bir sistemdir. Bu nedenle de biz bunu yapısal ırkçılık olarak adlandırıyoruz. NSU'nun dokuz göçmeni öldürebilmesi ve bombalı saldırıları bu toplumsal yapı sayesinde mümkün olmuştur. NSU münferit bir fenomen değil, Almanya'da ırkçılık tarihinin bir parçasıdır. Son yıllarda sayısız ırkçılık mağdurlarında bir süreklilik arz etmektedir. Tarih bugün de yanan sığınmacı yurtları ve göçmen kökenli insanlara, sığınmacılara, siyahilere, Romanlara yapılan saldırılar ve ötekileştirilmeler ile tekerrür ediyor."

İddianameler

Tribünal öncesinde yapılan tanıtım kampanyasının bir parçası olarak Berlin Maksim Gorki Tiyatrosu'nda yapılan basın toplantısında Türkiye kökenli kadın Gazeteci Meli Kıyak'ın kaleme aldığı ve Emile Zola'nın ünlü "Suçluyorum" başlıklı yazısına atıfta bulunan iddianamesi kamuoyuna sunuldu.

Daha sonra değişik kişi ve grupların "suçlama" yazıları "NSU Kompleksi Çözülsün-Tribünalı" internet sitesinde yayınlandı.

Tribünal öncesinde NSU Kompleksi Çözülsün-Tribünal sitesinde yayınlanan suçlama yazılarından biri Almanya'da yayınlanan siyasi bir dergi olan "Herşeye Rağmen" Kolektifi'nin imzasını taşıyordu. Aşağıda Bertolt Brecht'in "Komünarların Şarkısı" isimli şiirine atıfla yazılmış olan bu suçlamayı olduğu gibi alıyoruz:

Nous Accusons – Suçluyoruz

Madem ki,
Sizin devletiniz tarafından güya aranan
NSU-Katiller Çetesi 11 yıl "bulunamadan"
Katlederek dolaştı bu ülkede
ve sizin "Anayasayı Koruma Örgütü"nüz
onları korudu ve kolladı…
Madem ki,
Sizin politikacılarınız ve düzen bekçileriniz,
SPD Schilly'sinden
en aşırı sağcısına,
açıkça ırkçı cinayetlerin gerisinde
"siyasi arka plan" keşfedemediler
hiçbir zaman…
Madem ki,
Sizin medyanız, ırkçı yalanlar yaygınlaştırdı
"Döner cinayetleri" "Mafyavi cinayetler"
uydurmaları altında…
Madem ki,
Siz kurbanlarla dalga geçip,
her şeyi denediniz,
onların geride kalan yakınlarını
fail ilan etmek için…
Madem ki,
Ölmeyen kurbanlar ve yakınlarının
yaşadıkları olağan ırkçılığın bilgisiyle
"Katilleri sağcı ve Naziler içinde arayın"
sözlerine tıkadınız kulaklarınızı…
Madem ki,
NSU çetesini ancak
iki NSU katilinin
güya "intiharı" sonrasında
fail olarak sundunuz…
Madem ki,
Çetenin üçüncü üyesi
güya arandığı halde,
çıkardığı yangınla delilleri yok ettikten sonra
kendisi teslim oldu…
Madem ki,
NSU çetesi "kendi kendini
açığa çıkardı"ktan sonra
resmi dairelerde kâğıt kesiciler, yüksek hızla
çalıştırıldı dosya ve delilleri yok etmek için…
Madem ki,
NSU çetesinden sorumlu ajanlarınızdan
konuşmak isteyenler,
ifade vermelerinden kısa süre önce
acayip ölümlerde öldüler,
ifadeye gidenlerse ya sustular
ya da ar damarı çatlamış
yalanlar söylediler…
Madem ki,
Sizin güya gerçeği arayan
mahkemelerinizde,
bir faşist katil,
haksızlığa uğramış bir artist pozları atabiliyor,
fakat başka "Devlet Güvenlik Mahkemelerinde"
Stammheim durumları yaşatılıyor…
Madem ki,
Sizin "sonuna kadar gidilecek",
"Cinayetler tam olarak açıklığa kavuşturulacak"
sözleriniz boş laflar
ve uyuşturucu haplarmış…
Madem ki,
Dokuz göçmen
NSU cinayetlerinin
kurbanı oldular…
Biz Karar Verdik

Bu devletten ve onun kurumlarından hiçbir beklentimiz yok…

Biz Anıyoruz ve Acıyı Paylaşıyoruz

— NSU cinayetlerinin kurbanlarını ve bütün faşist-ırkçı şiddet kurbanlarını anıyoruz.

— Ailelerinin, yakınlarının bütün dostlarının büyük acılarını paylaşıyoruz.

Saldırılardan kurtulanlarla ve kurbanların yakınlarıyla dayanışma içindeyiz, onlarla omuza omuza aynı saftayız.

Tüm emekçilerle ve çoğulculuk zenginliği olan bu toplumun tüm ezilenleriyle dayanışma içindeyiz.

Biz toplumun ve bizim de içinde bulunduğumuz bütün sol örgütlerin,

Kassel ve Dortmund'da mağdur ailelerin yükselttiği sesi duymadığı için ve NSU cinayetlerinin boyutlarını kavramadığı için üzülüyoruz.

Biz Suçluyoruz

— NSU Kompleksi: Alman devletinin göçmenleri terörize etmek ve Almanya'dan sürmek için kullandığı ırkçı ve faşist bir araçtır. Cinayet suçlusudur.

— Anayasayı Koruma Örgütü: Faşist bir örgütü inşa etme, cinayetlere yardımcı olma, delilleri karartma ve yok etme suçlusudur.

— Burjuva Politikacıları: Bilinçli yanlış ifade verme, devlet kurumları ile NSU arasındaki ilişkilerin üzerini örtme, cinayetlerin geri planındaki ırkçılığı gözlerden gizleme suçlusudur.

— Burjuva medya: Göçmenlere karşı ırkçı-milliyetçi kışkırtma suçlusudur.

Biz suçluyoruz

Alman yargısı: Çifte standartçılık ve burjuva sınıfsal yargı suçlusudur.

Toplum: Susarak geçiştirme suçlusudur.

— Kurumsal ve yapısal ırkçılığı ve güçlenen faşizmi suçluyoruz, lanetliyoruz.

Bunlar biz emekçileri "biz" ve "onlar" "Almanlar" ve "Diğerleri" diye bölmenin, bizi birbirimize düşürmenin araçlarıdır. Bunlar bizi sisteme bağlama işlevine sahip zincirlerdir.

Bunlar emperyalist iktidar amaçlarını gerçekleştirmek için kullanılan araçlardır. Dışta -güncel olarak Afganistan'da, Suriye'de olduğu gibi- savaş yürütmek, içte kitleleri sükûn içinde tutmak için kullanılan araçlardır. Bunlar egemen mülkiyet ilişkilerini, bir avuç sömürücünün aç gözlü zenginliğini korumak için, hammadde kaynakları ve nüfuz alanları konusunda savaş yürütmek için, ülkeleri ve halkları birbirine karşı kışkırtmak ve kırdırmak için, insanları ırkçı katliamlarla yok etmek için kullanılan araçlardır.

Bunlar bu sömürü düzeninin üzerinde inşa edilmiş olduğu temel direkleridir! Bunlar sayesinde bu ülkede ve bütün yerkürede insanların barış içinde bir arada yaşaması imkânsız kılınmaktadır.

Bizim tek dünyamız var ve bu dünyanın gerçekliği onun bir göçmenler dünyası olmasıdır. Bu dünya bütün çeşitlilikleri ve farklılıkları, özellikleri ve ortak noktaları ile bütün kıtalardan insanların iç içe girdiği, harmanlanmış olduğu, bir potada eridiği göçmenler dünyasıdır.

Biz istiyoruz

— Gerçek demokrasi istiyoruz. Ve bunu ancak kendi ellerimizle, mücadelemizle yaratabiliriz.

— Suskunluğu kırmak istiyoruz. NSU cürümleri, kurbanların ve tüm mağdurların merkeze konduğu bir biçimde ortak toplumsal hafızaya kazınmalı, unutulmamalı, unutturulmamalıdır. Kurbanların ve mağdurların anıları ve anı-anıtlarına saygı gösterilmelidir.

Onların acılarının ahlaki ve siyasi sorumluluğu üzerlenilmelidir. Kurbanlar ve ailelerine tazminat ödenmelidir.

— NSU Kompleksi muhtemel bütün sonuçları baştan kabullenilerek çözülmeli, açıklığa kavuşturulmalıdır.

— Şimdiye kadar "karanlıkta kalmış" tüm ırkçı cinayetler açığa çıkarılmalıdır.

— Bütün faşist ağlar dağıtılmalı, her türlü ırkçı propaganda yasaklanmalıdır.

— Irkçılık ve faşizm fikir değil, cürümdür.

— Devlet kurumlarındaki faillerin isimleri vardır. Bunlar yargı önüne çıkarılmalıdır!

Bütün bu isteklerimiz reform talepleridir. Bunların yerine gelmesi aslında küçük iyileştirmeler anlamına gelir. Biz bunların sistemi kökten değiştirecek istekler olmadığının bilincindeyiz.

Reformlar, zincirler üzerine konmuş güllere benzer… Esasta toplumsal ilişkilerin kökten değiştirilmesidir gerekli olan.

Bütün bunların bilincinde olarak çağırıyoruz:

Gelin suçlamalarımızı bu adaletsiz ve barbar topluma karşı çoklu bir toplum için mücadele çağrısına dönüştürelim…

Bu toplumun ezilen, haksızlığa uğrayan, dışlanan, horlanan, sömürülen büyük çoğunluğunun daha iyi, daha güzel bir hayata kavuşacağı çokluğun sosyalist toplumu için, böyle bir toplumda

"bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine"

yaşamak için mücadeleye çağırıyoruz.

Ve “NSU Kompleksi Çözülsün Tribünal”

Mekân

Birçok yerel antifaşist ve anti ırkçı inisiyatifin üç yıla yaklaşan hazırlıklarıyla düzenlenen Tribünal 17 Mayıs’ta Köln’de açıldı. Tribünal mekânı şimdi değişik amaçlarla kullanılan bir dizi mekânı içinde barındıran, çelik tel üreten “Carlswerk” isimli eski bir fabrika binası idi. Zamanında binlerce göçmen işçinin de çalıştığı fabrika kapandıktan sonra bu eski sanayi binaları yıkılmamış, başka amaçlar için kullanıma açılmıştı.

Berlin’deki Maksim Gorki Tiyatrosu yanında, Tribünal’e destek veren “Schauspiel Köln”, kendi yerleşik tiyatro salonu tamiratta olduğu için geçici olarak oyunlarını bu fabrikanın iki depo binasında sergiliyor. Fabrika’nın değişik atölyeleri de yine bu tiyatro tarafından geçici olarak kullanılıyor.

“Schauspiel Köln”, Tribünal süresince normal oyun planını iptal ederek, bütün imkânlarını Tribünal’in kullanımına açtı. Yalnızca mekân ve teknik imkânları sunarak değil, bir dizi oyuncusunun Triünal boyunca sergilenen oyunlara ve “sahnelemeler”e doğrudan katılması yoluyla da Schauspiel Köln, Tribünal’in başarısına büyük katkıda bulundu.

Tribünal yalnızca bir siyasi tartışma platformu, ya da yalnızca bir kültürel eylem olarak planlanmamıştı. Siyasi mesajların sanatsal/kültürel kimi araçlar kullanılarak verileceği bir yöntem seçilmişti. Düzenleyiciler zaten bu yüzden ”sahneleme”den söz ediyorlardı. Tribünal tiyatro, sergi, video enstalasyon, atölye çalışmaları ve akşam seanslarında gerçekleştirilen ortak kültürel siyasi toplantıları içeren bir bütündü.

Eski fabrikanın birbirine geniş bir koridorla bağlı ve geçici olarak tiyatro salonu olarak düzenlenmiş iki deposu, genel toplantı ve gösteri mekânları idi. Genel toplantılar birinci depoda yapılıyor ve fakat eş zamanlı olarak ikinci depo ve geniş dış alana canlı yayın yapılıyor, böylece tiyatro salonunun doluluğu nedeniyle dışarıda kalanlar da salonda olanları canlı olarak izleyebiliyordu.

İki depoyu/tiyatro salonunu birbirine bağlayan geniş koridorda sergiler ve video enstelasyonları vardı. Bunlardan biri Almanya’da 1960’lı yılların başında başlayan geniş “yabancı işçi göçü”nün değişik belgelerini içeriyor; o dönemi yaşayanlar için geçmişe gezi, yaşamayanlar için bilgilenme imkânı yaratıyordu. Bu bağlamda 1970’li yıllarda göçmen işçilerin çok önemli rol oynadığı işçi mücadelelerinden belgeseller –öncelikle Köln’deki Ford Grevi, bugüne de ışık tutan, karamsarlığa karşı işçiler ister, öz örgütlerini yaratır ve mücadele ederlerse nelerin mümkün olduğunu gösteren niteliği ile– çok önemli idi. Öncelikle NSU cinayetlerinin kurbanlarının yakınları ile yapılan röportajların, NSU’nun bombalı eylemlerinin hedefi olan kimi göçmenlerle, ırkçı saldırıların hedefi olan göçmenlerle yapılan röportajlar da söz konusu koridorda bir dizi monitörde sürekli dönüyor, katılımcıların bilgisine sunuluyordu.

Depoların dışında üzeri damla örtülü geniş bir açık alan vardı. Depo duvarı NSU cinayetlerinin kronolojisini içeren bir resim/bilgilendirme sergisine ev sahipliği yapıyordu.

Burada kurulu olan büyük bir ekran gündüzleri atölye çalışmalarından yayınların, akşamları ise

genel toplantıların canlı yayınında kullanılıyordu.

Aslında "Schauspiel Köln"ün esas mekânının tamir/yenilenme nedeniyle kapalı olması ve onun eski fabrika alanına zoraki geçici göçü, Tribünal'in bu mekânda yapılmış olması, Tribünal açısından iyi bir rastlantı oldu. Çünkü Tribünal'in yapıldığı eski fabrika Alman ırkçılarının hedefi olan göçmen emekçilerin en yoğun olduğu Mühlheim bölgesinin merkezinde bulunuyordu. Fabrika aynı zamanda NSU'nun en kanlı eylemlerinden biri olarak kurgulanmış olan bir bombalı saldırının hedefi olan Keupstrasse'yi kesen bir sokakta idi. Yani üzerine konuşulan ırkçı saldırıların hedeflerinden biri sokak komşusu konumunda idi. Atölye çalışmalarından bir bölümü Keupstrasse'deki mekânlarda yapıldı. Tribünal'in kapanışı olan "Fabrikadan çıkış" yürüyüş eylemi de bu sokakta sonlandırıldı.

Atölye çalışmaları eski fabrika binasının değişik yan mekânlarında yapılıyordu.

Çalışma Yöntemi

Program planlaması

Genellikle saat 10.00 da başlayan, birbirine paralel yürüyen, 2-4 saatlik değişik atölye çalışmalarında günün ana başlığı olan konunun değişik alanları üzerine kolektif çalışmalar yürütülüyor; akşamları ise günün ana konusu üzerine, değişik teatral ve görsel unsurları da içeren genel toplantı yapılıyordu.

Atölye çalışmalarında da genel toplantılarda olduğu gibi, görsel malzemeler, teatral araçlar da kullanılarak katılımcılar doğrudan çalışmanın içine çekilmeye çalışılıyordu. Atölye çalışmalarında genellikle konu ile ilgili kısa bir tanıtım/giriş yapıldıktan sonra, alt çalışma grupları kuruluyordu. Bu alt çalışma gruplarının çalışma sonuçları, atölyenin genel toplantısında tartışmaya sunuluyor, sonuçta atölyenin genel tavrı, katılımcıların ortak talepleri belirleniyordu. Bunlar daha sonra duvar afişleri, yer yer kısa filmler biçiminde tüm katılımcıların denetimine, bilgisine, tartışmasına sunuluyordu.

Bu arada herkesin katılımına açık bir "Pankart Atölyesi"nde, değişik atölyelerin talepleri değişik dillerde afiş ve pankartlara dönüştürülüyordu. Bunlar daha sonra, geniş toplantılardaki "sahneleme" eylemlerinde ve "Fabrika'dan Çıkış" yürüyüşünde kullanıldı.

17-21 Mayıs tarihleri arasında eski fabrika alanı, büyük çoğunluğu genç, her yaştan, her milliyetten ırkçılığa karşı 2000'e yakın insanın, farklılıklarını zenginlik olarak kavradıkları bir ortamda birlikte çalıştıkları bir arı kovanına benziyordu. Büyük bir umut, kararlılık, özgüven ve coşku idi Tribünal'de yaşanan.

Açılış

Tribünal'in 17 Mayıs Çarşamba akşamı yapılan açılış toplantısı ***"Göç Perspektifleri"*** ana başlığını taşıyordu.

Açılış konuşmasını Esther Bejerano yaptı. Esther Bejerano, 1924 doğumlu ve Yahudilere yönelik Nazi soykırımında bütün ailesini yitirmiş. Soykırımdan Auschwitz yok etme kampında "Kızlar Orkestrası"nın bir üyesi olması nedeniyle, yani müzik sayesinde tesadüfen kurtulmuş olan bir Yahudi kadın devrimci. İkinci Dünya Savaşı ertesinde önce Filistin'e göçüyor ve İsrail'in kuruluşunu yaşıyor. 1960'lı yıllarda İsrail'in ırkçı Filistin politikası nedeniyle doğduğu ülke Almanya'ya geri dönüyor. Burada da bütün yaşamı boyunca ırkçılığa ve faşizme karşı mücadeleye devam eden biri Esther Bejerano. Müzik onun hayatının sürekli yol arkadaşı. Müziği mücadelesinin bir aracı olarak kullanıyor. Son yıllarda Mikrofon Mafia isimli Rap grubu ile birlikte, 93 yaşında konserlere çıkıyor, ırkçılığa karşı mücadelesini sağlık durumu elverdiğinde kesintisiz sürdürüyor. O bütün devrimcilere örnek olması gereken fiziken yaşlı, ama duruşuyla hiç yaşlanmayan bir savaşçı! Onu sahnede antifaşist tavrıyla, coşkusu ile gördüğünüzde, devrimciliğin ne demek olduğunu anlıyorsunuz. Esther Bejerano şu konuşmayla açtı Tribünal'ı:

"Ben şunu hep yeniden söyledim; gelecekte de hep söyleyeceğim: Nazilere karşı mücadele eden, bu mücadelede devlete güvenemez! Şunu bağırarak söylemek zorundayım: Bu Almanya'daki (ırkçı saldırılar -ÇN) geleneği yıllardır sürüyor. İster bir zamanlar benim butiğimin önünde olsun, ister Rostock Lichtenhagen'de, Hoyerswerda'da, Mölln'de, Solingen'de, isterse NSU olayında olsun, devlet kurumları bir işe yaramıyor ve korkutucu olan şu ki, onlar bunu bilerek yapıyorlar. Erkek ve kadın devlet memurları kurbanları değil, kendi (haber -ÇN) kaynakları konumundaki Nazileri koruyorlar. NEDİR BU?! Kurbanlar devlet kurumları, medya ve evet, toplum tarafından da suçlu ilan ediliyor, iftiraya uğratılıyor, onlarla alay ediliyor! Ve evet, bu bir gelenek! NEDİR BU?!

Eğer davanın bizzat kendisi bunu gerçekleştirmek için kurulmamışsa, NSU kurbanları ve

Açılış konuşmasını Esther Bejerano yaptı...

onların aileleri Münih'te ölülerinin yasına ve yaralıların acısına merhem olacak bir kararın çıkacağına nasıl güvenebilirler? Şu çok açıktır: Irkçı ve faşist cinayetler alışılmış ceza davaları olarak ele alınamaz. BU YOLLA NASIL ADALET SAĞLANABİLİR ve eylemlerde sorumluluklar nasıl aydınlığa kavuşturulabilir ve bütün ırkçı kompleks nasıl deşifre edilebilir?

Yine münferit suçlulardan söz edilecek. Bu da bir gelenek!

Başlangıcında direnin sözü artık güncel değil! Yeniden konutların yakıldığı, politikacıların açık ırkçı söylemlerle ortaya çıktığı, AfD denen örgütün demokrasi adına seçilebildiği ve fakat aynı anda Nazi ve ırkçılarla ittifak içinde olduğu, Nasyonal Sosyalizmin insanlık düşmanı ideolojisinin açıkça savunulabildiği, ordunun Naziler ve ırkçılar tarafından alttan nasıl adım adım ele geçirildiğinin ortaya çıktığı ve fakat bunun yeni ve münferit bir olay olduğunun anlatıldığı bir ortamda artık 'başlangıcında' değil tam ortasındayız.

Ve eğer böyle zamanlarda yaşıyorsak o zaman üzerimize düşen yükümlülükler var. Biz hepimiz sorumluluklarımıza sahip çıkmak ve ırkçı şiddetin kurbanları ile dayanışma içinde olmak zorundayız. Onlara kulağımızı açmak, onlara bundan böyle hiçbir zaman yalnız olmayacakları duygusunu vermek zorundayız. (Onlar bundan böyle hiçbir zaman -ÇN) ne yapısal ırkçılık karşısında ne medya ne de kadın ve erkek ırkçılar karşısında yalnız olmayacak. Bu konuda Köln'de yapılan bu Tribünal bir başka işaret taşıdır. Boyun eğmemenin ve kurbanlarla birlikte suçlamanın ve talep etmenin işaret taşı! Bugün bu Tribünali açma, bu Tribünal'in bir parçası olma onurunu bana verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Çünkü bu Tribünal şimdi Nazilerden intikam almanın da bir parçasıdır."

Esther'in konuşmasının ardından, teatral bir gösteri ile göçmenlik olgusunun her dönemde olduğu ve olacağını ortaya koyan ve çözümün farklılıkların bilincinde ve bunu zenginlik olarak kavrayan bir "Çoklu/Çoğulcu Toplum"da olduğunu vurgulayan bir sunum yapıldı.

Sonra ırkçı saldırının bizzat hedefi olanlar, Keupstrasse saldırısı mağdurları, Lichtenhagen ve Mölln saldırısı mağdurları, yakınları kendi yaşadıklarını anlattılar. "Demokratik Alman Cumhuriyet"inin yıkılması, Almanya'nın birleşmesinden iki yıl sonra, 22 Ağustos 1992'de, Nazi'ler eski Doğu Almanya'nın Rostock'a bağlı Lichtenhagen'de içinde çoğunlukla Vietnam kökenli göçmenlerin yaşadığı binayı molotofkokteylleri ile yaktılar. Polisin ve İtfaiyenin müdahalesini engellediler. Olaylar 4 gün sürdü! Dört ay sonra, 23 Kasım 1992'de Batı Almanya'nın Mölln kentinde göçmenlerin yaşadığı iki ev kundaklandı. Kundaklanan evlerden biri Arslan ailesinin eviydi. Bu saldırıda 10 yaşındaki Yeliz Arslan,14 yaşındaki Ayşe Yılmaz ve 51 yaşındaki Bahide Arslan hayatlarını yitirdiler.Yaralı olarak kurtulan 9 kişiden biri de yedi yaşındaki İbrahim Arslan'dı. Bu konuşmalarda doğrudan saldırı hedefi olanların dolaysız bilgisi –"Göçmen bilgisi"– nin ırkçılığa karşı mücadelede belirleyici önemi ortaya kondu ve vurgulandı.

Açılış konuşmalarından biri 20 Aralık 1985'de, Hamburg'ta bir ırkçı dazlak gurubunun saldırısı sonucu ölen Ramazan Avcı'nın eşi ve onun ölümünden hemen sonra doğan, görmediği çocuğunun annesi Gülistan Avcı'nın konuşması idi. Bu konuşmada ırkçı saldırıların sürekliliği vurgulandı.

Toplantı ertesinde, Kuzey Kürdistan/Türkiyeli birinci kuşak göçmenlerin öykülerini anlatan o dönem şarkılarını "Songs of Gastarbeiter" isimli bir albümde toplayan Bülent Kullukçu özel konuk olarak bu albümü tanıttı. "Misafir İşçi" türkü ve şarkıları kapattı açılış gecesini.

18 Mayıs Perşembe

Tribünal'in açılıştan sonraki ilk gününün programı çok yoğundu.

Öğleden önce paralel yürüyen beş atölye çalışması vardı.

Atölyelerden biri Chemnitz'li lise ve yüksek okul öğrencilerinin 2015'de başlattıkları bir çalışmayı çıkış noktası alıyordu. Bu çalışma NSU'nun güya aranan üç üyesinin Doğu Almanya'da ikâmet adreslerini bulup çıkaran ve tanıklarla konuşarak "yeraltı yaşamı" diye adlandırılan yaşamın hiç te öyle olmadığını belgeleyen bir çalışma idi. Çalışmanın sonuçları bir resim/bilgilendirme sergisi halinde ***"NSU Eylemleri Ve Olay Yerlerine Dair Araştırmalar"*** başlıklı atölyede çoğu genç insanlardan oluşan katılımcılara sunuldu.

Sergi dışında, bir oyun oynandı. NSU cinayet ve eylemlerinin tarihleri kronolojik sırasıyla yere yazıldı. Ve bütün katılımcılar hangi tarihte cinayetlerin ırkçılık temelinde işlenen cinayetler olduğu kanaatine vardıkları soruldu. Herkes o tarihin yazıldığı alanda toplanmaya çağırıldı. Sonuç: Katılımcıların hemen hepsi NSU'nun kendi kendini ifşa ettiği Kasım 2011 tarihinde kümelendiler. Bir ön açıklama ve söz konusu oyun ertesinde alt çalışma grupları oluşturuldu. Bu çalışma gruplarında yürütülen tartışmaların sonuçlarında polisten/yargıdan/medyadan/devlet kurumlarından NSU cinayetlerinin aydınlatılması konusunda bir şeyler beklenemeyeceği noktasında birleşildi. Devlete güvenme/kendin yap! Varılan ortak sonuçtu.

"Politik Eğitim Çalışmalarında NSU Olgusu" başlıklı atölyede daha çok sendikalı öğretmenler müfredatta ırkçılığı karşı tavrın ne ölçüde, nasıl yerleştirilebileceği konusunu irdelediler,

"Düsseldorf Wehrhahn Bombalı Saldırısı" başlıklı atölyede 27 Temmuz 2000 tarihinde Doğu ülkelerinden yeni göçen bir grup Yahudi insana karşı Naziler tarafından düzenlenen eylem ve bunun soruşturmalarında devlet kurumlarının tavrı irdelendi. Devlet her zaman yaptığı gibi bu eylemi münferit bir eylem olarak dosyalamış, rafa kaldırmak istemişti.

"***Genç Müslümanlar Auschwitz'de***" başlığını taşıyan atölye çalışmasında sunumu Duisburg'tan üyelerinin çoğu göçmen kökenli gençlerden oluşan HeRoes isimli bir örgüt yaptı. Çoğu yok etme kampı Auschwitz'i ziyaret etmeden antisemit görüşleri savunan bir dizi Müslüman gencin bu kamp ziyareti ertesinde yaşadıkları değişimi konu alan bu atölye, kendileri de ırkçı saldırıların hedefi olan göçmenlerin "kendi" ırkçılıklarını nasıl sorgulayabileceklerini tartışan önemli bir atölye idi.

"NSU Kompleksi Nedir?" başlıklı atölye çalışması, NSU hakkında fazla bilgisi olmayan kesime yönelik bilgilendirme ve tartışmayı amaçlıyordu.

Bugün ana sahnede üç toplantı yapıldı.

Birinci toplantı "***Teşekkür Değil, Saygı Bekliyoruz***" başlıklı bir toplantı idi. Bu toplantıda Almanya'da "Misafir İşçi"likten, "Göçmen kökenli Alman vatandaşı" statüsüne uzanan uzun göç yolculuğu üzerinde duruldu. Çoğunluk toplumunun ırkçılığının görüntüleri, göçmenlerin eşit hakları için mücadelenin tarihi üzerinde duruldu. "Irkçılık yalnızca benim (göçmenin!) sorunu değil. O seni de vurabilir" düşüncesi toplantının özetiydi.

"Nazi Saldırıları ve Devlet Destekli Nazi Yapılanmaları" günün ana sahnede yapılan ve canlı yayınla diğer mekânlarda da izlenebilen ikinci toplantısı idi. Burada belgeleri ile, doğrudan Parlamento Araştırma Komisyonu'nda verilen ifadeler, mağdur ve tanıkların anlatımları temelinde, NSU ve diğer kimi Nazi örgütlerinin devlet yapılarıyla iç içeliği ortaya kondu.

Günün ana sahnede yapılan üçüncü ve son toplantısı ***"Kassel Cinayeti ve Devlet Kurumlarıyla Bağlantıları"*** başlığını taşıyordu**.** Bu toplantıda Tribünal düzenleyicilerinin yaptırdığı bir bilirkişi raporu ilk kez kamuoyuna sunuldu. Raporu hazırlayan İngiltere'de bilim insanları ve bilişim uzmanları ile birlikte çalışan kimi sanatçıların kurduğu "Forensic Architekture İnstitut" (FAİ) isimli kurum. Bu kurum bazı tartışmalı ifadeler ve buna dayalı yargı kararlarında, ifadelerin ve buna dayalı kararların doğruluk derecesini bilimsel araştırmalar temelinde sorgulayan bir kurum. Başlangıçta kimi sanatçıların boş zaman değerlendirmesi, sanatçı fantezisi olarak küçümsenen bu kurumun araştırmaları giderek artan ölçüde burjuva mahkemeleri tarafından da bilirkişi görüşü/raporu olarak ciddiye alınmak zorunda kaldı. FAİ Halit Yozgat'ın öldürüldüğü Kassel cinayetinde, cinayet işlendiği sırada internet Cafe'de olduğu internet kayıtlarıyla belgeli olan Anayasayı Koruma Örgütü muhbiri Andreas Temme'nin verdiği ifadenin doğruluk derecesini araştırdı. Bunun için FAİ hem fiziki olarak hem de sanal ortamda cinayet mahalli olan internet Cafe'nin birebir boyutundaki kopyalarını inşa etti. (Fiziki kopya bir süre Berlin'de "Haus der Kulturen der Welt" isimli binada sergilendi. İzleyiciler isterlerse, bu internet Cafe'ye girebiliyor, içinde gezebiliyorlardı.)

Sonra bu kopyalar içinde hem fiziki olarak, tiyatro oyuncularının Temme'nin verdiği ifade doğrultusunda hareketlerini birebir oynaması; fiziki alanda susturuculu bir tabancanın sesinin duyulup duyulmamasının araştırılması, silahın ateşlenmesi ile çıkan gaz kokusunun hemen ertesinde hissedilip edilmemesinin araştırılması; hem de aynı araştırmanın dijital alanda tekrarlanması yoluyla, Temme'nin verdiği ifadenin %99,99 ihtimalle gerçeği yansıtmadığı sonucuna vardılar.

Perşembe akşamı FAİ çalışanlarının bir video gösterimi eşliğindeki sunumları sırasında neredeyse kocaman salonda ve canlı yayın alanlarında katılımcılar nerdeyse çıt çıkarmadan izlediler sunumu.

Katılımcılar FAİ'nin bu sunumunun bilirkişi raporu olarak davada deliller arasına alınması talebine sahip çıktılar. Fakat davayı yürüten mahkeme heyeti daha önce, henüz araştırma aşamasında iken getirilen bu talebi, NSU davası ile ilişkisi olmadığı gerekçesiyle!!! ret etmişti çoktan! Öyle ya Münih'te yürüyen davanın konusu üç kişilik çete idi; devlet çalışanlarının bu üç kişilik! çete ile ilişkileri değildi dava konusu!

Bugün ana sahne/depo I'de yapılan bu etkinlikler yanında, depo II'de de "Schauspiel Köln" oyuncuları NSU Monologları adlı oyunu sundular. Aslında buna bir tiyatro oyunundan çok, belgesel oyun demek doğru olur. Oyuncular burada Enver Şimşek ve Mehmet Kubaşık'ın eşlerinin ve Halit Yozgat'ın anne/babasının en sevdikleri insanlar öldürüldükten sonra polisle, devlet kurumları ile yaşadıkları konusunda anlattıklarını oynuyorlar. Aslında oyun olmayan oyunu herkesin görmesi, kurumsal ırkçılığın nasıl işlediğini görüp kavrama açısından gayet iyi olur. Bu "oyun"un Türkçeye çevrilip, Türkiye'de de sahnelenmesi, ya da belki daha iyisi buna paralel ve eşzamanlı olarak Türkiye'de ırkçılık kurbanlarının monologlarını içeren bir "oyun" yazılıp sahnelenmesi gayet iyi olur.

19 Mayıs Cuma

Cuma gününde Tribünal'in öğleden önce etkinliklerinden en önemlisi kuşkusuz ***"Direniş Perspektifleri ve Stratejileri"*** başlıklı forumdu. Bu forum, öğleden önce etkinliklerinin en yoğun katılımlı etkinliği olarak –en kalabalık döneminde 150'e yakın katılım vardı– 6 saat sürdü. Ve aslında o kadar çok konuşulacak şey vardı ve katılımcılar, o kadar dolu idiler ki, bu verilen ara ile 6 saatlik süre rüzgâr gibi geçti. Etkinliğin en önemli yanı, Tribünal'in açıklanmış temel amaçlarından biri olan, NSU kompleksine kurbanların/mağdurların bakış açısı ile yaklaşma talebini hakkıyla yerine getirmiş olmasıydı. Bu forumda yalnızca Almanya'da değil, Fransa'dan gelen, yabancılara yönelik polis şiddetine karşı mücadele inisiyatifinden katılımcıların da katkısıyla, Avrupa'da ırkçı saldırı hedefi olanların kendileri konuştular. Almanya'da siyahlara yönelik ırkçı saldırılara karşı mücadele konusunda Mouktar Bah, Mölln saldırısında en yakınlarını yitiren Faruk Aslan, bu saldırıyı küçücük bir çocukken ölen babaannesinin sayesinde yaralı olarak atlatan İbrahim Aslan, Hamburg'ta sekiz aylık hamile iken eşi Ramazan Avcı'yı ırkçı saldırı sonucu yitiren Gülistan Avcı, NSU cinayetleri ortaya çıktıktan sonra Berlin'de bir ırkçı tarafından silahla vurularak öldürülen Burak Bektaş'ın annesi Melek, kızı Melike; bu saldırıda Burak'ın silahla yaralanan arkadaşları; Fransa'dan gelen kendileri bizzat saldırı hedefi olan aktivistler ve daha önce hiçbir yerde dertlerini anlatamayan birçok başka mağdur konuştu bu forumda. Özellikle İbrahim Aslan bütün mağdurlara cesaret aşılayan mü-

cadeleci konuşmalarıyla öne çıktı. Forum çerçevesinde birinci bölümde kurulan bütün atölyelerin vardığı ve sonuçta Forumun bütününün de üzerinde birleştiği ana fikir şuydu:

Irkçı saldırılara karşı mücadelede dayanışma!

Irkçı saldırılara karşı mücadelede devlet kurumlarına, egemen medyaya vb. güvenmemeliyiz!

Saldıralara karşı öz örgütlenme ve kendini savunma!

Irkçı saldırılara karşı mücadele kaçınılmaz olarak, (bu saldırılara –eğer kendi yaptırmıyorsa– göz yuman, üzerini örten) devlet kurumlarına karşı mücadele olarak yürütülmek zorundadır.

Irkçılığa karşı mücadelede bütün anti ırkçı inisiyatifler arasında ilişki ağları kurmalıyız.

Tribünal bu bağlamda yalnızca bir başlangıç olarak kavranmalıdır.

Cuma öğleden önce eylemliliklerinde bunun dışında şu atölyeler vardı:

"NSU ve Antisemitizm-Medya Analizi ve Dayanışma" İki kadın gazeteci medyada çıkan haberler, yorumlar ve bunlara yapılan okuyucu yorumlarından hareketle medyanın ırkçılık konusundaki rolü ve işlevi üzerinde duruldu. Anti-semitizmin ırkçılığın özel bir biçimi olarak bizzat anti ırkçı mücadele içindeki varlığına da dikkat çekildi.

"Yabancılara Karşı Değilim, AMA..." başlıklı atölyede Funda Özfırat, Neymen Nehali ve Orhan Mangıtay, ortaklaşa çıkardıkları "Bizim yaptığımızı düşündüler" başlıklı kitaptan yola çıkarak, atölye katılımcıları ile birlikte ırkçılığın toplumda nasıl izler bıraktığını sorguladılar. Bu atölye çalışmasında ırkçılığa karşı mücadelede sanatsal yöntemlerin aktif olarak nasıl kullanılabileceği üzerinde de duruldu.

"Cinsiyetçilik ve Irkçılık" atölyesinde ırkçılıkla cinsiyetçilik arasındaki bağlar ve farklılıklar üzerinde duruldu. Kadınların bir bütün olarak cinsiyetçiliğin mağduru olduğu ve fakat siyahi ve göçmen kadınların bunun yanında bir de ırkçılığın mağduru olduğu tezi üzerine tartışıldı.

NSU mağduru kadınların tecrübelerinden yola çıkarak, ırkçılık ve cinsiyetçilik karşıtı politikaların nasıl geliştirilebileceği sorusuna cevap arandı.

"Münih Eyalet Mahkemesi Karar Günü – X Günü" "Keupstrasse Her Yerde" girişiminin inisiyatifi ve sunumu ile yapılan bu atölye çalışmasında, NSU davasında kararın açıklanacağı günde Münih'te yapılması planlanan merkezi yürüyüşün hazırlıkları üzerine konuşuldu. (Tribünal'in yapıldığı dönemde X Günü'nün Eylül/Ekim'de olabileceği düşünülüyordu. Şimdiki durumda kararın açıklanması en erken Ocak 2018'ye sarktı. Bu arada savcının iddianamesi tamamlandı. 31 Ağustos'ta iddianame okundu. "NSU Kompleksi Çözülsün Tribünal"i adına iddianamenin okunduğu gün Münih'te mahkeme önünde Tribünal'in iddianamesi de okundu.

"Sintiler ve Romanlara Karşı Irkçılık" 80 kişilik katılımla, yüksek katılımlı atölyelerden biri idi bu atölye. Atölye esas olarak "Dosta" isimli ('dosta' Romancada 'yeter' anlamına geliyor) dernekten Romanların Almanya'da Roman ve Sintilere yönelik ırkçılığından verdiği somut örneklerden yola çı-

karak, bu tip ırkçılığa karşı mücadele stratejileri üzerine tartıştı.

Durum Romanların "Almanya'da bizim durumumuz köpeklerin durumundan kötüdür" cümlesi ile özetledikleri bir durum. Mücadele konusunda ise tavırları kendi sözcükleriyle şöyle özetleniyor: "Eğer benim yanıma bana yardım etmek için geliyorsan, zahmet etme!

Ama benim de seninle aynı haklara sahip olmam için birlikte mücadele için geliyorsan, hoş geldin!" Atölyede başlamadan bir gün önce, Almanya dışına, Kosova'ya sürülen Selamet Prizreni'nin (kısaca Selami olarak adlandırıldı protesto eylemlerinde) kardeşleri Kefaet ve Hikmet Selami'nin durumu hakkında bilgi verdiler. Kefaet, Hikmet ve Selami, K.A,G.E isimli hip-hop grubunu oluşturuyorlar. Selami grupta çok önemli, öncü bir role sahip. K.A.G.E. Tribünal'i destekleyen ve programda yer alan bir grup. Kefaet ve Selami 2010 yılında Almanya'dan Kosova'ya sürülüyorlar. Buna karşı açtıkları davayı kazanıyorlar. Fakat buna rağmen kendilerine legal yollardan Almanya'ya geri dönme imkânı verilmiyor. Balkan rotası üzerinden kendi imkânları ile Almanya'ya "kaçak" giriyorlar ve ilticaya başvuruyorlar. Selami Almanya doğumlu olmasına rağmen Tribünal başlamadan bir gün önce yeniden Kosova'ya sürülüyor.

(Bu konu Tribünal'in açılış günü, basına ve kamuoyuna protesto edilerek açıklanmıştı. Açılış toplantısı Selami ile kurulan görüntülü bir telefon görüşmesiyle, bütün salonun Selami'ye gönderdiği sevgi ve dayanışma selamları ile kapanmıştı. Selami salonda ellerinde "Selami burada" pankartları taşıyan yüzlerce katılımcıyı görmüştü.)

Tartışmalarda, konuşmalarda anti Roman/anti Sinti ırkçılığa karşı mücadelenin yalnızca onların işi değil, Almanya'da öncelikle Alman antifaşistlerinin, devrimcilerin işi olması gerektiği düşüncesi vurgulandı.

"Tiyatro ve Direniş" başlıklı atölye çalışmasında, Theater X isimli bir grubun NSU ve Almanya'da ırkçılığa karşı yürüttüğü mücadelede çektiği filmlerden parçalar gösterildi. Katılımcılarla tiyatro ve sanatın siyasi direniş eylemlerinde nasıl bir rol oynayabileceği konusunda tartışmalar yürütüldü.

19 Mayıs Cuma gününün akşam oturumları "***Biz Geleceğin Bu Günüyüz***" ana başlığı altında iki bölüm olarak yapıldı.

'Birinci ölümde "***Mücadelelerin tarihi***", İkinci Bölümde "***İttifaklar, Dönüşümler ve Vizyonlar***" ele alındı. Mücadelelerin tarihi ile ilgili bölümde, sınıf sorunlarının öne çıktığı dönemlerde ırkçılığın bölme işlevinin gerilediği –Ford grevi somutunda– örnekleri ile ortaya kondu. Almanya'da sınıf mücadelelerinde ırkçılığa rağmen göçmen işçilerin önemli rol oynadığı, mücadelelerde kurumlar dışı öz örgütlenmenin önemi üzerinde duruldu. NSU'ya karşı mücadelede başlangıçta ailelerin nasıl yalnız kaldıklarını bizzat yaşayanların ağzından dinledik.

İttifaklar, dönüşümler, vizyonlar bölümünde, bu devlet ve onun kurumları üzerinden köklü bir dönüşüm ve değişiklik beklenemeyeceği forumun büyük bölümünün ortak görüşü idi. Vizyon olarak ise farklılıkları zenginlik olarak kavrayan, çoklu ve çoğulcu bir toplum hedefi ortak hedefti. Buraya nasıl varılabileceği konusu ise açıkta kaldı. Herhalde Tribünal'in kendisinin böyle bir toplum için umut verici bir eylem olduğu konusunda çoğunluk hemfikirdi.

20 Mayıs Cumartesi

Tribünal'in dördüncü gününün öğle öncesi programında şu atölyeler vardı:

"Ayrımcılıktan Arındırılmış Habercilik" "Yeni Alman Medya Yapımcıları" adlı dernekten Sheila Mysorekar ve Tina Adamako adlı kadın gazetecilerin sunum yaptıkları bu atölye çalışmasında, kullanılan kavramlar ve resimler üzerinden medyada ırkçılık örnekleri ve ırkçılıktan, ayrımcılıktan arındırılmış bir haberciliğin ne ölçüde mümkün olduğu sorunları üzerine tartışıldı. Bu bağlamda sunumda ırkçı stereo-tiplemeler, klişeler konusunda doğrudan sömürgecilik döneminin basınından bugünün medyasına nasıl bir süreklilik olduğunun resimler üzerinden gösterilmesi gayet ilginçti. Bunun bizde de yapılması, Kuzey Kürdistan/Türkiye'de de ırkçılığın savunulması, kışkırtılması konusunda medyanın rolünün somut örnekleri ile gösterilmesi bir görev olarak duruyor. 2016'da yayınlanan Roni Marguiles'in "The terrible Turk- Batının gördüğü Türk" isimli kitapta, Batının ırkçı Türk algısı gayet iyi teşhir ediliyor. Aslında Türkiye'de şimdi merkez medyada yayınlananlara dayanarak "Türk'ün gözünde Kürt", "Türk'ün gözünde Ermeni", "Türk'ün gözünde Laz", "Türkün gözünde Arap" vb. algılarının belgesel olarak ortaya konması ırkçılığa karşı mücadelede çok yararlı olur.

"***Planlanan Keupstrasse Anıt Yeri***" Köln Belediye Meclisi 2014 yılında bir karar aldı: Keupstrasse ve Pobsteigasse'de ırkçı bombalama eylemlerini anımsatmak için bir anıt yapılacak. Bu anıtın öngörülen yeri ve anıt konseptini tanıtmak üzere yapılan bir atölye çalışması.

"***Geçmişi Sahiplenmek Gençlik Forumu -NSU Terörünün Tarihine Bakış***" başlıklı atölye çalışma-

sında, "NSU'yu duyduk, ama bunun içinde yaşadığımız şehirle ne ilgisi var?" sorusunu soran ve buna cevap arayan, çeşitli şehirlerden gelen inisiyatif1eri çalışma sonuçlarını sundular. Kendi yaşama alanında ırkçılığa karşı mücadele açısından önemli bir çalışma bu.

*"**NSU Sistemi ve Aydınlatma, Adalet ve Toplumsal Hafıza Kavramları**"* başlıklı atölye çalışması özellikle kurbanların unutulmaması, unutturulmaması açısından önemli bir çalışmaydı. Tribünal'de, Tribünal'e gelenlerin büyük çoğunluğu NSU'lu canilerin ismini biliyordu, fakat onların kurbanlarının isimlerini tümüyle sayacak insan yok gibiydi. Egemenlerin medyaları aracılığıyla yarattığı bu çarpık toplumsal hafızadan kurtulup, kurbanların bakış açısı ve bilgisini merkeze koyan bir toplumsal hafızanın yaratılması için çalışma, ırkçılığa karşı mücadelede çok önemli.

*"**Mağdurlar Tarafından Kurulan Danışma Hizmetleri**"*: İbrahim Aslan'ın sunumuyla yapılan bu atölye çalışmasında şu gerçek net olarak ortaya çıktı: Irkçı saldırıların hedefi ve kurbanı olanlar bu saldırılar ertesinde ne yapacaklarını, kime başvuracaklarını, hangi hakları olduğunu, haklarını nasıl arayacaklarını vb. bilmiyor. Var olan ve gayet sınırlı olan "kurbanlara/mağdurlara danışma/yardım kurumları" ise özellikle bu konuda bilgisiz ve ilgisiz. Bu durumda mağdurlara bizzat kendilerinin verdiği danışma hizmetleri gerekli.

Atölye çalışmasında Mağdurlar Tarafından Kurulan Danışma Hizmetlerinin kurumlaşması talebi bütün katılımcılar tarafından desteklendi.

*"**Irkçı Suçlara Karşı Açılan Davalarda Mağdur Tanıklar ve Müdahiller**"*. Kalabalık katılımlı atölye çalışmalarından biri olan bu çalışmanın öne çıkan özelliklerinden biri katılımcıların çoğunlukla üniversite öğrencileri olması, tartışmaların da oldukça akademik bir dille yürütülmesi idi. Yapılan iki sunumun birincisinde İkinci Dünya Savaşı ertesinde Nazi savaş suçlularına karşı yürütülen davalarda mağdur tanıklıklarının rolü üzerine ve bunun burjuva hukukundaki etkileri üzerine tarihi bilgi verildi. İkinci sunumda ise "müdahil"lerin burjuva hukukunda davada ne ölçüde müdahil olabilecekleri konusunda bilgi verildi. Buna göre aslında yürüyen bir davanın konusu dışına çıkmak mümkün değil. Yani örneğin NSU davasında şimdi dava konusu "üçüncü" üyenin ve yardım ve yataklık ettiği iddiasıyla yargılanan dört kişinin suçluluğu veya suçsuzluğu. Bu davada örneğin Temme'nin yargılanması talep edilebilir. Fakat mahkeme bunun dava konusu dışında olduğu gerekçesiyle ret edebilir vs. Yapılması gereken her konu hakkında savcılıklara ayrı dava açmak için başvurulmasıdır. Burjuva hukuku ve adaleti böyle işliyor!

Cumartesi günü büyük salonda bütün Tribünal'in sonucu olan "***Suçlama Yazısı/İddianame***" açıklanıp oya sunulmadan önce iki toplantı yapıldı:

İlk toplantı *"**Saldırıdan Sonraki Saldırı–Devlet Kurumları ve Medya Kurbanlara Karşı**"* başlığını taşıyordu. Bu toplantıda gerek mağdurların doğrudan konuşmaları ile gerekse daha önce yapılmış röportajların gösterilmesi yoluyla, Keupstrasse mağdurlarını "bombadan sonraki bomba" olarak nitelendirdikleri gelişmeler üzerinde duruldu. Saldırıya uğrayanlar polis tarafından fail ilan ediliyor, faillerin kendileri olduğunu kabullenmeleri için "itiraf"a zorlanıyordu. Medya tek ses olmuş, katillerin "aileden", "yakın çevreden", "içine kapanık yabancı topluluğun kendi içinden" olduğunu yazıp, çiziyor, haykırıyordu. Öyle ki, kurbanların yakın çevresi kurban ailelerle ilişkilerini kesiyor, aileler dağılıyor, çocuklar travmalar yaşıyordu. Bu toplantıda bu durum bütün çıplaklığı ile ortaya konuldu.

İkinci toplantı *"**Olayların Aydınlatılmasına Dair Verilen Sözler, Dava Süreci ve Mizansenler**"* başlığını taşıyordu. Bu bölümde yine doğrudan mağdurların tanıklıkları ile verilen sözlerin nasıl tutulmadığı ortaya kondu. Fakat bunun yanında bir şey daha kondu ortaya: Mağdurlar artık devlet kurumlarından bir şey beklemiyor, aydınlatma çalışması işini, kendilerine yardımcı olan sivil inisiyatiflerle birlikte bizzat kendi ellerine alıyorlardı. Mağdurlar artık devletin kendilerine biçtiği –en iyi halde– figüran rolünü kabullenmiyorlardı.

Bu Tribünal bu konuda şimdiye kadar atılan en önemli adım ve fakat aynı zamanda yalnızca bir başlangıçtı.

Ve Sonuç: Suçluyoruz/Davacıyız

Tribünal'in zirvesi, Cumartesi son oturumda teatral bir sahneleme ile sunulan İddianame idi. Davacıyız denilen yerde kimden neden davacı olunduğu şu sözlerle açıklanıyordu:

"NSU Kompleksi bugüne kadar hâlâ çözülebilmiş değildir. Münih Eyalet Yüksek Mahkemesi de kararını açıkladığında da çözülmüş olmayacak. Cinayet kurbanlarının aileleri ve yakınları ile bombalı saldırıların mağdurları geniş kapsamlı bir aydınlatma ve sorumlu tüm kişi ve kurumların ortaya çıkarılmasını talep ediyorlar. Bizim davamız bu talebe bağlıdır. Bu dava basın ve medya araştırmalarından, medya analizlerinden, antifaşist girişimlerin araştırmalarından, NSU davası müdahillerinin soruşturmalarından, soruşturma komisyonla-

rından ve tabii ki mağdurların sahip oldukları bilgilerden beslenmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak, NSU'yu kuran, onu mümkün kılan ve güvenceye alan herkesten davacıyız:

Neonazilerden, gizli servis elemanlarından, polis memurlarından, gazetecilerden ve politikacılardan. Mağdurların maruz kaldığı ırkçı şiddet ve dışlamayı mümkün kılan yapısal koşullardan olduğu kadar bunların gerçekleşmesinde kişisel sorumluluğu olan herkesten davacıyız. Çünkü bunlar birbirinden ayrı düşünülemez. Bu davayı kamuoyuna mal ediyoruz ki, kamuoyu bundan gerekli dersleri çıkarmak zorundadır."

Bununla kalınmadı. 100'e yakın sanık ismiyle anılarak ve neyle suçlandıkları somut olarak açıklanarak "Davacıyız" dosyasında yerlerini aldılar. Davacıyız dosyasına forumun tümü coşkuyla ve oybirliği ile sahip çıktı.

Kuşkusuz en iyi halde, "davacıyız" dosyasında

yer alanların çok küçük bir bölümü hakkında burjuva hukuku dava açılmasına hükmedebilir. Birkaç bürokrat yerlerinden alınıp, başka yerlerde görevlendirilebilirler. Ve sorun böylece "çözülmüş" ve burjuva hukuku açısından "hak" yerini bulmuş olur. Bu anlamda bu Tribünal'in fazla bir hukuki sonucu olmaz. Gerçek suçluların büyük bölümü hiçbir şey olmamış gibi işlerine devam ederler.

Fakat Tribünal gerçek suçluları isimleri ve suçları ile somut olarak adlandırarak, onların işçilerin, emekçilerin, ırkçılık düşmanlarının gözünde ve vicdanında mahkûm edilmesine yardımcı olacak bir belgeyi ortaya koymuştur. Tribünal kurbanların unutulmaması için sönmez bir mum yakmış, görevini başarıyla yerine getirmiştir.

Ve "Fabrika'dan Çıkış"

Dört günlük yoğun mu yoğun bir çalışma ertesi, 21 Mayıs saat 10:00'dan itibaren Tribünal'in katılımcıları ile yeniden dolmaya başladı Fabrikanın avlusu. Yüzler çok güzel bir iş başarmış olmanın sevinci ve memnuniyeti ile gülüyordu. Güneşli bir bahar, hatta Almanya şartlarına göre yaz havası coşkulu, memnun bir topluluğa eşlik ediyordu. Afiş/pankart atölyesi hummalı bir faaliyet içinde eserlerini toplanan kalabalık içinde dağıtıyordu. Herkes birbiriyle önceki günler üzerine söyleşiyor, Tribünal'ın güzel bir başlangıç olarak kavranması gerektiği, yakalanan ivmenin sürdürülmesi gerektiği konusunda herkes birbirini ikna etmeye çalışıyordu. Aslında buna gerek te yoktu. Eylemin kendisi yeterince ikna ediciydi.

Üzücü olan tek şey dört gün boyunca kaynaşan topluluğun 12.00'de başlayacak yürüyüş eylemi sonrasında dağılacak olmasıydı. Olsundu. Adresler, telefonlar alınıp verilmiş, değişik şehirlerdeki değişik inisiyatifler arasında ağlar kurulmuştu.

Sonra 12.00'de Fabrika'dan bir pankartlar ve flamalar denizi olarak çıkıldı. Köln Köln olalı belki bu kadar çok renkli bir siyasi yürüyüş görmemişti. Yürüyüşün önünde ana pankartların hemen gerisinde bir boru orkestrası, kurbanların anısına ağır müzik ile eşlik ediyor, yürüyüşün temposunu belirliyordu. Tribünal düzenleyicileri yürüyüşü sessiz yürüyüş olarak planlamışlardı. Bu sessizlik yalnızca yürüyüşün biteceği Keupstrasse'nin girişinde NSU kurbanlarının isimleri tek tek okunurken, "burada" nidaları ile bozuldu. Mühlheim'da 1,5 saatlik bir yürüyüş ertesinde Keupstrasse'ye gelindiğinde caddenin üzerinde asılı anti ırkçı slogan ve Tribünal'in taleplerini içeren büyük pankartlarla donanmış olduğunu gördü katılımcılar. Sevindik hep beraber.

"Fabrika'dan Çıkış". Fabrikadan 200-300 metre uzaklıkta bir mesafede Keupstrasse'nin ortasında kurulan bir sahnede yapılan konuşmalarla ve anti ırkçı sloganlarla son buldu. Sonrası Mikrofon Mafia'nın, K.A.G.E.'nin şarkıları eşliğinde coşku idi.

Tribünal hem hazırlanışı hem eylemin kültürle siyaseti kaynaştıran biçimi ile çok şey öğrenilecek bir eylem oldu. Darısı ülkelerimizde yapılacak benzerlerinin başına!

01 Eylül 2017 ■

KARA GÜNDÜR GELİR GEÇMEZ

■ **NAZMİ BAYRI**

"Aşağıda ölüm var, yukarıda açlık.
Aşağıda ölüm ihtimal, yukarıda açlık kesin."
(Soma, maden faciasında kurtulan bir madencinin sözü)

Üstümde ucuzundan beyaz çizgili mavi bir şortla, ön tarafında yabancı dilde yazılar olan bir tişört vardı. Pazardan almıştı annem. Yazıların anlamını bilmiyordum. Spor ayakkabılarım da ünlü bir markanın taklidiydi. Doğum günü hediyelerimdi bunlar. Ondört yaşıma bir hafta önce girmiştim...

Her gün yaptığım gibi Alsancak'ta gezmeye çıkmıştım. Canım sıkılıyordu. Nedenini bilmiyordum. İlk zamanlar annemle babamın ayrılmasına çok üzülmüştüm; ama alışmıştım artık. Bazen annemde bazen de babamda kalıyordum. Belki de sıkıntım bu yüzdendi. Her çocuk gibi ben de mutlu bir ailemin olmasını çok istiyordum...

Canımı sıkan, beni üzen bir başka neden de birkaç gündür televizyonda izlediğim haberlerdi. Annemde ya da babamda kaldığımda, eve getirdikleri gazetelerden o faciayla ilgili haberleri okuyor, fotoğraflara baktıkça da üzülüp ağlıyordum. Çocuklar babasız kalmışlardı; aileleri perişandı. O çocukların babaları hiç olmayacaktı yaşamları boyunca.

Benim babam yaşıyordu ve ben onu her gün olmasa da görebiliyordum…

Çocuklar, maden faciasında ölen babalarına mektuplar yazmışlardı. Annemle babam ayrıldığında ben de yazmıştım, fakat ne anneme ne de babama verebilmiştim o mektupları…

Bir gazetede görmüştüm Nihal Abla'nın çizdiği resmi; çok anlamlıydı. Madenci babasının baretindeki ışıkla aydınlanan resimde, annesini ve kendisini çizmişti. Pembe perdeli evlerinde kendisi masa başında, annesi divanda oturuyordu. Annem, babam ayrıldığında ben de üçümüzün bir arada olduğu pembe perdeli, bahçeli evler çiziyordum…

Arkadaşlarıma da okuyayım diye gazetelerdeki haberlerin bazılarını kesip saklamıştım…

"Babacığım seni hepimiz çok özledik. Ne kadar özlediğimi anlatamam. Annem, ben, kardeşim seni çok özledik. Sen ölmedin. Sadece diğer dünyaya gittin. Sen hâlâ bizim kalbimizdesin. Keşke okusaydın da bu hale gelmeseydik. Seni çok ama çok özledim. İyi ki bu yalancı dünyadan kurtuldun canım babacığım…"

"…Abicim seni çok seviyorum. Sen şu an uyuyorsun. Biz senin için ağlıyoruz. Sana bir sır vereyim. Seninle evlenme hayalleri kuran Begüm de günlerdir ağlıyor… Çok özledik Abi. Senin hayalini seveceğiz…"

"…Merhaba kardeşim. Hiç birinizi tanımıyorum. Yüreğimizde öyle bir yara açtınız ki kapanması çok zor. O günden beri inanın biz de nefes alamıyoruz. Kaç gündür ne yapabilirim diye düşünüyorum. Yapabildiğim tek şey mezarlarınızı ziyaret etmek oldu. Elimden gelse inanın geride bıraktıklarınızın hepsine hayatım boyunca bakardım. Rahat uyu kardeşim…"

"Bir avuç kömüre ömrünüzü verdiniz. …"

"…Canım babam, sen şehit oldun, biz de şehit yavruları olduk. Soma'da 301 kişi hayatını kaybetti. Evlere Ateş düştü. Tüm Türkiye Soma'daki faciayı konuşuyor. Galiba baba sen çıkışa yakındın, ama arkadaşlarını kurtarmaya çalıştın. Şu an sen bizi görüp duyuyorsun. Anneme üç tane emanet bıraktın. Oğlun, kızın ve yeni doğacak kardeşimiz. Herkesin sana selamı var. Sen bizi bırakıp gittin ama ceketinin cebindeki son iki lirayı, çakmağını, tarağını bulduk, onları sakladık. Kıyafetlerini yoksul insanlara verdik. İki tane ceketini gelecek kardeşimle paylaşacağız. Mekânın cennet olsun. Güzel güzel uyu…"

Alsancak'ta gezerken bir kalabalık gördüm. Maden faciasını protesto ediyorlarmış. Ben de yanlarına yaklaştım; izlemeye koyuldum. İşte ne olduysa o anda oldu. O anı anlatacağım, ama ben kesip sakladığım gazete haberlerinin bir bölümünü daha paylaşayım sizlerle.

"…Mezarlıkta doğum günü…'doğum gününü kutlayalım diye hevesleniyorduk, hayal kuruyorduk. Bunun için çok hazırlandık ama bu günü bilememiştik,' dedi bir anne…"

"Oğlunun baba deyişini duymadı…"

"Üç aylık bebeğini düşürdü…"

"500'e yakın yetim…"

"Hakkârili Emrah da madende can verdi."

"Çıkan yangının ardından kurtarma çalışmalarına ara verildi…"

"Ayrı bir paftada kalan mezarlara gömüldüler…"

"İzmir'in Kınık ilçesine bağlı Köseler Mahallesi'n-

İKİ

■ SERDAR ÇELİK

Umudun umuduma benzer
umudunu severim
yoksulluğun yoksulluğuma benzer
yoksulluğunu severim
yüreğin yüreğime benzer
yüreğini severim

Hava buluttu
üşüyordu
kül rengi altındaydı yolaklar
kardan izsiz yürüdüm
iliştim
gözlerinin iki yakasına

Dedi:
Gücü yeten yetene
vuran vurana
Kestiler ışığımı
İncittiler kuş kadarcık
Yüreğimin encamlı düşünü...

Dedim:
Üzülme
ipekten yüreğin olur
çelikten mavi bir siper..
İki olunca
yeneriz biri...

18/07/2017

LI BENDA TE

■ **SELAHATTİN ÇAM**

Ez mam di şeva dirêj a reş de.
Di şeva bêdawî û bi saw de.
Hêviyên min di asîmanên çavê te de,
Daliqandî !
Mam li benda te,
Bê xew, bi çavên sor,
Heta destê sibê.
Qerimîm çav li riya te.
Li benda te me bi sebr,
Bi sebra Eyûb!
Mam li benda rojê.
Tu yê bihata bi rojê re.
Te yê germ bikira dilê'm
Te yê ronî bikira çavê'm,
Ez mam li benda zengilê derî.
Te yê lê bida û biketa hundir,
Wek ferîşteya bihuştê.
Were delal! Were.
Te hembêz bikim bi hesret,
Bila derkeve hesret ji dil,
Hesreta hezar salan!

Amed 30 Mijdar 2016

den on bir kişi aynı servisle gittiler, hepsi öldü…"

"Kara çizmeler…"

"Önce patlama oldu. Sonra duman geldi. Maskeleri taktık beklemeye başladık. Birkaç saat dayandık. Birçok arkadaşım orada cansız yatıyordu. Çevremdekilerle birlikte yerde yatanları uyandırmaya çalışıyorduk. Yüzlerine tokat attım, su serptim ama hiç biri uyanmadı. Hiç kalkan olmadı."

"Baba oğul yerin yüzlerce metre altında kucak kucağa öldüler…"

"Abi Mehmet çıkamadı. Mehmet çıkamadı! Beni bırakın, bekârım onu alın abi. Onun karısı hamile…"

"Yaşam odası yoktu. Olsaydı kimse ölmezdi…"

"Üretim aksamasın diye değiş tokuşu yer altında yapıyorduk…"

"Bursa'dan Soma'ya geldik. Birbirimizi sevip kaçtık. Gözümün içine bakardı. Aman merdivenlere dikkat et, derdi. Şimdi etmiyorum, alsın canımı yanına gideyim."

"Soma Kömürleri Eynez Ocağı'nda maden kazası."

"787 madenci 2400 metre derinliğe kadar iniyordu."

"Burası köle kampı; bir vardiyada 700 kişi civarında madenci iner ocağa. Her kolda yaklaşık 60 madenci bulunur…"

"Gecenin karanlığını delen tek tük çığlıklar, birbirine karışan ağıtlar… Ocak önünde bekleyiş…"

"Çıkarken bir arkadaşımı ayıltmaya çalıştım ama benim de takatim kalmamıştı. Yarım saat çabaladım. Takatsizlik beni de yordu bitirdi. Arkadaşımı kurtaramadım."

"Kardeşimi bulmak için 60 cesede baktım…"

"Oğlunun sünnetine arkadaşlarını davet etmek için ocağa gitmişti. Belki sünnet davetiyeleri cebindedir diye cenazelerin ceplerinde davetiye aradılar."

"İki yüz metre arayla iki ev. Birinde madenin teknikeri evleniyor, diğerinde maden şehitleri uğurlanıyor. Damadın annesi, ' Ağlaya ağlaya gelin alıyoruz," diyor. Damadın gözyaşları doluyor, 'ekmeğimi paylaştığım arkadaşlarım, ustam gitti,' diyor."

"Neden acı fakiri görüyor…"

Annemin yüzünden daha acılıydı, fotoğraflardaki kadınların yüzleri. Üstleri başları dökülüyordu. Eski iskarpinler vardı ayaklarında.

Baygın yüzlü o kadınlar, sedyelerdeki cenazelere bakıyorlardı. Cenazelerin yüzleri kömür karasıydı…

Yumruğunu ağzına dayamış bir kadının gözyaşları yanaklarından süzülüyordu; bebesi kucağındaydı bir kadının da…

"Babam doktorda gelecek. Siz biraz bekleyin," diyordu babası ölen küçük bir kız da.

Gezerken bir kalabalık gördüm. Bağırıyorlardı. Madende ölenlerin ailelerine destek olmak için toplanmışlardı…

Ben de destek olayım dedim kendi kendime. Kalabalığa karışmak üzereydim ki bir polis tişörtümün yakasından tuttu; kendisine doğru sertçe çekti beni...

Sonradan öğrendim o polislerin çevik kuvvet polisi olduğunu. Bir başka polis, o polise engel olmak istedi. Çok korkmuştum; altıma kaçıracaktım neredeyse…

Emniyet müdürlüğüne götürdüler beni. Annem, babam geldi oraya. Savcı dedikleri kişi, kapalı bir odada üst üste sorular sordu bana...

Taş atmadığımı, kalabalığı görüp oraya gittiğimi söyledim. Beni bıraktılar; ama babam, terörist gibi gösterilmeme tepki gösterdi…

Sonradan okudum benimle ilgili haberleri. Bana hapis cezası istemiyle dava açabilirlermiş… ■

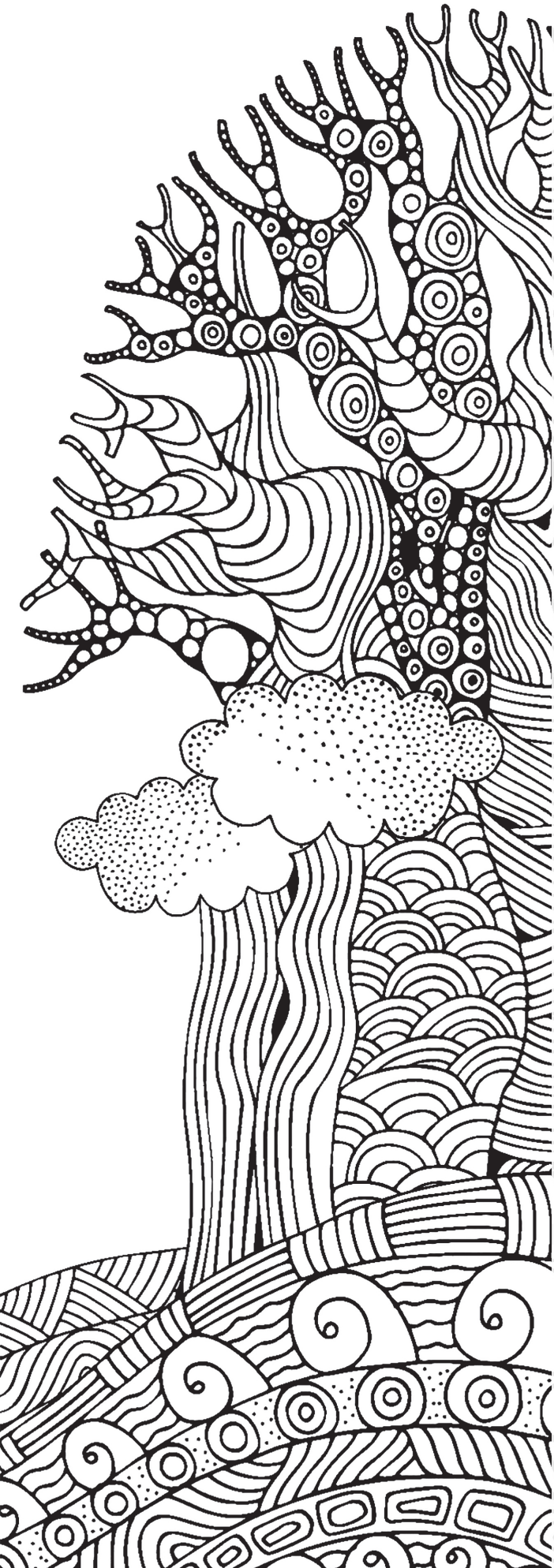

DURAĞIN AĞACIYIM

■ **GÜLSEN GÜLBEYAZ**

Durağın ağacıyım
yola uzanır kollarım
altımdan geçene kâh gölge,
kâh yelpazeyim
çok fırtınalar gördüm,
hâlâ kırık kolum kanadım…
aynı yöne birlikte akan sular gibi akmadıkça
dünyaya çakılı kazık; insanlık, hep bulanık
bilemedi
o idi bozukluğun temelini tutan
altından, üstünden gürül gürül
kaç asır geçti zaman
su gibi azalınca insan
damlaya damlaya yine doldu
yeniden göverdi maviye
birde erdi mi yeşile…
Tanrım!
daha kaç vakit geçmeli
ahenke hasretim
Âdem ile Havva'nın utanç elması gibi
kızardı küçücük yüzüm
yalan yanaklarıma kan sıçratır
sıcaktan kemiklerim terlese
asmalı balkonlarda sedirlere uzansam
tepemde turuncu top
tenimin değdiği patiska alazlı
tenekelerde reyhan, fesleğen
bir damla suya hasret
boyun mu eğmişim ne?
akıl kasem dolu
almaz daha fazla
taşmadan boşaltmalı
geride kalanlar da biliyor
herkes bir gün ona teslim
şans, kader ya da tabiat ana
işte o benim...
kim arıyor?
niye ağlıyorsun?
gel şura'ya otur
özüne sığınma vaktin
ışığın karanlığa teslimiyeti ne mümkün
yerin yaralı kabuğu çatlar
yeri göğü ağlatan çığlığı
suya çağlar

Eylül – 2017

ACI EKMEK

■ **ALİ FUAT KARAÖZ**

Sıvası çamurdan, duvarları çalıdan küçük evin önündelerdi, serin gölgeler veren iri dut ağacının altında, toprak zemine serili hasır üzerindeki yer sofrasının kenarında. Kimisi bağdaş kurmuş, kimisi topuğunun üzerine oturmuştu. Dirseğini dizine dayayan da vardı, ürkekçe bekliyorlardı analarının vereceği yemeği. İrili ufaklı dört çocuktu. En büyüğü on iki yaşındaydı, ikisi kız ikisi oğlandı. En büyük kız ortalıkta dolanıyor, anasının dediklerini yapıyor, arada bir usulca içeri girip uyuyan bebeği kontrol ediyordu.

Ana, ne zamandır, dört dönüyordu ortalıkta. En sonunda bulgur çorbasını pişirmiş, oturmuştu sofraya. Çocukların yanı başındaydı, sıcak tencereyi yana almıştı, kalaylı sahanları doldurmakla meşguldü. En küçük bebeği yeni uyutmuş, büyük kıza emanet etmişti öğlenin bu saatinde. Yüzü ne çok yorgun görünüyordu, her günkü gibi hiç durmamıştı sabah namazından beri. Bezgin bir haldeydi, çocuklarla uğraşacak hali yoktu, bir sürü iş sırada bekliyordu. İkinci sahanı sofraya bıraktı. Tencereden tarafa dönerken büyük oğlan elindeki ekmek parçasını yavaşça küçük oğlanın önüne koydu, kendi önüne bakınmaya başladı adeta bir suçlu gibi. Ekmeğini önüne çekti, bir parça kopardı, ağzına attı yavaştan. Son sahanı da sofraya koydu ana bir süre sonra. Gözlerini kıstı.

"Tüm yemek, ekmek bu kadar!" dedi hüzünle. Sesi yine çatallı çıktı. Epeydir hep böyleydi, mahzun, ezik. Kocası ortalıkta yoktu. Tarlada mı çalışıyordu Çukurova göğünde yalım saçan sarı sıcak ateşler fışkırırken? Ne zamandır, makiliklerden tarla açmakla meşguldü. Ailesine düşkün bir adamdı. Yirmi sene önce savaşa giderken gözü arkada kalsa da ottan ayakkabılarıyla günlerce yarı aç yarı tok yürümüştü Afyon'dan İzmir'e kadar yenik orduları kovalarken.

Çocuklar tahta kaşıkları sallamaya başladılar sahandaki yemeklere doğru. Küçük oğlan ekmeğe uzandı, aldı, usulca ağzına götürdü, ısırırken büyük oğlan ona bakıyor, içten içe gülüyordu. Çocuk tam çiğnemeye başlamıştı ki ağzı açıldı sonuna kadar. Ekmeği hızla elinden attı sofraya doğru. Sertçe düşen ekmek tekrar kalkar gibi oldu, olduğu yerde kaldı. Ağzındakileri panikle döndürdü çocuk. Derin derin ağzından nefes almaya çalıştı, sanki nefesi kesilmişti.

"Ana yaktı, ana yaktı!"

Yüksek sesle ağlamaya başladı, ellerini sallarken ağzını açtı, panikle dilini dudaklarına sürünce yanma daha da arttı. Dikelir gibi oldu, dilini dişleri ile sıyırmaya çalıştı. Gözlerinden yaşlar akıyordu sicim gibi.

"Çok acı ana!"

"Su iç oğlum, su iç!"

Büyük oğluna döndü, baktı gözlerinin derinine. Gözleri doldu kederle. Sinirlendi.

"Ne yaptın oğlum kardeşine!"

Ses çıkarmadı oğlan. Hınzırca bakıyor, gülüyordu. İki kız şaşkın şaşkın abilerine dikmişlerdi gözlerini. Hiç ses çıkarmıyorlardı.

"Bir şey yapmadım ana!"

Ana döndü, küçük oğlana bir daha su verdi. Başını okşadı yavaştan. Ekmeği eline aldı, evirdi, çevirdi, arasını açtı. O an hızla başını kaldırdı, hışımla büyük oğlana döndü, gözlerinden ateşler fışkırıyordu sanki. Zor tuttu kendini vurmamak için. Bu da çocuk diye iç geçirdi.

"Neden ektin acı biberi, neden?"

Oğlan ses çıkarmadı, ne diyeceğini bilemedi, anasının hışmından korkardı her zaman. Ne yaptığını bulamayacağını mı sanmıştı.

"Hem de abi olacaksın!"

TAŞLARIN RİTMİ

■ **DEVRİM HORLU**

uzanır taşlar dalgaların köpüren beyaz etine
çürüsün ister, kırılsın ister, dağılsın
damağında zehir zemberek bir yosun
boğulsun ister, durulsun ister, soğusun

bende herkesin bir yarası vardır anadan doğma üryan
kuru kuru öksürür içimde, alev alevdir tüter, içten içe kanar
nar gibi kırılır, bin parça olup çoğalır kalbim
sürekli yeni bir kavgada uyanır
boyuna dalgaların köpüren beyaz etinde uzanır
çürüsün ister, kırılsın ister, dağılsın
damağında zehir zemberek bir yosun
boğulsun ister, durulsun ister, soğusun

Çocuk küçük kardeşine döndü, yutkundu.

"Tamam," dedi, "ekmeğini bana ver, yemeği sen al!"

Küçük oğlan ağlamayı bırakmıştı, gözyaşlarını sildi minik elleriyle. Belli etmese de ananın içi yanıyordu, acı biberli ekmeği büyüğe, yemeği küçüğe verdi.

"Kavga etmeden güzel güzel yiyin hadi!"

Büyük çocuk muradına ermişti. Küçük oğlan sessizce yemeğe başladı.

Ana lokmasını usulca yuttu, oyalı başörtüsünün ucunu yanağına sıkıştırdı bir kez daha. Hüzünlü gözlerle bakındı çocuklarına. Henüz çocukken oyun çağında evlendirilmiş, sekiz çocuk doğurmuş, ikisine ölüm meleği el koymuştu. Kim bilir, belki daha da doğururdu, yaşı geçkin değildi henüz. Herkesin dilindeydi, çok rahat doğum yapardı, sadece ilkinde zorlanmıştı. Sonrakilerde ne zaman doğum sancıları sıklaşsa utanarak, kıvrana kıvrana, ezile büzüle elinde bir örtü ile evden uzaklaşır, bahçenin derinliklerine gider, bir ağacın altına yerleşirdi. Acılarıyla baş başa kalır, kendi kendine doğururdu ıkına sıkına. Mahalledeki kimi kadınlar ona imrenir, gelinlerinin, kızlarının tıpkı onun gibi doğurgan olması için türlü değişik adaklar adar, dualar ederlerdi. Doğum kontrolü nedir bilmezler, bezgin, yorgun halleriyle olan bitene kader der, katlanırlardı çaresizce. Ama bu yokluk yok mu? Hiçbir şeye benzemiyordu. Herkesin iyice belini bükmüştü. Ne zamandır, ekmek karneye bağlanmıştı. Askerlerimize daha çok lazım deniyor, tahıl stokları artıyordu daha beter günler için. Savaş dünyayı cehenneme çevirmişti, her şeyi yakıp yıkıyor, külünü havaya savuruyor, şehirleri kasıp kavuruyordu. Hitler'in orduları kapılara dayanmıştı Trakya'da, Ege'de. Ordular teyakkuz halindeydi. Herkes diken üzerindeydi, kahvehanelerde kulaklar radyolara dikiliyor, hop oturup hop kalkılıyor, ajanslardan berbat haberler alınıyordu.

Ana kaldırdı başını, zahire dolabına gözü takıldı, içi boş diye hayıflandı, tüm nefretini kusmak, haykırmak istedi, öfkesi beribenzer değildi.

"Çer alasıcalar, tüm mahsullere el koydular, çocuklara bile yiyecek bırakmadılar. Birde utanmadan vagon delinmiş, tüm buğdaylar yollarda yerlere dökülmüş diye laflar ediyor, çaldıklarına kılıf uyduruyorlar edepsizce. Hepsi o belediye başkanının marifeti. Adi hırsızların başı o. Kimi kime şikâyet edeceksin, gün bunların, hepsi ortak. Yedikleri, çalıp çırptıkları yedi sülalelerinin ağzından burnundan gelsin, sürüm sürüm sürünsünler, onmasınlar, iflah olmasınlar!"

Çocuklar yemeklerini bitirdiler, sofradan yarı aç yarı tok kalkıyorlardı ki bahçenin uzak köşesinde baba göründü. Elinde bir paket vardı. Ağır aksak haliyle ürkek adımlar atıyor, derin derin nefes alıyordu. Sofradan kalkanları görünce gözleri ışır gibi oldu. Gözlerinin derinindeki ışıltıyla çocuklarını süzdü. Hiç belli etmezdi sevgisini, yine öyle oldu. Çocuklar avludan uzaklaştılar, ötelerdeki ağaçların altına seğirttiler, oyun zamanıydı. Ana kocasına döndü.

"Aç mısın?" dedi.

Temmuz 2017 ■

O TÜRKÜLER Kİ

■ RAHİME HENDEN

I
Gök yırtılıyor
gümbürtüsünden yüreğimin.
Süzülüp geçiyor kış
tutsaklığında düşlerin.
Yıldızlar şiir emiyor geceden.
Birazdan gün ağaracak.
Hurdacı geçecek sokaktan.
İşçiler alacakaranlıkta
ulaşacak işliklere.

II
Omuzlarda duyulacak
yaşamın ağırlığı...
Gece olacak birazdan.
sofralarda yokluklar...
Bebelerin benizleri sarı;
ellerinde bez bebeklerle
girecekler uykunun koynuna.

III
Genç anneler uyanacak
sabahın alacasında.
Soru sormasın diye çocuklar
bir türkü tutturacaklar.
O türküler ki Yunuslar'dan...
Bedrettinler'den Pirsultanlar'dan
süzülüp gelen;
asırların türküsü...
Söylenip yayılacak,
söylenip çoğalacak.

28.02.2017, Çobançeşme

SUR HAPİSHANESİNDE BİR TOLAZ

■ **VEYSİ ÜLGEN**

Sayım sonrası uzandıkları hayal mabedi üç katlı ranzalar, akşam karavanasını devirdikleri üç adımlık koridor, saçtan örülü tavan ve betondan on dört adımda biten havalandırmasıyla bir eski sur hapishanesin de bugün on sekizine girecek.

Oysa şimdi Keçiburcunda akşam serinliğinde Hevsel manzarasında Dicle'ye dalarken cigara yakıp afat Aysel'i hayal etmeyi tercih ederdi.

Sabah eğitim sporu yaptıran Şehmuz abênin deyimiyle şimdi gerçeklere dönmenin zamanı. Burası da Keçiburcu gibi Surların kenti ayırdığı başka bir köşesi ve burada bir başkadır cigara yakarken Aysel'i hayal etmenin tadı.

Lakin bu hapishane köşesine memur koğuşu demelerine hiçbir anlam veremiyor. Yoksa burası diğer koğuşlardan daha iyi mi ki memur koğuşu diyorlar. Öyle olsa ona annesinin öğretisi ile en iyisi şükretmek kalıyor.

Çaresi yok, mahkemeye kadar burada kalacak. Belki yıllarca kalacak. Siyasi abêlere uyması lazım yoksa bu cehennemde Sur kûçelerinin belalısı Hamdullah, namı diğer tolaz[1] Hemdo için zaman pir[2] fena olacak.

Soruyor kendine, on sekiz gündür burada ne arıyorum diye?

Biliyor, o talihsiz zaman da Ofisten geçmese burada olmayacaktı! Polisi görünce yolunu değiştirse, meraklanmayıp basın açıklaması denilen o kalabalığı izlemese, polis saldırdığında cadde boyu kaçsa, Kasaplar kahvehanesine sığınmayıp kapı yüzüne kapatılmasa ve polis onu yaka paça yakalamasa burada olmayacak, Aysel dışında bir derdi olmayacaktı.

Bu kente cezaevine girmek olasılığını buraya düşünce anlaması ona acı veriyor. Biliyor, onu yakalamazlarsa başka bir Hamdullah burada olacak, tüm mesele olasılıklar kentinde yaşamak. Dört gün siyasi şube, dört gün bağlar E tipi ve on gündür burada tutulması ona cezaevine girmenin olasılıkları hangi coğrafya da yaşadığını fazlasıyla hatırlıyor.

Siyasi şubeye alındığı ilk geceden beri on sekiz gündür kimsenin yüzüne küfür edemiyor ve sanki içinde bir torba yük biriktirmiş.

Şehmuz abê den çekinmesem burada her gün gardiyanlara ana avrat küfür edecek. Ama polislerin çekilmez o pis küfürlerini hatırladıkça da nefretleniyor. Dışarı çıksa mahalleli ona hala Tolaz Hemdo dese ne yapacak? Yine kavga mı edecek. Fakülteli devrimci abilerinden öğrendiği şeyler var. Tolazlık, qirixlix[3] artık geride kaldı.

Mayıs ile Diyarbakır sıcağı koğuştan önce saçtan örülü tavan ısıtıyor. Herkes sabah sayım sonrası havalandırmaya çıkmayı sabırla bekliyor. Kaldığı en üst ranza da uyku tutmamış, gardiyanın havalandırma kapısını açmasını dört gözle bekleyip sayım sonrası kendini havalandırmaya atıvermiş.

Şimdi havalandırmanın doğu duvarına yaslanmış volta atan siyasi abêleri izliyor. Derken havalandırmadan gündüz çalışmaya gittiğini iddia eden memurlar da birer birer çıkıyorlar. Sıcaklığa aldırmadan sıcağa rağmen sırtından atmadığı beyaz parlak çeketiyle en son çıkan rüşvetten tutuklu koğuştakilerin Hemê Apo dediği, gardiyanların da müdür bey dedikleri yüzü buruşuk, her daim güleç ve şakacı adam

"Ne oldu Tolaz! Surat falan gitmiş!" diyor sırıtarak. En kibar hali bile alaycı yönünü kapatamadığı için konuşması rahatsız edici. Kafasında şimşekler çakıyor. Havalandırma kapısında ki sandalyeyi kafasına geçirmesi an meselesi. Arkasında duran uzun boylu kıvırcık saçlı esmer yüzlü tıp öğrencisiyle yüz yüze gelince sakinleşiyor. Ona söz vermiş kimseyle kavga etmeyecek, küfür etmeyecek diye.

"Olmadı müdür bey!" diyor fakülteli Serdar abê.

Müdür ona dönüyor, sırıtan yüzü biraz asılıyor. Sonra buraya geldiklerinde ona söylediğini tekrarlıyor.

"Eğer bu ülkede Turgut Özal cumhurbaşkanı olursa sen de doktor olursun. Siyasi şubedeyken komiserin de fakülteliye "Bize el kaldırırsan ha, ulan göreceksin seni mezun ettirmeyeceğim!" diye tehditler savurduğunu hatırlıyor.

"Bu memlekette kimin cumhurbaşkanı olacağı hiç umurumda değil. Bu düzende kimin ne olacağına bakmıyoruz, dü-

zenin yıkılması asıl hedefimiz. Ama inadına doktor olacağım!" diyor.

Nasıl olmuşsa kendini adamla yüz yüze buluyor. Müdür sırtına bir el vuruyor.

"Ne yapalım Hamdullah, babanın hewşin'î[4] nerden getirax!" diyor ve gardiyanın açtığı demir kapıdan çıkıp gidiyor.

Son memur da gittikten sonra yine siyasilerle başbaşa. Orta yaşlı saçları dökük hafif göbekli, dokuz yıldır mahpus yatan Şehmuz abê.

"Bizim burada rüşvetçi memurlarla tutulmamız doğru değil. Bu rüşvetçilere ne anlatsan hava civa arkadaş. Yirmi dört saat eğitim versek boş" diye sitem ediyor. Hamdullah söylediklerini üzerine alıyor. Öyle ya son üç gündür bu adamdan hayatında görmediği eğitimi alıyor. Okula bu kadar emek verseydi bu sene Liseyi bitiriyor olacaktı. Onlara olmazsa burada kafayı yiyecek ki eğitim falan ona koymuyor.

Şehmuz abê duracak gibi değil. Kapıya serçe vurarak "Gardiyan! Gardiyan!" diye bağırıyor. Kapıyı genç bir gardiyan açıyor.

"Burada kalmak istemiyoruz. Dilekçemize yanıt vermiyorsunuz. Müdürüne söyle. Burada bir gün bile duramayız. İdareye söyle bugün bizi buradan almazlarsa eyleme geçeceğiz!"

"Müdür bey dilekçenizi savcılığa gönderdi. Birkaç gün sabredin sizi buradan alacaklar"

Hava ile birlikte ortalık ısınıyor.

Acaba ne yapacaklar? Şimdiden merak ediyor.

Barikat mı kuracaklar?Gardiyanlarla mı çatışacaklar? Bu sorular kavgacı yanını okşuyor.

Yoksa açlık grevine mi girecekler?

İşte onu asla yapamaz. Her türlü çatışmaya razı ancak asla aç kalamaz. Ne de olsa Sur kûçelerinin çocuğu. İyi ki E tipinden Saraykapı cezaevine getirilmişler. İyi ki evine yakın ve hapishanede olsa kendi yanık kara taşlarla çevrili şehrinde kalıyor. Ve bunu düşündükçe kendisini iyi hissediyor.

Bugün görüşeceği babası en azından uzak bir yere gitmeyecek. Buradan Xançepek geceleri yıldızlar kadar uzak olsa da bir kilometre yazmadığını biliyor. Herkes havalandırmadayken o koğuşa girdi, en alt ranzaya uzandı, gözlerini kapatıp Aysel'li olmayacak rüyalara dalıyor.

Düşlerin ortasında kendini babasının kendisine atacağı fırçalara da hazırlıyor. İyi ki görüş kapalıydı. Yoksa babasının onu evire çevire eşek sudan gelinceye kadar döveceğini çok iyi biliyordu. Bir de daha uzak bir cezaevine gitmek zorunda kalsaydı babasının gazabı da şüphesiz artacaktı.

"Ziyaret saati" diye bağırıyor posbıyıklı gardiyan.

Havalandırma kapısından sonra mazgalları pas tutmuş demir kapılar geçildikten sonra dar bir koridora götürülüyor. Kalın taç duvarın ortasında demir kalın tellerle çevrili ancak kafasını koyabilecek pencerelerle dolu dar bir koridorda diğerleriyle beraber bekletiliyor. Ziyaretçi yüzleri pencerenin arkasında birer birer geçiyor. Yüzlerinden konuşmalarından fakülte öğrencileri olduğu anlaşılıyor. Durduğu yerde Aysel'in ki gibi beyaz bir kız yüzü görüyor.

"Merhaba" diyor kız. "Kasaplardan önünden alınanlardan mısın?"

"Evet abla." Alışkanlık böyle kızlara her zaman abla demekten kendini alamıyor. Ben öğrenci değilim abla. Olayı seyrediyordum. O yüzden aldılar."

"Peki birinin polisi dövdüğü doğru mu?"

"O içeride adı Serdar abi. Polis açıklama okuyan birini yakalamaya çalıştı. Serdar abi de öğrenciyi tutmiş bırakmadi. Sonra polis öğrenciyi bıraktı Serdar abê polise önce vurdi sonra kafasını tutup koltuğunun altına koydi. Sonra ben kaçtım. Birden başka bir şey görmedim."

Kendini yine polis sorgusunda hissetmiş ve kısa kesmiş, kalbi küt küt atıyordu. Bunun karşısında böyleyse babasına ne diyecekti. Sonra toparlandı

"Serdar abêyi çağırayim. "Gülüyordu kumral, saçları dalgalı ve düzgün, yeşil gözlü alımlı kız.

O anda Serdar onlara yanaştı. Bir tebessüm etti ve uzaklaştı. İkisinin birbirini tanımadığını anlamıştı.

"Serdar abê şimdi bize bakti."

"Onu şahsen tanımıyorum. Beni okulda döven polislere vurduğu için teşekküre edeceğim. İzin verseler elini öpmek isterim." Kız birden geri çekildi. "Son söylediğim aramızda kalsın!"

"Adım Hamdullah. Belki soran olursa mutlaka babamdır. Ben burada olacağım. "Sonra koridorda başka biriyle heyecanlı heyecanlı heyecanlı görüşen Serdar abêye sesleniyor.

"Serdar abê bir kız seni soruyor Serdar abê görüşmeyi bitiriyor. Kendini geri çekip ona yol veriyor. Kaç zaman geçiyor Serdar abênin sesi yükseliyor.

"Ne o yakışıklı birini mi arıyordun, küçük burjuva! Biz o eylemde direndik direndik. Kızlara hava atmak için dayak yemedik!"

"Niye bu kadar bozuldun. Daha cümlemi bitirmedim "kız hâlâ orada. "Hamdullah bunun

sinirleri çok bozuk çok mu işkence yapmışlar“ diye devam etti.

Bu keşmekeş içinde birkaç dakika sonra pencerede tellerin ardında kır saçlı pos bıyıklı babası görünüyor.

“Wallahi baba benin hiç suçim yok. Qurban olam bana kizma! Akşamüstü kasaplar durağından geçiyordum. Bağlara halama uğrayacaktım. Birden ortalık karıştı. Herkes bir tarafa kaçtı. Ben kasaplar qehwesine sığındım. Şerefsizin oxli qehweci kapiyi kapattı. Polisin biri beni kolumdan çekip aldı. Üstümde piçax wardi. Olmasa belki bırakacaxdi. Solci talebeler eylem yapmış. Wallahi doxri söyliyem!”

“Biliyem!”dedi emektar babası. İlk defa onu böyle sakin ve sabırlı görüyor. O ise hâlâ masumiyetini anlatmaya çalışıyor.

“İşte o anda orada epey kişiyi almışlar. Şansım yox. Ne alakam olacax solci talebelerle. Elhamdülillah ben Müslümanım! Qurân çarpsın! Doxri söyliyem. ”Babasına söylediklerini polise de söylediğini fark etti. Babası susmuş onu dinliyordu. Hiçbir şey söylemiyor öylece ona bakıyordu

“Seni çok dövdiler mi qûro”[5]

“Olay yerinde birkaç yumruk, tekme dışında dayax yemedim. Hücrelerde tutiler. Çok karanlixti. Dört gün aç kalmişam bavo. İşkence wardi bavo. Çıxliklar kulağımda çinlî. Sonra tutuklayıp eline kelepçe koydilar. Önce Bağlar E tipine götürdiler. Dört gün sonra cezaevi müdüri bizi buraya gönderdi. Orada siyasiler war bizi bu yüzden getirdiler. Saçlarımızı sıfıra vurmak istediler ancak fakülteliler itiraz edince vazgeçtiler.

O anda bir hıçkırık duydu. Tellere başını dayadığında karşısında ağlıyordu. Oysa onu hiçbir zaman ağlarken görmemişti. Bildiği babası şu ana kadar bir torba küfür etmişti.

İkisi yalnız kalmıştı. Gardiyanın uyarısıyla oradan zorlukla ama mutlu bir şekilde havalandırmaya döndü. Güneş dönmüş gölge havalandırmaya düşmüştü. Serdar abê koğuş kapısına kürsü atış elinde Samsun sigarasını efkarlı efkarlı çekiyordu. Gidip yanına oturdu.

“Baban nasıldı?” dedi

“Wallahi abê şaşkinam. Hiç kizmadi. Heyret ağladı.” der demez göz yaşlarını tutamadı. Ne kadar ağladı bilmiyordu ama Serdar abê hüzünlü bakışlarla onu izliyordu.

“Bizim arkadaşlar da dışarıda bırakılmamız için eyleme geçmişler. Onlara epey kızmış küfür etmiş.”

Birlikte cigaraya devam etiler.

“Abê o kız kimdi!”

“Siktir et! Hukuktan bir zilli işte. Polise yumruk atanı merak ediyormuş. Geldi tanıştık. Beni görünce biraz somurttu. Yakışıklı birini bekliyormuş. Hayal kırıklığına uğradı. Tipe göre değer veren malın biri işte. Bunu yakışıklı çocuklar tez harcar.“

“Serdar abê sen de tolazlar gibi koniştin“ dedi. Serdar silkindi. O anda Şehmuz abê de başlarına dillenmişti.

“Özür dilerim Şehmuz abê. Bana seni daha yakışıklı bekliyordum deyince çok sinirlendim.”

“Seni şu halinle görünce söylenmiştir. Genç kız diyebilir. Niye ona kızıyorsun? Sen de kendine biraz çeki düzen ver. Anladık yaraların berelerin var ama traş olabilirsin. Saçlarını kestirebilirsin. Mesela görüşe çıkarken temiz bir gömlek giyebilirdin. Hem kız ne kadar küçük burjuvaysa sen de o kadar küçük burjuvasın.“

“Küçik burjuva nedir bilmiyem ama Serdar abê welleh dilin bozildi qirix gibi kizdin.” Serdar abê kizacağı yerde kahkahalarla gülüyordu. Sonra koğuşa gitti. Dönünce üzerinde başka bir gömlek vardı.

Bu esnada havalandırmanın kapısı açıldı.

“Hamdullah hazırlan, çıkıyorsun!” dedi gardiyan.

Ne zaman geldiğini bile fark etmemişti.

“Avukatına üst mahkemeye verdiği itiraz kabul edilmiş. Çıkıyorsun”

Evet çıkıyordu. Eşyalarını çabucak toparladı. Şehmuz amcanın kestiği karpuzu yedi. Mehmet'in Samsun cigarasından bir yudum çekti. Sonra dışarı çıktı. Mehmet abênin dediği gibi öğrenciler mahkemenin önünde ki bahçede oturmuş hep birlikte ‘Çav bella‘ söylüyorlardı. Yanlarından sessizce geçti. Emek sinemasının sokağından evine doğru hızlıca gözü kapalı gittiği ara sokaklara daldı. Evine yaklaşmışı ki sokakta komşusu Nazoya rastladı.

“Hemdo günlerdir nerdesen?”

“Hepisxaneden”

“Ne oldi oxlim”

“Qehpenin birini piçakladim. Birkaç gün istirahat ettim. Çixtim bomba gibiyem.”

“Xeberimi eyi dinle. Ga Wedo senin Aysel'le asili”

“Ula ben oni doxramazmiyim. Bana bir satir bul! Görsinler Tolaz Hemdo'nun xezebini!” ■

NOTLAR

[1] Sokakta başıboş gezen kişi. Sorumsuz kişilere verilen ad
[2] Çok
[3] Tolaz, serseri ile yakın anlamda kullanılır
[4] Avlu
[5] Oğul

DÜŞÜNCEDEN

■ **GÜLBİN SODAN**

"Tüllerin arkasından baktım. Şimdilik günlük sıradanlığında sokak. Ama gelecekler. Ölümle yüzleşeceğimiz bir yer olacak burası.

Dönüp ona bakıyorum. Masanın önünde oturmuş, dergileri karıştırıyor. Okuyor mu, okur gibi mi yapıyor? Nasıl bir kayıtsızlık bu? Nasıl bir duruş?

'Beni tanımıyorsunuz', diyorum, suçlu bir tedirginlikle. Ama evinizde saklıyorsunuz. Yaşamınızı ortaya koyarak. Dost değiliz, sevgili değiliz. Neden yapıyorsunuz bunu?"

Başını kaldırıp, dingin bir mavilikte bakıyor:

— Düşüncelerinizi paylaştığım için. Yazdıklarınızda dile getirdiğiniz düşünceleri. Benim için düşünce vardır. Kişi yok.

Hem, kim kimi tam olarak tanıyabilir ki? Aynı evde yıllarca yaşayanlar, gerçekte tanıyor mu birbirini?

Afallamış kalıyorum. Güçlükle toparlayıp üsteliyorum:

— Ama bir yakınlık olmalı! Hiç değilse bir geçmiş? Eski bir bağ?

Dergileri masaya bırakıp kalkıyor:

— Söylemiştim; Düşünceleri severim ben. Düşünceyi paylaşırım. Bunun kişisel bir duyguyla ilgisi yok. Geçmişle de. Geçmişte paylaşılan şeyleri de gördük.

Size duygusal bir yakınlık sunamam. Boynunuza da sarılamam. Ölüm, sıradan bir gerçeklik artık. Biz de sıradan bir tutumla karşılamalıyız onu. Her zaman olduğumuz gibi. Ayrıcalık yok.

Sıra dışı tavrı düş gücümü aşıyor. Nerede yaşıyor bu kız? Uzaydan mı gelmiş?

Masanın karşısındaki koltuğa oturuyorum. Yüzümde nasıl bir anlatım gördüyse, sırtını dönüp duvardaki resmi düzeltiyor. Çıkıp gidesim geliyor evden.

Yapamayacağım tek şey susmak:

— Düşüncelerim, belki de kendimi doyurmak içindir. Obur benliğimi beslemek için; gururumu, özgüvenimi. Belki aşağılık duygumu gidermek için yazıyorumdur. Belki yalan söylüyorum. Olamaz mı?

İnce bir gülümseyişle dönüyor:

— İçecek bir şeyler ister misiniz? Gerginliğini azaltır.

Şarap, kadehler ve çerez tabağıyla geliyor mutfaktan. Masaya geçiyoruz.

"Düşüncenin şerefine!", diyorum, kadeh kaldırırken.

— Savunduğunuz düşünceler, benim de düşüncelerim. Yokluğunuz, düşüncelerinizin de yokluğu olacak. Düşüncelerin özgürce iletilmesinden yanayım. Onları neden yazdığınızı irdeleyip duramam.

Gizliden bir utanç kaplıyor içimi. Yürekliliğinden utanıyorum. Beni aşan soyluluğundan. Kendimi onun yerine koymaya çalışıyorum. Ben olsam yapabilir miydim?

"Bir kitap değilim ben", diyorum umutsuzca; "Bir insanım. Birlikte öleceğiz. Düşünceden öte bir şey bu.

Ayrıca değiştirebilirim de yazdıklarımı. Şimdiki düşüncelerimin tam karşıtı yönünde. Bunu yapan öyle çok ki!"

"Çok geç", diyor önemsemeden; "Çoktan yapmış olmalıydınız bunu. Yok edilmek için aranmadan çok önce.

Diyelim, sizin güvenmediğiniz kadar güveniyorum yazdıklarınıza. Sevgi değil midir bu? Okumayı, duygudan ayıramazsınız. Düşünceden de. Okuduklarım, beni kendimle yeniden tanıştırıyorsa, bu yepyeni bir duygu da yaratır. Okumak, özgürleştirir. Elbet nitelikli şeyler okumak. Özgürlükten daha yüce bir sevgi tanımıyorum."

İçimi titretiyor yanıtı. Kusursuzluğu sarsıyor. İsimsiz bir aydınlıkta doğuyorum geceden. Gözyaşlarım boşanarak bakıyorum yüzüne:

— Ama ben seviyorum seni. Aşk bu. Ve düşüncelerimden çok daha gerçek. Sen kadın, ben erkek olduğumuz için değil. Bu çok güzel olsa da.

Kalkıp sımsıkı sarılıyorum ona. Göğsüme bastırıyorum.

El ele çıkıyoruz evden, koşar adımla.

"Seviyorum", diye haykırıyorum sokaklarda: "Ve korkmuyorum ölümden." ■

GERÇEĞİN GÜCÜ

■ **İBRAHİM OZAN**

Dinle beni hele bir yol
Gerçeğe zincir kar etmez
Bu böyledir hep böyle bil
Gerçeğe zincir kar etmez

Şafak söker güneş doğar
Işık karanlığı kovar
ne susar ne boyun eğer
Gerçeğe zincir kar etmez

İnsanlığın sesidir o
Hayatın sevdasıdır o
Bilimin kendisidir o
Gerçeğe zincir kar etmez

Merdani dik duruş gibi
Hep ileri dönüş gibi
Yel su toprak güneş gibi
Gerçeğe zincir kar etmez

TARİHTEN BİR YAPRAK: TANYA

■ **MEHMET DESDE**

Nazi Almanya'sı, 22 Haziran 1941'de sosyalizmin anavatanı Sovyetler Birliği'ne saldırdı. İşgalin adını 'Barbarossa Harekâtı' koymuşlardı. Nazilerin saldırısı ile birlikte ilk anlarda Sovyet Birlikleri bozguna uğradı. Sovyet hava kuvvetlerinin büyük bir bölümü daha havalanmadan yok edildi. Nazi orduları kısa bir süre içinde Moskova'nın kapılarını dövmeye başladı. Sosyalizmin anavatanı tehlikede idi. Yapılması gereken tek şey, Nazilere karşı direnişi örgütlemek ve Nazi sürülerini ülkeden çıkartmaktı. Batılı askeri uzmanlar, Kızıl Ordu'nun Nazilerin saldırılarına kaç hafta dayanabileceğini tartışıyordu! Naziler, Polonya'yı bir ayda, Belçika ve Hollanda'yı birkaç gün içinde ve Fransa'yı kırk günde dize getirmişlerdi. Nazi İmparatorluğu'nun Sovyetler Birliği'ne saldırısı ile Sovyet halkları SBKP(B) önderliğinde savaşın esas unsuru haline gelmişti. Naziler tüm savaş makinaları ile Sovyetler Birliği'ne yüklenmişlerdi.

Savaşın ilk on iki günü boyunca Stalin kamuoyuna hiçbir açıklama yapmadı ve halkın önüne çıkmadı. Emperyalist burjuvazi, Stalin'in Moskova'dan kaçtığı, şaşkınlığa uğradığı vb. açıklamalar yapıyordu. 30 Haziran 1941'de, Stalin başkanlığında Devlet Savunma Komitesi kuruldu. Nazi saldırısından on iki gün sonra Stalin, radyodan ülkeye seslenen bir konuşma yaptı. Konuşmasında Stalin, askeri durumun bir özetini yaptıktan sonra, geri çekilme halinde düşmanın eline geçmesini önlemek için her binanın, her yiyecek kırıntısının yok edilmesini gerektiren "kavrulmuş toprak" politikasını anlattı. Düşman hatlarının

gerisinde gerilla birliklerinin oluşturulması gerektiğini belirttikten sonra, tehdit altında bulunan batıdaki tüm savaş fabrikalarının Sibirya'ya taşıma görevine başlanılması direktifini verdi. (Bkz. Radyo konuşması, Stalin Eserler, Cilt XIV, s. 258-265, İnter Yayınları, İstanbul, Aralık 1993.)

Tarihte unutulmayanlar vardır. Unutulmayanlar, yaptıklarından, ettiklerinden, mücadelelerinden, buluşlarından, yazdıklarından, tarihe damga basmalarından ötürü unutulmayanlar kervanına katılır. İnsanlık düşmanı katiller/diktatörler ise tarihin çöplüğünde yerini alır. Aradan 76 yıl geçti. Sosyalist anavatan savaşında ölümsüzleşen birçok kahraman(lar) vardır. Tanya da unutulmayan kahramanlardan biridir. Tanya'yı tanıtmak ve mücadelesinden öğrenmek gerektiğine inanıyorum.

Tanya 13 Eylül 1923'te, Tombov yakınlarında dünyaya gözlerini açtı. Gerçek adı Zoya Anatolyevna Kosmodemyanskaya idi. Tanya takma ismiydi. Yazı boyunca Zoya yerine Tanya diyeceğim. Şanslıydı Tanya. Sosyalizmin hüküm sürdüğü bir ülkede yaşama merhaba demişti. Babası kütüphaneci, annesi taşrada öğretmendi. 1925'de, Tanya'nın kardeşi Aleksandr Kosmodemyansky doğdu. Tanya'nın babası Anatoliy Kosmodemyansky, 1933'de geçirdiği bir ameliyat sonrası yaşama veda etti. Babasını kaybettikten sonra, annesi ve kardeşiyle birlikte Moskova yakınlarına taşındı. Kitaplarla büyüdü. Daha 15'inde Puşkin'i, Tolstoy'u, Cervantes'i, Goethe'yi, Shakespeare'i okudu. Beethoven ve Çaykovski dinledi. 16 yaşında Sovyetler Birliği Komünist Partisi gençlik örgütü "Komsomol"a katıldı.

Tanya, ezilenin yanında, zulmün karşısında, gerçeği korkusuzca savunandı. Nazi orduları Moskova'ya ilerliyordu. Kızıl Ordu gerilere çekiliyordu. Naziler, Moskova'nın kuzeyinde Yakroma'ya ve güneyinde Tula şehrine ulaştılar. Nazi sürüleri ile Kızıl Ordu, Moskova önlerinde karşılaşacaktı. Moskova boşaltılmaya başlanmıştı. Her gün yeni bir yer işgal ediliyordu. 1941'in Eylül sonuydu. Sovyetlerin Avrupa'daki topraklarının en önemli kısmı işgal altındaydı. İşgal altındaki topraklarda askerler ve siviller partizan birlikleri kuruyordu. Cephe gerisinde şehirler direnişe hazırlanıyordu. Sovyet halkı, milyonlarca ölü ve esir askerin yerine geçmek için eğitiliyordu. Tanya, 18'ine yeni basmıştı. Tanya, Ekim sonunda Sovyetler Birliği Komünist Partisi gençlik örgütü Komsomol'un Moskovalı üyeleriyle birlikte Kızıl Ordu'ya gönüllü yazıldı.

31 Ekim 1941 de, Tanya ve 2 bin gönüllü Komsomol üyesi "Kolizey" sinemasında toplandı. Oradan da sabotaj okuluna gönderildi. Sabotaj, keşif bölümünün savaşçıları gibi yetişti. Tanya, partizan birimi olan 9903'e (Batı Cephesi Kurmayı) atandı. Ekim 1941'de birliğine katıldı ve bin kişiden sadece yarısı savaştan sağ çıktı. 4 Kasım'da, Tanya ve bir grup Komsomol, Volokolamska bölgesine gönderildi. Verilen tüm görevler başarı ile yerine getirildi. Naro-Fominsk yakınlarındaki Obukhovo köyünde diğer partizanlarla cepheye geçti ve Almanlar tarafından işgal edilen topraklara girdiler. 27 Kasım 1941 tarihinde bir Alman süvari alayının konuşlu olduğu Petrischevo köyünü yakmak için bir emir aldı.

Tanya'nın sorgu süreci ve idam sehpasına yürüyüşünü anlatan Haşim Hüsrevşahi'nin İngilizceden çevirdiği yazıyı aynen alıntılıyorum:

"Zoya, Almanların işgalindeki Rus köyü, Petrişevo'da bir ahırı ve birkaç evi ateşe verdi. Ancak, işbirlikçi bir Rus onu fark ederek patronlarına ispiyonladı. Patronlar işbirlikçiyi bir şişe votkayla mükâfatlandırdılar. Ardından Almanlar Zoya'yı başka bir evi ateşe vermek üzereyken yakaladılar. Onu, kumanda merkezi olarak kullandıkları askeri barakaya götürdüler. Ev sahibi mutfağa gitmek istediğini söyledi. Komutan bizzat kendisi Zoya'yı sorguladı, Rusça konuşarak.

"Kimsin?" diye sordu Albay.

– Söylemem!

– Ahırı ateşe veren de sen miydin?

– Evet!

– Maksadın ne senin?

– Sizi yok etmek!

…

Sessizlik…

– Ön cephe hattını ne zaman geçtin?

– Cuma günü.

– Çok hızlı gelmişsin buraya!

– Neden zamanı boşa harcamalı?

Zoya'ya onu kimin gönderdiğini ve beraberinde kimlerin olduğunu sordular. Onlar, Zoya'nın onlara yoldaşlarının nerede olduklarını söylemek zorunda olduklarını istediler. Kapı aralığından Zoya'nın yanıtı duyuldu:

"Hayır! Bilmiyorum, söylemeyeceğim."

Ardından kayış havada şakladı ve çıplak bir etin yarıldığı duyuldu. Birkaç dakika sonra, genç bir asker odadan fırlayarak mutfağa gitti ve başını elleri arasına alarak, sorgulama ve kırbaç sesi susuncaya kadar orada oturdu. Ama Zoya'ya darbeleri indirenler gülüyorlardı. İki ev sahibi saydılar: iki yüz darbe! Zoya sustu. Ve ardından bir kez daha söyledi:

"Hayır! Söylemeyeceğim!" Ancak bu kez sesi zayıflamıştı.

Sorgulama bittiğinde Zoya'nın alnında, kolları ve bacaklarında siyaha çalan geniş morluklar oluşmuştu. O, yarı çıplak ve yalın ayaktı. Elleri arkasında bağlanmıştı. Dudakları şişmiş ve ağzı kan içindeydi. Belli ki bağırmasın diye tartaklanmıştı. Su istedi. Ev sahibi Ruslardan biri elinde bir bardak suyla ileri çıktı. Ancak Alman gardiyan daha hızlıydı. Masanın üzerindeki yanan gazyağı lambasını hızla kaptığı gibi Zoya'nın ağzına tuttu. Rus, Zoya için yalvarmaya başladı. Alman ona hırlayıp homurdandı, ancak gönülsüz bir şekilde yol verdi. Zoya iki bardak dolusu su içti. Ardından askerler karargâhta toplandılar, kızın etrafını sardılar ve eğlenmeğe başladılar. Bazıları onu yumrukladılar, diğerleri yanan kibritleri çenesi altına tuttular ve onlardan biri ise Zoya'nın sırtını testereyle kesti.

Askerler yeterince eğlendikten sonra dağıldılar. Gardiyan tüfeğini hemen ateşe hazır hale getirdi ve Zoya'ya ayağa kalkıp ve evden çıkmasını emretti. Onu zorla sokaklarda yürüttü. Süngüsü neredeyse Zoya'nın sırtına değiyordu. Dışarısı soğuktu, -20 derece. Yalınayak, alt giysilerinden başka üzerinde giysisi olmadan, Zoya, işkencecisi için yeterince soğuk olmaya başlayıncaya ve sıcak karargâha dönmek isteyinceye kadar karın üzerinde yürütüldü. Zoya akşam saat 10'dan sabah saat 2'ye kadar karargâhta gözaltında tutuldu ve her saat başı gardiyan onu 15-20 dakika süre için sokağa çıkardı.

Sonunda başka bir gardiyan görev aldı. Bu seferki daha az kötü ve daha az zalimdi ve Zoya'yı sokağa çıkmaya zorlamadı. O, Zoya'nın kollarını çözdü. Ev sahiplerinden yastık istedi. Böylece Zoya oradaki bankın üzerine uzanabildi. Biz onun uyuyup uyumadığını bilmiyoruz, fakat gece boyunca Zoya'dan bir ses çıkmadığını biliyoruz. Mosmor olmuş, soğuk çarpmış, donmuş ayakları çok acı vermiş olmalı. Sabah olunca askerler içeri girdiler. Onlardan biri tekrar Zoya'ya sordu:

–Bize kim olduğunu söyle!

–Zoya yanıtlamadı.

–Bize Stalin'in nerede olduğunu söyle! Nerede seni kurtaracak olan Stalin?

–Stalin görevinin başında! Hepimiz gibi!

Ev sahibi ve karısı sorgulamanın devamını duymadılar. Zira onları evden çıkarmışlar ve sorgulama bitince içeri almışlardı. Yaklaşık o zaman olmalıydı, Almanlar Zoya'nın tırnaklarını çekmişlerdi. (Tırnaklar Zoya'nın vücudunda değildi.)

Sabah saat 10 civarında, onlar Zoya'yı giyindirdiler ve göğsüne bir yafta astılar: "Ev kundakçısı!" Zoya'yı meydana, idam sehpasının yanına kadar yürüttüler. İdam alanı kılıçlarını çekmiş atlı adamlarla kuşatılmıştı; yüz Alman askeri ve bir sürü memur. Köy halkı zorla idamı izlemeye getirilmişlerdi. Kirişten salınan ilmik altında idam sehpası üst üste konmuş iki kutuydu. Cellatlar Zoya'yı kutuların üzerine çıkarıp ilmiği boynuna geçirdiler. Askerlerden biri fotoğraf makinesini sehpaya fokus yapmaya çalışıyordu. Komutan cellada beklemesini işaret etti. Zoya fırsattan yararlanarak köylülere doğru bağırdı:

"Yoldaşlar! Neden bu kadar üzgünsünüz? Ben ölmekten korkmuyorum! Ben halkım için ölmekten mutluyum! Cesaretli olun! Almanlara karşı savaşın, yakın onları, zehirleyin!"

Zoya'ya yakın duran bir Alman onun ağzına vurmak istedi, ama o başını geri çekti ve bu kez Alman askerlere dönerek bağırdı:

"Siz beni şimdi asacaksınız, ama ben yalnız değilim. İki yüz milyon insanız ve siz bizim hepimizi asamazsınız! Yoldaşlarım benim ölümümün intikamını sizden alacaklar. Almanlar! Geç olmadan teslim olun! Zafer bizim olacak!"

Cellat urganı çekerek ilmeği Zoya'nın boynunda sıkılaştırdı. İki eliyle kuvvetlice çekti. Zoya parmakları ucunda duruyordu. Tüm kuvvetiyle bağırdı:

"Elveda yoldaşlar! Savaşın, korkmayın!"

Zoya'nın bedeni bir ay boyunca asılı kaldı. Crismas haftasında, bir avuç sarhoş Alman, ona bıçak darbeleri indirdiler ve sol memesini kestiler. Bunun ardından, komutan bu cinayetlerini gizlemek için Zoya'yı gömmeye karar verdi."

(İngilizce Kaynakça: http://revent.org/zoya/martyrdom.html)

Ocak 1942'de Kızıl Ordu, Petrischevo köyünü Nazilerden kurtardı. Tanya'nın idam sehpasında fotoğraflarını çeken asker bir operasyon sırasında öldürüldü. Tanya'nın erkek kardeşi Alexander Kosmodemyanskay, Alman faşizminin yenilgisinden bir ay önce cephede öldü. Tanya ve Alexander kardeşler, Sovyet Birliği kahramanı unvanını aldılar. Tanya'nın madalyasını Sovyet devlet başkanı Mihail Kalin tarafından Tanya'nın annesine verildi.

Nazilerin yenilgisinden sonra Tanya'nın naaşı Moskova'da Novodeviçye Mezarlığına gömüldü. Partizan Tanya'nın heykeli halen Moskova Metrosu önünde durmaktadır. Dünya yazarları, şairleri, eylem adamları, sanatçı ve heykeltıraşları Tanya hakkında birçok ürün ortaya koydu. 1944'de Sovyet sineması onun anısına bir film yaptı. 1968 yılında astronom Tamara Mikhailov-

TANYA

(...)

bursa cezaevinde karşımda resmin
bursa cezaevinde,
belki duymamışsındır bile bursa'nın ismini
bursa'm yeşil ve yumuşak bir memlekettir.
bursa cezaevinde karşımda resmin
sene 1941 değil artık, sene 1945
moskova kapılarında değil artık
berlin kapılarında dövüşüyor artık seninkiler
bizimkiler
bütün namuslu dünyanınkiler..
tanya;
senin memleketini sevdiğin kadar
ben de seviyorum memleketimi
seni astılar memleketini sevdiğin için
ben memleketimi sevdiğim için hapisteyim
ama ben yaşıyorum
ama sen öldün
sen çoktan dünyada yoksun
zaten ne kadar az kaldın orada
on sekiz senecik...
doyamadın güneşin sıcaklığına bile...

(...)

na Smirnova tarafından keşfedilen küçük gezegene "1793 Zoya" adı verildi. Tanya'nın öyküsü, birçok harekete ilham kaynağı oldu.

Sene Şubat 1945. Nâzım Hikmet Bursa Hapishanesi'nde yatıyor. Annesi Celile Hikmet, Nâzım'ı ziyarete gider. Celile Hanım çantasından bir Fransız gazetesinden haber kupürünü çıkarıp Nâzım'a verir. Fransız gazetesi, genç bir Rus kadının fotoğraflı haberini yayınlamıştır. Naziler Almanya'ya geri çekilmiştir. Kızıl Ordu, Berlin'e doğru ilerlemektedir. Tanya'nın resimleri Smolensk yakınlarında öldürülen Alman askerlerinin fotoğraf makinesinde bulunmuştur. Fransız gazetesinin yayınladığı resimler Tanya'nın resimleridir. Tanya'nın resimleri ilk kez 1943'te yayınlanır. Tanya'nın kahramanlığı savaşan milyonlarca çocuk ve gencin anısına tüm dünyaya yayılır. Tanya'nın korkusuzluğu, sosyalist anavatan savaşındaki kahramanlığı Bursa'da Nâzım'ı bulur. Nâzım, cephelerden gelen haberleri dikkatlice okur. Tanya'nın öyküsünü, Nâzım hapiste, annesi Celile Hanımın getirdiği Fransız gazetesinden öğrenir. O gece oturup Tanya şiirini yazar. Nâzım'ın Tanya şiirinin bir bölümü şöyledir:

Nâzım bu şiiri yazdıktan sonra 1951'de Moskova'ya gider. Havaalanında büyük bir ilgiyle karşılanır. Yazar ve şair arkadaşları Nâzım'ı sıcak karşılar. Kucak dolusu güller Nâzım'a verilir. Nâzım'ın yanına bir kadın yaklaşır ve bir gül uzatarak, şöyle der: "Ben Zoya'nın annesiyim, hapishanede yazdığınız Zoya şiirinin kahramanı benim kızımdır", der.

Tanya'nın öyküsü bir örnektir. Tanya'lar olmasaydı Naziler yenilgiye uğratılamazdı. Nazilere karşı Sovyet halkları ölümüne tarihsel bir zafer kazandı. Sosyalist anavatan savaşında 22 milyon Sovyet vatandaşı yaşamını yitirdi. Ön saflarda çarpışan 600 bin parti üyesi öldü. Moskova önlerine kadar dayanan, Nazi sürülerine karşı verilen savaşta, gösterilen kahramanlıklar, ölümüne yürütülen bir savaş, romanlara, filmlere konu oldu. Tanya korkusuzdu. Başeğmedi. İşkencecilerini dize getirdi. Ser verip sır vermedi. Davaya bağlıydı ve idam sehpasında Nazilerin yenileceğini haykırıyordu. Tanya daha 18 yaşındaydı. Tanya'nın mücadelesi ve sosyalizme olan inancı bize örnek olmalıdır. Katledilişinin 76. yıldönümünde Tanya'yı saygıyla anıyorum.

04 Eylül 2017 ■

SİNEMA NOTLARI

TARİHİ BİR OSCAR GECESİ

■ **ANUŞ PAZARCIYAN**

2017 Oscar ödül töreni, ödül törenleri tarihinde özel bir yere sahip olacak. Milyonlarca TV seyircisinin canlı izlediği törende bir "ilk" yaşandı. Oscar töreninin zirvesi olan "En İyi Film" ödülünün açıklanması sırası geldiğinde heyecan doruk-ta idi. İyi filmler vardı yarışan. Kısa liste, ilk kez 5'ten 9'a yükseltilmişti. En iyi film ödülü için yarışan 9'luk kısa aday listesi şu filmlerden oluşuyordu: Arrival, Fences, Hacksaw Ridges, Hell or High Water, Hidden Figures, Lion, La La Land, Manchester by the Sea ve Moonlight. Her zaman olduğu gibi aday filmlerden kısa parçalar gösterildi. Artık sıra kazananın açıklanmasına gelmişti.

Açıklamayı yapmak için sahneye Warren Beatty ve Faye Dunaway davet edildiler.

50 yıl öncesinin Bonnie ve Clyde'i sahnede idiler. Ne güzel filmdi. "Yeni Hollywood"un yolunu açan filmlerden biri idi Arthur Penn'in "Bonnie&Clyde"i. Filme, bu filmin unutulmaz çiftine vurulmuştum ilk gördüğümde. 20'li yaşlarında polis kurşunlarıyla delik deşik edilen Bonnie ve Clyde'i beyaz perdede sonsuzlaştıran Faye Dunaway şimdi 76 ve Warren Beatty şimdi 80 yaşında, 2017'nin "en iyi film" Oscar ödülünü açıklamak için sahnede idiler. Bütün

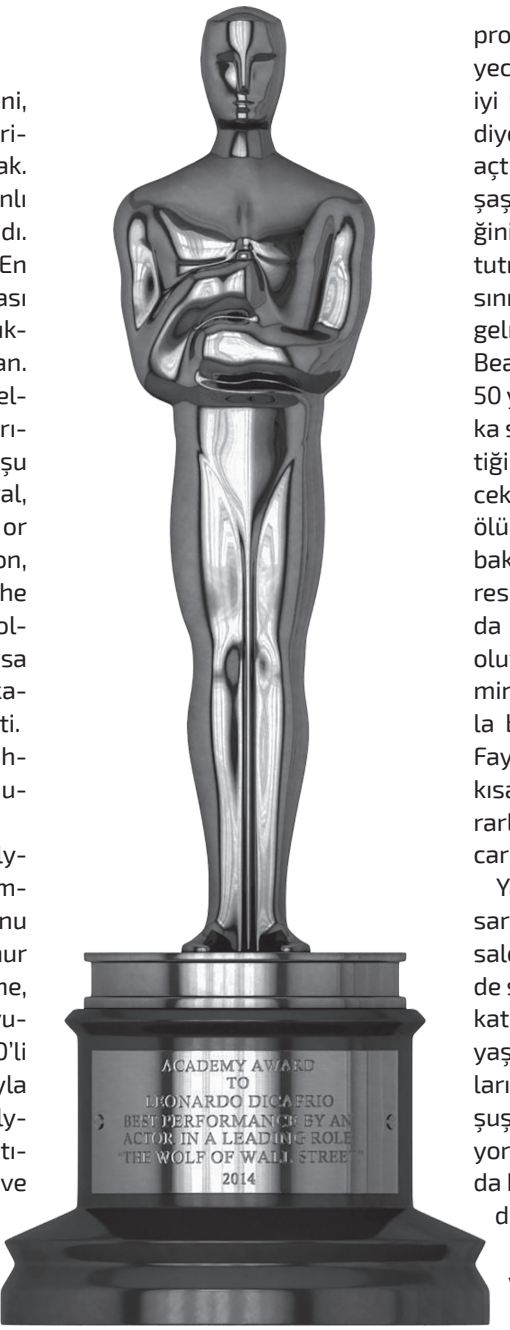

profesyonelliklerine rağmen heyecanlı idiler. Warren Beatty, "en iyi film" için verilen Oscaaaar" diyerek elindeki zarfın kapağını açtı, içinden çıkardığı karta baktı, şaşırdı, bir daha baktı. Ne diyeceğini bilemedi. Herkes nefesini tutmuş cümlenin tamamlanmasını, "…. 'e gidiyor " sözcüklerinin gelmesini bekliyordu. Warren Beatty çaresizlik dolu bir bakışla, 50 yıl önceki filmde beraber banka soyduğu ve birlikte ölüme gittiği sevgilisine döndü. 50 yıl önceki filmin son sahnesinde, ölümle yüz yüze oldukları andaki bakışa benzer bir bakıştı bu. Çaresiz. Sevgi dolu. Faye Dunaway da ona soran gözlerle baktı. Ne oluyor, neden söylemiyordu filmin ismini. Warren elindeki kartla birlikte sorumluluğu devretti Faye'a. Faye Dunaway, kartı aldı, kısaca bir göz attı ve Bonnie kararlılığıyla sonucu açıkladı: "Oscar La La Land"a gidiyor.

Yapımcılar, oyuncular ve ekiple sarmaş dolaş oldular ve bütün salonun ayakta alkışları eşliğinde sahneye çıktılar. Bu arada fakat sahnede acayip bir karmaşa yaşanıyor, Oscar töreni sorumlularından birileri telaş içinde koşuşturuyor, birbirleri ile konuşuyor, Bonnie ve Clyde'da aralarında konuşarak olanları anlamlandırmaya çalışıyorlardı.

Warren'in eline yeni bir zarf vermişti Oscar yöneticileri. Artık sıra Oscar heykelciğinin

sahiplerine verilmesindeydi. Fakat sahnedeki telaş yatışmak bilmiyordu.

Birden La La Land yapımcılarından biri bağırmaya başladı. "Hayır, Hayır bir yanlışlık var. Kazanan "Moonlight", "Şaka değil bu. Ciddiyim". Sonra 80'lik Warren Beatty'nin elinden, eline karmaşa içinde tutuşturulan yeni zarfı kapıp içinden kartı çıkarıp, kameralara tuttu. "En iyi film için Oscar Moonlight'a gidiyor" yazıyordu kartta.

Ortalık daha da karıştı. Ardından Warren Beatty olanları açıklamaya çalıştı. "Özür dilerim. Ama zarfı açıp okuduğumda şunu gördüm. Emma Stone, La La Land. Ne yapacağımı şaşırdım. Bu arada zarfı Faye'a verdim. O da La La Land'ı kazanan olarak açıkladı."

Burada araya sunucu Jimmy Kimmel girip "Bütün kabahat sende yani" diyerek durumu güya bir şaka ile kurtarmaya çalıştı. Ama olan olmuştu. O mükemmel şov makinesi bu kez doğru çalışmamıştı. Herhangi bir aksilik hâli için düşünülen yedek zarflardan, en iyi kadın oyuncu için verilen Oscar zarfı yedeği, Warren Beatty'ye yanlışlıkla "en iyi film" için Oscar zarfı yerine verilmişti. O da yanlışlığı görmüş ve fakat herhalde bunun olamayacağını düşünerek, ne yapacağına karar verememişti. Faye Dunaway ise 50 yıl önceki film sevgilisinin kararsızlığını yanlış bir kararla aşmıştı. Kartın üst tarafındaki "Emma Stone"u atlamış, La La Land bölümü ona yetmişti. Öyle ya 24 dalda verilen Oscar ödüllerinin 13'ünde, toplam 14 adaylığı olan "rekorlu" bir filmdi La La Land. Ve "en iyi film" dalına gelene kadar zaten 6 dalda Oscar ödülü La La Land'a gitmişti. Favori olan La Land'ın "en iyi film" ödülünü de alması hiç te şaşırtıcı olmazdı. Fakat kazanan, önce kazandığı anons edilen La La Land olmadı!

En iyi film Oscar'ı böylece biraz gecikmeli ve biraz kaotik ortamda gitti Moonlight'a. Ve Oscar tarihine 2017 Oscar töreninde yaşanan bu olay, "en büyük Oscar töreni yanlışlığı" olarak geçti.

2017'nin tarihe geçecek başka bir özelliği ise, 2016'daki sıfır temsiliyetin tersine, bu yıl siyah sanatçıların Oscar adaylıklarının Oscar tarihinde görülmemiş boyutlarda olmasıydı.

Gördüğüm Oscar'lılar En çok aday & En çok kazanan

La La Land

(ABD-2016) (Âşıklar Şehri)
Yönetmen&Senaryo: Damien Chazelle
Kamera: Linus Sandgren
Sahne düzeni: David Wasco ve Sandy Reynolds-Wasco
Müzik: Justin Hurwitz
Oyuncular: Ryan Gosling, Emma Stone, John Legend, Rosemarie DeWitt, J. K. Simmons, Finn Wittrock, Sonoya Mizuno, Callie Hernandez, Jessica Rothe, Tom Everett Scott, Josh Pence, Trevor Lissauer, Jason Fuchs, Hemky Madera, vd.

Bu yılın en fazla dalda (13) Oscar adayı olan ve en fazla Oscar ödülü (6) alan filmi "La la Land".

1950'li yılların Hollywood'unun en sevilen film janrlarından biri olan "Müzikal" tarzında bir film.

Bir imkânsız (mı?) Aşk filmi.

Hayallerin ve yıldızların kenti Los Angeles'te yaşayan "Seb" (Ryan Gosling) ile Mia'nın (Emma Stone) çıkarsız, güzel ve fakat imkânsız aşkının filmi. Geleceğe yö-

nelik hayalleri olan iki sanatçı Seb ve Mia. Seb bir caz piyanisti. Hayali ustaların çaldığı bir caz kulübü açmak, orada onlarla birlikte çalmak olan bir genç adam. Fakat parasız. Partilerde keyboard çalarak, ya da restoran piyanisti olarak kazanıyor hayatını. Mia ise aslında iyi bir tiyatro yazarı, oyuncusu ve yönetmeni olmak isteyen bir genç kadın. Fakat bu onun kendine güveni olmadığı için gizlediği hayali. Onun yerine, birlikte kaldığı üç genç kadın arkadaşı ile birlikte Hollywood'da ünlü bir artist olma hayali peşinde casting'ten casting'e koşan bir genç kadın oyuncu. Parasız. Hayatını arada bir küçük roller aldığı dizilerden aldığı para ile ve Hollywood'da Warner Bros stüdyosunda bir Cafe'de çalışarak sürdürüyor.

Film bugünün tipik bir trafik olgusu ile başlıyor. Los Angeles. Tıkanmış, trafiğin yürümediği bir otoyol. Arabaları içinde sıkıntılı bekleyen ne yapacağını bilemeyen insanlar. Birdenbire arabadan inip dans etmeye başlayan bir genç, sonra ona eşlik etmeye başlayanlar ve mükemmel bir koreografi ile hemen bütün müzik ve dans tarzlarını birleştiren kalabalık, rengârenk, hayat dolu bir şölen. Daha başından 'ben ayrı bir filmim' diyen bir başlangıç. Seyirciyi şaşırtan, vuran bir giriş. Bu şaşırtan dans sahnesi ertesinde yine normal hayat. Korna sesleri, birbirine kızan, küfreden, nah gösteren normal sürücüler. Mia ile Seb'in hiç te romantik olmayan ilk karşılaşması.

Film kış, ilkbahar, yaz, sonbahar başlıklı dört bölüm; sonra da kış başlıklı bir epilog biçiminde bölümlüyor kendini.

İlk iki bölümde Seb ile Mia'nın yanlış zamanda, yanlış yerde, yanlış ortamda üç karşılaşmasını izliyoruz. İki zıt kutbun karşılaşmaları bunlar. Birbirini çeken iki kutup. Tanışma, buluşma, atışma ve sonunda plenataryuma yapılan bir gece gezmesinde âşık olma. Kelimenin gerçek anlamında bulutlar üzerinde yürüme! Yürüme ne, dans etme, havalarda uçma.

Yaz. Gerçek anlamda birbirini tanıma. Birbirinin hayallerini öğrenme. Birlikte yaşama. Bunun zorlukları. Seb'in aslında hiç istemediği bir müzik grubunda ünlenmesi. Uzun turneler. Ayrılıklar. Mia'nın, Seb'in teşviki ile tiyatroya yönelmesi. Gerçek hayalini yaşaması ve büyük başarısızlığı. Umudunu yitirip anne/babasının evine dönmesi. Seb'in onu zorlaması ile yeni bir castinge gitmesi. Ve kabul edilmesi. Çekim için Paris'e gitme. Zorunlulukların aşkın önüne geçmesi.

Kış: 5 yıl kadar sonrası. Mia başarılı ve ünlü bir sinema oyuncusudur. Evlenmiştir. Mutlu bir evliliği ve bir çocuğu vardır. Hollywood'a gelir. Bir zamanlar çalıştığı Cafe'de Mia'nın orada çalıştığı sırada ünlü bir kadın oyuncu kahve almaya geldiğinde gördüğümüz sahneyi bir kez daha görürüz. Bu kez kahve alan ünlü kadın oyuncu Mia'dır. Seb'in ne yaptığını bilmeyiz.

Ve Kış/Epilog: Mia ve eşi bir gece Los Angeles'te bir galadan geri dönerlerken kente inip gezmek isterler. Bir lokalden gelen müzik sesi onları lokale çeker. Burası bir caz kulübüdür. "Seb"in yeridir. O hayallerini gerçekleştirmiş, istediği kulübü açmıştır. Şimdi kendi seçtiği müzisyenlerle kendi istediği müziği yapmaktadır. Mia ve Seb göz göze gelirler. Seb ilk yanlış zamanda/yanlış karşılaşmalardan birinde çaldığı şarkıyı, karşılaşmalardan birinde düet olarak söyledikleri "city of stars"ı çalar. Şarkı boyunca bu öykünün mutlu sonlu alternatifini görürüz perdede. Fakat gerçek hayat başkadır. Lay lay lom… La La Land değildir gerçek hayat! Şarkının sonunda Mia ve eşi kalkar çıkarlar.

2016'da, 1950'li yılların tekniği ile cinemascope ve o yılların sevilen tarzı ve estetiği ile bir müzikal film çekmek cesaret ister. Damien Chazelle Wiplash'te cesur bir yönetmen olduğunu göstermişti.

1950'li yılların müzikal film janrını, o günün estetiği ile, cafcaflı kodakcolor renkleriyle güne taşımak ve kitsch kıyılarında dolaşıp, kitsch olmamak ustalık ister. Damien Chazelle La La Land'la ustalık yolunda ilerlediğini gösteriyor.

En iyi yönetmen+En iyi Kamera+ En iyi kadın oyuncu+En iyi Müzik+En iyi film şarkısı … (Justin Hurwitz, Pasek ve Paul) +En iyi sahne düzeni dallarında Oscarlar La La Land'a gitti.

Bu bir yanı ile Amerikan sinemasına övgü ve saygı filmine, Akademinin verdiği cevaptı.

"En iyi Film"

Moonlight

(ABD-2016) (Ay Işığı)
Yönetmen: Barry Jenkins
Senaryo: Barry Jenkins, Alvin McCraney
Oyuncular: Ashton Sanders, Alex R. Hibbert, Trevante Rhodes, Mahershala Ali, Shariff Earp, Duan Sanderson, Janelle Monáe, Naomie Harris, Jaden Piner, Jharrel Jerome, André Holland, Herveline Moncion, Rudi Goblin, Edson Jean, Patrick Decile vd.

Bu yılın "en iyi film" Oscar'ını alan Moonlight (Ay Işığı), başarılı bir tiyatro oyununun uyarlaması. Tarell Alvin McCraney'in "Siyah çocuklar ay ışığında mavi görünür" isimli üç perdelik tiyatro oyununda homoseksüel bir siyah gencin öyküsü anlatılıyor. Bu oyunu sinemaya aktaran yönetmen Barry Jen-

kins, tiyatro metnine oldukça sadık kalan uyarlama senaryonun da yazarlarından biri. Moonlight "en iyi uyarlama senaryo" dalında da Oscar aldı. 8 dalda adaylıkla bu yılın La La Land'ın ardından gelen "en çok dalda Oscar adayı" olan filmi idi. Film'de Juan rolünü canlandıran Mahershala Ali de "en iyi yardımcı aktör" Oscar'ını aldı.

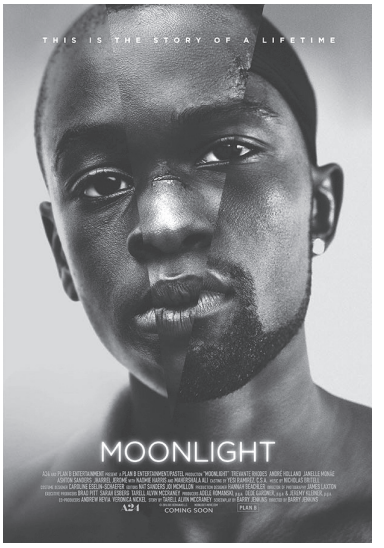

Film üç bölümden oluşuyor.

Birinci bölüm **"Ufaklık"** başlığını taşıyor. Bu bölümde filmin baş karakteri Chiron'un çocukluğunu görüyoruz. Dokuz yaşındaki Chiron'u Alex R. Hibbert canlandırıyor.

ABD'de uyuşturucu pazarının merkezlerinden biri olan Miami'de, uyuşturucu bağımlısı annesi Paula (Naomie Harris) ile birlikte yaşayan bir siyahi çocuk Chiron. Babası o daha bebekken terk etmiş onları. Cılız, içine kapanık, hâli, konuşması, yürüyüşü diğer çocuklardan değişik. Okul arkadaşlarının alay ve şiddete varan mobing nesnesi. Onu "ufaklık" diye anıyorlar. Okulda kendine destek olan tek kişi, ona şiddete karşı kendi savunması gerektiğini anlatan ve yer yer onu koruyan Kevin (Jaden Piner). Chiron bir gün yine okul arkadaşlarının şiddetinden kaçarken sığındığı metruk bir evde Juan (Mahershala Ali) ile karşılaşıyor. Juan bu evi "depo" olarak kullanan bir uyuşturucu satıcısıdır. Küba kökenli Juan iyice korkmuş olan ve konuşmayan Chiron'u kadın arkadaşı Teresa (Janelle Monáe) ile birlikte yaşadığı evine götürür. Chiron'u kendi çocukları gibi bağrına basar Teresa/Juan çifti. Chiron geceyi onlarda geçirdikten sonra, Juan ertesi günü Chiron'u, endişe içinde olan annesinin yanına götürür. Juan ile Chiron'un annesi arasında geçen diyalogda, annesi için Chiron'un onu hayata bağlayan en önemli insan olduğunu, annenin Chiron'u kaybetme korkuları içinde yaşadığını öğreniriz. Bu yüzden Chiron'un üzerine bir anaç tavuk gibi çökmüştür çaresiz Paula. Juan ona, Chiron'u eve kapatmamasını, Chiron'un kendi ayakları üzerinde durabileceğini vb. anlatır. Birkaç gün ertesinde Chiron'u okul ertesinde Juan ve Teresa'nın evinin bahçesinde Juan'ı beklerken görürüz. Juan giderek Chiron'un aradığı babalık rolünü üstlenir. Ona kendi vücudunu, tarzını sevmesi gerektiğini anlatır. Bir yüzme havuzu ziyaretinde Siyah'ın güzelliğini anlatırken, Küba'da geçen çocukluğundan kalan bir deyişi aktarır: 'Ay ışığında siyahlar mavi görünürler.' Bölümün sonunda geçerken Chiron tesadüfen annesinin de Juan'ın müşterileri arasında olduğunu öğrenir.

İkinci Bölüm "**Chiron**" başlığını taşımaktadır. Chiron şimdi 16 yaşındadır. Koleje gitmektedir. Ufaklık dönemi geride kalmıştır. Epey uzamıştır Chiron (Ashton Sanders). Ve fakat hâlâ ince, zayıf, çelimsizdir. Bu arada su testisi su yolunda kırılmış, Juan ölmüştür. Chiron'un annesinin bağımlılığı daha da artmış, kadın kendini satmaya başlamıştır. Chiron'un kendisini bu hâlde görmesini istememektedir. Onu sıkça evden kovmaktadır. Teresa, Chiron'un bu durumlarda ve aslında başı her sıkıştığında başvurduğu limandır, onun koruyucusu ve destekleyicisidir. Okulda yine yalnız başınadır. Sınıftaki oluşan kliklerin hiçbirinde yer almaz. İlk okulda beraber olduğu Kevin'de (Jharrel Jerome) aynı kolejdedir. Güçlü, kuvvetli, içinde yer aldığı klikte kavgacılı-

ğı ile saygın ve kızlar/kadınlarla cinsel ilişkileri konusunda en çok konuşanlardan biridir. Maçoluk saygınlığın temel ölçütüdür. Kevin ve Chiron, bir akşam Miami'nin bir plajında tesadüfen karşılaştıklarında, birlikte esrar çeker ve sevişirler. Bu Chiron için ilk cinsel deneyimdir. Sonrasında sınıfın baş maçosu Terrel'in (Patrick Decile) Chiron'un başkalığını görüp, onu sürekli aşağılaması vardır. Terrel sonunda Kevin'i kışkırtarak Chiron'la Kevin'i bir dövüşte karşı karşıya getirir. Kevin aslında Chiron'dan çok daha güçlü ve kavgacıdır, kavgayı en kısa sürede bitirerek Kevin'i "korumak" istemektedir. Fakat Kevin pes etmez. Yere her düşüşünden sonra yeniden kalkar. Korkunç vahşi bir dayak sahnesidir yaşanan. Chiron yüzü gözü kan içinde terk eder okulu. Ertesi sabah Chiron'u ders ortasında sınıfa girip Terrel'in kafasında bir sandalyeyi kırarken görürüz. Bir isyan patlayışıdır bu. Nerde ise ölümcül sonuç doğurabilecek bir patlayış. Alelacele çağrılan polis Chiron'u tutuklayarak götürür.

Üçüncü bölüm "**Siyah**" başlığını taşıyor. Burada Chiron'u 10 yıl kadar sonra bambaşka bir kimlikle görürüz. Hapishane yılları onu bütünüyle değiştirmiş görünmektedir. İyice kaslanmış, boynunda nal gibi altın bir kolye, dişlerin bir bölümü altın kaplama, altında bir lüks cabrio Amerikan arabası, maço bir uyuşturucu satıcısı olarak karşımızdadır şimdi Chiron (Trevante Rhodes). İçinde yaşadığı uyuşturucu çevresinde adı 'Siyah'tır. Mal verdiği küçük satıcılara karşı acımasızdır. Kendine örnek aldığı Juan'ın bir benzeridir. İyi para kazanmakta, tehlikeli yaşamaktadır. Annesi bağımlılıktan kurtulanların yaşadığı bir terapi-huzur evinde yaşamaktadır. Arada bir ziyaretine gittiğinde, kendisinin ona en fazla ihtiyacı olduğu dönemde ona yardımcı olamayan annesi, şimdi ondan anlayış beklemekte, daha sık gelmemesinden yakınmaktadır. Ona olan sevgisini açıklamaktadır. Aslında Teresa anne olarak ona biyolojik annesinden daha yakındır. Hayat böyle sürerken günün birinde Chiron'un tutuklandığı günden beri görmediği Kevin'den (André Holland) bir telefon gelir. O şimdi bir küçük bir restoranda çalışmaktadır, bu arada evlenmiş ve kısa süre önce de boşanmıştır. Küçük bir oğlu vardır. Onunla birlikte yaşamaktadır. 'Siyah'ın ününü duymuştur. İlk okulda onun Chiron'a taktığı isimdir Siyah. Merak etmektedir onu. Görüşmek istediğini söyler. Chiron 'belki, bir ara yolum oralara düşerse' diyerek geçiştirir bu isteği.

Günün birinde Chiron'un habersiz bir şekilde Kevin'in çalıştığı restorana gider. Kevin önce tanımaz onu. Çünkü karşısında bambaşka biri, vurduğunu devirecek bir vücut yapısına sahip, gangster tipli bir siyah vardır. Kim olduğunu anladığında ona kendi yaptığı ve servis ettiği bir yemekle ziyafet çeker, birlikte içerler. Gece Miami sokaklarında sohbet ederek Kevin'in evine giderler. Kevin ona özel hayatı hakkında sorular sorduğunda, birlikte yaşadığı biri olup olmadığını sorduğunda, içine kapanık, hislerini açıklamada zorluk çeken, gerçek Chiron çıkar ortaya. Hayır, birlikte yaşadığı bir insan olmamıştır hiç. Kevin hayatı boyunca ona "dokunmuş olan" tek insandır.

Ay Işığı, hemen bütün oyuncuları siyah ve Latinolardan oluşan bir film. Amerikan sinemasında bu yapısı ile belki bir ilk. 2016 Oscar'ında hemen hemen hiçbir siyahi sanatçı Oscar ödülü almak bir yana, aday bile gösterilmemişti. Ve bu haklı olarak siyah sanatçıların büyük tepkisini çekmiş, boykot çağrıları yapılmıştı. Ay Işığı, hemen bütünüyle siyahlardan ve Latinolardan oluşan oyuncu kadrosu ile beyaz ırkçılara 'biz de varız, burdayız' diyen bir film.

Ay Işığı, Miami'de belli bir çevre içinde yaşayan siyah insanların ve Latinoların şiddet ve yoksulluk dolu bir çevrede, yoksulluktan çıkmak için kendilerine bırakılan tek yolun şiddet, çeteleşme vb. olduğunu anlatan bir film. Bunu yaparken hiçbir moral yargılamasında bulunmuyor. Mahkûm etmiyor, ya da güzelleme yapmıyor. Kamera sanki bir sosyolog, toplumun bir kesitini inceliyor, aktarıyor.

Moonlight'ta yalnızca bir siyah ya da göçmen olmanın zorluğunu değil, aynı zamanda bizzat kendileri dışlanmış olanlar içinde homoseksüelliğin nasıl bir dışlanma nedeni olabildiğini görüyoruz.

Ben Moonlight'i içeriği dolu, eleştirici, anti ırkçı, her türlü dışlamaya karşı, insancıllığa çağrı filmi olarak gördüm ve sevdim.

Birlikte gördüğüm arkadaşlardan bazıları çok karanlık ve karamsar buldular. Karanlık konusunda belki haklılar; estetik olarak bütün film koyu mavi bir filtre ile çekilmişe benzer resimlerle dolu. Fakat anlatılan hayatlarda aydınlık olan tek şey, kişisel küçük mutluluklar. Bunlar da ancak büyük bedeller ödeyerek ancak gizli yaşanabiliyor. Karamsarlık sorununa gelince, dünya daha önce de dediğim gibi "lay lay lom" ya da "La la Land" dünyası değil. Kaldı ki orda da mutlu son yoktu.

Kısaca: Bence Akademi "en iyi film" ödülünde Moonlight'i, La La Land'a tercih ederek doğru bir seçim yapmıştır. La La Land, çok daha fazla seyirci çekecektir.

Gelecekten Haberler

Arrival

(ABD-2016) (Geliş)
Yönetmen: Denis Villeneuve
Oyuncular: Amy Adams, Jeremy Renner, Forest Whitaker, Michael Stuhlbarg, Mark O'Brien, Tzi Ma vd.

Franko-Kanadalı yönetmen Denis Villeneuve'ün Arrival'ı 2017 Oscar'ına 8 dalda aday olarak girdi. Sonuçta "En İyi Ses Kurgusu" Oscar'ı ile çıktı yarışmadan.

Arrival bilim kurgu tarzında bir felsefe filmi bence. Kimiz, neyiz, nerden gelip, nereye gidiyoruz, kendi dışımızdaki canlılarla ilişkimiz bu arada yer kürede dışımızdaki doğayla ilişkimiz ne, eğer geleceğimizi önceden görebilse idik, hayatımızı nasıl yaşardık gibi soruları soran, bunun üzerine düşünmeye, tartışmaya çağıran bir film.

Tabii yalnızca iyi yapılmış, güzel oynanmış, mükemmel teknik efektli bilim kurgu filmlerinden biri olarak da seyredilip, unutulabilir de.

Film gizemli bir sahne ile başlıyor. Lüks bir evde, bir panorama önünde bir genç kadın. Onun gözünün önünden geçen bir kısa hayat hikâyesi görüyoruz: Doğan, anne babasıyla mutlu büyüyen, umarsız bir hastalıktan çok genç yaşta ölen bir genç kız.

Bu gündüz düşünü gören genç kadın dilbilimci Dr. Louise Banks'tır (Amy Adams). Dünyanın değişik bölgelerine aynı anda 12 uzay aracı gelmiştir. 450

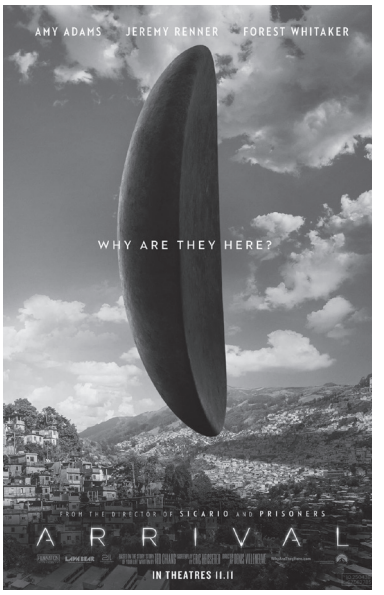

metre yüksekliğinde kapalı midye biçiminde ve sanki yer çekimi yokmuş gibi havada asılı duran madeni araçlardır bunlar. Değişik ülkelerdeki askeri aygıtların, haber alma örgütlerinin vb. bu araçlar içindekilerle temas kurma çabaları sonuç vermemiştir. Araçlar 18 saatte bir, yere bakan taraflarında bir kapak açmakta, yer çekimi ile istedikleri gibi oynayarak ve kendi seçtikleri insanların belli bir yere kadar aracın içine gelmesine izin vermektedir. Aracın içinde "yedi ayaklı" yaratıklar, insanlarla aralarına cam gibi ve fakat geçilmez bir duvarla mesafe koymakta ve o "cam" üzerine ayakları ile şekiller püskürtmektedir. ABD'nin Montana kenti yakınındaki araçla temas için bir askeri kamp kurulmuştur. Temastan sorumlu Binbaşı Cooper (Forest Whitaker) diğer temas çabaları sonuç vermediğinde, dilbilimci Louise Banks'ı ve fizikçi Ian Donnelly'i (Jeremy Renner) kendi ekibinde çalışmaya çağırır. Louise ve Ian, uzaylılarla iletişim kurmak için uzay aracına girerler. Karşılarında camın gerisinde, Abott ve Costello olarak adlandırdıkları iki uzaylı vardır. Süreç içinde özellikle dil bilimci Louise'nin cama püskürtülen şekillerin aslında bir yazı dili olduğunu anlaması sonucu basit bir komünikasyon mümkün hâle gelir. Ancak geliş amaçları konusunda soru sorup bunun cevabını alabilmek için, kullanılan kavramların iki ayrı kültürde ne anlama geldiğini ortaya çıkarmak gereklidir. Bunun için zamana ihtiyaç vardır. Fakat "güvenlik sorumluları" en başta askerler, yer çekimi ile istedikleri gibi oynayabilecek kadar ileri bir tekniğe sahip olduğunu gördükleri uzaylıların düşmanca amaçlar için geldiklerinden emindirler. Medya da sürekli "dünyanın uzaylılarca işgali" ya da yok edilmesi horor senaryoları üretmekte, dünyada tam bir panik havası esmektedir.

12 ayrı ülkede 12 ayrı uzay aracında uzaylılarla temas kurmaya çalışan ekipler arasında sağlanan temas sayesinde bütün devlet kurumları ve yöneticileri, güvenlik kurumları aslında uzaylıların geliş amacını öğrenme konusunda zamana ihtiyaç olduğunu bilmektedir. Fakat panik ve uzaylıların da bugünün insanları gibi düşünüp,

hareket edecekleri var sayımı, düşmanca bir gelişten yola çıkılmasını beraberinde getirmektedir. Askeri opsiyonun devreye girme ihtimali büyümekte, askerler sabırsızlanmaktadır.

Montana'da bir bölüm asker görüşme için kapağın açılmasına fırsat bilerek uzay aracının içine bir bomba yerleştirir. Louise ve Ian görüşme için açık kapağa geldiklerinde araçtan çıkan suikastçilerle karşılaşırlar. Suikastçilerin engelleme çabalarına rağmen onlar içeri girerler, Büyük bir patlama yaşanır. Fakat uzaylıların koruması sayesinde Ian ve Louise patlamadan yara almadan kurtulur, araç dışına atılır, kapak kapatılır.

Sonrasında askerin ve güvenlik güçlerinin kendi aralarında silahlı çatışmaları vardır.

Güvenlik açısından kamp boşaltılmaya başlanır. Louise ve Ian'ın da evlerine dönmeleri istenir. Artık uzaylılarla dünyalılar arasında bir askeri çatışma kaçınılmaz görünmektedir. Louise bütün engellemelere rağmen uzay aracına gider. Kapak açılır. O tek başına içeri alınır. Abott vardır karşısında. Costello patlamada ölmüştür. Aradaki "cam" kaldırılmıştır. Doğrudan temas içinde Abott Louise'ye onun filmin başında, gündüz düşünde gördüğümüz geleceğini gösterir. Aslında uzaylılar barışçı bir amaçla gelmiş, bir hediye getirmişlerdir. Getirdikleri hediye dünyanın geleceğinin bilgisidir. 3000 yıl sonra çünkü uzaylıların dünyanın yardımına ihtiyacı olacaktır. Dünyada askeri çözüm yanlıları içinde en şahin olan Çin'li general Şang (Tzi Ma) ile Louise uzaylıların tekniği sayesinde doğrudan temas kurar ve ona eşinin ölümü konusunda kimsenin bilmediği bilgileri aktararak, onu uzaylıların ne amaçla geldikleri konusunda ikna eder.

Louise uzay gemisinden ayrıldıktan sonra, "midyeler" eşzamanlı olarak dünyayı terk ederler. Öyle ya dünyalıların "öteki"lerden öğreneceği bir şey yoktur. Küçük bir azınlık dışta tutulursa, bugünün dünyalıları için "öteki"ler olsa olsa düşmandırlar!

Louise ise o uzaylıların aslında dünyalıların geleceğini okumaları sayesinde Ian ile evleneceğini, bir kız çocukları olacağını ve fakat o kız çocuğunun çok genç yaşta öleceğini bilmektedir.

Bu geleceği değiştirme imkânı vardır elinde. Peki istemekte midir?

Geleceği bilsek ve elimizde bugünden atacağımız adımlarla o geleceği değiştirmek imkânına sahip olsak ne yaparız?

Louise her halükârda, Ian'la birlikte geleceği olduğu gibi kabullenen bir yol seçiyor kendine.

İnsanlık da geneli itibarıyla böyle davranmıyor mu?

Bugün örneğin ekonomik sistemin böyle sürmesi hâlinde dünyanın barbarlık içinde çöküşe gideceğini biliyoruz. Bugünkü ekonomik sistemin ve yaşam tarzının sürdürülmesi hâlinde ekolojik dengenin, dünyayı bir dizi canlı, bu arada insanlar için de yaşanır bir yer olmaktan çıkaracak biçimde bozulacağını biliyoruz. Bunun açık işaretlerini her gün yaşıyoruz. Peki ne yapıyoruz? Aynen devam!

Fenches

(ABD-2016) (Çitler)
Yönetmen: Denzel Washington
Senaryo: August Wilson
Oyuncular: Denzel Washington, Viola Davis, Mykelti Williamson, Russell Hornsby, Saniyya Sidney, Jovan Adepo, Stephen Henderson vd.

Amerikan'ın en ünlü siyah oyun yazarlarından August Wilson'un aynı adlı oyunundan Denzel Washington tarafından sinemaya uyarlanan "Fenches" bu yılki Oscar ödüllerine 4 dalda aday olarak girdi.

Anlatılan 1950'li yılların sonlarına doğru ABD'nin Pennsylvania eyaletinin Pittsburg kentinde çöpçü olarak çalışan Afro-Amerikan Troy Maxson'un öyküsü.

Denzel Washington yönetmenliğini ve yapımcılığını da üzerlendiği filmde baş rolü de kendi oynuyor. Troy Maxson'un eşi Rosie'yi canlandıran Viola Davis "en iyi yardımcı kadın oyuncu" Oscar'ını aldı. Filmin senaryosunu da yazan August Wilson film çekimleri sürerken öldü. O, bu oyununun sinemaya mutlaka siyah bir yönetmen tarafından aktarılması konusunda ısrarcı idi ve bu konuda stüdyolardan gelen ve bu ön şartı kabul etmeyen bir dizi öneriyi geri çevirmişti.

Troy Maxson uzun yıllardır Rosie ile mutlu bir evlilik sürdüren, ailesine iyi bir hayat yaşatabilmek için çok çalışan bir işçidir. İyi bir hayattan anladığı

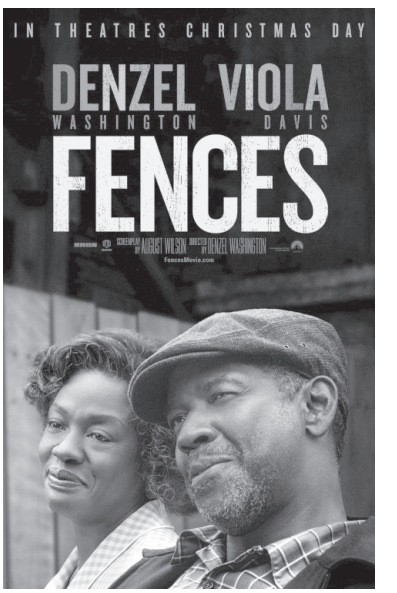

"kendine ait olanı belirleyen çitler" içinde yaşanan bir hayattır. Film boyunca Maxson'u, çalışma hayatı dışında, evin bahçesini yandaki bahçeden ayıracak tahta perdeyle uğraşırken görürüz. Uzun yıllardır içinde kiracı olarak oturduğu bahçeli küçük evi kısa süre önce nihayet satın almıştır. Satın alırken de savaşta başından vurulmuş olan ve şimdi bakıma muhtaç kardeşi Gabriel'e (Mykelti Williamson) verilen tazminatı kullanmıştır. İki oğlu vardır. Ayrılmış olduğu birinci eşinden olan oğlu Lyons'un (Russell Hornsby) hayali iyi bir caz müzisyeni olmaktır.

İşsiz olan Lyons sadece babasının maaş aldığı günlerde ziyarete gelmekte, "borç" alıp gitmektedir. Troy'un ona sürekli tavsiyesi, boş hayalleri bırakıp doğru dürüst bir iş bulması, bir baltaya sap olmasıdır.

Rosie ile evliliğinden olan oğlu Cory (Jovan Adepo) ergenlik çağındadır. Koleje gitmektedir. İyi bir beyzbol oyuncusudur. Hayali profesyonel, ünlü bir beyzbol oyuncusu olarak kariyer yapmaktır.

Bir siyah genç için yoksulluktan kurtulmanın ve toplumda kabul görebilmenin en kestirme yollarından biridir bu. Kendisi de gençliğinde aynı hayallere sahip olan ve hayalleri ırkçı toplum duvarında tuz buz olan Troy için bu, "boşa zaman harcamak"tır. Cory böyle boş işlerle uğraşacağına, Troy'un en ağır koşullarda çalışarak finanse ettiği eğitimine yoğunlaşmalı, iyi bir meslek sahibi olmalıdır. Troy ile Cory'nin karşı karşıya geldiği durumlarda Rosie'nin araya girmesiyle engellenmektedir tartışmanın şiddete dönüşmesi.

Troy'un en iyi arkadaşı hem iş arkadaşı, hem komşusu olan Jim Bono'(Stephen Henderson) dur. Bono ile birlikte bir çöp kamyonunun arkasında çöp bidonlarını kamyona boşaltmaktır işleri. Boş zamanlarını da sıkça birlikte geçirmekte, birlikte içmekte, söyleşmektedirler. Bono da Troy gibi uzun süreli bir evlilik ilişkisi içinde yaşayan siyah bir çöpçüdür. Hayatları her gün ırkçılığı yaşadıkları, tenlerinde his ettikleri çitlerle çevrili, kendilerinin de bu çitleri sorgulamadığı bir hayattır. Görünürde mutludurlar.

Sonra Troy'un, Bono'nun uyarı ve itirazlarına rağmen çitleri sorgulayıp aştığı iki olay yaşarız.

Birincisi işle ilgilidir: Belediyeye ait çöp şirketinde çalışanların büyük çoğunluğu siyahlardan oluşmasına rağmen, çöp kamyonlarının sürücüleri içinde tek siyah insan yoktur.

Bu büyük haksızlıktır.

Troy buna itiraz eder. İşten atılmayı da göze alarak yönetime şikâyette ve talepte bulunur. Talebi kabul edilir. Troy çöp kamyonunun arkasından, çöp kamyonunun şoför mahalline geçer!

İkincisi özel hayatla ilgilidir:

Troy ve Rosie'nin evliliğinde artık bir şeyler eksiktir. İki taraf ta bunu birbirine açıklayacak cesarete sahip olmasa da durum böyledir. Troy bir başka kadınla ilişki yaşamaya başlar. Kadın gebe kalınca, Cory babasını bu başka kadınla birlikte görünce ve Jim'in ya açıkla, ya ilişkiyi kes baskısıyla Troy, Rosie'ye ilişkisini açıklamak zorunda kalır. "Ama seni de seviyorum" açıklamasına aldığı tepki, ihanete duyulan tepkidir. Çiti aşmanın bedeli, Rosie ile ilişkinin sonlanması, aynı evde ayrı yaşamadır. Bir gece yarısı gelen telefonla, Troy'un yeniden baba olduğu, bir kız çocuğu olduğu, fakat annenin doğumda öldüğünü öğreniriz. Troy, Raynell ismini verdiği kızı kucağında Rosie'nin kapısına gelip, onun Raynell'e de annelik yapmasını talep ettiğinde, Rosie'nin cevabı, Raynell'e anneliğe evet, seninle barışmaya hayır olur. O da çitleri yıkmıştır. Troy içmeye başlar. Troy'a saygı ve sevgisini bütünüyle yitiren Rosie sonunda Troy'u evden kovar. Bunun öncesinde Cory ile Troy arasında yalnız başlarına bahçede karşılaştıklarında yaşanan ve Cory'nin ilk kez babasına el kaldırdığı bir kavga vardır.

Aile yıllar sonra yalnız ölen Troy'un cenaze töreninde buluşur. Rosie'nin kızı Raynell (Saniyya Sidney) hayat dolu, güzel bir kız olmuştur. Cory askeri kariyeri seçmiştir. Aslında katılmak istemediği cenaze törenine annesinin ısrarı ile gelmiştir. Küçük suç işlerine bulaşan Lyons hapisten cenaze izni alarak gelmiştir mezarlığa. Gabriel de cenazededir. Cory, Raynell'le birlikte babasından öğrendiği ve ölen bir köpeğe ağıt olan bir Blues şarkıyı söyler babasının mezarı başında. Gabriel borusunu üfler. Ve gökyüzünde bulutlar aralanır!

Fenches siyah bir tiyatro ve senaryo yazarının, siyah bir yönetmen tarafından çekilen, esas olarak tek mekânda geçen, siyah oyuncuların rol aldığı, bir siyah ailenin öyküsünü anlatan bir film. Onların somutunda anlatılan öykü fakat gerçekte bu dünyanın tüm sömürülen, ezilen, dışlananlarının, "sıradan vatandaş"ların öyküsü.

Oyuncular ve diyaloglar mükemmel. Washington'un yönetmenliği de oyunculuğu kadar iyi olmaya doğru gelişiyor. Bir de ölümden sonraki hayata dinsel göndermeler olmasa idi, daha iyi olurdu, fakat herhalde böylesi daha gerçekçi.

Gördüğüm Oscar'sız Adaylar... Gizli kalan gerçek kahramanlar...

Hidden Figures

(ABD-2016) (Gizli Sayılar)
Yönetmen: Theodore Melfi
Senaryo: Theodore Melfi, Allison Schroeder
Müzik: Hans Zimmer
Oyuncular: Taraji P. Henson, Octavia Spencer, Janelle Monáe, Kevin Costner, Kirsten Dunst, Jim Parsons, Mahershala Ali, Aldis Hodge, Glen Powell vd.

Biri "en iyi film" olmak üzere 3 dalda Oscar adayı olarak yarışan Hidden Figures ne yazık ki Oscar almadan çıktı yarıştan.

Hidden Figures'teki "gizli kahramanlar"da Afro-Amerikan vatandaşlar. Bu kez ABD'nin uzay

programında çalışan ve aya ayak basmayı mümkün kılan programın başarısında büyük pay sahibi olan siyah kadın matematikçi ve fizikçiler. Film Margot Lee Shetterly'nin aynı isimli biyografik kitabına dayanıyor. Kitapta ve filmde ABD'nin Uzay Çalışmaları Merkezi NASA' nın, aya gitme hedefli Mercury ve Apollo programlarında belirleyici rol oynayan ve fakat sanki yoklarmış gibi davranılan, isimleri hiç öne çıkmayan üç siyah bilim kadınının öyküsü anlatılıyor.

1960'lı yılların başları. SSCB ile ABD/Batı arasında soğuk savaşın en sıcak yılları. Büyük askeri önemi yanında, büyük prestij önemi olan uzaya açılmada "ilk"-lik yarışında SSCB önde. Bir füzeyi atmosfer dışında bir yörüngeye yerleştiren, ilk canlıyı (köpek) ve ilk insanı uzaya gönderip canlı geri getiren SSCB. ABD arkadan geliyor. ABD Uzay Çalışmaları Merkezi NASA bu geriliği aşmak için hummalı bir faaliyet yürütüyor. Hedef aya ilk gitmek!

Irkçılık bütün canlılığı ile gündemde. NASA'da bile siyahların ve "renkli"lerin tuvaletleri ayrı! "Renkli" bir insanın kahve içtiği bardağı, beyaz bilim insanları kullanmıyor! Herkes yerini bilmeli! Beraber aynı projede çalışmak, ırkçı ayrımların ortadan kalkması anlamına gelmiyor. Bilgisayar çağı henüz başlamamış. Var olan en büyük –hacimce de en büyük– bilgisayarın kapasitesi birkaç megabytle sınırlı. Hesaplar basit hesap makineleri ellerindeki tek araç olan matematik uzmanları tarafından elle yapılıyor.

İşte böyle bir ortamda NASA'da çalışan siyah bilim kadınları Katherine Goble-Johnson (Taraji P. Henson), Dorothy Vaughan (Octavia Spencer) ve Mary Jackson'(Janelle Monáe)un yaşadıklarını izliyoruz "Hidden Figures"de.

Ve hiç bilmediğimiz, eğer bu kadınların öyküleri anlatılmasa hiç bilmeyeceğimiz bir gerçekle karşılaşıyoruz. Eğer bu kadınlar olmasa, eğer bu kadınların yaptığı işin değerini kavrayan bir Al Harrison (Kevin Costner) isimli yönetici olmasa, bu yönetici "NASA'da çalışanların rengi yoktur" diyerek ırkçı pratiklere son vermese, bu siyah bilim kadınlarının ve onların ekibinin önü açılmasa, Amerikan uzay programı çöpe atılabilirdi!

Bunu öğrenmemize aracı olduğu için bile çok değerli bir film Hidden Figures. Ama yalnızca bu değil, Hidden Figures konusu yanında usta oyunculuğu ile dönemi yansıtan mükemmel setiyle, müziğiyle, espri dolu diyalogları ile keyifle seyredilen, ortalamanın çok üzerinde bir Hollywood filmi. Mutlaka görün derim.

"İnancın uğruna neyi yapmaya hazırsın?"

Silence

(ABD/İngiltere/Tayvan -2016) (Sukut)
Yönetmen: Martin Scorsese
Senaryo: Martin Scorsese, Jay Cocks
Kamera: Rodrigo Prieto
Oyuncular: Andrew Garfield, Adam Driver, Tadanobu Asano, Ciarán Hinds, Liam Neeson vd.

Silence, bence bütün Scorsese filmleri gibi önemli, 2016'nın bence en iyileri içinde sayılması gereken bir film. Rodrigo Prieto bu filmdeki çalışması

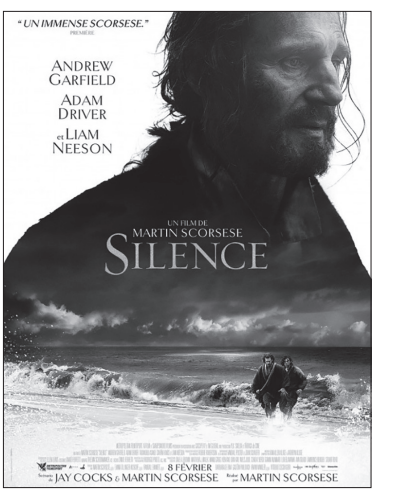

nedeniyle "en iyi görüntü yönetmeni" dalında Oscar adayı idi. Çok iyi bir çalışma olmasına rağmen ödülü alamadı.

Silence, Japon Katolik yazar Endō Shūsaku'nun 1960'lı yıllarda yayınlanan "Suskunluk" isimli romanına dayanıyor. Romanı film için senaryolaştıran Jay Cokes ile birlikte Scorsese'nin kendisi.

Film, 17. yüzyılda Portekiz'de iki Cizvit papazın çok önemli ve fakat tehlikeli bir misyonu üzerlenmesi ile başlıyor. Görev çok tehlikelidir. Japonya'dan gelen haberler burada misyonerliğin ölümcül olduğu, Hıristiyanlığa geçenlere işkenceler yapıldığı, onların işkencelerle öldürüldüğü yönündedir. Bu yüzden görev gönüllülük temelinde bir görevdir. Fakat dini bütün insanlar için tehlike nedir ki? Nihayetinde her şey Tanrı'nın bilgisi dâhilindedir. Tanrı'nın oğlu işkencelerden korkmuş mudur? Ve Tanrı doğru yolda gidenlere yardımcı olan değil midir!

Görev şudur: Hıristiyanlığı Japonya'da yaygınlaştırmak için giden ve kendisinden haber alınamayan bir Cizvit papazın, Cristóvão Ferreira'nın (Liam Neeson) izini bulmak, akıbetinin ne olduğunu anlamak ve bunu kiliseye rapor etmek. Tabii bu arada onun misyonerlik görevini sürdürmek. Görevi severek üzerlenen iki Cizvit papaz Sebastião Rodrigues (Andrew Garfield) ve Francisco Garupe (Adam Driver)'dir. Bunlar kaybolan, haber alınamayan Cristóvão Ferreira'nın ona büyük saygı ve hayranlık duyan öğrencileridir.

Silence'da bu iki papazın Japonya'da yaşadıklarını görürüz.

Orada egemen olan Shinto dininin yabancı misyonerliğe karşı nasıl direndiğini; Hıristiyanlığa geçenleri işkencelerle nasıl doğru! dine "ikna" etmeye çalıştığını görürüz. Büyük çoğunluğun işkencelere dayanamayarak en kutsallarını nasıl inkâr etmek zorunda kaldığını görürüz. Hıristiyanlığı inkâr etmeyi ret edenlerin ise nasıl işkencelerle öldürüldüğünü görürüz. Aslında film bu yönüyle uzak doğu dinlerinin nasıl barışçı olduğunu sananlara onların da ötekilerinden farkı olmadığını göstermesi açısından ilginç.

Bu işkenceleri anlatımlardan dinleyen ve sonra gözleriyle de gören misyonerlerimizin çaresizliklerini, inançlarının nasıl sınandığını, kendi nefisleriyle nasıl mücadele ettiklerini görürüz. Filmin sonunda aranan öğretmenin bir Shinto tapınağında yaşadığını ve din değiştirdiğini, Shinto dinine geçtiğini öğreniriz.

Öğrenci ile öğretmeninin karşılaşmasında Cristóvão Ferreira eski öğrencisine Hıristiyan dininin Japonya için yabancı bir din olduğunu, burada yerleşmesinin imkânsız olduğunu kavradığını anlatır. Japonya'da kalıp, bir Shinto rahibi olarak yaşamayı seçmiştir.

Onun bunu inanarak mı yaptığı, yoksa işkencelere dayanamadığı için doğru dinden vaz geçmek zorunda mı kaldığı sorusuna cevap yoktur filmde.

Fakat her halükârda yaşadıklarını kiliseye rapor etmesi için hayatta bırakılan genç Cizvit papaz için büyük bir hayal kırıklığıdır yaşanan.

Bu filmi katolisizmin bir propaganda filmi olarak görmek mümkün. Scorsese'nin bir Katolik olduğunu açıkça söylemesi de bu yoruma dayanak sağlar.

Diğer yandan fakat biz onun filmlerinde dinin, Tanrı'nın, inancın sorgulandığını, yani onun sorgulayıcı, eleştirici bir Katolik olduğunu da biliyoruz. Yani katolisizm açısından revizyonist bir dindar o.

Ben Silence'i aslında bir din propagandası filmi olarak değil, her türlü kör inanca eleştiri, her türlü kör inancı sorgulamaya çağrı olarak gördüm.

Bir de kör inançlar uğruna kimi insanların neleri yapmaya hazır olduklarını gösteren bir ders filmi olarak gördüm.

Üzerinde çok konuşulup, tartışılabilecek, bu yüzden de iyi bir film Silence. Bütün Scorsese filmleri gibi: Usta işi..

Eylül 2017 ■

Diğer kazananlar

13 Oscar şimdiye kadar görmediğim filmlere gitti.
Listeyi tamamlamak için aşağıya bu Oscarlıları alıyorum:

En İyi Erkek Oyuncu: Casey Affleck, (Manchester By The Sea)
En İyi Yabancı Film: The Salesman, İran
En İyi Belgesel: O. J: Made in America
En İyi Makyaj ve Saç Tasarımı: Suicide Squad
En İyi Kostüm: Fantastic Beast and Where to Find Them
En İyi Ses Miksajı: Hacksaw Ridge
En İyi Kısa Animasyon Filmi: Piper
En İyi Animasyon Filmi: Zootopia
En İyi Görsel Efekt: The Jungle Book
En İyi Film Kurgusu: Hacksaw Ridge
En İyi Kısa Belgesel: The White Helmets
En İyi Kısa Film: Sing
En İyi Orijinal Senaryo: Manchester by the Sea

YAZIYI İCAT ETMEK İÇİN ACELE ETME LAN! BEN DAHA CEZAYI İCAT ETMEDİM!

“DO” SESİNDE BİR ISLIK

■ YURDUŞEN TUNA

Yalnızlığı büyütmek çare değil
içindeki boşluk büyüdükçe
sen kendi sessizliğinde küçülürsün

korkularına mezar olmalı içindeki boşluk
sen inadına hep çoğul olmalısın
deniz olmalısın mesela, dalgalı hırçın
fırtınalara hep hazır olmalı yüreğin
göğsünde umut yüklü gemiler ağırlamalısın

mevsim eylül mü, karakış mı aldırma
bulutlar kararıp çoğaldıkça yağmura gebedir mutlak
tel tel dağılıp toprağı kucakladığında o yağmur
sen, dallarında kuşları ağırlayan bir çınar olmalısın

her çığ ıslığa gebedir, sonsuz değildir sabrı
türkülerin melodisine tutunmalısın inatla
ama mutlak ‘do’ sesinde bir ıslık olmalısın

karanlığa inat ışığı sönmeyen bir fener olmalısın
sana bakıp yolunu bulmalı fırtınaya tutulan her gemi

Şubat 2017, İstanbul

J. M. William Turner, "The Beacon Light" ("Deniz Feneri"), 1819, tuval üzerine yağlıboya, Galler Ulusal Müzesi (detay)

"NSU KOMPLEKSİ ÇÖZÜLSÜN TRİBÜNALİ" - Almanya'nın Köln şehrinde 17-21 Mayıs tarihleri arasında düzenlenen "NSU KOMPLEKSİ ÇÖZÜLSÜN" ana başlık ve talepli Tribünal 'den... (Fotoğraf: Dörthe Boxberg) (www.nsu-tribunal.de)